

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Q. SEPTIMII|| FLORENTIS|| TERTVLLIANI||
CARTHAGINIENSIS|| PRESBYTERI, OPERA|| QVÆ
HACTENVS REPERIRI|| POTVERVNT OMNIA:||**

Tertullianus, Quintus Septimius Florens

Antverpiae, 1584

De Præscriptionibus aduersus Hæreticos.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73633)

Q. SEPTIMII FLORENTIS TERTULLIANI, DE PRÆSCRIPTIONIBVS ADVERSVS Hæreticos, Liber.

ADDITIONE præsentium temporum, etiam hanc admonitionem pronocat nostram, non oportere nos mirari super hæreses istas, siue quia sunt; futuræ enim prænantabantur; siue quia fidem quorundam subuertunt; ad hoc enim sunt, ut fides habendo tentationem, habeat etiam probationem. Vanè ergo & inconsideratè plerique hoc ipso scandalizantur, quod tantum hæreses valeant, quantum sunt: quum quid sortitum est, ut omni modo sit, sicut causam accipit ob quam sit, sic vim consequitur per quam sit, ne esse non possit. Febrem denique inter ceteros mortiferos & cruciatios exitus erogando homini deputatam, neque quia est miramur, est enim, neque quia erogat hominem, ad hoc enim est. Proinde hæreses ad languorem & interitum fidei productas, si expauescimus, hoc eas posse; prius est, ut expauescamus hoc eas esse; quæ dum sunt, habent posse, & dum possunt, habent esse. Sedenim febrem ut malum, & de causa & de potentia sua, ut notum est, abominamur potius quam miramur, & quantum in nobis est, præcauemus, nos habentes abolitionem eius in nostra potestate. Hæreses verò mortem æternam, & maioris ignis ardorem inferentis, malunt quidam mirari quod hoc possint, quam deuitare ne possint: quum habeant deuitandi potestatem. Ceterum nihil valebunt, si illas tantum valere non mirentur. Et enim dum mirantur, in scandalum subministrantur: aut quia scandalizantur, ideo thirantur quod tantum valeant, quasi ex aliqua veritate veniant. Mirum scilicet ut malum vires suas habeat: nisi quod hæreses apud eos multum valent, qui in fide non valent. In pugna pugilum & gladiatorum, plerunque non quia fortis est, vincit quis, aut quia non potest vinci, sed quoniam ille qui victus est, nullis viribus fuit: adeo idem ille victor bene valenti postea comparatus, etiam superatus recedit. Non aliter hæreses de quorundam infirmitatibus habent quod valent, nihil valentes si in bene valentem fidem incurrant. Solent quidem isti miriones etiam de quibusdam personis ab hæresi captis, ædificari in ruinam. Quare illa vel ille fidelissimi, prudentissimi, & vñtatissimi in Ecclesia, in illam partem transferunt? Quis hoc dicens, non ipse sibi responderet, neque prudentes, neque fideles, neque vñtatos æstimandos, quos hæreses potuerint demutare? Et hoc mirum (opinor) ut probatus aliquis retrò postea excidat? Saul bonus præ ceteris; liuore postea cuertitur. David vir bonus secundum cor Domini; postea cædis & stupri reus est. Salomon omni gratia & sapientia donatus à Domino, ad idololatriam à mulieribus inducitur. Soli enim Dei filio seruabatur sine delicto permanere. Quid ergo si Episcopus, si Diaconus, si vidua, si virgo, si doctor, si etiam martyr lapsus à regula fuerit, ideo hæreses veritatem videbuntur obtinere? Ex personis probamus fidem, an ex fide personas? Nemo sapiens est, nisi fidelis, nemo maior, nisi Christianus: nemo autem Christianus, nisi qui ad finem vsque perseuerauerit. Tu ut homo extrinsecus vnumquenque nosti: putas quod vides. Vides autem quousque oculos habes. Sed oculi, inquit, Domini alti. Homo in faciem, Deus in præ-

CAP. I. Math. 24. 1. Cor. 11.

CAP. II.

CAP. III.

a. 1. Reg. 10. b. 1. Reg. 15. c. 1. Reg. 12. d. 3. Reg. 3. e. 11.

Matth. 10. 24. Ejd. 8. b. 1. Reg. 16.

ULLIAN, notati onibus HELI, V, 16.

cordia contemplatur. Et idè cognoscit Dominus qui sunt eius, & d⁴ Plantam quam non
 c 2. Tim. 2. plantauit pater, eradicat: & e⁵ de primis nouissimos ostendit: & 17 palam⁶ in manu portat ad
 d Matth. 15. purgandam aream suam. Auolent quàm uolent paleæ leuis fidei quocunque afflatu ter-
 c Matth. 10. tationum, eo purior massa frumenti in horrea Domini reponetur. Nõne ab ipso Domi-
 f Luc. 3. no quidam discentium scandalizati deuerterunt? Nec tamen propterea ceteri quoque di-
 Ioan. 6. scedendum à uestigis eius putauerunt: 18 sed qui scierunt illum uitæ esse uerbum, & à Deo
 uenisse, persecuti uerunt in comitatu eius usque ad finem: cum illis, si uellent & ipsi, di-
 scedere, placidè obtulisset. Minus est si & Apostolum eius, 19 aliqui^a Phygellus, & Her-
 a 2. Tim. 1. mogenes; & b^b Philetus, & Hymenæus reliquerunt: e^c ipse traditor Christi de Apostolis
 b 2. Tim. 2. fuit. Miramur de Ecclesiis eius, si à quibusdã deseruntur, quum ea nos ostendunt Christi-
 c Matth. 26. nos, quæ patimur ad exemplum ipsius Christi: Ex nobis, inquit, prodierunt, sed non fue-
 I. Ioan. 2. runt ex nobis, si fuissent ex nobis, permanissent utique nobiscum. [20 Quin potius me-
 CAP. III. mores simus tam Dominicarum pronuntiationum, quàm Apostolicarum litterarum, quæ
 nobis & futuras hæreses prænuntiarunt, & fugiendas præfinierunt: ut sicut esse illas non
 expauescimus, ita & posse id propter quod fugiendæ sunt, non miremur. 21 Instruit Do-
 minus multos esse uenturos, sub pellibus ouium rapaces lupos. Quænam iste sunt pelles
 Matth. 24. ouium, nisi nominis Christiani extrinsecus superficies? Quæ lupi rapaces, nisi sensus & spi-
 ritus subdoli, ad infestandum gregem Christi intrinsecus delitescentes? Qui pseudopro-
 phetæ sunt, nisi falsi prædicatores? 22 Qui pseudapostoli, nisi adulteri euangelizatores? Qui
 Vbi supra. antichristi interim & semper, nisi Christi rebelles? Hoc erunt hæreses non minus doctri-
 2. Cor. II. narum peruersitate Ecclesiam laceßentes, quam tunc antichristus persecutionum am-
 I. Ioan. 2. citate persequetur: nisi quòd persecutio & martyras facit, hæresis apostatas tantum. It-
 I. Cor. II. idè hæreses quoque oportebat esse, ut probabiles exquire manifestarentur, tam quàm
 persecutionibus steterint, quàm qui ad hæreses non exorbitauerint. 23 Neque enim eos
 probabiles intelligi iuuat, qui in hæresim fidem demutant: sicut ex diuerso sibi interpre-
 tantur, quia dixit alibi; 24 Omnia examinate, quod bonum est tenete. Quasi non licet
 I. Theff. 5. omnibus malè examinatis in electionem alicuius mali impingere per errorem. [25 Por-
 CAP. V. rò si dissensiones & schismata increpat, quæ sine dubio mala sunt, & 26 incontinenti hæ-
 reses subiungit, quod malis adiungit, malum utique proficitur, & quidem maius: cum
 idè credidisse se dicat, de schismatibus & dissensionibus, quia sciret etiam hæreses oport-
 I. Cor. II. tere esse. Ostendit enim grauioris mali prospectu de leuioribus se facillè credidisse, certè
 non ut idè de malis crediderit, quæ hæreses bonæ essent, sed ut de peioris quoque in-
 tentationibus præmoneret non esse mirandum, quas diceret impendere ad probabiles
 quosque manifestandos, scilicet quos non potuerint deprauare. Denique si totum capi-
 tulum ad unitatem continendam, & separationes coercendas sapit: hæreses uerò mi-
 nus ab unitate diuellunt, quàm schismata & dissensiones, sine dubio & hæreses
 ea conditione reprehensionis constituit, in qua schismata & dissensiones. Ac per hoc
 non eos probabiles facit, qui in hæreses deuerterint, 27 quum maximè deuertere ab
 I. Cor. 2. iusmodi obiurgans, & docens, unum omnes loqui; & id ipsum sapere, quod etiam hæ-
 Rom. II. reses non sinunt. [28 Nec diutius de isto, si idem est Paulus, qui & alibi hæreses inter
 CAP. V. carnalia crimina enumerat, 29 scribens ad Galatas; & qui Tito suggerit, hominem hære-
 Gal. 5. cum post primam correptionem recusandum, quòd peruersus sit eiusmodi & delinens,
 Tit. 3. ut à semetipso damnatus. Sed & in 30 omni penè epistola de 31 adulterinis doctrinis
 dis inculcans, hæreses taxat, quarum opera sunt adulteræ doctrinæ: 32 hæreses dicte Ger-
 ca uoce ex interpretatione electionis, qua quis siue ad instituendas, siue ad suscipiendas
 eas utitur. 34 Idè & sibi damnatum dixit hæreticum, quia & in quo damnatur, sibi de
 suo induxerit. Apostolos Domini habemus auctores, qui nec ipsi quicquid ex suo arbitrio
 quod inducerent, elegerunt: sed acceptam à Christo disciplinam fideliter nationibus im-
 gnauerunt. Itaque etiam si angelus de cœlis aliter euangelizaret, anathema diceretur à no-
 bis. Prouiderat iam tunc spiritus sanctus futurum 35 in uirgine quadam Philumene ange-
 lum seductionis; transfigurantem se in angelum lucis, cuius signis & præstigiis Apelles in-
 ductus, nouam hæresim induxit. [36 Hæreses sunt doctrinæ hominum & demoniorum,
 a Coleff. 2. e prurientibus auribus natæ: 37 de ingenio sapientiæ seculi, quam Dominus stultitiam uo-
 b 1. Tim. 4. cans, 38 stulta mundi in confusionem etiam Philosophiæ ipsius elegit. Ea est enim ma-
 c 2. Tim. 4. ria sapientiæ secularis, temeraria interpretis diuinæ naturæ & dispositionis. Typis de-
 d 1. Cor. 3. e 1. Cor. 1.

A nique hæreses à Philosophia ³⁸ subornantur. ³⁹ Inde Æones & formæ, nescio quæ, & trinitas hominis apud Valëtinum: Platonice fuerat. ⁴⁰ Inde Marcionis Deus melior de tranquillitate: à Stoicis venerat. ⁴¹ Et vti anima interire dicatur, ab Epicureis obseruatur. Et vt ⁴² carnis restitutio negetur, de vna omnium Philosophorum schola sumitur. ⁴³ Et vbi materia cum Deo æquatur, Zenonis disciplina est: ⁴⁴ & vbi aliquid de igneo Deo allegatur, Heraclitus interuenit. Eadem materia apud hæreticos & Philosophos voluntant, iudem retractatus implicantur. Vnde malum, & quare: & vnde homo, & quomodo? Et quod proximè Valentinus proposuit, Vnde Deus? ⁴⁵ Scilicet de enthymesi, & eüromate. ⁴⁶ Inierit Aristotelem, qui illis Dialecticam instituit, artificem struendi & destruendi versipellem, in sententiis coactam, in coniecturis duram, in argumentis operariam contentionum, molestantiam etiam sibi ipsi, omnia retractantem, ne quid omnino tractauerit. ⁴⁷ Hinc illæ fabulæ & genealogiæ ⁴⁸ in determinabiles, & quæstiones infructuosæ, & sermones serpentes velut cancer; à quibus nos Apostolus refrenans, nominatim Philosophiam testatur cauere oportere, scribens ad Colossenses: Videte ⁴⁹ ne quis vos circumueniat per Philosophiam & manem seductionem, secundum traditionem hominũ, præter prouidentiam spiritus sancti. Fuerat Athenis, & istam sapientiam humanam, affectatricem, & interpolatricem veritatis, de congressibus nouerat ipsam quoque in suas hæreses multipartitam ⁵⁰ varietate sectarum inuicem repugnantium. Quid ergo Athenis & Hierosolymis? quid Academia & Ecclesiæ? quid hereticis & Christianis? Nostra institutio ⁵¹ de porticu Salomonis est, ⁵² qui & ipse tradiderat: Dominũ in simplicitate cordis esse quærendum. Viderint qui Stoicum, & Platicum, & Dialecticum, Christianismum protulerunt. [⁵³ Nobis curiositate opus non est post Christum Iesum, nec inquisitione post Euagelium. Cũ credimus, nihil desideramus vltra credere. Hoc enim prius credimus, non esse quod vltra credere debeamus. Venio itaque ad illum articulum, quem & nostri præcedunt ⁵⁴ ad ineundam curiositatẽ, & heretici inculcant ad importandam curiositatem. Scriptum est, inquit: Quærite, & inuenietis. Quando hanc vocem Dominus emisit, recordemur. ⁵⁵ Puto in primitiis ipsis doctrinæ suæ, cũ adhuc dubitaretur apud omnes, an Christus esset. Et cũ adhuc nec Petrus illum Dei filium pronuntiaffet, ⁵⁶ cũ etiam Ioannes, de illo certus, esse desisset. Meritò ergo tunc dictum est, Quærite & inuenietis, quando quærendus adhuc erat, qui adhuc agnitus non erat: & hoc quantum ad Iudæos. Ad illos enim pertinet totus sermo suggillationis istius, qui habebant vbi quærerent Christum. ⁵⁷ Habent, inquit, Moysen & Heliam, id est Legem & Prophetas Christum prædicantes: secundum quod & alibi aperte: ⁵⁸ Scrutamini, inquit, scripturas, in quibus salutem speratis. Illæ enim de me loquuntur. Hoc erit, quærite & inuenietis. Nam & sequentia in Iudæos competere manifestum est, Pullate & aperietur ⁵⁹ vobis. Iudæi retrò penes Deum fuerat, dehinc eiecti ob delicta, extra Deum esse cœperunt. ⁶⁰ Nationes verò nunquam penes Deum, ⁶¹ nisi stillicidium de fitula, & puluis ex area; & ⁶² foris semper. Itaque qui foris semper, quomodo pulsabit eò vbi nunquam fuit? quam ianuam nouit, in qua nec receptus nec eiectus aliquando? an qui se ite intus fuisse & foris actum, is potius pulsabit, & ostium nouit? Etiam: Petite & accipietis, ei competit, qui sciebat à quo esset petendum, à quo & erat aliquid promissum, à Deo scilicet Abraham, Isaac & Iacob, quem nationes non magis nouerant quam illam repromissionem eius. Et idè ad Israël loquebatur: Non sum, inquit, missus, nisi ad oues perditas domus Israël. Nondum canibus iactabat panem filiorum: nondum in viam nationum ire mandabat. Siquidem in fine præcepit, vt vaderent ad docendas & tinguendas nationes; consequuturi mox spiritum sanctum paraclerum, qui illos deducturus esset in omnem veritatem. Et hoc erga illos facit. Quòd si nationibus destinati doctores Apostoli, ipsi quoque doctorem consequuturi erant paraclerum; ⁶³ multo magis vacabat erga nos: Quærite & inuenietis: quibus vltro erat obuentura doctrina per Apostolos, & ipsis Apostolis per spiritum sanctum. Omnia quidem dicta Domini omnibus posita sunt, quæ per aures Iudæorum ad nos transferunt; sed pleræque in personas directa, non proprietatem admonitionis nobis constituerunt, sed exemplum. [⁶⁴ Cedo nunc sponte de gradu isto: omnibus dictum sit, Quærite & inuenietis: tamen & hic expetit sensus certæ interpretationis gubernaculum. ⁶⁵ Nulla vox diuina ita dissoluta est & diffusa, vt verba tantum defendantur, & ratio verborum non constituatur. Sed in primis hoc propono: ⁶⁶ Vnum vtique & certum aliquid institutum esse à Christo, quod credere omni modo debeant nationes, & idcirco quærere, vt

1. Timot. 1.

Tit. 3.

2. Tim. 2.

Coloss. 2.

Act. 17.

Sap. 1.

CAP. VIII.

Matth. 7.

Matth. 16.

Matth. 11.

Luc. 16.

Joan. 5.

Matth. 7.

Isai. 40.

1. Cor. 15.

Matth. 7.

Exod. 3.

Matth. 15.

Ibidem.

Matth. 10.

Matth. 28.

Joan. 16.

Matth. 7.

Rom. 15.

CAP. IX.

ULLIAN
notati onibus
IELI
V
16

possint cum inuenerint credere. Vnius porro & certi instituti, infinita inquisitio non potest esse: quærendum est donec inuenias, & credendum ubi inuenieris: & nihil amplius, nisi custodiendum quod credidisti: dum hoc insuper credis, aliud non esse credendum, id est quod nec requirendum, cum id inuenieris & credideris quod ab eo institutum est, qui non aliud tibi mandat inquirendum, quam quod instituit. De hoc quidem si quis dubitat, constabit penes nos esse id quod à Christo institutum est. ⁶⁷ Interim ex fiducia probationis præuenio, admonens quosdam nihil esse quærendum ultra quod crediderunt, id esse quod querere debuerunt: ne, Quærite & inuenietis, sine disciplina rationis interpretentur. [⁶⁸ Ratio autem dicti huius in tribus articulis constitit: In re, in tempore, in modo. In re, ut quid sit quærendum consideres. In tempore, ut quando. In modo, ut quousque. Igitur quærendum est quod Christus instituit, utique quamdiu non inuenis, & utique donec inuenias. Inuenisti autem cum credidisti, nam non credidisses, si non inuenisses, sicut nec quæsisset, nisi ut inuenires. Ad hoc ergo quæris ut inuenias, & ad hoc inuenies ut credas. Omnem probationem quærendi & inueniendi credendo fixisti, hunc tibi modum statuit fructus ipse querendi. Hanc tibi fossam determinauit ipse qui te non vult aliud credere, quam quod instituit, id est quod nec querere. Ceterum si quia alia tanta ab aliis sunt instituta, propterea institutum querere debemus, in quantum possumus inuenire, semper quæremus, & ⁶⁹ nunquam omnino credemus. Vbi enim erit finis quærendi? ⁷⁰ ubi statio credendi? ubi expunctio inueniendi? Apud Marcionem? sed & Valentinus proponit: Quærite & inuenietis. Apud Valentinum: sed & Apelles hac me pronuntiatione pulsabit, & Hebion, & Simon, & omnes ex ordine non habent aliud, quo se mihi insinuantes, me sibi adducant. ⁷¹ Ero itaque inquam, dum ubique conuenior: Quærite & inuenietis: & velint me sic esse nusquam, qui qui nunquam apprehederim illud quod Christus instituit, quod quæri oportet, quod credi necesse est. [⁷² Impune erratur, nisi delinquatur, quamuis errare delinquere est. Impune, inquam, vagatur, qui nihil deserit. At enim si quod debui credere credidi, & aliud de nullo puto requirendum, spero utique & aliud esse inueniendum, nullo modo speratum istud, nisi quia aut non credideram qui videbar credidisse, aut desiji credidisse. Ita fidem meam deserens, ⁷³ negator inuenior. Semel dixerim, Nemo quærit, nisi qui aut non habuit aut perdidit. ⁷⁴ Perdiderat unam ex decem didrachmis anas illa, & idem quærebat: vitæ men inuenit, quære re desit. Panem vicinus non habebat, & idem pulsabat: ubi tamen pertum est ei, & ut accepit, pulsare cessauit. Vidua à iudice petebat audiri, quia non adhibebatur: sed ubi audita est, hæc tunc institit. Ad eum finis est, & quærendi, & pulsandi, & petendi. Petenti enim dabitur, inquit, & pulsanti aperietur, & ⁷⁵ quærenti inuenietur. Videt derit qui quærit semper, quia non inuenit. Illic enim quærit, ubi non inuenietur. Videt qui semper pulsat, quia nunquam aperietur. Illic enim pulsat, ubi nemo est. Viderit qui quærendum esset adhuc & semper, ubi tamen quæri oportet? ⁷⁶ Apud hæreticos: ubi omnino tranca & aduersaria nostræ veritati: ad quos vetamur accedere. Quis seruus cibaria ab intransco, ne dicam ab inimico domini sui sperat? Quis miles ab infœderatis, ne dicam ab hostibus regibus, ⁷⁷ donatiuum & stipendium captat, nisi planè defertor & transfuga de re bellis? Etiam anas illa intra tectum suum dragmam requirebat: etiam pulsator ille viciniam nuam tudebat: etiam vidua illa non inimicum, licet durum, iudicem interpellabat. Nemo inde strui potest, unde destruitur. ⁸⁰ Nemo ab eo illuminatur, à quo contenebratur. Quæramus ergo in nostro, & à nostris, & de nostro: id quod duntaxat quod salua regula fidei potest in quæstionem deuenire. [⁸¹ Regula est autem fidei, ut iam hinc quid credamus profiteamur, illa scilicet qua creditur: ⁸² Vnum a omnino Deum esse, b nec alium præter eum conditorem; c qui vniuersa de nihilo produxerit, d per verbum suum primò omnium creatum: Id ⁸³ verbum e filium eius appellatum, f in nomine Dei variè visum Patriarchis, g in Prophetis semper auditum, ⁸⁴ postremò h delatū ex spiritu Dei patris & virtute in virginem Mariam, i carnem factum in utero eius, & ex k ea natum hominem & esse Iesum Christum: l exinde prædicasse nouam legem, & nouam promissionem regni cælorum, m virtutesque n cisse: ⁸⁵ Fixum a cruci, ⁸⁶ Tertia o die resurrexisset: ⁸⁷ In p cælos ereptum sedere ad dexteram patris: ⁸⁸ Misisse q vicariam vim spiritus sancti qui credentes agat: ⁸⁹ Venturum r cum claritate, ⁹⁰ ad s sumendos sanctos in vitam æternam & promissorum cælestium fructum, t ad prophanos iudicandos igni perpetuo, ⁹¹ facta u vtriusque partis resurrectione cum carne

CAP. XIII.

a Deut. 6.

b Isai. 40.

c 2. Mach. 7.

d Ioan. 1.

e Ibidem.

f Gen. 32.

g Hebr. 1.

h Matth. 1.

i Ioan. 1.

k Matth. 1.

l Matth. 4.

m Matth. 9.

n Matth. 28.

o Ibidem.

p Marc. 16.

q Act. 2.

r Matth. 24. s Matth. 25. t Ioan. 5.

A nis resurrectione. [92 Hæc regula à Christo vt probabitur instituta, nullas habet apud nos quæstiones, nisi quas hæreses inferunt, & quæ hæreticos faciunt. Ceterum manente forma eius in suo ordine, quantumlibet quæras & tractes, & omnem libidinem curiositatis effundas, si quid tibi videtur vel ambiguitate pendere, vel obscuritate obumbrari: 93 est vtique frater aliquis doctor gratia scientiæ donatus: est aliquis inter exercitatos conuersatus; aliquis tecum curiosus, tecum tamen quærens: nouissimè ignorare melius est, ne quod non debeas, noris, quia quod debeas nosti. Fides, inquit, tua te saluum fecit: non exercitatio scripturarum. Fides 94 in regula posita est: habes legem, 95 & salutem ex obseruatione legis: exercitatio autem in curiositate consistit, habens gloriam solam de peritiæ studio. Cedat curiositas fidei, cedat gloria saluti. Certè aut non obstrepant, aut quiescant aduersus regulam. Nihil vltra scire, omnia scire est. Vt non inimici essent veritatis hæretici, vt de refugiendis eis non præmoneremur, quale est conferre cum hominibus, qui & ipsi adhuc se quærente consentunt? Si enim verè adhuc quærent, nihil adhuc certi deprehenderunt: & idè quodcumque videntur interim tenere, dubitationem suam ostendunt quandiu quærent. Itaque tu qui proinde quæris, spectans ad eos qui & ipsi quærent, dubius ad dubios, certus ad incertos, cæcus ad cæcos; in foueam dedicaris necesse est. 96 Sed quum decipiendi gratia prætendunt se adhuc quærente, vt nobis per sollicitudinis iniectionem tractatus suos influant: denique vbi adieunt ad nos, statim quæ dicebant quærenda esse defendunt: iã illos sic debemus refutare, vt sciant nos non Christo, sed sibi negatores esse. Cum enim quærent adhuc, nondum tenent: cum autem non tenent, nondum crediderunt. Cum autem nondum crediderunt, non sunt Christiani. At cum tenent quidem & credunt, quærendum tamen dicunt vt defendant: antequàm defendant, negant quod credunt, confitentes se nondum credidisse, dum quærent. Qui ergo nec sibi sunt Christiani, quanto magis nobis: Qui per fallaciam veniunt, qualem fidem disputant? 97 cui veritati patrocinantur, qui eam à mendacio inducunt? 98 Sed ipsi & de scripturis agunt, & de scripturis suadent. Aliunde scilicet loqui possent de rebus fidei, nisi ex litteris fidei. 99 Venimus igitur ad propositum: huc enim dirigebamus, & hoc præstrebamus, ad locutionis præfationem, vt iam hinc de eo congregiamur, de quo aduersarij protocant. Scripturas obtendunt, & hac sua audacia statim quosdam mouent: in ipso vero congressu firmos quidem fatigant, infirmos capiunt, medios cum serupulo dimittunt. Hunc igitur potissimùm gradum obstruimus, non admittendos eos ad vllam de scripturis disputationem: si hæ sunt vires eorum, anque eas habere possint dispici debet, cui competat possessio scripturarum, ne is admittatur ad eas, cui nullo modo competat. [100 Hoc de consilio dissidentiar, aut de studio aliter incundæ 101 cõstitutionis induxerim, nihil ratio constiterit, in primis illa, quòd fides nostra obsequium Apostolo debeat, 102 prohibenti quæstiones inire, nouis vocibus aures accommodare, hæreticum 103 post vnam correctionem conuenire, non post disputationem. A deò interdixit disputationem, correctionem designans causam hæretici conueniendi: & hoc vnam, scilicet quia non est Christianus: ne more Christiani, semel & iterum, & sub duobus aut tribus testibus castigandus videretur: cum ob hoc sit castigandus propter quod non sit cum illo disputandum. [104 Deinde quoniam nihil proficiat congressio scripturarum, nisi planè vt aut stomachi quis inear euerfionem, aut cerebri. Ista 105 hæresis non recipit quasdam scripturas: & si quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad dispositionem instituti sui interuertit: & si recipit, non recipit integras: & si aliquatenus integras præstat, nihilominus diuersas expositiones commentata conuertit. Tantum veritati obstrepit ad alter sensus, quantum & corruptor stylus. Variæ præsumptiones necessariò nolunt agnoscere ea, per quæ reuincuntur: his 106 nituntur quæ ex falso composuerunt, & quæ de ambiguitate caperunt. Quid promouebis exercitatisime scripturarum, cum si quid defenderis, negetur ex diuerso, siquid negaueris, defendatur. Et tu quidem nihil perdes, nisi vocem in contentione: nihil consequeris, nisi bilem de blasphematione. [107 Ille verò, siquis est cuius causa in congressum descendis scripturarum, vt cum dubitantes confirmes, ad veritatem an magis ad hæreses deuerget: hoc ipso motus, quòd te videat nihil promouisse 108 æquo gradu negandi & defendendi, diuersa parte statutum: certè de pari altercatione incertior discedet, nesciens quam hæresin iudicet. Hæc 109 vtique & ipsi habent in nos retorquere. Necesse est enim & illos dicere à nobis potius adulteria scripturarum & expositionum mendacia inferri, qui proinde sibi defendat veritatem. [110 Ergo non ad scripturas prouocandum

CA. XIII.

Luc. 18.

Matth. 15.

CA. XV.

CAP. XVI.

1. Tim. 6.

Tit. 3.

Matth. 18.

CA. XVII.

CA. XVIII.

CA. XIX.

ULLIAN⁹
notati omnibus
IELI,
V.
16.

est: nec in his constituendum certamen, in quibus aut nulla aut incerta victoria est, aut per se certa. Nam etsi non ita euaderet conlatio scripturarum, vt vtranque partem firmaret, ordo rerum desiderabat illud prius proponi, quod nunc solum disputandum est: Quibus competat fides ipsa, Cuius sint scripturae: A quo, & per quos, & quado, & quibus sit tradita disciplina qua fiunt Christiani. ¹¹² vbi enim apparuerit esse veritatem disciplinae & fidei Christianae, illic erit veritas scripturarum & expositionum, & omnium traditionum Christianarum.

CAP. XX. [¹¹³ Christus Iesus Dominus noster permittat dicere. ¹¹⁴ Interim quisquis est Christus, cuiuscunque Dei filius, cuiuscunque materiae homo & Deus, cuiuscunque fidei præceptor, cuiuscunque mercedis promissor. ¹¹⁵ Quid esset, quid fuisset, quam patri voluntatem administraret, ¹¹⁶ quid homini agendum determinaret, quamdiu in terris agebat, ipse pronuntiabat, ¹¹⁷ siue populo palam, ¹¹⁸ siue discipulis seorsum. Ex quibus, duo decem præcipuos lateri suo adlegerat delinatos Nationibus magistros. Itaque vno eorum discusso, reliquos vndecim regrediens ad patrem post resurrectionem, iussit ire & docere Nationes, ¹¹⁹ tinguendas in Patrem & in Filium & in Spiritum sanctum. ¹²⁰ Statim igitur apostoli stoli (quos hæc appellatio Missos interpretatur) assumpto per sortem duodecimo Martini in locu iudae, ex auctoritate prophetiae, quae est in Psalmo David, consecuti promissum vim spiritus sancti ad virtutes & eloquium, ¹²¹ primo per Iudaeam cõtestata fide in Iesum Christum, & Ecclesiis institutis, ¹²² dehinc in orbem profecti, eandem doctrinam ciuitatem fidei Nationibus promulgauerunt, & proinde ¹²³ Ecclesias apud vnamquaque ciuitatem condiderunt, a quibus ¹²⁴ traducem fidei & semina doctrinae, cetera exinde Ecclesiarum tuatae sunt, & quotidie mutantur vt Ecclesiae fiant. Ac per hoc & ipsae Apostolicæ deputantur, vt soboles Apostolicarum Ecclesiarum. Omne genus ad originem suam censeatur necesse est. ¹²⁵ Itaque tot ac tantæ Ecclesiae, vna est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes Sic omnes primæ, & omnes Apostolicæ, dum vnam omnes probant vnitatem. ¹²⁶ Communicatio pacis, & ¹²⁷ appellatio fraternitatis, & ¹²⁸ cõfessio hospitalitatis, quæ iura non alia ratio regit, quam ¹²⁹ eiusdem sacramenti vna traditio. [¹³⁰ Hanc igitur dirigimus præscriptionem: Si Dominus Iesus Christus Apostolos misit ad prædicandum, alios non accipiendos prædicatores, quam quos Christus instituit, quia nec alius pater nouit nisi filium, & cui filius reuelauit, nec aliis videtur reuelasse filius, quam Apostolis quos misit ad prædicandum, vtique quod illis reuelauit. Quid autem prædicauerint, id est, quid illis Christus reuelauerit, & hic præscribam, non aliter probari debere, nisi per easdem Ecclesias, quas ipse condiderunt, ipsi eis prædicando, tam ¹³¹ vna (quod aiunt) voce, quam per ipsas stolas postea. Si hæc ita sunt, constat proinde omnem doctrinam, quæ cum illis Ecclesiis Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspiret, veritati deputandam, id sine dubio nonentem, ¹³² quod Ecclesiae ab Apostolis, Apostoli christo, Christus a Deo susceptam, quæ verò omnem doctrinam de mendacio præiudicandam, quæ sapiat contra veritatem Ecclesiarum, & Apostolorum, & Christi, & Dei. Superest ergo vti demonstremus, an hæc nostra doctrina, cuius regulam supra adidimus, de Apostolorum traditione censeatur, & ex hoc non an cetera de mendacio veniant. Communicamus cum Ecclesiis Apostolicis, quod non

CAP. XXI. doctrina diuersa, hoc est testimoniū veritatis. [¹³³ Sed quoniam tam expedita probatio, vt si statim proferatur, nihil iam sit retractandum, ac si prolata non sit a nobis, locum interuenimus diuersa parti, si quid putat ad infirmandam hanc præscriptionem mouere se posse, ¹³⁴ lent dicere: non omnia Apostolos scisse; eadem agitati dementia qua rursus conuenimus, ¹³⁵ omnia quidem Apostolos scisse, sed non omnia omnibus tradidisse; in vtroque Christi apprehensionem subiicientes, qui aut minus instructos, aut parum simplices Apostolos

Matth. 28. Quis enim integræ mentis, credere potest aliquid eos ignorasse, ¹³⁶ quos magistros Dominus minus dedit, indiuiduos habitos in comitatu, in discipulatu, in conuictu; quibus oblatum quæque seorsum diserebat, illis dicens datum esse cognoscere arcana, quæ populo intelligere non liceret: Latuit aliquid ¹³⁷ Petrum ædificandæ Ecclesiae petra dictum, clauis regni caelorum consecutum, & soluendi & alligandi in caelis & in terris potestatem? Latuit etiam annem aliquid dilectissimum Domino, pectori eius incubantem, cui soli Dominus Iudæa ditorem præmonstrauit, quem loco suo filium Mariæ demadavit: Quid eos ignorasse vellet, quibus etiam gloriam suam exhibuit, & Moysen, & Heliam, & insuper de caelo patris vocem? non quasi ceteros reprobos, sed: ¹³⁸ quoniam in tribus testibus stabit omne verum. Ignorauerunt itaque & illi, quibus post resurrectionem quoque in itinere omnes scripturas edisserere dignatus est. Dixerat planè aliquando: Multa habeo adhuc vobis loqui

CAP. XXII. ¹³⁹ Sed quoniam tam expedita probatio, vt si statim proferatur, nihil iam sit retractandum, ac si prolata non sit a nobis, locum interuenimus diuersa parti, si quid putat ad infirmandam hanc præscriptionem mouere se posse, ¹⁴⁰ lent dicere: non omnia Apostolos scisse; eadem agitati dementia qua rursus conuenimus, ¹⁴¹ omnia quidem Apostolos scisse, sed non omnia omnibus tradidisse; in vtroque Christi apprehensionem subiicientes, qui aut minus instructos, aut parum simplices Apostolos

Matth. 28. Quis enim integræ mentis, credere potest aliquid eos ignorasse, ¹⁴² quos magistros Dominus minus dedit, indiuiduos habitos in comitatu, in discipulatu, in conuictu; quibus oblatum quæque seorsum diserebat, illis dicens datum esse cognoscere arcana, quæ populo intelligere non liceret: Latuit aliquid ¹⁴³ Petrum ædificandæ Ecclesiae petra dictum, clauis regni caelorum consecutum, & soluendi & alligandi in caelis & in terris potestatem? Latuit etiam annem aliquid dilectissimum Domino, pectori eius incubantem, cui soli Dominus Iudæa ditorem præmonstrauit, quem loco suo filium Mariæ demadavit: Quid eos ignorasse vellet, quibus etiam gloriam suam exhibuit, & Moysen, & Heliam, & insuper de caelo patris vocem? non quasi ceteros reprobos, sed: ¹⁴⁴ quoniam in tribus testibus stabit omne verum. Ignorauerunt itaque & illi, quibus post resurrectionem quoque in itinere omnes scripturas edisserere dignatus est. Dixerat planè aliquando: Multa habeo adhuc vobis loqui

Matth. 16. Quis enim integræ mentis, credere potest aliquid eos ignorasse, ¹⁴⁵ quos magistros Dominus minus dedit, indiuiduos habitos in comitatu, in discipulatu, in conuictu; quibus oblatum quæque seorsum diserebat, illis dicens datum esse cognoscere arcana, quæ populo intelligere non liceret: Latuit aliquid ¹⁴⁶ Petrum ædificandæ Ecclesiae petra dictum, clauis regni caelorum consecutum, & soluendi & alligandi in caelis & in terris potestatem? Latuit etiam annem aliquid dilectissimum Domino, pectori eius incubantem, cui soli Dominus Iudæa ditorem præmonstrauit, quem loco suo filium Mariæ demadavit: Quid eos ignorasse vellet, quibus etiam gloriam suam exhibuit, & Moysen, & Heliam, & insuper de caelo patris vocem? non quasi ceteros reprobos, sed: ¹⁴⁷ quoniam in tribus testibus stabit omne verum. Ignorauerunt itaque & illi, quibus post resurrectionem quoque in itinere omnes scripturas edisserere dignatus est. Dixerat planè aliquando: Multa habeo adhuc vobis loqui

Ioan. 13. Quis enim integræ mentis, credere potest aliquid eos ignorasse, ¹⁴⁸ quos magistros Dominus minus dedit, indiuiduos habitos in comitatu, in discipulatu, in conuictu; quibus oblatum quæque seorsum diserebat, illis dicens datum esse cognoscere arcana, quæ populo intelligere non liceret: Latuit aliquid ¹⁴⁹ Petrum ædificandæ Ecclesiae petra dictum, clauis regni caelorum consecutum, & soluendi & alligandi in caelis & in terris potestatem? Latuit etiam annem aliquid dilectissimum Domino, pectori eius incubantem, cui soli Dominus Iudæa ditorem præmonstrauit, quem loco suo filium Mariæ demadavit: Quid eos ignorasse vellet, quibus etiam gloriam suam exhibuit, & Moysen, & Heliam, & insuper de caelo patris vocem? non quasi ceteros reprobos, sed: ¹⁵⁰ quoniam in tribus testibus stabit omne verum. Ignorauerunt itaque & illi, quibus post resurrectionem quoque in itinere omnes scripturas edisserere dignatus est. Dixerat planè aliquando: Multa habeo adhuc vobis loqui

Ioan. 19. Quis enim integræ mentis, credere potest aliquid eos ignorasse, ¹⁵¹ quos magistros Dominus minus dedit, indiuiduos habitos in comitatu, in discipulatu, in conuictu; quibus oblatum quæque seorsum diserebat, illis dicens datum esse cognoscere arcana, quæ populo intelligere non liceret: Latuit aliquid ¹⁵² Petrum ædificandæ Ecclesiae petra dictum, clauis regni caelorum consecutum, & soluendi & alligandi in caelis & in terris potestatem? Latuit etiam annem aliquid dilectissimum Domino, pectori eius incubantem, cui soli Dominus Iudæa ditorem præmonstrauit, quem loco suo filium Mariæ demadavit: Quid eos ignorasse vellet, quibus etiam gloriam suam exhibuit, & Moysen, & Heliam, & insuper de caelo patris vocem? non quasi ceteros reprobos, sed: ¹⁵³ quoniam in tribus testibus stabit omne verum. Ignorauerunt itaque & illi, quibus post resurrectionem quoque in itinere omnes scripturas edisserere dignatus est. Dixerat planè aliquando: Multa habeo adhuc vobis loqui

Luc. 24. Quis enim integræ mentis, credere potest aliquid eos ignorasse, ¹⁵⁴ quos magistros Dominus minus dedit, indiuiduos habitos in comitatu, in discipulatu, in conuictu; quibus oblatum quæque seorsum diserebat, illis dicens datum esse cognoscere arcana, quæ populo intelligere non liceret: Latuit aliquid ¹⁵⁵ Petrum ædificandæ Ecclesiae petra dictum, clauis regni caelorum consecutum, & soluendi & alligandi in caelis & in terris potestatem? Latuit etiam annem aliquid dilectissimum Domino, pectori eius incubantem, cui soli Dominus Iudæa ditorem præmonstrauit, quem loco suo filium Mariæ demadavit: Quid eos ignorasse vellet, quibus etiam gloriam suam exhibuit, & Moysen, & Heliam, & insuper de caelo patris vocem? non quasi ceteros reprobos, sed: ¹⁵⁶ quoniam in tribus testibus stabit omne verum. Ignorauerunt itaque & illi, quibus post resurrectionem quoque in itinere omnes scripturas edisserere dignatus est. Dixerat planè aliquando: Multa habeo adhuc vobis loqui

Ioan. 16. Quis enim integræ mentis, credere potest aliquid eos ignorasse, ¹⁵⁷ quos magistros Dominus minus dedit, indiuiduos habitos in comitatu, in discipulatu, in conuictu; quibus oblatum quæque seorsum diserebat, illis dicens datum esse cognoscere arcana, quæ populo intelligere non liceret: Latuit aliquid ¹⁵⁸ Petrum ædificandæ Ecclesiae petra dictum, clauis regni caelorum consecutum, & soluendi & alligandi in caelis & in terris potestatem? Latuit etiam annem aliquid dilectissimum Domino, pectori eius incubantem, cui soli Dominus Iudæa ditorem præmonstrauit, quem loco suo filium Mariæ demadavit: Quid eos ignorasse vellet, quibus etiam gloriam suam exhibuit, & Moysen, & Heliam, & insuper de caelo patris vocem? non quasi ceteros reprobos, sed: ¹⁵⁹ quoniam in tribus testibus stabit omne verum. Ignorauerunt itaque & illi, quibus post resurrectionem quoque in itinere omnes scripturas edisserere dignatus est. Dixerat planè aliquando: Multa habeo adhuc vobis loqui

A sed non potestis modò ea sustinere. tamen adiiciès: Cùm venerit ille spiritus veritatis, ipse vos deducet in omnem veritatem: ostendit illos nihil ignorasse, quos omnem veritatem consecuturos per spiritum veritatis repromiserat; & vtique impleuit repromissum, probantibus Actis Apostolorum descensum spiritus sancti. ¹³⁶ Quam scripturam qui non recipiunt, nec spiritum sanctum possunt agnoscere discentibus missum, sed nec Ecclesiam se dicant defendere, qui quãdo, & quibus incunabulis institutum est hoc corpus, probare non habent. Tanti enim est illis non habere probationes eorum quæ defendunt, ne pariter admittantur ¹³⁷ traductiones eorum quæ mentiuntur. [¹³⁸ Proponunt ergo ad fugillandam ignorantiam aliquam Apostolorum; quòd Petrus & qui cum eo erant, reprehensi sint à Paulo. Ad eò in quiunt, aliquid eis defuit, vt ex hoc etiam illud struant, potuisse postea pleniorẽ scientiam superuenire, qualis obuenerit Paulo reprehendenti antecessores. Possumus & hic Acta Apostolorum repudiantibus dicere: Prius est vti ostendatis quis iste Paulus, & quid ante Apostolum, & quomodo Apostolus: ¹³⁹ quatenus & alias ad quæstiones plurimùm eo vtuntur. Neque enim, si ipse se Apostolum de persecutore profretur, sufficit vnicuique ¹⁴⁰ examinatè credenti; quando nec Dominus ipse de se testimonium dixerit. Sed credant sine scripturis, vt credant aduersus scripturas: tamen doceant ex eo, quod allegant Petrum à Paulo reprehensum, aliam Euangelij formam à Paulo superinductam, citra eam quam præmerat Petrus & ceteri. Atquin demeratus in prædicatorem de persecutore, deducitur ad fratres à fratribus, vt vnus ex fratribus, & ad illos ab illis B qui ab Apostolis fidem induerant. Dehinc, sicut ipse enarrat, ascendit Hierosolymam cognoscendi Petri causa, ex officio & iure scilicet eiusdem fidei & prædicationis. Nam & illi non essent admirati de persecutore factum prædicatorem, si aliquid contrarium prædicaret; nec Dominum præterea magnificassent, quia aduersarius eius Paulus obuenerat. Itaque & dexteram ei dederunt signum concordia & conuenientia: & inter se distributionem officij ordinauerunt, non separationem Euangelij: nec vt aliud alter, sed vt aliis alter prædicaret, Petrus in circuncisionem, Paulus in Nationes. Ceterum si reprehensus est Petrus, quòd eum conuixisset ethnicis, postea se à conuictu eorum separabat personarum respectu: vtique conuersationis fuit vitium, non prædicationis. ¹⁴¹ Non enim ex hoc alius Deus quàm creator, & alius Christus, quàm ex Maria, & alia spes quàm resurrectio annuntiabatur. [¹⁴² Non mihi tam benè est, immò non mihi tam malè est, ¹⁴³ vt Apostolos committam. Sed quoniam peruersissimi isti illam reprehensionem ad hoc obtendunt, vt suspectam faciant doctrinam superiorem, respondebo quasi pro Petro: ipsum Paulum dixisse, factum se omnibus esse omnia, Iudæis Iudæum non Iudæis non Iudæum, vt omnes lucrificaret. Adeò pro temporibus & personis & causis quædam reprehendebant, in quæ & ipsi æquè pro temporibus & personis & causis committebãt: quemadmodum si & Petrus reprehenderet Paulum, quòd prohibens circuncisionem, circunciderit ipse Timotheum. Viderint qui de Apostolis iudicant. Benè quòd ¹⁴⁴ Petrus Paulo & in martyrio adæquatur. ¹⁴⁵ Sed & si in tertium vsque cælum ereptus Paulus & in paradysum delatus auerit quædam illic, non possunt videri ea fuisse, quæ illum in aliam doctrinam instructiorem præstarent, cùm ita fuerit conditio eorum, vt nulli hominum proderentur. ¹⁴⁶ Quòd si ad alienius conscientiam manauit nescio quid illud, & hoc se aliqua hæresis sequi affirmat, aut Paulus secreti proditi reus est, aut & alius postea in paradysum ereptus debet ostendi, cui permissum sit eloqui, quæ Paulo mutire non licuit. [¹⁴⁷ Sed, vt diximus, eadem demerita est, cùm confitentur quidem nihil Apostolos ignorasse, nec diuersa inter se prædicasse, sed non omnia volunt illos omnibus reuelasse: quædã enim palàm, & vniuersis: quædam secretò, & paucis demandasse: quia & hoc verbo vsus est Paulus ad Timotheum: O Timothee, depositum custodi. Et rursum: Bonum depositum custodi. Quòd hoc depositum est, tam tacitum, vt alterius doctrinæ deputeretur? An illius denuntiationis, de qua ait: ¹⁴⁸ Hanc denuntiationem commendo apud te filiole Timothee. Item illius præcepti, de quo ait: Denuntio tibi ante Deum, ¹⁴⁹ qui viuificat omnia, & Iesum Christum, qui testificatus est sub Pontio Pilato bonam confessionem, vt custodias præceptum. Quòd autem præceptum, quæ denuntiatio, ex supra & infra scriptis intelligetur, non nescio quid substendi hoc dicto de remotiore doctrina, sed potius inculcari de non admittenda alia præter eã, quam audierat ab ipso: & puto ¹⁵⁰ corã multis, inquit, testibus. Quos multos testes si nolunt Ecclesiã intelligi, nihil interest quomodo nihil tacitum fuerit, quòd sub multis testibus proferebatur. Sed nec quia monet illu: hæc fidelibus hominibus

Act. 2.
CA. XXIII.
Gal. 2.
Act. 9.
Gal. 1.
Ioan. 5.
Gal. 2.
Act. 9.
Gal. 2.
Act. 9.
Act. 21.
Gal. 2.
CA. XXIII.
1. Cor. 9.
Act. 16.
Gal. 6.
Act. 16.
2. Cor. 12.
CAP. XXV.
2. Tim. 1.
Ibidem.
1. Tim. 1.
1. Tim. 6.
2. Timot. 2.
Ibidem.

ULLIAN
notati onibus
IELI
V.
16

A¹⁶⁵ neque ad eò olim fuisse, Antonini ferè Principatu, & in ¹⁶⁶ Catholicam primò doctrinã credidisse apud Ecclesiam Romanensem, donec ¹⁶⁷ sub Episcopatu Eleutheri benedicti, ob inquietam semper eorum curiositatem, qua fratres quoque vitiabant, semel & iterum eiecit, Marcion quidem ¹⁶⁸ cum ducentis selectis suis quæ ¹⁶⁹ Ecclesiã intulerat, ¹⁷⁰ nouissimè in perpetuum discidium relegati, venena doctrinarũ suarum disseminauerunt. Postmodum Marcion pœnitentiam confessus, ¹⁷¹ cùm cõditioni datæ sibi occurrit, ¹⁷² ita pacem recepturus, si ceteros quoque quos perdicioni erudisset, Ecclesiã restitueret, morte præuentus est (oportebat enim hæreses esse) nec tamen ideò bonum hæreses, quia esse cas oportebat: quasi non & malum oportuerit esse, Nam & Dominũ tradi oportebat, sed væ traditori: ne quis etiam hinc hæresim defendat, ¹⁷³ Si & Apellis stemma retractandum est, tam non vetus & ipse quàm Marcion institutor & præformator eius: sed lapsus in fœminam desertor ¹⁷⁴ continentia Marcionensis, ab oculis sanctissimi magistri Alexandriam fecerit. Inde post annos regressus non melior, nisi tantum quã iam non Marcionites, in alteram fœminam impexit, illam virginem Philumenem (quam suprà ædidimus) postea verò immane prostibulũ & ipsam, ¹⁷⁵ cuius emergemate circũuentus, quæ ab ea didicit ¹⁷⁶ Phanerolesis scripsit. Adhuc in seculo super sunt qui meminerint eorum, etiam proprij discipulos & successores ipsorum, ne posteriores negare possint. Quanquam & de operibus suis, vt dixit Dominus, reuincuntur. Si enim Marcion nouum Testamẽtum à veteri separauit, posterior est eo quod separauit, quia separare non posset, nisi quod vnitum fuit: vnitum ergo ante quàm separaretur, postea factum separatum, posteriorem ostendit separatorem. Item Valentinus, aliter exponens & sine dubio emendans hoc nomine, quicquid emendat, vt mendosum retrò alterius fuisse demonstrat. Hos vt insigniores, & frequentiores adulteros veritatis nominamus. Ceterum & ¹⁷⁷ Nigidius nescio qui & Hermogenes, & multi alij adhuc ambulant peruerentes vias Dei. Cupido ostendant mihi, ex qua auctoritate prodierunt. Si alium Deum prædicant, quomodo eius Dei rebus & litteris & nominibus vtuntur aduersus quem prædicant: si eundem, quomodo aliter? ¹⁷⁸ Pro bent se novos Apostolos esse: dicant Christum iterũ descendisse, iterum ipsum docuisse, iterum crucifixum, iterũ mortuum, iterum resuscitatum: sic enim Apostolos solet facere, dare illis præterea virtutem, eadem signa ædendi, quæ & ipse. Volo igitur & virtutes eorum proferre, nisi quòd agnosco maximã virtutem eorum, qua Apostolus in peruersum æmulantur. Illi enim de mortuis viuos faciebant, isti de viuis mortuos faciunt. [Sed ¹⁸⁰ ab excessu, reuertat ad principalitatem veritati, & posteritatem mendacitati deputandam, ex illius quoque parabola patrociniũ, quæ bonum semen frumenti à Domino seminatum primò constituit, ¹⁸¹ auenarum autem steriles fœni adulterium ab inimico diabolo postea superdedit. Proprie enim doctrinarum distinctionem figurat, quia & alibi verbum Dei seminis similitudo est. Ita ex ipso ordine manifestatur, ¹⁸² id esse Dominicum & verum, quod sit prius traditum: id autem extraneum & falsum, quod sit posterius immissum. Ea sententia manebit aduersus posteriores quasque hæreses, quibus nulla constantia de conscientia cõperit ad defendendam sibi veritatem. [¹⁸³ Ceterum si quæ audet interficere se atati Apostolicæ, vt ideò videantur ab Apostolis traditæ, quia sub Apostolis fuerunt: possumus dicere: Adant ergo origines Ecclesiarũ suarum: euoluat ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, vt primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseuerauerint, habuerit auctorem & antecessorẽ. Hoc enim modo Ecclesiæ Apostolicæ ¹⁸⁴ census suos deferunt: ¹⁸⁵ sicut Smyrnæorum Ecclesiã habens Polycarpum ab Ioanne conlocatum refert: ¹⁸⁶ sicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit: proinde vtique & cetera exhibent, quos ab Apostolis in Episcopatum constitutos, Apostolici seminis traduces habeant. Confringant tale aliquid hæretici. Quid enim illis post blasphemiam illicitum est: sed et si cõfinnerint, nihil promouebunt. Ipsa enim doctrina eorum cum Apostolica comparata, ex diuersitate & contrarietate sua pronuntiabit, neque Apostoli alicuius auctoris esse neque Apostolici: quia sicut Apostoli non diuersa inter se docuissent, ita & Apostolici non cõtraria Apostolis ædidissent, nisi illi qui ab Apostolis descuerunt, & aliter prædicauerunt. Ad hæc itaque formam prouocabuntur ab illis Ecclesijs, quæ licet nullum ex Apostolis vel Apostolicis auctore suum proferant, vt multò posteriores, quæ denique quotidie instituuntur: tamẽ in eadem fide cõspirantes, nõ minus Apostolicæ deputantur pro consanguinitate doctrinæ. Ita omnes hæreses ¹⁸⁷ ad vtranque formã à nostris Ecclesijs prouocant, probent se quaquã

ULLIAN
notati omnibus
IELI
V
16

- putant Apostolicas. Sed adeò nec sunt, nec possunt probare quòd non sunt: nec recipiuntur in pacem & in communicationem ab Ecclesiis quoquo modo Apostolicis: scilicet ob diuersitatem sacramenti, nullo modo Apostolicæ. [189 Adhibeo super hæc, ipsarum doctrinarum recognitionem, quæ tunc sub Apostolis fuerunt, 190 ab iisdem Apostolis & demonstrata & cetera. 191 Nam & sic facilius traducuntur: dum aut iam tunc fuisse deprehenduntur, aut ex illis quæ iam tunc fuerunt, semina surrectionis. Hæc opinio prima Sadducæorum: partem eius usurpat Marcion, & Apelles, & Valentinus, & si qui alij resurrectionis carnis infringunt. Ad Galatas scribens, inuehitur in obseruatores & defensores circumcisionis & legis. Hebionis hæresis est. Timotheum instruens, nuptiarum quoque interdictionem suggillat: Ita instituit Marcion, & Apelles eius secutor. Æquè tangit eos, qui dicunt factam iam resurrectionem: id de se Valentiniani adseuerant. Sed & cū genealogias indeterminate nominat, Valentinus agnoscitur: apud quem 193 Æon ille nescio qui 194 non & non vnus nominis, generat à sua Charitate Sensum & Veritatem: & hi æquè procreant duos, Sermonem & Vitam. Dehinc & isti generant Hominem & Ecclesiam: de qua prima ogdoade æonum exinde decem alij, & duodecim reliqui æones, miris nominibus ornantur, in meram fabulam triginta æonū. Idem Apostolus cū improbat elementis seruientes, aliquem Hermogenem ostendit, qui materiam non natā introducens, Deo non nato eam comparat, & ita matrem elementorum deam faciens, potest ei seruire quam Deo comparat. 195 Ioannes verò in Apocalypsi idolothya edētes & stupra committentes iubetur castigare: Sunt & nunc alij Nicolaitæ. 196 Caiana hæresis dicitur. At in epistola eos maxime antichristos vocat, qui Christum negarent in carne venisse, & qui non putarent Iesum esse filium Dei: illud Marcion, hoc Hebion vindicauit. Simonianæ autem Magiæ discipulus 197 angelis seruens, utique & ipsa inter idololatrias deputatur, & à Petro Apostolo ipso Simone damnabatur. [198 Hæc sunt, ut arbitror, genera doctrinarum adulterinarum, quæ sub Apostolis fuisse ab ipsis Apostolis discimus: & tamen nullam inuenimus constitutionem, inter tot diuersitates peruersitatum, quæ de Deo creatore vniuersorum conuentionem mouerit. 199 Nemo alterum Deum ausus est suspicari: facilius de filio quam de patre hæsitabatur, donec Marcion præter creatorem gloriosum superioris Dei, faceret. Dum legis & Israël, illum igneum affirmans: Valentinus æonas suos spargeret, & vnus æon vitium in originem deduceret Dei creatoris. His solis & his primis reuelata est veritas diuinitatis, maiorem scilicet dignationem & plenior gratiam à diabolo cōsecutus, 200 Deum sic quoque voluerit æmulari, ut de doctrinis venenorum, quod Dominus neque ipse faceret discipulos super magistrum. Eligant igitur sibi tempora vniuersæ hæreses quando fuerint, dum non interit quæ quando, dum de veritate non sint: utique quæ sub Apostolis non fuerunt, eas dicere fuisse non possunt. Si enim fuissent, nominarētur, ut & ipsæ cōcēdē. Quæ verò sub Apostolis fuerunt, in sua nominatione damnantur, ut siue ergo eadem nunc sunt 201 aliquanto expolitiores, quæ sub Apostolis rudes, habent suam exinde damnationem: siue alia quidem illa fuerunt, alia autem postea oborta sunt, & quasdam ex illis opiniones usurpauerunt, 202 habendo cum eis consortium prædicationis, habeant necesse est etiam consortium damnationis: præcedente illo sine supplicio posteritatis, quo etsi nihil de damnationis participarent, de ætate sola præiudicarentur: quanto magis adulteræ, quanto nec ab Apostolis nominatæ. Vnde firmius constat has esse hæreses omnes, siue quæ postea, siue quæ cōtempore Apostolorum, dum modò dicitur siue generaliter siue specialiter notatæ ab eis, dum modò prædamnatæ; audeant resistere: & ipsæ aliquas eiusmodi præscriptiones aduersus nostram disciplinam. Si enim negant veritatem eius, debent probare illam quoque hæresim esse eadem forma reuicam quam reuincuntur: & ostendere simul vbinam quærenda sit veritas, quam apud illas non iam constat. Posterior nostra res non est, immò omnibus prior est: 204 hoc erit testimonium veritatis vbique occupantis principatum. Quòd ab Apostolis non damnatur, immò confirmatur: hoc erit indicium proprietatis. 205 Quam enim damnant, quasi extraneam, quamque non damnauerunt, suam ostendunt, ideoque & defendunt. [206 Age iam quæ volēs curiositatem melius exercere in negotio salutis tuæ, pereurre Ecclesias Apostolicas, apud quas ipse adhuc cathedræ Apostolorum suis locis præsidetur, apud quas

A ipsa²⁰⁸ authentica littera eorum recitantur, sonantes vocem, & representantes faciem
 vniuersiuique.²⁰⁹ Proximè est tibi Achaia, habes Corinthum. Si non²¹⁰ longè es à Mace-
 donia, habes Philippos, habes Thessalonicensis. Si²¹¹ potes in Asia tendere, habes Ephe-
 sum: si²¹² autem Italiae adiaces, habes Romam, vnde nobis quoque auctoritas præsto est.
 Statu²¹³ felix Ecclesia²¹⁴ cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt:
 vbi Petrus passioni Dominiæ adequatur, vbi Paulus Ioanis exitu coronatur, vbi²¹⁵ Apo-
 stolus Ioanes postea quam in oleum igneum demersus, nihil passus est, in insulam relegatur.
 Videamus quid dixerit, quid docerit, quid cum Africanis quoque, Ecclesiis cõcesserit.
 vnum Deum nouit creatorem vniuersitatis, & Christum Iesum ex virgine Maria filium Dei crea-
 toris, & carnis resurrectionem: Legit & Prophetas cum Euangelicis & Apostolicis litteris mi-
 seret, & inde potat fidem eam.²¹⁶ aqua signat, sancto spiritu vestit, Eucharistia pascit,²¹⁷ mar-
 tyrio exhortatur, & ita aduersus hæc institutionem neminem recipit. Hæc est institutio, non
 dico iam quæ futuræ hæreses prænuñtiabat, sed de quæ hæreses prodierunt. Sed non sic
 runt ex illa, ex quo factæ sunt aduersus illam. Etiam de oliuæ nucleo mitis & opimæ & neces-
 sariæ asper oleaster exoritur, etiam de²¹⁸ papauere. sicut gratissima & suauissima, ventosa
 & vana caprificus exurgit. Ita & hæreses de nostro fructificauerunt, non nostræ: degeneres
 veritatis grano & mendacio syluestres. [²¹⁹ Si hæc ita se habent, ut veritas nobis adiu-
 dicetur, quicumque in ea regula incedimus, quam Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Chri-
 sto, Christus à Deo tradidit, constat ratio propositi nostri, desinentis non esse admitten-
 dos hæreticos ad in eundem de scripturis prouocationem, quos²²⁰ sine scripturis probamus
 ad scripturas non pertinere. Si²²¹ enim hæretici sunt, Christiani esse non possunt, non à
 Christo habendo quod de sua electione sectati hæreticorum nomine admittunt. Ita non
 Christiani nullum ius capiunt Christianarum litterarum, ad quos merito dicendum est,
 qui estis: quando, & vnde venistis? ²²² quid in meo agitis? non mei? quo denique Marcion
 iure styliam meam cædis? qua licentia Valentine fontes meos transtuleris? qua potestate Ap-
 pelles limites meos commoues? Mea est possessio, quid hic ceteri ad volutatem vestra semina-
 ris & pascitis? Mea est possessio, olim possideo, prior possideo, ²²³ habeo origines firmas,
 ab ipsis auctoribus quorum fuit res. Ego sum hæres Apostolorum. Sicut cauerunt testamento
 suo, sicut fidei commiserunt, sicut adiurauerunt, ita teneo. Vos certè ex hæredauerunt sem-
 per & abdicauerunt, ut extraneos, ut inimicos. Vnde autem extranei & inimici Apostolis
 hæretici, nisi ex diuersitate doctrinæ, quam vnusquisque de suo arbitrio, aduersus Aposto-
 los aut protulit, aut recepit? [Illic²²⁴ igitur & scripturarum & expositionum adultera-
 tio deputanda est, vbi diuersitas inuenitur doctrinæ. Quibus fuit propositum aliter docere,
 di, eos necessitas coegit aliter disponendi instrumenta doctrinæ. Alias enim non potuif-
 sent aliter docere, nisi aliter haberent per quæ docerent hæresim. Sicut illis non potuisset
 succedere corruptela doctrinæ sine corruptela instrumentorum eius, ita & nobis integri-
 tas doctrinæ non competisset sine integritate eorum, per quæ doctrina tractatur. Etenim
 C quid contrarium nobis in nostris? quid de proprio intulimus, ut aliquid contrarium ei &
 in scripturis deprehensum, ²²⁵ detractione, vel adiectione, vel transmutatione remedia-
 remus? Quod sumus, hoc sunt. Ab initio suo ex illis sumus, antequam nihil aliter fuit
 quam sumus. Quid denique fuit antequam à nobis ²²⁶ interpolarentur? Cum autem om-
 nis interpolatio posterior credenda sit, ²²⁷ veniens utique ex causa emulatiois, quæ ne-
 que prior neque domestica est eius vnquam quod emulatur, tam incredibile est sapienti
 cuique, ut nos adulterum stylium intulisse videamur scripturis, qui sumus à principio &
 primi, quam illos non intulisse qui sunt & poster & aduersi. Alius manu scripturas, alius
 sensu expositiones interuertit. ²²⁸ Neque enim si Valentinus integro instrumeto uti vide-
 tur, non callidior ingenio, quam Marcion manus intulit veritati. Marcion enim exerte
 & palam machæra, non stylo vsus est: quoniam ad materiã suam cædem scripturarum con-
 fecit. Valentinus autem pepercit: quoniam non ad materiã scripturas, sed materiã ad
 scripturas excogitauit: & tamen plus abstulit, & plus adiecit, auferens proprietates singu-
 lorum quoque verborum, & adiciens dispositiones non comparantiũ rerum. [²²⁹ Hæc
 sunt ingenia de ²³⁰ spiritalibus nequitia, cum quibus luctatio est nobis fratres; merito
 contemplandæ fidei necessaria, ut electi manifestentur, ut reprobi detegantur. Et ideo
 habent vim & excogitandis instruendisque erroribus felicitatem: non ad eò mirandam,
 quasi difficilem & inexplicabilem, cum de secularibus quoque scripturis exemplum præ-
 sto fit eiusmodi facilitatis. ²³¹ Vis hodie ex Vergilio fabulam, in totum aliam, com-
 LI iij

1. Ioan. 2.

C. xxxvii.

C. xxxviii.

C. xxxix.

Ephef. 6.

1. Cor. ii.

ULLIAN?
notati omnibus
I. I. I.
V.
16.

poni materia secundum versus, versus secundum materias concinnatis? ²³² Denique Quintus Geta Medeam tragediam ex Vergilio plenissime expressit. ²³³ Meus quidam propinquus ex eodem poeta, inter cetera styli sui otia Pinacem Cebetis explicuit. ²³⁴ Homocentonas etiam vocare solent, qui de carminibus Homeri propria opera ²³⁵ more centonario ex multis hinc inde compositis in unum faciunt corpus. Et ²³⁶ utique fecundior diuina litteratura ad facultatem cuiuscunque materiae. Nec periclitor dicere, ipsas ²³⁷ quoque scripturas sic esse ex Dei voluntate dispositas, ut haereticis materias subministrarent, cum legam: oportere haereticos esse, quae sine scripturis esse non possent. [Sed ²³⁸ queritur, à quo intellectus interpretetur, eorum quae ad haereticos faciunt? A diabolo scilicet, cuius sunt partes interuerti veritatem, qui ²³⁹ ipsas quoque res sacramentorum diuinorum, in idololorum mysteriis emulatur. Tinguunt ²⁴⁰ & ipse quosdam, utique credentes & fideles suos; ²⁴¹ expiationem delictorum de lauacro repromittit, & sic adhuc initiat ²⁴² Mithra: ²⁴³ signat illi in fratribus milites suos, ²⁴⁴ celebrat & panis oblationem, & ²⁴⁵ imaginem resurrectionis inducit, & sub ²⁴⁶ gladio redimit coronam. ²⁴⁷ Quid? quod & summum Pontificem ²⁴⁸ in uis nuptiis statuit? ²⁴⁹ Habet & virgines, habet & continentes? Ceterum si ²⁵⁰ Numae Pompilii superstitiones renouamus, si sacerdotalia officia, insignia, & praeuilegia, si sacrificalia ministeria, & instrumenta, & uasa ipsorum sacrificiorum, ac piaculorum & votorum curiositates consideremus, ²⁵¹ nonne manifeste diabolus morositate istam Iudaicae legis imitatus est? Qui ergo ipsas res, de quibus sacramenta Christi administrantur, tam amulanter affectauit exprimere in negotiis idololatriae, utique & idem & eodem ingenio gestit, & pariter instrumenta quoque diuinarum rerum & ²⁵² sanctorum Christianorum, sensum de sensibus, uerba de uerbis, parabolas de parabolis, prophanas & ²⁵³ amulas fidei attempere. Et id, neque à diabolo immissa esse spiritualia nequitiae, ex quibus etiam haereticos ueniunt, dubitare quis debet, neque ²⁵⁴ ab idololatria distare haereticos, quum & auctoris & operis essentia sint, cuius & idololatria. Deum aut fingunt alium aduersus creatorem, aut si unicum creatorem confitentur, aliter eum differunt, quam in uero est. Itaque omne mendacium quod de Deo dicunt, quodammodo genus est idololatriae. [²⁵⁵ Non omittam ipsius etiam conuersationis haereticae descriptionem, quam futilis, quam terrena, quam humana sit, sine ueritate, sine auctoritate, sine disciplina, ut fidei suae congruus. In primis ²⁵⁶ quis catechumenus, quis fidelis, incertum est: pariter adeunt, pariter audiunt, pariter orant: etiam ethnicis si superuenerint, sancti canibus, & porcis margaritas, licet non ueras, iactabunt. Similitatem uolunt esse prostrationem disciplinae, cuius penes nos curam lenociniu uocant, ²⁵⁷ quoque passim cum omnibus miscet. Nihil enim interest illis, licet diuersa tractantibus, dum ad unius ueritatis expugnationem conspirant. ²⁵⁸ Omnes tumet, omnes seculum pollicentur. ²⁵⁹ Antè sunt perfecti catechumeni, quam edocti. Ipsae ²⁶⁰ mulieres haereticas quam procaces, quae audeant docere, contedere, ²⁶¹ exorcismos agere, ²⁶² curationes promittere, ²⁶³ forsitan & tinguere, Ordinationes eorum temerariae, leues, inconstantes, ²⁶⁴ nunc neophytos conlocant, ²⁶⁵ nunc seculo obstrictos, nunc ²⁶⁶ apostatas nostrorum gloria eos obliget, quia ueritate non possunt. Nusquam facilius proficitur, quam in castris belli, ubi ipsum esse illic, promereri est. ²⁶⁷ Itaque alius hodie Episcopus, cras alius, ²⁶⁸ hodie Diaconus, ²⁶⁹ qui cras Lector: ²⁷⁰ hodie Presbyter, qui cras Laicus. ²⁷¹ Nam & Laici sacerdotalia munera iniungunt. [²⁷² De uerbi autem administratione quid dicam, hoc sit negotium illis, non ethnicos conuertendi, sed nostros euertendi: hanc magis gloriari captant, si stantibus ruinam, non si iacentibus eleuationem operentur: quoniam & ipsorum opus eorum non de suo proprio edificio uenit, sed de ueritatis destructione. Nostra iustitiam diunt, ut sua aedificent. Adime ²⁷³ illis Legem Moysi, & Prophetas, & creatorem Deum: excusationem eloqui non habent. Ita fit ut ruinas facilius operentur stantium aedificiorum, quam exstructionis iacentium ruinarum. Ad haec solummodo opera humiles, & blandi summissi agunt. Ceterum nec suis Praesidibus reuerentiam nouerunt. ²⁷⁴ Et hoc est quod schismata apud haereticos ferè non sunt: quia cum sint, non parent schismata, est enim ueritas ipsa. Mentior si non etiam à regulis suis variant inter se, dum unusquisque proinde suo arbitrio modulatur quae accepit, quemadmodum de suo arbitrio ea composuit ille qui tradidit. Agnoscat naturam suam, & originis suae morem, profectus rei. Idem licuit Valentiniis, quod Valentino, idem Marcionitis quod Marcioni, de arbitrio suo fidem innovare. Denique penitus inspectae haereticos omnes in multis cum auctoribus suis dissentientes comprehenduntur. ²⁷⁵ Plerique nec Ecclesias habent, sine matre, sine sede, orba fide, extorres,

A quasi sibi, late vagantur. [276 Notata sunt etiam commercia hæreticorum cum Magis CA. XLIII. quam pluribus, 277 cum Circulatoribus, 278 cum Astrologis, 279 cum Philosophis, curiositati scilicet deditis. Quærite & inuenietis, vbiq; meminerunt. Adeo & de genere conversationis qualitas fidei æstimari potest: 280 doctrinæ index disciplina est. 281 Negant Deum timendum. Itaque libera sunt illis omnia & soluta. Vbi autem Deus non timeretur, nisi vbi non est? Vbi Deus non est, nec veritas vlla est. Vbi veritas nulla est, merito & talis disciplina est. At vbi Deus, ibi metus in Deum, qui est initium sapientiæ. Vbi metus in Deum, ibi grauitas honesta, & diligentia adtonita, & cura sollicita, & 282 adlectio explorata, & communicatio deliberata, & 283 promotio emerita, & subiectio religiosa, & 284 apparitio deuota, & 285 processio modesta, & Ecclesia vnita, & Dei omnia. [286 Proinde hæc C. XLIII. apud nos testimonia disciplinæ ad probationem veritatis accedunt: à qua deuertere nemini expedit, qui meminerit futuri iudicij; quo omnes nos necesse est apud Christi tribunal astare, reddentes rationem, in primis ipsius fidei. Quid ergo dicent? qui illam stupauerint adulterio hæretico, virginem traditam à Christo? Credo allegabunt, nihil vquam sibi ab illo vel ab Apostolis eius, de sæuis & peruersis doctrinis futuris prænuntiatum, & de cauendis abominandisque præceptum. 288 Agnoscent suam potius culpam quam suorum, qui nos non antè præstruxerunt. 289 A diuiciis præterea multa de auctoritate cuiusque doctoris hæretici, illos maxime doctrinæ suæ fidem confirmasse, mortuos fuisse, debiles reformasse, futura significasse, vti merito Apostoli crederentur: quasi B nec hoc scriptum sit, venturos multos, qui etiam virtutes maximas æderent, ad fallaciam Matth. 24. munien dam corruptæ prædicationis. 290 Itaque veniam merebuntur. Si verò memores Dominicarum & Apostolicarum scripturarum & denuntiationum in fide integra steterint, credo de venia periclitabuntur, respondente Domino: Prænuntiaueram planè futuros fallaciæ magistros in meo nomine, & Prophetarum, & Apostolorum etiam; & discipulis meis eadem ad vos prædicare mandaueram, semel Euangelium, & eiusdem regulæ Matth. 28. doctrinam Apostolis meis delegaueram: sed quum vos non crederetis, libuit mihi postea aliquando de mutare. 291 Resurrectionem promiseram etiam carnis; sed recogitavi ne implere non possem. Natum me ostenderam ex virgine; sed postea turpe mihi visum est. Patrem dixeram, qui solem & pluuias facit: sed alius me pater melior adoptauit. Prohibueram vos aurem accommodare hæreticis, sed erraui. Talia 292 capit opinari eos qui exorbitant, & fidei veritatis periculum non cauent. [293 Sed nunc quidem generaliter actum est CAP. XLV. à nobis aduersus hæreses omnes, certis & iustis & necessariis præscriptionibus repellendas à conlatione scripturarum. De reliquo, si Dei gratia annuerit, 294 etiam specialiter quibusdam respondebimus. Quorum hæreticorum, vt plura præteream, pauca perstringam. Taceo 295 enim Iudaismi hæreticos. 296 Dositheum inquam Samaritanum, qui primus auctus est Prophetas, quasi non in spiritu sancto locutos repudiare. 297 Taceo Sadducæos, qui ex huius erroris radice surgentes, ausi sunt ad hanc hæresim etiam resurrectione carnis negare. 298 Prætermitto Pharisæos, qui additamenta quædam Legi adstruendo à Iudæis diuisi Matth. 22. Matth. 16. sunt: vnde etiam hoc accipere ipsum quod habent nomen, digni fuerunt: 299 cum his etiam Herodianos, qui Christum Herodem esse dixerunt. [300 Ad eos me conuerto, qui ex CA. XLVI. Euangelio hæretici esse voluerunt: ex quibus est 301 primus omnium Simon Magus, qui in Actis Apostolorum condignam meruit ab Apostolo Petro iustamque sententiam. Hic Matth. 8. auctus est summam se dicere virtutem, id est, summum Deum. Mundum autem ab angelis suis institutum: à dæmone se oberrante qui esset sapientia descendisse quærendum apud Iudæos: se in phantasmate Dei non passum, sed esse quasi passum. 302 Post hunc Menander, discipulus ipsius, similiter Magus, eadem dicens quæ Simon ipse: quicquid se Simon dixerat, hoc se Menander esse dicebat, negans habere posse quenquam salutem, nisi in nomine suo baptizatus fuisset. 303 Secutus est post hæc & Saturninus, & hic similiter dicens, Inaccessibilem virtutem, id est Deum, in summis & illis infinitis partibus & in superioribus manere, longè autem distantes ab hoc angelos inferiores mundum fecisse: & quia splendor quidam luminis desursum in inferioribus refulsisset, ad similitudinem illius luminis angelos hominem instituere, angelos curasse: hunc super terram iacuisse reptantem: cuius lumen illud & virtutem illam superiorem propter misericordiam, scintillam saluam esse, cetera hominis perire: Christum in substantia corporis non fuisse, & phantasmate tantum quasi passum fuisse: resurrectionem carnis nullo modo futuram esse. 304 Postea Basilides hæreticus erupit: hic esse dicit summum Deum nomine Abraxan, à quo mentem creatam,

ULLIAN, Notati omnibus IELI, V. 16.

A si non posset salus humani generis retardari. ³⁰⁹ Sed & illa hæresis processit, quæ dicitur Sethoitarum. Huius peruersitatis doctrina hæc est: Duos homines ab angelis constitutos, Cain & Abel: propter hos magnas inter angelos contentiones & discordias extitisse, ob hanc causam illam Virtutem quæ super omnes virtutes esset, quam matrem pronuntiant, dum Abel interfectum dicerent, voluisse concipi & nasci hunc Seth loco Abelis: ut euacuarentur angeli illi, qui duos priores illos homines condidissent, dum hoc semen mundum oritur & nascitur. Permixtiones enim dicunt angelorum & hominum iniquas fuisse: ob quam causam illam Virtutem, quam (sicut diximus) pronuntiant matrem, ad vindictam etiam cataclysmum inducere, ut & illud permixtionis semen tolleretur: & hoc solum semen, quod esset purum, integrum custodiretur. Sed enim illos qui seminis illos priores instituisent, occulte & latenter, & ignorante illa matre Virtute, cum illis octo animabus in arcam misisse etiam semen Cain, quod semen malitiæ non periret, sed cum ceteris conferuatum & post cataclysmum terris redditum, exemplo ceterorum excresceret, & effunderetur, & totum orbem & impleret & occuparet. De Christo autem sic sentiunt, ut dicant illum tantummodò Seth, & pro ipso Seth ipsum fuisse. [³¹⁰ Carpocrates præterea hanc tulit sectam. ³¹¹ Vnam esse dicit Virtutem in superioribus principalem; ex hac prolatis angelos, atque virtutes: quos distantes longè à superioribus virtutibus, mundum istum in inferioribus partibus condidisse: Christum non ex virgine Maria natum, sed ex semine Ioseph, hominem tantummodò genitum, sanè præ ceteris iustitiæ cultu, vitæ integritate meliorem: hunc apud Iudæos passum: solam animam ipsius in cælo receptam, eo quod & firmior & robustior ceteris fuerit: ex quo colligeret, tentata animarum sola salute, nullas corporis resurrectiones. ³¹² Post hunc Cerinthus hereticus erupit, similia docēs. Nam & ipse mundum institutum esse ab illis dicit: Christum ex semine Ioseph natum proponit, hominem illum tantummodò sine diuinitate contendens, ipsam quoque legem ab angelis datam perhibens: Iudæorum Deum non Dominum, sed angelum promens. ³¹³ Huius successor Hebion fuit, Cerintho non in omni parte consentiens, quod à Deo dicat mundum, non ab angelis factum: & quia scriptum sit, Nemo discipulus super magistrum, nec seruus super dominum, legem etiam proponit, scilicet ad excludendum Euangelium, & vindictam Iudaismum. [³¹⁴ Valentinus autem hereticus multas introduxit fabulas: has ego circunducēs breuiter expediam. ³¹⁵ Introdicit enim Pleroma & Æones triginta: exponit autem hos per syzygias, id est coniugationes quasdam. Nā dicit in primis, esse Bythō & Silentium; ex his processisse semen, mentem & veritatem: ex quibus erupisse verbum & vitam: de quibus rursum creatum hominem & Ecclesiam. Sed enim ex his quoque processisse duodecim æonas, de sermone autem & vita, æonas alios decem: hanc esse æonum triacotada, quæ fit in Pleromate ex ogdoade & decade, ac dyodecade. Tricesimum autem æonem, Bythō illum videre voluisse, & ad videndum illum ausum esse in superiora Pleromatis conscendere. Et quoniam ad magnitudinem ipsius videndam capax non fuit, in defectione fuisse, & penè dissolutum esse, nisi quia missus ad constabiliendum illum, ille quem appellat Horon, confirmasset illum dicto Iao. Hoc pronuntiatio appellat. Istum autem Æonem in defectionem factum Achamoth, dicit in passionibus desiderij quibusdam fuisse, & ex passionibus materias ædidisse. Expauit enim, inquit, & extimuit, & contristata est, & ex his passionibus concepit & ædidit. Hinc fecit cælum & terram, & mare, & omnia quęcunque sunt in eis, ob quam causam omnia infirma esse & fragilia, & caduca, & mortalia quęcunque sunt ab ipso facta: quoniam quidem ipse fuerit de aporiatione conceptus atque prolatus: hunc tamen instituisse istum mundum ex his materiis, quas Achamoth, vel pauendo, vel timendo, vel contristando, vel sudando præstiterat. Nam ex pauore, inquit, tenebrę factę sunt: ex timore & ignorantia, spiritus nequitia & malignitatis: ex tristitia & lachrymis, humida fontium, fluminum materia, marisque. Christum autem missum ab illo propatore qui est Bythos. Hunc autem in substantia corporis nostri non fuisse, sed spiritale nescio quod corpus de cælo deferentem, quasi aquam per fistulam, sic per Mariam virginem transmeasse, nihil inde vel accipientem, vel mutuantem. Resurrectionem huius carnis negat, sed alterius, Legis & Prophetarum quędam probat, quędam improbat: id est omnia improbat, dum quędam reprobat. Euangelium habet etiam suum, præter hæc nostra. ³¹⁶ Post hunc extiterunt Ptolomæus & Secundus heretici, qui cum Valentino per omnia consentiunt. In illo solo differunt. Nam cum Valentinus Æonas tantum triginta finisset, isti addiderunt alios complures; quatuor enim primum, deinde alios

C. XLVIII.

CA. XLIX.

ULLIAN,
notati omnibus
IULI,
V.
16.

- quatuor aggregauerunt. Et quod dicit Valentinus æonē trigessimū excessisse de Pleromate ut in defectionem, negant isti. Non enim ex illa triacontade fuisse hunc qui fuerit in defectionem, propter desiderium videndi propatoris. ³¹⁷ Exiit præterea Heracleon alter hæreticus, qui cum Valentino paria sentit, sed nouitate quadam pronuntiationis vult videri alia sentire. Introducit enim in primis illud fuisse quod pronuntiat, & deinde ex illa monade duo, ac deinde reliquos æonas, deinde introducit totum Valentinum. ³¹⁸ Non defuerunt post hæc Marcus quidam & Colarbasus, ³¹⁹ nouam hæresim ex Græcorum alphabeto cõponentes. Negant enim veritatem sine istis posse litteris inueniri, immò totam plenitudinem & perfectionem veritatis, in istis litteris esse dispositam. Propter hanc enim causam Christum dixisse: Ego sum *α & ω*. Denique Iesum Christum descendisse, id est columbam in Iesum venisse, quæ Græco nomine quum *α & ω* pronuntietur, habere fecerunt numerum, *δ c c c i*. Percurrunt isti *α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ, τ, υ, φ, χ, ψ, ω*, totum vique ad Alpha Beta, & computant, ogdoadas & decadas, ita ut afferre illorum omnes vanitates ineptum sit & occupatum, quod tamen non tantum iam vanum, sed etiam periculosum sit. Alterum Deum fingunt præter creatorem: Christum in substantia negant carnis fuisse, negant carnis resurrectionem futuram. ³²⁰ Accedit his ³²¹ Cerdon quidam, hic introducit initia duo, id est duos Deos, vnum bonum, & alterum sævum. Bonum superiorem: sævum hunc, mundi creator. Hic Prophetias & Legem repudiat, Deo creatori renuntiat, superioris Dei filium Christum venisse tractat, hunc in substantia carnis negat, in phantasmate solo fuisse pronuntiat: nec omnino passum, sed quasi passum, nec ex virgine natum, sed omnino nec natum. Resurrectionem animæ tantummodo probat, corporis negat. Solum Evangelium Lucae, nec tamen totum recipit. Apostoli Pauli neque omnes, neque totas Epistolas sumit. Alia Apostolorum & Apocalypsim quasi falsa reicit. ³²² Post hunc discipulus ipsius emerit Marcio quidam nomine, Ponticis genere, Episcopi filius, propter stuprum cuiusdam virginis ab Ecclesiæ communicatione abiectus. Hic ex occasione qua dictum sit, Omnisabor bona bonos fructus facit, mala autem malos, hæresim Cerdonis approbare conatus est: eadē dicere, quæ ille superior hæreticus antè dixerat. ³²³ Exiit post hunc Lucanus quidam nomine, Marcionis sectator atque discipulus: & hic per eadem vadens blasphemiam genera, eadem docet quæ Marcion & Cerdon docuerant. ³²⁴ Post hos subsequitur Apelles discipulus Marcionis, qui postea quàm in carnem suam lapsus est, à Marcione segregatus est: hic introducit vnum Deum infinitis superioribus partibus: hunc potestates multas, angelosque fecisse: propterea & aliam virtutem quam dicit, Dominum dicit, sed angelum ponit. Hoc vult videri mundum institutum ad imitationem mundi superioris, quàm ille mundo permiscuisse poenitentiam, quia non illum tam perfectè fecisset, quàm ille superior mundus institutus fuisset. Legem & Prophetas repudiat. Christum neque in phantasmate dicit fuisse sicut Marcion, neque in substantia veri corporis, ut Evangelium dicit, sed in eo quod è superioribus partibus descenderet, ipso descensu sideream sibi carnem aëream contexuisse: hunc in resurrectione singulis quibusque elementis, quæ in defensionem suo mutuata fuissent, in ascensu reddidisse, & sic dispersis quibusque corporis sui partibus in cælo spiritum tantum reddidisse: hic carnis resurrectionem negat; solo vititur & Apostolo, sed Marcionis, id est non toto. Animarum solarum dicit salutem. Habet præterea paruas, sed extraordinarias lectiones suas, quas appellant phaneroiseis Philumenes cuiusdam puellæ, quam quasi prophetissam sequitur. Habet præterea suos libros, quos inscripsit, *logismorum*, in quibus probare vult, quod omnia quæcumque Moyses de Deo scripta vera non sint, sed falsa sint. ³²⁵ His hæreticis omnibus accedit ³²⁶ Tatianus quidam, inter hæreticos, hic Iustini martyris discipulus fuit; post hunc diuisa sentire cepit. Totum enim secundum Valentinum sapit, adiiciens illud, Adam nec salutem consequi posse, quia non si rami salui sunt, & radix salua sit. ³²⁷ Accesserunt alij hæretici, qui dicuntur secundum Phrygas: sed horum non vna doctrina est. Sunt enim qui Kata Proclum dicuntur, hæc blasphemiam non communem, sed peculiarem & suam: & communem quidem illam, quæ in Apostolis quidem dicant spiritum sanctum fuisse, paraclerum non fuisse: & quæ dicuntur paraclerum plura in Montano dixisse, quàm Christum in Evangelium protulisse: tantum plura, sed etiam meliora atque maiora. Priuatam autem blasphemiam illi qui dicuntur Kata Æschinem, hanc habent, quæ adiiciunt etiam hoc, ut dicant Christum ipsum esse filium & patrem. ³²⁸ Est præterea his omnibus etiam ³²⁹ Blastus accedens, qui hæreticorum

A Iudaismum vult introducere. Pascha enim dicit non aliter custodiendum esse, nisi secundum legem Moyſi XIII. mensis. Quis autem nesciat, quoniam Euangelica gratia euacuat, si ad legem Christum redigit? Accedit his Theodotus hæreticus Byzantius: qui postea quam Christi pro nomine comprehensus negavit, in Christum blasphemare non destitit. doctrinam enim introduxit, qua Christum hominem tantummodò diceret, Deum autem illum negaret: ex spiritu quidem sancto natum ex virgine, sed hominem solitarium atque nudum, nulla alia præ ceteris, nisi sola iustitiæ auctoritate. Alter post hunc Theodotus hæreticus erupit, qui & ipse introduxit alteram sectam, & ipsum hominem Christum tantummodò dicit ex spiritu sancto, ex virgine Maria conceptum pariter & natum; sed hunc inferiorem esse quam Melchisedech, eo quòd dictum sit de Christo: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Nam illum Melchisedech præcipue gratiæ celestem esse virtutem: eo quòd agat Christus pro hominibus, deprecator & aduocatus ipsorum factus, Melchisedech facere pro cælestibus angelis atque virtutibus. Nam esse illum vsque adeò Christo meliorem, vt apator sit, amator sit, agencalogitus sit, cuius neque initium, neque finis comprehensus sit, aut comprehendi possit. Sed post hos omnes etiam Praxeas quidam hæresim introduxit, quam Victorinus corroborare curauit. hic Deum patrem omnipotentem Iesum Christum esse dicit, hunc crucifixum passumque contendit; mortuum præterea seipsum sibi se dedit ad dexteram suam, cum profana & sacrilega temeritate proponit.

psal. 109.

ULLIAN, notati omnibus IELI, V. 16.

ADNOTATIONES IACOBI PAMELII IN LIBRVM DE PRÆSCRIPTIONIBVS ADVERSUS HÆRETICOS.

1. DE PRÆSCRIPTIONIBVS.] Præscriptio, & Præscribendi vocibus frequenter vtitur Tertullianus, non modo locis supracitatis sub finem Argumenti ex libr. aduers. Hermog. De Carne Christi, aduers. Marc. l. 1. & adu. Praxean sed & supra Tomo præced. lib. de Patientia, cap. 4. quasi inquit in præscriptionis compendio & commendatio & exhortatio de patientia constituta est. Atqui iuxta quod adnotauit Quintinus Tertullianus Romani Iuris, & in lege civilis permissum fuisse passim deprehendas, eius operibus atque scriptis euoluendis. Præscribo, & Præscriptio, vocabula sunt à tribunalibus, & à medio foro desumpta. Qui se iudicio defendit, & qui crimen in aduersarium transferat aut derouet, eumque refellit, in foro dicitur aduersario suo præscribere, si reus inquit Marcellus lib. 3. ff. de Præcar. accusatori suo præscribat, id est, si reus accusatorem suum repellat, & exceptione legitima se defendat. Ripianus lib. 4. ff. ad SC. Treb. non debet hæredi in iustro præscribi hoc est opponi, vel obici) cur hereditatem non adeat. & verbo descendit verbale, Præscriptio, id est repulsa, defensio. Veluri l. 2. §. Marito. ff. de adult. Præscriptio lenocinij, quando uxor adulterij res obicit accusatori marito lenocinium, seque se defendit & tuetur contra lenocinem maritum. Præscriptio fori, l. 29. ff. de pactis, quando quis sese dicit alterum esse iurisdictionis, & aduersarium suum reuocat ad alium iudicem. Præscriptio inuocatur alter exceptio. Dicta est autem exceptio, quasi exclusio; quæ rei cuiusque actioni solet interponi ad id excludendum & remouendum, quod in controuersiam deductum fuit, ut accipitur in eo sensu, qui primus est in Pandectarum lib. 4. De exceptis, seu Præscriptionibus. Itaque DE PRÆSCRIPTIONIBVS ADVERSUS HÆRETICOS, id est de confutationibus & expulsionibus & exclusionibus hæreticorum, & quomodo Catholici

præscribant hæreticis, id est, quomodo modo propulsi hæreticos, quomodo sese defendant aduersus insolentes actiones & insultus hæreticorum. Quæ expositio summo perere placet; nam & Rhen. pro excipere accipit Præscribere supra Tomo 2. l. Veland virgin. c. 1. ubi inquit: Hoc exigere veritatem, cui nemo præscribere potest, id est, contra quam non licet excipere.

2. ADVERSUS HÆRETICOS.] Quid hæretici, infra videre est c. 6. ex definitione hæresion, quam illic Auctor adfert.

CAP. I.

3. Condicio præsentium temporum, etiam hanc admonitionem, &c.] In capitulum distinctione Quintinum securi (vri Lectori comodemus in citatione locorum huius libri à variis Auctoribus facta) titulum huius capiti damus: Quòd mirari super hæreses non oporteat. Atqui secundum MS. Vaticanum codicem omittimus vocem: Prætes, ut potè nusquam in titulo Tertulliano vstitatam, & legitimus cum MS. Anglico codice, ac Maceræo: habeat etiam probationem, pro: haberet.

4. quòd hæreses tantum valeat, quantum sint.] Substituerat Rhenanus: quantum si non fuissent, quomodo legit etiam Vatic. codex, quod locupletarar hoc modo Gelenius: quantum non valerent, si non fuissent. Verum placet prima illa lectio: quantum sint, non mihi modo, sed & Quintino, qui sic hunc locum explicat: Hæresis (inquit) ex quo nata est, statim valet, hoc est vires habet. Nunquam certe fuit hæresis ulla, quàm absurda, quæ sectatores non habuerit. Cuius similia Gallie adnotauit Maceræus. Sine autem legas eum vulgatis codicibus, quum quid fortitum est, sine: quia quid, perinde est.

CAP. II.

5. Febrem denique inter ceteros mortiferos, &c.] Hoc caput inscripsimus verbis pluribus Quintum in

psit illud: Mundum iam sensere, &c. Equidem tertium illum librum Græci non solum in Canonem recipiunt, sed etiam ante duos libros priores collocant, & uti authenticum citant Athan. contra Ariam. l. 3. ac Aug. l. 18. de Cuit. Dei. Quasi tum verò D. Amb. etiam putat editum ab ipso Esdra, non sine diuina reuelatione, l. de Bono mortis, & l. 2. in Lucam, atque a deo epist. 21. ad Horontium, hortatur ad eius lectionem. Denique ex eiusd. l. 2. desumpsit Ecclesia, feria tertia Petrecptes, Introitū Missæ: Accipite iocunditatem gloria vestra, et in sollicitatibus Martyrum ex eod. capite decantat illud: Modo coronantur, et accipiunt palmam. Vide autem plura apud Sixtum Senensem Biblioth. sancta.

16. Deus in præcordia contemplantur.] Paraphrastis verit. peccordia, pro 1. p. d. 12. Alibi adverbium, ubi supra, l. de Cult. famin. c. 13. Deus conspexor est cordis.

17. & palam in manu portat.] Vatic. MS. & Quintinus: ventitabrum, idem vtriusque significat, nisi quod illud magis placeat, eo quod B. Cyprian. id legat epist. 51. ad Confessores, & 52. ad Antonianum, in quo ipse quoque Tertull. in fra Tom. 5. lib. de Eug. in persic. & Hieron. adu. Luciferianos, que nadinam latius deduximus Abulat. ad dictam epist. Cyprian. 51. num. 8. Atque præcaeterunt, Vatic. MS. & Quintin. legunt: diuertent: sed illud Tertullianicum esse infra patebit lib. de Resurr. carnis.

18. sed qui sciuntur illum vitæ esse verbum.] Ceterum legendum esse apud illum, eo quod ita habeatur Iuan. 6. verba vitæ æternæ habes, sed colligo non verba, sed sensum voluisse exprimere Auctorem, eo quod subiungat: & a Deo venisse, pro eo quod illic sit: Quia tu es Christus filius Dei. Legimus autem cum MS. Vatic. Quintin. & Macereo: si vellent & ipsi, pro eo quod corrupte erat: ipsi.

19. aliqui Phygellus.] Sic ex Macereo, & Apostolo 2. Tim. 1. pro eo quod legatur: Phygelus, de cuius ac Hermogenis hæresi, item Phileti & Hymenæi, 1. Tim. 1. vide Commentarios veteris in Pauli Epistolas. Hinc autem addi camus (inquit Quintinus) quomodo Gnostici insensati huius aui nostri respiciamus, qui de plerisque magistris & populis miserabiliter cœuersis, ac sibi consentientibus gloriantur. Regia, Tribunalia, Monasteria, quin & Episcopalia (sedes hominum primæ) scaten hæreticos, in dies ab Ecclesia desicientibus, & ad gehennam restâ currentibus, non expectato carnifices, quippe qui iam sunt suo iudicio damnati. Haud ideo vere sunt hæreses. Nullum namque Deus legit vquam gradum, a quo decidere non permiserit in eo stantem. Neque autem est, ex arbitrij liberi facultate est, aut stare firmiter, aut cadere miserabiliter. Latet & premium firmis, & cadentibus. De Saule quod hic dicitur, habes 1. Reg. 10. 15. & subsequenti, ibi cap. De Davide, quem sibi Dominus quaesierat iuxta cor suum, legi primi quoque Reg. c. 13. & 2. Reg. 11. De Salomone traditur 3. Reg. 3. & 11. De Phygello & Hermogene Pauli persequutoribus & aduersariis, Apostolus ipse meminit 2. Timoth. 1. Meminit Hymenæi & Phileti Hæreticorum in c. 1. eiusdem epist. 1. De Iuda Icariorie, qui fuit vnus de duodecim per Dominum selectis, ipsumq. Dominum p̄stera produxit, Evangelista Matthæus scribit 10. cap. similiter & alij.

CAP. IIII.

10. Quin potius memores simus tum Domini- carum pronuntiationum, &c.] Caput hoc inscriptum:

Quod à Domino & Apostolis & prænuntiatæ sint hæresis, & fugiendas esse præfinitum. Retinimus autem communem lectionem: pronuntiationum, & mox: prænuntiarunt, pro eo quod priori loco: pronuntiationum, & Macereus: pronuntiarunt.

21. Instruit Dominus, &c.] Ad verbum ferè hunc locum imitatur B. Cyprian. l. ad Nouatianum hæreticum, Prædixerat quidem (inquit) Dominus multos esse venturos sub pellibus ouium, rapaces lupos. Qui sunt isti rapaces lupi, nisi sensus subdoli (sic enim etiam ibi legendum censeo, pro eo quod hætenus: sensu subdolo) conspirantes ad infestandum gregem Christi. Vterque autem videtur legisse Matth. 7. Adtendite vobis à Pseudopphetis, qui venient ad vos in pellibus ouium, pro eo quod noster interpres: veniunt, & in vestimentis ouium. Miri si non etiam hic alius exemplaribus Græcis vti fuerint, quam hodie exstant.

22. Qui Pseudapostoli, &c.] Prius illud ex Dominici pronuntiationibus, hoc & quod sequitur, ex Apostolicis literis sumpsit 2. Corint. 11. & 1. Ioan. 2. Illud autem: interim & temper, rectè explicat Macereus, non modo intermedio tempore, quo Antichristum illum præcipuè præstolamur, sed et omni alio tempore. Qui etiam illud: nisi quod persecutio & martyras (sic enim lego ex MS. Anglica pro: martyres) facit, ita vertit, ac si dicat: persecutio non solum apostatas, sed & martyras facit; Hæreses verò (sive Hæresis, uti legit Vatic. cod. MS. & Quintinus) apostatas duntaxat.

23. Neque enim eos probabiles intelligi iuuat.] Ita lego, pro: probatos, quia tum paulo ante in scripturæ citatione, tum iterum c. sequ. illud legitur. Item ex Vatic. MS. cod. & 1. adit. iuuat, pro: iubet. Nam eodem modo dixit lib. de Pall. c. 1. cum concordia iuuat. Atqui rectè adnotauit Macereus, Hæreseos nomen in iro Ecclesia non tam odiosum fuisse, quippe quod in bonam partem acceptum sit, Act. 24. & 26. atque adeo non veritas hæreticos id sibi nomen adscribere, ex diuerso sibi interpretantes (ut Tertullianus verbis vtar) eos probabiles debere intelligi, qui in hæresin fidem demutant, ita prætexentes ad probationem hæresion. Quare non mirandum, si Tertullianus sequi capite hoc agat, ut hæreses malus esse comprobet: Scripturæ autem sensum, quod per hæreses manifestentur probabiles quique, similem esse, ac si dicat aduersitate approbati constantiam hominis. Similiter autem adnotauit Quintinus interpretatam esse hanc scripturam à B. Ambrosio, & manifestè quid intelligat, indicat Auctor infra c. 39. sic hunc locum interpretatus: ut electi manifestentur, & ut reprobi detegantur.

24. Omnia examinate.] Hæretici (inquit Quintinus) nunquam non prætexerunt, modòque non prætexunt opinionibus suis à solita Patrum regula variantibus, id quod ipse Christus, Christiq. discipuli, faciendū præmonuerunt. Ille suis dicebat: Adtendite à falsis Prophetis. Caute à Scribis. A sermone Phariseorum & Sadduceorum caute. Videte ne quis vos seducat, &c. Matth. 7. 16. 24. Subinde suos Apostoli monebant: Probate (discutite, dignoscite, diiudicate) quid sit beneplacitum Deo, ad Ephes. c. 5. Item: Prophetas (interpretationes) puta scripturæ diuine, ac declarationes fidei vestrae nolite spernere, sed omnia probate; quod autem bonum fuerit, ipsi tenete, 1. Thess. c. vlt. Præterea: Nolite omni spiritui credere, sed probate an spiritus ex Deo sint, quoniam multi Pseudoppheta exierunt in mundum. 1. Ioan. 4. &c. Probationis & examinis istius exempla cognoscite. Apostoli prædicabant in carne venisse Christi.

ULLIAN, potati onibus IELI, V. 16.

stum, qui Deus & homo pariter erat. Apostolorum contemp-
poranei Cerinthus & Hebio contradicebat. Hymenaeus,
& Philetus mortuorum resurrectione esse iamque
factam, quotidieque fieri per cotinuas filioru pro-
creationis atque successiones asseuerabant: nec alia
sperari debere. Paulus vero contra clamabat: Si resurrectio
non est, neque Christus resurrexit, neque constitutus est iudex
viventium & mortuorum, 1. Cor. 15. Sic modo curiosi quida
maleferati, ratiocinantur de Sacramentis omnibus Ecclesie,
prisca sint ea, necne, de ritibus ac formis rixantes. Et explo-
rare se velle dicunt (ut olim dicebant) utri vera proferant;
omniu scilicet, hinc inde rationibus excusis. Sicut enim
scriptum fuisse: Omnia probate. Sic sensim per superbiam
nostram nimis quam facili, & lubrico assensu laetamur in
haeresis, dum Theologia studemus omnes, artibus etia no-
stris propriis desertis. Nam quousque forensium (bone
Deus) iam sese non proficere esse Theologum (summu) ne
similes istis alias commemorem Stationes, Apothecas, To-
strinas, & Officinas, aliud nihil quam Theologi rantes.
Christiane lector, haud quibusvis illud: Omnia probate, ce-
teraque superiora dicta siere. Non enim puto idiotaru
quempiam, si velit ambulare caute, posse hoc implere pra-
ceptum; quia sapientibus & non insipientibus imperatio
est. Haec & alia eodem pertinentia Hieronymus, interpre-
tans illud ad Ephes. 5. Videte quomodo caute ambuletis:
non ut insipientes, sed ut sapientes. Ambros. quoque le-
gendus in illud ad Ephes. mandatum: Omnia probate.

istiusmodi secessio tunc appellatur Haeresis, in cap. 1. 1.
Sanè malum grauius schismate, ut in Tertulliano
Carnis opus vtrumque, quod qui perpetratur, in-
gnum Dei non conlequentur, ad Galat. 5. ubi post
διχοστασίας, id est seditiones, recensentur oisioes. Quibus
autem similes locos de distinctione inter schisma & haer-
sin, B. Augustini qu. 11. super Mat. l. de Fid. & Simi-
10. l. 2. contra Cresc. Grammat. c. 7. & epist. 164. Item
Hieron. in c. 3. epist. ad Titum.

26. incontinenti.] Id est statim (inquit) haerentem
Iustinus solet dicere: excontinenti, seu l. 5. Et excon-
nenti Alcibiadem discem Canone duce mutarent, & 1.
Teneri non potuit, quin excontinenti acie deterneret, In-
mus autem cum MS. Anglico cod. & Latino: quod in-
lis adiungit, pro: adiungat. Quod quom videret non
conuenire, ex coniectura scripserat Quatinus: quod haer-
releis malis adiungat, has vtiq; malum proce-
tur, sed non placet. Item cum eodem cod. MS. & Manu
legimus: de leuioribus.

27. quum maxime diueri (seu deuerti) ab eiu-
modi obiurgans.] Ita ex utroque MS. Pat. & Lat.
Verum necdum mihi satisfactum puto, nisi legatur: de-
uertit. Neque vero etiam sensum satis adsecutus est
ceruus, eo quod legit vti prius erat: ad eiu(m)odi simi-
ret: meri posset illa lectio ut sit Graecism: obiurgando
uertit ab eiu(m)odi, id est, ut diuertant.

CAP. VI.

CAP. V.

25. Porro si dissensiones & schismata increpat,
&c.] Titulum huic capiti fecimus: Quod non modò
dissensiones & schismata, sed & haeresis Apolto-
lus increpat. Adhuc ad c. 5. epist. ad Galat. At qui
Apostolus (inquit) Quatinus inter Christianos perpetua
voluit esse tam verborum quam voluntatum concordiam,
scilicet, ipsos in eodem sensu, in eademque sententia ma-
nere, & unanimes omnes idem sapere, idemq; sentire. Dis-
cordes & seditiosos de medio fratrum praecepit expelli.
Rogo vos, fratres (ait) ut obseruetis (ut consideretis) eos, qui
dissensiones & offencicula prae doctrinam, quam vos
didicistis, faciunt, & declinate ab illis, Rom. c. ult. Prioris
ad Corinth. c. 1. Obsecro vos, fratres, per nomen Domini
nostri Iesu Christi, ut non sint in vobis schismata. Rursus
& in eiusdem epist. c. 12. Ecclesiam Christi comparat hu-
mano corpori, dicens: Sic Deus temperavit corpus, ut non
sit in eo schisma. Non debet igitur esse in Ecclesia. Reddit
optimam causam paulo post in c. 14. quia non est dissen-
sionis Deus, sed pacis. Apostolus διχοστασίας & ἀ-
ρετασίας appellat, & etiam σχισματά, qua no-
stri dissensiones, dissidia, seditiones, Graecumque reti-
nentes vocem, nominant schismata. Schisma significat
alicuius rei dissectionem, rupturam, scissuram, fractionem,
ut si pannus rudis assuatur veteri, tunc peior scissura fit.
ἄρπον σχισμα γίνεταί, Matth. 9. Transferitur ad o-
pinionum seu sententiarum diuisionem. Ioan. 9. Schisma
erat inter eos, id est, non concordabant, ac dissentie-
bant. Schismatis nomen in Ecclesia semper fuit ignomi-
niosum, publicèque damnatum. Schisma est, quando quis
ab Episcopo suo, vel Ecclesiae communionem, sine nouo tamen
dogmate, secedit: nec regi pari iure cum ceteris astrictus, ut in
can. 31. Apostolico docebamur amplius. Quod si nouam
quoque doctrinam sua rebellionem, ac superbia conuinxerit,

28. Nec diutius de isto, &c.] Tractat hoc caput
Quid sint, & vnde dicantur haereses.

29. scribens ad Galatas.] Locus Apostoli, ad quem
alludit, iste est: Manifesta sunt opera carnis, seu carnis
carnalia, vti vocit Auctor, dissensiones, schismata,
haereses, pro eo quod nos ter interpretes, continentis, dis-
siones, secta, & Graecè (vbi etiam supra adnotauimus
Quatinus) διχοστασίας, ἀρετασίας.

30. in omni penè epistola.] Quum nusquam
reperitur tale quid apud Apostolum nisi illud: ad
terantes verbum Dei, 2. Cor. 2. & 9. fit mihi magis
similis versio de Maceris, qui pro adulterinis falsis
interpretatur de tota epist. ad Titum.

31. de adulterinis doctrinis.] Sic paulo post
quaru opera sunt adulterae doctrinae, & 38. adulterinae
doctrinarum adulterinaru, ac 38. adulterinae
Quod quomodo intelligat, explicat infra c. 44. quibus
stuprauerint adulterio haeretico virginem
tam à Christo. Quicquid autem (inquit) Quatinus
ruptum est, quod non est sincerum, quod in sua
non mansit, quod denique falsum est, id adulterum est
adulterinum est. Plinianus vocat in si. l. 6. de
cvi. l. 6. Ad le. Corn. de fal. adulterinas stateras, &
phricanum adulterinum testamentum. Haereses
vocantur adulterae, vel adulterinae doctrinae, pro
ram diuinarum scripturarum simplicitatem corruptam
Apostolus gloriatur, quod in haereticorum, non
torer verbum Dei, sed praedicat illud in manifestam
veritatis, 2. Cor. 4. Adulterare, est rem quamquam
rumperet, seu falsificare, eeterne rei cum mixtione. Legimus
dolo tractare, veluti quom seruus dicitur: adulterat
mimicas rationes, in si. l. 1. de seruis corrupti. Legimus haereticos
sunt Adulteratores scripturae, nò mitius passim
lex puniat Adulteratores moneta.

32. Haeresis dicit Graeca voce.] Per haer

verbo ferè transcripserunt B. Iſid. Etym. l. 8. c. 3. & Hæranus, in opere de vniuerso, tum de Instit. cleric. l. 2. c. 58. Haud abſimiliter vero Luctor inſrã c. 37. quod de ſua electione lectati hæreticorum nomine admittunt, & l. 1. adu. Marc. vt hinc (inquit) iam deſtinari poſſit hæreticus, qui deſerto quod prius fuerat, id poſtea ſibi elegit, quod tertiõ non erat. Item inſrã dicto c. 37. quam vnusquisque de ſuo arbitrio aduerſus Apoitolos aut protulit, aut recepit. Item Scorpiano adu. Gnoſticos: deſertam diſciplinã hæreticis impingit. Similiter l. 2. adu. Marc. quis (inquit) dubitabit Ad illud delictum hæreſis pronuntiare, quod per electionem ſuar potius quã diuinã ſententiã admittit. Atqui Aipeus (inquit Quintinus) Gæca quidem vox eſt, at Eccleſiã Latina vſu creberrimo factã, iam Latina videtur Hæreſis, & Aipeus, Hæreticus. Hæreſis eſt affectatio, delectus, voluntas, electio rei cuiuspiam. Nunc appellatio omnino improba, quoniam minime. Quam ſicut hic Tertullianus, ita bis deſinitur Hieronymus in duobus locis per Tertullianum citatis, ad Galat. 5. ad Tit. 1. Hæreſis Græcè (ait) ab electione dicitur, quod ſcilicet vnusquisque eam ſibi eligit diſciplinã, quam putat eſſe meliorem. Vt hoc in prophetis, & in ſecularibus diſciplinis facere conque liceat, qui tamen de fide Chriſtiana, qui de noſtra ſalutatis agitur doctrina, tunc nulli datur optio creditiſſe ſibi nullum eligere poteſt: Sed quod in Euangelio ſcriptum eſt, quod à ſanctis maioribus noſtris nobis traditum eſt, hoc tantum ſectandum eſt. Hæc noſtra ſola ſides eſt: ſi quid additur, aut minuitur, Hæreſis eſt. Hæreticus eſt, qui aliter intelligit ſcripturam, quã ſenſu ſpiritus ſancti ſtatuet, à Romana, & vniuerſali Eccleſiã in fides doctrina diſcordans. Eodem pertinet illud Terentii aduerſ. hæreſ. l. 3. c. 2. Hanc (inquit) ſapientiam vnusquisque eorum eſſe dicit, quam à ſemetipſo adinuenerit, ſententiam ſcilicet. Vnusquisque enim ipſorum omni modo peruenit ſemetipſum Regulã veritatis deprauans, prædicantem confunditur.

34. Ideo & ſibi damnatum dixit hæreticum.] Paulo prius dixit: vt à ſemetipſo damnatus. Pro quo legitur hodie apud Apoſtolum: proprio iudicio condemnatum. Per hoc illud & legit etiam, & declarat ſic (vt etiã adnotat Quintinus) B. Hieronym. Hæreticus à ſemetipſo damnatus eſſe dicitur, propterea quod aduſter, fornicator, homicida, & cetera vitia per ſacerdotes ab Eccleſiã propellantur. Hæretici autem in ſemetipſos ſententiam ferunt, arbitrio ſuo de Eccleſiã recedentes; qua reſeſſio, propria conſcientiã videtur eſſe damnatio. Legit autem eodem modo frequenter B. Cyprian. Atqui legitimus cum Iſidoro & Hæranus, ubi ſuprà: Nobis verò nihil ex noſtro arbitrio inducere licet, pro eo quod erat: indulgere, eo quod ſequatur: induxerit, & quod inducerent, reſeſſe autem Macerens illud: adſignauerunt paulo poſt interpretatur de legitima Traditione. Sive autem legitur: Etiam angelus aliter Euangelizaret, anathema diceretur; ſicuti vulgo legitur, ſive cum MS. Anglica & Iſidoro: Euangelizauerit, & dicitur, permale eſt.

35. in virgine quadam Philumene, &c. [Quisnam fuerit (inquit Quintinus) Apelles, & cuius auctor Hæreſis, dicitur in c. 30. Et in hæreticorum catalogo inferna, hæreſ. 19. Nunc de Philumena. Fuit hæc Alexandria puella, ſicut exiſtimo. Apelles enim libidiniſus ho-

mo, quum propter mulieris amorem deſceſſet à magiſtro ſuo Marcione, qui ſectatores ſuos in continentia viuere, ſaltem continentiam fingere, volebat, eſſi manerent aſſidui cum mulieribus (nec enim Marcion fuit abſque muliere, quam & Romam præmiſit ad animos decipiendorum ſibi preparandos, ait Hieronymus) Apelles (inquam) deſerens magiſtrum, quem riualem ſibi magiſter ferre non poterat, Alexandriam migravit: vbi turſus & in hanc fœminam impedit, vt à Tertulliano reſertur cap. 30. iam dicto. Philumena verò dum iuuenecula virgo foret adhuc, familiarem ſibi demonem habuit, cum qua perſeuerans Damon, habitu pueri ſepe ſe puellæ demonſtrabat; aliquando ſe Chriſtum, quandoque Paulum ſe mentiens eſſe; per quem futura multa vaticinabatur, ac diuinabat; ſed & miracula quedam, portentosaque faciebat. Ita ſuis diuinationibus & præſagiis effectum, vt inſpirata videretur eſſe diuinitus. Vnde reor ſibi datum nome Quidam uenit, id eſt: Amans animi, furoris, atque potentia. Creſcentibus hæc annis, inſigne ſortium fuit. Cum quo congreſſus Apelles, & eius Encergemate circumuectus (vt Tertullianus ait) id eſt: eius vi, demonum vexatione, et efficitia magna deceptus, quaſi numine quoddã meretrix aſſata foret, omnes animi ſui motus, & impios aſtus ad eam mulierem referebat. Et hanc inſe ſuarũ doctrinam perpetuam comitem ſemper habuit, in ſalutis librum conſcripſit, quem Philumena Prophetia & Phaneroleis inſcripſit: hoc eſt Predictiones, Apparitiones, Maniſtationes atque Reuelationes. Chriſtiane Lector, Hæreſis nulla fuit vnquam, nec eſt hodie, cuius auctor, dux, et præcipua ſauitrix, impudica mulier aliqua nõ exiſterit: nec eſt aut fuit hæreticus vnquam, qui ſuas non habeat & habuerit Philumenas. De Philumena autem tacerunt Epiphanius, Philaſtrius, & Damasceus, Apellem deſcribentes. At meminerunt Euſeb. c. 13. l. 5. hiſtor. Auguſtinus Ad Quodam Deum, de hæreſibus. Hieronym. bis paulo poſt in eum lib. contra Pelagianos ad Cteſiphontem, & c. i. ſuper epiſt. ad Galat. ubi eſt Tertulliani verba iſta: Prouiderat iam tunc Spiritus ſanctus, &c. integra penè reſert, exponens Apoſtoli uerbum hic à Tertulliano citatum: Sed licet angelus de cœlo Euangelizet, &c. Meminit euſdem & Apellis iterum Auctor l. 3. adu. Marc. in hæc uerba: Nam & Philumene illa magis perſuaſit Apelli, ceteriſque deſertoribus Marcionis. Apertiora ſunt interim uerba ad que aduſit Quintinus inſrã c. 30. Inde (inquit) poſt annos regressus non melior, niſi tantum qua iam nõ Marcionites, in alteram fœminam impedit, illam virginem Philumena quam ſuprà addidimus, &c. Cui ſimile eſt & illud inſrã l. de Carn. Chriſti: & dehinc in virgine Philumene ſpiritu cœruleſ, &c.

CAP. VII.

36. Hæ ſunt doctrinæ hominum, &c.] Titulum huic capiti dedimus: Quod hæreſeõ origo à Philoſophia. Id eſt enim quod paulo poſt dicit: Ipſe denique hæreſes à Philoſophia ſubornatur. Cui ſimile eſt & illud inſrã l. adu. Hermogen. Patriarchæ hæreticorum Philoſophi, & B. Hieron. initio lib. contra Pelagian. ad Cteſiphontem; ubi indicare etiam Auctorem videtur, his uerbis: Pulere quidem noſtrum dixit: Philoſophi patriarchæ hæreticorum. Quod ante nos quoq; adnotauit Quintinus, addens Tertullianũ de eis Philoſophis loqui, quos Petrus graphice deſcribit 2. pet. 2. quos notaui & Seneca Epiſt. 89. Quibus etiam hæc addit: Tertullianus inſcitatur ubique Philoſophos, qui ipſe de quorum ingenijs omnis hæreſis animatur, vt ipſe dixit primo aduerſ. Marc.

JULIANUS
notati omnibus
VELI
V
16

libro, qui de certis incerta praedictant, ad artis suae propriae gloriam. siquidem: Philosophus est animal gloriae, venaleque rumorum mancipium. sed quod hoc adinet, ille de Philosophis ita loquitur in Apologetico Christianorum cap. 47. Philosophi gloriae solius & eloquentiae libidinosis, si quid in sanctis scripturis offenderunt digestum, pro instituto curiositatis, ad propria verterunt. Paulo supra dicebat: Philosophi affectant veritatem, & affectando corrumpant, ut qui gloriam capent. Haec dicta putato de Gnostico. Et verò similiter dixit Auctor advers. Marc. lib. 5. omnes haereticos ex subtili quaeque viribus & Philosophiae regulis constare, ac supra Tit. Apologet. cap. 47. Ex horum (Philosophorum) semine & nostram hanc novitiam paraturam viti quidem suis opinionibus ad Philosophicas sententias adulteraverunt, & de una via obliquos multos & inextricabiles tramites sciderunt. Eodem pertinet & illud infra lib. de Resurrect. carn. Discede ab ethnico haereticis, redde illi sensus suos, quia nec ille de tuis instruitur. Quid caeco duci inniteris, &c. Latissime id ipsum deducit B. Cyrillus Hierosol. catech. mystag. 18. Similia etiam habet alicubi Lactantius. Quae eo prolixius prosecutus sumus, quod perperam & Magdemburgenses inter Tertulliani, & quidam alius inter Lactantij errores collocarint: dicere: Ex Philosophia ortas haereticos. Ut interm e contrario nemo hinc existimet, omnino Christiano interdicitum hic omne Philosophiae studium, se ipsum interpretatur Tertullianus in haec verba, ubi causam reddens: Eadem (inquit) materiae apud haereticos & Philosophos volutantur, iidem tractatus implicantur. Aliqui necessariam esse aliquam Philosophiae scientiam satis indicat infra lib. de Resurrect. carnis, quum dicit: Ita nos Rhetoricari quoque prouocant haeretici, sicut & Philosophari. Est autem adnotandum, quod doctrinas hominum, Col. 2. & doctrinas demoniorum, 1. Tim. 4. haereticis interpretetur.

37. de ingenio sapientiae saeculi, quam Dominus stultitiam vocans. Ita ex Ms. Anglico, pro: sapientiae saecularis, quia advers. Marc. lib. 2. verit. Auctor: sapientia mundi, & sic etiam noster interpres. Paraphrasticas autem Domino adscribit id quod Apostoli est, eo quod addat Apostolus, 1. Cor. 3. Stultitia est apud Deum; more suo, etiam confundens illud cum eo quod 1. Cor. 1. dicitur: Stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientes.

38. subornantur. Hoc accipias (inquit Quintinus) non in vulgari significatu, quod est occulere, latenter, arte, vel pecunia seducere, per dolum sollicitare, sicut vulgo dicitur consuevit de testibus. Hic ad adparatum & instructionem & ornatum pertinet. Haereticus a Philosophia subornatur, id est primum, quada[m]tenus ornatur, instruitur, adparatur. Homo a natura subornatus, in vitam venit. Subornatus, id est, apparatus, ornatus iam ferè totus, apud Ciceron. 1. de Legibus.

39. Inde Aeonis, & formae, nescio quae, & trinitas hominis, &c. Valentinus (inquit Quintinus) Timaeum Platonis, & eius Epinomidem totam voluit in salutis nostrae negotium, religionemque transferre, numeris atque proportionibus omnia definiens, & horum cognitioni tribuens homini absolutam felicitatem. Ex vinitate nescio qua connexuit quindecim Dualitates. Ex his quendam Tricenarium deduxit. Quem rursus trifariam partitus est, in Octonarium, in Denarium, & in Duodena-

rium. Numeros istos appellavit αἰῶνας, id est, aetates, aut saecula, quae triginta dicebat esse. Cur autem sui numerus appellaretur Aeonas, & saecula, non recordor me legisse. Trinitatem: Nisi quod astutum nebulonem putem, quum nesci quomodo videret in Ecclesia Christiane mysterium haberi numerorum rationem; saeculorum vero saecula aduvas vagaz subinde memorari cereret: istos vero Aeonas pro numeris sumpsit. De quibus intelligi volebat, videret, quae saeculum, vel saecula nominantur in sacris scripturis, & integrum Parmendem. Qui de vno omnium principio, sive de Ideis agit, ad nostra quoque salutis instrumentum, cerè necessarium quiddam, proferebat. Trinitatem autem intellectuum speciem quaedam seu formam εὐχρηστικὰς, indefinenter sperantes, & inabilliter exponens. Alcibiadem quoque primum, qui de natura tractat hominis, Evangelio permiscebat. Ex tribus hominem componi dicitur ibidem, nonnullisque locis, ex corpore, ex anima, ex mente sive spiritu. Valentinus hinc esse tres hominum dicebat ordines, partem distinguebatur hominum genera, πνευματικὰς, ψυχικὰς, & σαρκικὰς, spirituales, animales, & carnales, sive corporales. Pneumaticos, id est, spirituales, dicebat homines perfectos esse, quibus iam nullo labore foret opus, quibus inirepide licebat agere quod volebant, nec non peccare posse. Marientes in altissimum caelum redire, cum suo quodam corpore spirituali, quod habere somnabant & imaginabantur. Talem se dicebat, & spirituales omnes esse. Psychicos autem, id est, animales, in anima opponatur spiritui, minime posse per se saluari astruit; sed istis opus esse labore magno, & operatione aliqua iusta. Post qua opera bona, si diu probus fatigauerit, in medium nescio quod caelum ferretur, ubi Christus habitat una cum Angelis, multorum terrenorum secum ferentes: ibique adhaerent Angelis. Tertium vero genus hominum, quod Iudeos & hylicon, carnale & materiale, & chum, aut terrenum, nominabat, ab omni virtutis & veritatis cognitione remotum dicebat, etiam si maxime vellet accipere, sed una cum corpore & anima simul interire uerabat. Haec est illa Trinitas hominis, quam nescio Tertullianus, de quibus nesci amplius tractatum habere querens, adeat Ireneum, ipsum quoque Tertullianus contra Valentinianos, Legat & Epiphanius in 1. lib. 1. Panarj. satis haec ad loci praesentis explanationem.

40. Inde Marcionis Deus melior, &c. Marcion (inquit idem) didicit homines à Deo in duo genera distingui, quorum dicerentur alij sapientes & insipientes alij. Sapientes autem nemini committere, vel inferre malum, sed qui summa viciosa amplexa, id est in animi tranquillitate, quiete, pace, & vtilibus omnibus: Insipientes vero seuis esse, nihil pernoxia cogitantes: Ille primum clausis se capere, & in vitam virginem quandam, commentus est etiam esse Deos, alterum bonum, & sapientem Deum, quillum, quietum, sedatum, qui nemini per malitiam natura sua bonitatem nocere, neque vellet, sed neque potest. Is est Christi pater. Alterum vero Deum finit esse malorum, quae sunt & perpetrantur in mundo, propterea dixit hic Tertullianus & in vit. c. huius libri. Deo melior de tranquillitate, &c. Hunc ipsum videtur esse illis quinque lib. quos in Marcionem composuit. Deo quoque sanctos Ecclesia Dei prouocatores adhaerentes legito.

est: abortivum. Verum de hoc latius infra lib. aduers. Valentinianos.

46. Inserunt Aristotelem.] Sic iterum legimus ex Vaticano codice, in quo mecum consentit Quintinus. In aditione postrema (inquit) legitur: Miserum Aristotelem, qui illis, &c. Apopoposis est, ut subaudias Interfectionem quampiam dicitur, ab, &c. aut congruens verbum, Dico, existimo iudico, &c. In aliis omnibus est: Inserunt Aristotelem, quod magis placuit. Argutus autem nescio quas Dialecticas in sacris tractandis literis damnati Tertulliano consonat Hieronymus, exponens hac Propheta verba: Breuis expansus est, &c. Nahum cap. vi. Consideremus (ait) hereticos, & Ecclesia multiplices hereses, & videbimus quod eorum dogmata, quum frigeant, & volare non possint, sedem sibi & requiem inter Aristotelis & Chrysippi spemeta reperunt. Inde nominatis aliquot hereticis paulo post subiungit: Et ut simul breuis cuncta concludam sermone, de fontibus illis vniuersa dogmata trahit argumentationis suarum rivulus, ita ut ipsa quoque loca, de quibus argumentationis sumuntur, totumque superscripserint. Hec ibi. Atqui non Dialecticam artem Aristotelis sed Sophisticam improbari ante me adnotauit Macerius, qui consentit Clemens Alexandrinus Stromatum l. i. ubi de Philosophia Christianis necessaria, ac de Sophistice improbanda latius disputat.

47. Hinc illa fabula & genealogia.] Propter Iudeos (inquit Quintinus) hoc admonitum putarunt, qui continue progenitoribus suis Abraham, Isaac, Iacob, & aliis gloriabantur. Inutilis certe gloriatio, sed qua nulla gignebat questionem, neque fabulas habebat. Nam verum suum quisque genus & maiores suos inter Iudeos habebat notissimos, & citra controuersiam. Nonnulli reprehendi Gentiles hic dixerunt cum sua Theogonia. Tertullianus Hereticos Eorum fabricatores notari credidit. In cellas enim varias distinguebant illi suos Eonas, ostendentes, quis a quo gigneretur, quibus animum contineri diuinitatem fabulabantur. Apostolorum coeui Cerdon & Valentinus erant, qui non finicidis istis questionibus supra modum turbabant fideles. Inter quos ab Apostolo nominantur Hymenaeus, Alexander, Philetus. Et meo quidem iudicio, totus ille locus ad hereticorum confutationem spectat. Epiphanius etiam sic intelligit. Pro more calumniari mihi videtur, qui locum detorquet ad ceremonias, & hominum constitutum inculcas (ut loquitur) & questiones scholasticas. Non sunt ista vana, non sunt inutiles, non generant lites: Impie quis vocat eas, ineptas & aniles fabulas, quum praesent adificationem Dei, quae est in fide. Non ergo Paulus ipsas designauit.

48. indeterminate.] Expressit quod Graece est ἀπερὶ τοῦ, pro eo quod noster interpres: interminata. qui legisse videtur: ἀπερὶ τοῦ. quare illud malo, quam cum Macereo legere: interminabiles, praesertim quum & infra cap. 33. Genealogias indeterminate nominet.

49. ne quis vos circumueniat.] Sic legimus ex MS. Anglico codice ad verbum cum Apostolo, pro: ne quis sit circumueniens. Illud vero: praeter prouidentiam sancti spiritus, Auctoris est, non Apostoli, nisi quis velit esse paraphrasim eius quod subditur Coloss. 2. & non secundum Christum.

50. varietate sectarum.] Diogenes Laertius (inquit Quintinus) de Philosophorum vitis, in Proaemio libri circa finem scribit, quod Philosophorum decem fuerint ἀπέσφας, id est, sectae, quas ibi singulas enumerat. Alius vna minus ibidem recensuit easdem. In schola, vulgus dicitur axat

quatuor posuit. Ego tot fuisse putarim, quot unquam Philosophi docuerunt in scholis cum auctoritate. Deprehendens ex ipso Laertio me dicere verum. Secundus à primo dissentit, à secundo tertius: & in omnibus fere consequentibus hoc ipsum videre licet. Nullus in ea Graecis Philosophia discipulus, qui non velit esse supra magistrum: sicut in Evangelica facile est (suum) inuentu adde. Id est, profecto sectam nouam facere, prout de hereticis dicitur in cap. 34. & 42.

51. de porticu Salomonis est, &c.] Quasi (inquit idem) dicere vellet: Non de porticu Zenonis. Zenonis Graecis est, quae Latinis appellatur Porticus. Athenienses rari Stoae complures: una praeter ceteris nominatissima, quae Polygnotus excellentibus picturis ornata, id est, porticu cognominabatur, ob varietatem picturaru. In hac famulibus multis insimem, Zenon Citricus primum dicitur, & conciones habuit: cui cesserunt omnes, nec eo nisi philosophandi causa, ceptum est corru. Stoici sunt inde nati: Stoae. De Stoae, verò Σολομῶνος, id est: de porticu Salomonis, in qua post Christum praepotem iam prius unanimitate Apostoli cum suis conueniebant, Evangelista meminere, Ioan. 10. Act. Apost. 17. & 17.

52. qui & ipse tradiderat: Dominum in simplicitate cordis esse quaerendum.] Quam de Sabotone loquatur, & ceter haud dubie (sicut ante mecum Quintinus adnotauit) illud sapientia. In simplicitate cordis quaerite illum, confirmatur hic auctoritate libri, & insuper Salomoni ab Auctore tribuitur, ita etiam B. Cyprianus non vno loco, & alij quaeque tam Graeci quam Latini, quae a modo late adnotatae ad l. Cypr. de Mort. n. 43. & ad l. Test. 3. c. 17. eundem locum citat, n. 99. Eodem pertinet etiam illud adu. Valent. c. 2. Porro facies Dei expectat in simplicitate quaerentes, ut docet ipsa Sophia, non quae Valentini, sed Salomonis. Plures etiam locos in scripturarum, & aliorum similiter Auctorum, quos Sixtus Senesem Bibl. sancta l. cap. 8. ubi ex profecto argumentum tractat. Atqui paulo post reuocant Christianissimum protulerunt, cum Macerius & ceteri pro eo quod Rhenan. ex Gortensi codice: Christiani praetulerunt, & Quintinus: Christianum protulerunt.

CAP. VIII.

53. Nobis curiositate opus non est post Christum Iesum, &c.] Caput hoc inscripsimus: Quod curiositate Christianis non sit opus. In quo & in postibus latius explicat, quod tribus verbis dixi in lib. i. aduers. Haeret. cap. 1. Suadenter quidem illud per verborum artem simplices ad requirendum, quae etiam ipsa verba transcripsit Epiphanius, eodem pertinet quod Cyrillus Alexandrinus cum locis inculcat, procul relegandas à fidei rebus vites &c. & Quomodo. Adnotauit autem Macerius quosdam aduersarios nostros (Magdenburgenses nempe) locum ad detorque ad solam fidei nostrae comprehensionem scripturis. Verum non eam esse mentem Auctoris vel inde conuincit, quod non solum dicit: nec inquisitione post Euangelium, sed etiam vana praesentia. Christum autem Dominum nihil scripturis misisse, sed vna voce duxit, neque vero etiam, & postolis, ut scriberent, mandasse, sed solum ad praesentia misisse, uti patet Matth. 28. Marci 16. Luc. 24. &c. & ex Apostolo 2. Thessalonicensium 2. Quae

gelium hic accipi debere, non modo id quod scriptum est, sed in genere, ut comprehendatur etiam illud quod viua voce traditum est: quemadmodum accipitur Matth. 4. & 9. Marc. 16. Act. 20. & 1. Corin. 4. Hæc tamen ille, & recte. Nam si omnino ad litteram verba hoc intellegamus, solum ergo Euangelium, non verò Epistolæ Apostolorum, licet suscipere. Cui addi potest & illud, quod quum simpliciter dicat: post Euangelium, solum de scripto Euangelio intelligatur, iam in disputatione fore, curus Euangelium, Matthei, Marci, Lucæ, an Ioannis maxime quum quedam eorum à Marcione aliisque hæreticis reuocata sint. Certè etiam ipse Auctor supra lib. de Corona militis, Traditiones non scriptas agnoscit; & infra cap. 21. eas Ecclesias cõmendat, quas Apostoli condiderunt, prædicando eis, tam viua voce, quàm per Epistolæ.

54. ad incundam curiositatem.] Similiter dixit infra cap. 36. Age iam qui voles curiositatem, melius exerceat. infra Tom. 5. lib. de Pudicitia: Huiusmodi (inquit) curiositates & suspecta faciunt quædã, & cunctarum expositionem subtilem plerumque deducunt à veritate, Inculcare autem & hic, & supra cap. 6. propriè accipitur; alibi pro: conculcare.

55. Puto in primitiis ipsis doctrinae suæ.] Primitias doctrinae (inquit Quintinus) Tertullianus vocat, dum Christus post Baptismum ac Deserti tentatione, iam iam vincto, caput Euangelium regni prædicare, Matth. 4. Sic primitias operum dicunt, operã primã, & Amorum primitia.

56. quum etiam Ioannes, de illo certus, esse desisset.] Rectè sic interpretatur Macerius de Ioanne Baptistã, qui de Christo certus, utpotè voce audita delectus: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, Matth. 3. iam esse desierat, id est, obierat, decedat ab Herode, uti est apud Matth. 19. sed magis placet sensus quem indicat Latinus in libro sequi de Bapt. ut si idem quod ibi cap. 10. de Ioanne legitur: vltque adeo spiritum prophetiæ in illo post totius spiritus in Dominum translationem defecisse; vt quem prædicauerat, quem ipse designauerat, postmodum an ipse esset, sciscitatum miserit. Cui simile est & illud infra lib. adu. Marc. 4. ipso iam Domino virtutum sermone & spiritu patris operante in terris & prædicante, necesse erat portionem sancti spiritus iam abscedere à Ioanne.

57. Habent Moysen & Heliam, id est, Legem & Prophetas.] Etiam hic amplius quid legis quam habetur Luc. 16. vbi solum legitur & Græcè & Latine: Habent Moysen, & Prophetas. fortassis cogitans, quum hoc scriberet, super apparitione Moysis & Helia in monte Thabor, de qua alibi latius.

58. Scrutamini scripturas, &c.] Etiam hic variat ab additionibus vulgatis, quum vertit: in quibus salutè speratis, pro eo quod noster interpretes ex Græco: in quibus putatis vos vitam æternam habere.

59. Iudæi retrò, &c.] Retrò (inquit Quintinus) pro suo contrario, quod est: Antè, non semel acceptum repperit, consuetudo retrò obtinuit. sic loquitur Flavianus: id est, antè actis, & præteritis temporibus. Retrò principis, id est, anteriores principes. Et hic retrò fuerant, hoc est, antea fuerant. lib. 7. ff. de offic. pro. C. de no. conf. & cod. compo.

60. Nationes.] Tertullianus (inquit Quint. & Macerem) cum ceteris scripturis Ecclesiasticis, Nationum nomine intelligit ethnicos & Gentes, que Deum

nesciunt. Act. Apost. cap. 10. Petrus interpres rōe dōm, transtulit in Nationes. Et obstupuerunt, quia & in Nationes gratia Spiritus sancti effusa est.

61. nisi stillicidium de fitula.] Quintinus putat Auctorem aduadere ad illud 4. Esdr. 6. Quasi stillicidium de vase simillasti abundantiam eorum. Verum eo quod subiiciatur: & puluis ex area, quod ibi non legitur, magis placet Maceris sententiã, qui citari adnotat illud Esai. 40. quod etiam citat supra Tom. 1. lib. adu. Iud. cap. 1. Gentes velut stillicidium fitulae, aut puluis ex area. de quo ibi latius. Quintinus autem aptè sic explicat: Fitula est vas hauriendis & continendis aquis accommodatum, quod in hortis ad eos irrigandos habere solemus. In fitula est etiam stillicidium sicut vnde aqua stillat ac defluat guttatim. Sanè stillicidium, quantum sit in fitula, tamen est fitulae contrarium. Illud enim spargit aqua, & fitula continet. Nationes hoc modo sunt in Deo, vel apud, seu penes Deum.

62. & foris semper.] Aduadere videtur ad phrasin scripturam, qua describuntur Gentes hac periphrasi: ij qui foris sunt, 1. Corin. 5. Coloss. 4. 1. Thessal. 4. & 1. Tim. 3. forte etiam ad illud Apocal. 2. 2. foris canes; nam sicut etiam Macerius adnotauit canes appellat Nationes Christus (quæ etiam locū paulopost citat) Matth. 15. Quibus conformiter paulopost legit MS. Vatic. cod. & foris actum, pro eo quod alij elegantius: foras, sed illud placet. Max autè legitimus ex MS. duobus Vatic. & Anglico: Nonnum in viam Nationum ire mandabat, omisus vocibus superfluis: Gentium vel.

63. multo magis vacabat erga nos.] Id est (inquit Quintinus) vacuum superfluum. Ociosum erat illud mandatum à Christo Iudæis: Querite & inuenietis. Vtius istius impersonalis & absoluti verbi frequentissimus.

CAP. IX.

64. Cedo nunc spontè de gradu isto, &c.] Inscriptionem huic capiti datus: Quod nihil querendū sit vltra quàm querimus. Atqui de illo Prouerbio: Cederet de gradu, latius inter Prolegomena.

65. Nulla vox diuina, &c.] similem locum adlegat ad marginè Quintinus, qui in Decretis citatur, v. qu. 1. c. Marcion: Non putemus in scripturarum verbis esse Euangelium, sed in sensu, non in superficie, sed in medulla; non in sermone solum, sed in radice rationis.

66. vnum vtique & certum aliquid institutum esse à Christo, &c.] Rectè hoc interpretatur Macerius de vna Regula seu Symbolo fidei; cuius vnusquisque articulus vnus est, certus, & determinatus. Neque enim Ecclesia post Apostolos nouum aliquem fidei articulum credendum proposuit. Est enim clarus, explicuerit quosdam obscuriores; qui ob sui aut obscuritatem, aut ambiguitatem possent conuersionis causa esse inter fideles, & distinxerit in plures, qui prius vno generali articulo comprehendebantur; non propterea censendi sunt plures reipsa articuli fidei, sed distinctione & explicatione diuisi. Quod enim veteres in genere cognouerunt, nos distinctius & particulatim, crescente indies hominum (hæreticorum nempe qui fidei impugnant) curiositate, & gratia Dei in scripturis explicandis, iuxta illud Apost. Ephes. 3. Quod aliis generationibus nō est agnitus si in hominum, sicuti nunc est reuelatum sanctis Apostolis eius & Prophetis in spiritu. Paulopost autem sic distinguo illud orationis comma: & nihil amplius, nisi cuitodiendum quod credidisti. Quomodo si lex, non opus erit iuar. Harrisij coniecturam sequi: & nihil amplius cuitodiendum, nisi quod credidisti.

ULLIAN, notati omnibus ELII, V, 6.

75. & quaerenti inuenietur.] sic vertit quod no-
stra habet interpres: & qui quaerit, inuenit.

76. Viderit qui quaerit semper, &c.] Sempet
quaerere (interpretatur Maerere) eius est quaerentis
est: semper pulsare, eius qui auditus non est: semper
interpellare, eius qui admissus non est. Nobis vero Do-
minus contrarium precepit, vt nempe non dubie fidei si-
mus, Math. 14. v. credamus nos ex auditu iri, Math.
7. & satis iam de veritate instructos Ioan. 4. & 16. Le-
gimus autem mox: Vbi non inuenietur, ex cod. Vatic.
MS. pro: inuenietur, eo quod sequatur: quia numquam
aperietur.

CAP. XIII

77. Nobis etiam quaerendum esset, &c.] Titulum
hinc capiti datus: Si Christianis quaerendum, non
apud haereticos, sed apud nostros. Legimus autem ex
Maerere: esset, pro: est.

78. apud haereticos: vbi omnia extranea.] Om-
nis negationem: Non, cum MS. Vatic. cod. & Quinti-
no. De hoc autem loco sic Maerere: Apud haereticos
veritas non inuenitur, quia quaestiones praesentis magis
quam deificationem Dei, quae est in fide, i. Tim. 1. & sem-
per discentes, numquam ad scientiam veritatis peruenien-
tes, 2. Tim. 3. & volentes euertere Euangelium Christi,
Gal. 2. Quia etiam Ecclesia apud eos non est (sed apud nos-
tros) quae dicitur columna & fundamentum veritatis,
i. Tim. 3. Neque Deus penes illos est, qui aperit os suum fi-
dei, Eccl. 14. qui aperit & nemo claudit, claudit & ne-
mo aperit, Apoc. 3. neque etiam S. Petrus agnoscitur, sic
haereticos auctorem, cui tradite sunt claves regni caelorum,
Math. 10. quorum etiam donare non est, quod apud eos
non sit pater luminum (a quo omne donum perfectum,
Iacobi 1.)

79. donatium & stipendium caprat.] De Do-
natium vide supra Tom. 2. lib. de Cor. milit. cap. 1. num. 2.
quod Maerere non videtur adhaerere, quando vertit Gal-
lice: r'appointement. Legimus autem cum Quintino
& MS. Vatic. cod. paulopost: vicini ianuam, pro eo quod
erat: viciniam, eo quod id magis respondeat parabole
Luc. 11. Et legit quidem MS. cod. Anglicus: Nemo in-
deintrui potest, sed Tertullianicum est: strui.

80. Nemo ab eo illuminatur, a quo contene-
bratur.] Et hoc & prius illud de haereticis dictum: vbi
omnia aduersaria veritati, seu veritatis, vti legit MS.
Vatic. ad. pertinet ad errorem B. Cypriani, de quo latius
infra lib. de Baptismo, & inter Tertulliani dogmata in
Prilogemio. Legimus autem ex coniectura Rhenani &
Lantii: idque dumtaxat, pro: in quodumtaxat.

CAP. XIII

81. Regula est autem fidei, &c.] Inscriptionem
hinc capiti dedimus: Quae sit Regula seu symbolum
fidei, Regulam enim fidei nuncupat Symbolum, quod
ms. Apostolorum (& ipse quoque Auctor infra cap. 21.)
dicitur, idque non hic modo, & cap. praeced. & sequenti,
sed & supra Tom. 2. lib. de Feland. virgin. cap. 1. & infra
adu. Marc. lib. 1. & lib. adu. Praxean, cap. 2. Imitatus
vbi recte adnotauit noster Fen-ardicus) B. Ireneum l. 1.
cap. 4. adu. haer. & l. 3. c. 2. qui Regula fidei vocat, seu
veritatis, quam in Baptismo accepimus, ad iudens ad re-
citationem Symboli in Baptismo, de qua latius infra initio
libri de Baptismo Auct. Hos autem etiam in ea appel-
latione Symboli Apostolorum sequuntur Nostrati-
nus infra Tom. 5. initio lib. de Trinitate, qui Regulam
veritatis nuncupat, sequuntur Tertullianus initio lib. adu. Her-
mogenem, Origenes Praefat. in lib. Peri archon, August. l. 1.

de fide & Symbolo, & B. Chrysof. hom. 1. in Symbolum,
& Rufinus initio sua Exposit. in Symb. Tom. 3. inter opera
Cypriani. Regulam autem capias (inquit Quintinus)
quam definit Isidorus apud Gratianum Dist. 3. Regula
dicta est, eo quod recte ducit, nec aliquem trahit aliorum.
Nostra fidei Symbolum, nostra religionis articulus vocatur
hic Regula. Legimus autem cum MS. Vatic. cod. & Quinti-
no ac Maerere: vt iam hinc quid credamus profi-
teamur, pro: quid defendamus? & mox: de nihilo,
pro: ex, ac deinde: ex spiritu Dei patris cum Vatic. &
Quintino.

82. vnum omnino Deum esse, &c.] Quod ad
hunc primum fidei articulum adinet. Imprimis de
Deo vero & vnico, eoque eodem mundi conditore, exstant
infra duo integri libri Auctoris 1. & 2. adu. Marc. qui
duos Deos, vti infra patet cap. 5. 1. commentus erat, & li-
bri B. Cypriani ad Demetrianum, & de Idolorum vani-
tate. Quod autem hic non additur: omnipotentem, id
reperire est supra lib. de Feland. virgin. in haec verba: &
infra cap. ult. huius libri; vbi de Praxean haerese disputat:
Regula quidem fidei vna omnino est, sola immobi-
lis & irreformabilis, credendi scilicet in vnica Deum
omnipotentem, mundi conditorem. Quod postre-
mum pluribus verbis hic exprimit: qui vniuersa de
nihilo produxit, per verbum suum primum om-
nium emissum, hoc est (vbi interpretatur etiam Maerere)
ante omnia saecula genitum. Similiter quem Au-
ctor imitatur, Ireneus lib. 1. cap. 2. in vnum Deum pa-
trem omnipotentem, qui fecit caelum & terram,
mare & omnia quae in eis sunt. Quomodo vero om-
nipotens dicitur, late explicat Rufinus in Symbolo, qui
addit omnes Orientis Ecclesias legere: Credo in vnum
Deum patrem omnipotentem.

83. Id verbum filium eius appellatum, &c.] Sic
hinc secundum articulum fidei restitimus ex MS.
cod. Anglico, pro eo quod erat: filius. Quod autem hic di-
cit: filium appellatum, supra lib. de Feland. virgin.
simpliciter dicit: & filium eius Iesum Christum, &
infra adu. Praxean apertius: vnicum quidem (inquit)
Deum credimus, sub hac tamen dispensatione,
quam & exortulicay dicimus, vt vnici Dei sit & filius
fermo ipsius, qui ex ipso processerit, per quod om-
nia facta sunt, & sine quo factum est nihil. B. Ire-
neus similiter: & in vnum Iesum Christum filium
Dei. Rufinus vero: & in vnum Dominum nostrum
Iesum Christum, vnicum filium eius. Et certe quid
Christus vere sit Dei filius (contra negantes eius di-
uinitatem) late Auctor docuit Tom. 1. Apolog. cap. 10. &
21. & infra lib. adu. Praxean paulopost medium. Omitti-
mus autem cum MS. Vatic. cod. & Quintino, secundo loco
volum: eius, legentes dumtaxat: in nomine Dei va-
rie viliu Patriarchis (de quo etiam alibi latius) in
Prophetis semper auditu. Pertinet autem huc qua-
si conque citat scripturas B. Cypriani lib. 2. Testim. adu. Iu-
deos, vsque ad cap. 6. titulo: Quod Deus Christus, & No-
natianus infra sub medium lib. de Trinit. Tomo 5.

84. Postremo delatum ex spiritu Dei patris, &
virtute in virginem Mariam, &c.] Tertium fidei
articulum paucioribus expressit lib. de Feland. virgin.
natum ex Maria virgine, & latius adu. Praxean: Hunc
missum (inquit) a patre in virginem, & ex ea na-
tum, hominem & Deum, filium hominis & filium
Dei, & cognominatum Iesum Christum; pro quo
hic apertius, & esse Iesum Christum, Rufinus autem:
Qui natus est de spiritu sancto ex Maria virgine.

JULIANUS
notati omnibus
ELI,
V.
6.

Quod etiam utrobique desideratur, hic suppletur: ex spiritu Dei patris. Irenaeus vero quam breviss. incarnatum (inquit) pro nostra salute; & mox: & eam quae ex virgine est generationem. Praterquam autem quod latissime incarnationem Domini comprobat supra Tom. 1. contra Iudeos, cap. 7. & 9. totus liber adu. Marc. 3. de Christo est, quem contra illius haeresim, probat verè hominem fuisse, & quod ex virgine nasceretur, etiam lib. de Carne Christi. Quae imitatur rursus B. Cyprian. loco citato à cap. 7. usque ad 14. Cur autem & Christus dicatur, & Iesus, tractat Auctor supra Tom. 1. lib. adu. Iud. cap. 9. & infra lib. 3. adu. Marc.

85. Fixum cruci.] Latius hunc quartum articulum fidei explicat lib. de Veland. virgin. Crucifixum sub Pontio Pilato, & lib. adu. Praxeas: Hunc passum, hunc mortuum, & sepultum secundum scripturas. Quae Irenaeus unica voce expressit: & passionē. Atque scripturas, ad quas adducit, videre est, tum lib. adu. Iud. cap. 8. 10. & 11. ac usdem penè verbis dicto lib. 3. adu. Marc. quem rursus imitatur B. Cyprianus dicti libri à cap. 14. usque ad 24. & Rufinus in Symbolo, qui etiam discretis verbis sepulcrum Christi praedicant, ut nō dubitandum sit esse sic castigandum Symbolum Rufini: Crucifixus sub Pontio Pilato, mortuus & sepultus.

86. Tertia die resurrexisset.] Quintum fidei articulum istum sic reddit lib. de Veland. virg. Tertia die resuscitatum à mortuis, & adu. Praxeas: & resuscitatum à patre. Quae tria solis his vocibus expressit Irenaeus: & resurrectionem à mortuis, scripturas, quibus ea praedicta sunt, habet B. Cyprian. ubi supra cap. 24. & 25. ac Rufinus in Expositione Symboli. Qui his verbis praemittit: Descendit in inferna, etiam id scripturis comprobans, Psal. 15. 21. 29. ac 58. & Matth. 11. ac 1. Petri 3. quarum & pleraque citat Cyprianus dicto cap. 24. hoc titulo: Quod à morte non vinceretur, nec apud inferos remansurus esset; cui similis & alterius capitulus: Quod ab inferis tertia die resurgeret. Tertull. verò etiam descensum Christi ad inferos conficitur, lib. de Resurr. carn. dum eum scribit portas adamantinas mortis & aeneas feras inferorum confregisse; & apertius lib. de Anima, ubi disputat, an ad inferos omnes animae compellantur.

87. In caelos ereptum sedere ad dexteram Patris.] Haud absimiliter sextus fidei articulus legitur lib. de Veland. virg. Receptum in caelis, sedentem nunc ad dexteram patris, ac adu. Praxeas: & in caelos resumptum, sedere ad dexteram patris: Quare etiam nos hic legimus ex MS. Vatic. cod. & Quintimo: sedere, pro eo quod erat: sedisse, maxime quis legatur Marci ult. Assumptus est in caelum, & sedet à dextris Dei, non: sedit; & Coloss. 1. ubi Christus est in dextera Dei sedens, quod 1. Petri 3. usdem verbis reperitur. Quae scriptura quum manifesta sint, nescio quid Rhenano in mentem venerit, quod exemerit illa verba, sedere ad dexteram Patris, quae adeo recte iterum sunt addita à Gelenio ex Anglico altero codice. Irenaeus quidem non aliud legit quam: & in carne in caelos ascensionem dilecti Iesu Christi Domini nostri. Sed Rufinus conformiter Auctori nostro: Ascendit in caelos, sedet ad dexteram patris: quam etiam Prophetis veteris Testamenti posteriorem clausulam confirmat. Eodem pertinet cap. 26. lib. Testim. B. Cyprian. hoc titulo: Quod quum resurrexisset, acciperet à Patre potestatem, & potestas eius aeterna sit. Illud enim: sedere ad dexteram Patris, ad aequalem

cum patre potestatem pertinere Theologi sciunt.

88. Missile vicaria vim Spiritulanti, qui credentes agat.] Transpositi sunt iste & sequens articulus alio quam apud Rufinum ordine, qui octauum articulum ponit (sicuti & alij omnes) Et in Spiritum sanctum; quem hic satis congruè, tempore ista habita ratione, septimum facit Auctor, & Irenaeus quarto loco collocat paulo latius in haec verba: Et in Spiritum sanctum, qui per Prophetas praedicaui dispositiones Dei Auctor quoque infra lib. adu. Praxeas, loco postremi, qui exinde (inquit) miserit secundum promissionem à Patre Spiritum sanctum paraclerum, sanctificantem fidei eorum, qui credunt in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum.

89. Venturum cum claritate, &c.] Hic tria fidei articulos septimum, undecimum, & duodecimum, quasi uno fasce compingit, imitatus in hoc Irenaeus, quae sic habet: Et de caelis in gloria Patris aduenturus ad recipiendum vniuersa, &c. quae mox ad primus sui ordine. Auctor interim etiam distinguit lib. de Veland. virgin. Venturum (inquit) iudicare vivos & mortuos: ac usdem verbis lib. adu. Praxeas. Quae mirum est, eadem ipsa reperiri in Symbolo Rufini, quum super multis diuinarum scripturarum testimoniis usque comprobatur, & iam olim ante illum B. Cyprian. lib. superius citato cap. 28. & 30. quum verò etiam ipse supra Tom. 1. adu. Iudeos, cap. 14. & infra lib. 3. adu. Marc.

90. Ad sumendos sanctos in vitam aeternam & promissorum caelestium fructum, &c.] Pertinet hic ad duodecimum articulum fidei secundum consuetudinem distinctionem: Et vitam aeternam; quem etiam in Explicatione Symboli Rufinus cum praecedenti articulo, vti etiam Irenaeus: ut iustus (inquit) & apud & praepara eius seruauitibus (quos Auctor sanctum cupat) in dilectione eius perseverantibus, qui vultum patris ab initio, quibusdam autem ex Penitentia vitam donans, in corruptelam loco muneris conferat, & claritatem aeternam circumdet. Qui etiam eorum ad Spiritalia verò nequitiae & angelos transgressis expostat ut factos atque impios & iniustos, & blasphemos homines in ignem aeternum mittat, admodum hic Tertull. locum imitatus: & ad praesens iudicandos igni perpetuo. De quo alibi latius.

91. facta vtriusque partis resuscitatione carnis resurrectione.] Istud denique ad x. articulum fidei spectat, quem sic reddit Rufinus: Huius vniuersae resurrectionem. Immo ipse quoque Auctor penè verbis lib. de Veland. virg. per carnis resurrectionem, cui addit Irenaeus: à mortuis, & ea latius infra lib. de Resurrectione carnis. Et significat quod adnotauit Quintinus ad illa verba: partiumque resuscitatione. Non intelligas (inquit) partium animae credidit, & vbi que posuit commemoratis non ergo resuscitatur. Sed vtriusque partis resuscitatione, id est, partium sanctorum & bonorum mortuorumque partiumque malorum & peccatorum mortuorumque resurrectione, Deus enim suscitabit vtriusque. Perique probant impios, & peccatores hic morientes, animae resuscitatioque simul interire, numquam resurrexerunt. Ad Dicitur nempè scriptum fuerat: Non resurgent impii in diuina. Psal. 1. Resurgent quidem, sed non in iudicium: id est, non dicentur: quia iam iudicati sunt, & penam certissimam sustinuerunt. Sed omnibus, & carnis resuscitatio.

omnibus anima sociabitur carni. Porro de reliquis duobus nono & decimo articulis fidei, qui vel precipue à baptizandis exigi solent; libro de Baptismo infra latius, vel ex ipso Tertulliano sub initium, ubi agemus de verbis illis: Credis remissionem, siue: in remissionem peccatorum per sanctam Ecclesiam. Quid enim aliud sonant illi apud Rufinum articuli: Sanctam Ecclesiam Catholicam, & remissionem peccatorum?

CAP. XIII.

92. Hæc Regula à Christo vt probatur, instituta, &c.] Caput hoc in scriptis: Quod de hac fidei Regula quaestiones non sint agitandæ. Ac qui ei quod hic dicit: à Christo institutam hanc Regulam, nihil obstat quod infra cap. 21. videatur eã ad Traditionem Apostolorum referre, quia quemadmodum ibidem loquitur, & rursus cap. 30. Id sine dubio tenendum, quod Ecclesia ab Apostolis, à Christo, Christus à Deo suscepit. Talem autem esse hanc Regulam seu Symbolum hoc ipse Auctor affirmat lib. adu. Praxean infra dicens: hanc regulam ab initio Evangelij decurrisse. Nec dissentit Irenæus: Ecclesia enim (inquit) per vniuersum orbem vsque ad fines terre seminata, & ab Apostolis, & à discipulis eorum accepit eam fidem. Quæ eo diligentius aduertamus aduersus Erasimum, & eos, qui an hoc Symbolum Apostolicum sit, dubitare non verentur. Addeat præterea in Irenæum Feu-ardentius ex Clem. Rom. epist. ad Iacobum seu Simonem fratrem Domini, eadem præ verba quæ transcripsit Rufinus, ac ipsius Symboli verba ex Eusturgio B. Iacobi Hieros. Episcopi, citata à Dionysio Areopag. Eccles. hierarch. cap. 3. & nos supra memoramus Tom. 2. initio lib. de Oratione, inter Missa ceremonias; infra id ipsum probatur de Baptismo, ex Patribus, atque ipso eodem Clemente Confir. Apost. lib. 7. Hic suscipiant loci ab eodem adorati BB. Hieron. ad Pammach. Aubr. epist. 81. August. sermone 115. & 118. de temporibus, Leonis Papa serm. & epist. 13. ac Isidor. lib. 2. de Eccles. hist. cap. 23. vt omitram Erabanum nostrum de Symbolo & regula fidei, cap. 56. & 57. lib. 2. de Inst. cleric. & in opere de Vniuerso.

93. est vtique frater aliquis Doctor, &c.] Doctores (inquit Quintinus) in Ecclesia Christi tertium locum tenent. Apostoli primum, Propheta secundum, Ad. Apost. cap. 13. & 1. Corinth. 12. Quos & Evangelistas & pastores eosdem nominari puto, Eph. cap. 4. Tertull. autem nobis hic ostendit, quoniam sit Ecclesie Doctor, qui gratia scientiæ donatus est, pura; qui docet (vt ait Apostolus) & in doctrina perseverans est, ad consummationem Sanctorum, in opus ministerij, in edificationem corporis Christi. Nullus igitur qui prestare superiora non potest, Ecclesiasticus Doctor est. Qui interim nimis libere legit: Fides, inquit ille, tua, quum nusquam aliter loquatur Tertullianus quam absolute: inquit.

94. fides in regula posita est.] Non (inquit Quintinus) in disputatione arguta, vel in magna aliqua scientia. Ex iisdem verbis inferri Macerens, quandoquidem in regula sit posita, sequi eam oportere sine immutatione aut disputatione.

95. & salutem ex obseruatione Legis.] Colligit hinc idem Macerens nudam fidem sine obseruatione legis, atque adeo sine operibus, salutem non adferre, vti est epist. Iacobi cap. 2. de quo alibi latius. Qui etiam legit paulo post cum Quintino: Nihil vltra scire, omnia scire est, pro eo quod alij: Nihil scire. Sine autem mox leges: qui & ipsi adhuc se querere confitentur cum excessis, sine

cum Englico cod. MS. profitentur, perinde est. Lego deinceps cum Vatic. MS. cod. spectans ad eos qui & ipsi quaerunt, dubius ad dubios, incertus ad incertos, cæcus ad cæcos, pro eo quod alij: à dubiis, ab incertis, à cæcis; quam lectionem secuti videntur, saltem ea de causa quod sequatur: in foueam deducaris necesse est.

96. sed quum decipiendi gratia pretendunt se adhuc quaerere, &c.] Sic ex Vatic. MS. cod. & Quintino, maxime quum Latinius eundem sensum insinuas, existimari: ad hoc, quod prius erat, accipiendum pro: adhuc, & quod sequatur: Quum enim quaerunt adhuc. Atqui paribus (inquit Quintinus) strophis, vt olim Gnostici, nunc grauantur. Clam suggerunt nescio quos Catechesim suarum, Locorumque communium libellos legendos; quibus perlectis (ni Deus interfit) tanquam diuini peccatoris fonte epoto, delirus senex, anus garrula, verbosus Sophista, causidicus, lanificus, luridicus, pansificus, & quis non banusius? derepente summis orbi Theologus prædit, qui Ioannem, qui Paulum commentari possit. Dumque mellis à sua nobis Hyena venena propinant, ad ea bibenda nos voce blandissima prouocant, & monent, vt salummodo discipiamus, an vera, nobisque salutaria nagent; à quoniam enim sese paratos addiscere veritatem. Si vel nullo contradicis, in rabiosis mox incenduntur disputationes. Omnia siquidem se scire persuaserunt. Iam nihil se quaerere, aut addiscere velle proclamant. Istos nobis graphice designat hic Tertullianus.

97. cui veritati patrocinantur, &c.] sicuti (inquit idem) meretrix, & ad altera mulier apud Salomonem de votis & victimis sese iactat pro salute iuuenis à se decepti factis & exolutis, Prouerb. cap. 7. sic & hæretici fingunt apud simplices, nihil se, quam salutis viam munire ceteris. Nec aliud se, quam veritatem quaerere; quum tamen toti sint ex mendacijs constati. Veteres sunt ista diaboli technæ.

CAP. XV.

98. Sed ipsi & de scripturis agunt, & de scripturis suadent, &c.] Titulum huic capiti dedimus: Quod proinde hæretici non sint admittendi ad scripturarum disputationem. Quæ de re Auctor vsque ad cap. 22. & à cap. 37. vsque ad 41. Tertullianus etiam imitatur Vincentius Lirinensis, toto libro De profana herese non nouitate, verè aureo, ad quem compendij gratia Lectorem remitto. Similiter iam antea B. Irenæus lib. 3. adu. hæresim postquam cap. 2. docuit hæreticos & scripturis aduersari, & traditionibus, sequentibus capitulis, omnia disputatione ex scripturis, per Traditiones eos conuincendos putauit, quemadmodum & Tertullianus infra cap. 21. ubi de eo latius. Atque adeo Auctor libris sequentibus, dum aduersus hæreticos etiam nonnumquam ex scripturis disputat, addit aliquam excusationem. Sic lib. de Baptismo: Huius memores pronuntiationis tanquam præscriptionis, nihilominus, &c. Item lib. de Carne Christi: Post quas (nempe præscriptiones) etiam ex abundantia retractamus. Et lib. de Resurr. carn. Hoc fermè modo dicimus ineundam cum hæreticis disceptationem. Atque adeo & hæretici ex conscientia infirmitatis numquam ordinariè tractat. Et lib. 1. adu. Marc. Nunc quatenus admittenda est congressio interdum, ne compendium præscriptionis vbique aduocatum diffidentia deperetur. Denique adu. Praxean: Sed salua ista præscriptione, vbique tamen propter instructionem & munitio nem quorundam, dandus est etiam retractariibus

ULLIAN
notati omnibus
ELI,
V.
6.

locus, vel ne videatur vnaquaque peruersitas, non examinata, sed præiudicata damnari. Non itaque omnem Auctoritatem disputationem cum hereticis damnat, sed imprimis (vbi adnotat Macereus) eam que sit ab eis, qui dubitant apud quos sit futura victoria; ad quam refertur illud Matth. 4. Non tentabis Dominum Deum tuum. Item quando plane indurati sunt, & proprio iudicio damnati, iuxta Apostolum ad Titum 3. quales plerumque sunt ipsorum Ministrum heresiarcha, quibus nec Aue dicendum, 2. Ioan. 1.

99. Venimus igitur ad propositum, &c.] Tertullianus enim (inquit Quintinus) hoc unum toto suo libro docendum proposuit, non esse de scripturis cum Gnosticis altercandum, sed neque loquendum. Nam disputationes huiusmodi vexant in fide firmos, conturbant, & vacillare faciunt, & alio sæpe transferunt medios. In heresin vero deturbant infirmos. Hæc veris veriora si non sunt, aduersus hereticos altercari, disputare, scribere non cessemus. Neque ieiunemus, & oremus in eos: interim tamen, & vbiq; memores, quod hoc genus damnatorum non eicietur, nisi in oratione & ieiunio. De Prouerbiali autem formula: gradum obstruere, vide nostra Prolegomena. Logo autem cum Quintino: non admittendos, pro: admittendi, eo quod infra initio cap. 37. illud legatur. Atqui pro eo quod satis obscure legitur: Si hærent vires eorum, Latinus putat legendum: Sint ne illæ iuris eorum, sed nihil putauit immutandum, eo quod illud etiam Ms. legant, & constet sensus etiam legendi: anne, quem admodum ex versione Macerei constat: ut nihil sit opus cum Quintino legere: ut ne, illud autem: ad eas, interpretatur Paraphrasticus Macereus de disputatione ex eisdem scripturis.

CAP. XVI.

100. Hoc de consilio diffidentia, &c.] Causam primam reddit hoc capite, cur cum hereticis ex scripturis non sit disputandum: Quod id Apostolus censuerit.

101. constitutionis.] Constitutio (vbi suis ad me missis Scholis adnotauit Latinus) pro constitutione videtur poni, ut apud Ciceronem lib. 2. de Inuentione.

102. prohibenti quaestiones inire, nouis uocibus aures accommodare.] Alludit ad duo loca 1. Tim. 6. priorem: languens circa quaestiones, & pugnis uerborum: alterum, deuitans prophanas uocum nouitates.

103. post vnam correptionem.] Sic etiam paulo post: pro eo quod supra cap. 6. post primam. Atqui B. Hieron. (inquit Quintinus) in huius loci declaratione multus est. Imprimis vbi de oratione, qua lectio Græca est, comminationem m. p. s. atque doctrinam, qua sit absque increpatione, melius dici, quam correptionem, qua non est sine austeritate uerborum & mali comminatione, adstruit. Inde legit: hæreticum post vnam & alteram correptionem deuita, quod in Latinis codicibus, dicit esse scriptum; & addit, quod hanc lectionem Papa quoque Anastasius adprobat. Mendosus est Hieronymi codex, in quo scribitur Athanasius: nullus enim fuit hoc nomine Papa Romæ, sed quatuor fuerunt Anastasii, quorum primus ille fuit circiter annum Domini 400. dum fratres Arcadius & Honorius imperarent. Hieronymus postea subiungit admonitionis iteranda causam, contrariam certe Tertulliano, dicens, quod scilicet non sufficiat eum semel tantum corripere vel commoueri, qui sit aliquo deprauatus errore. Sed & secunda sit ei adhibenda doctrina, ut in ore duorum vel trium stet omne verbum. Hæc Hieronymus à Tertulliano multum diuersa fecit ut videtur.

Et equidem miror, quomodo pari iure Christiani & heretici regi velit, quum pro constanti ponat (ut etiam Tertullianus) hereticos non esse Christianos. Ambrosius hunc explicans Apostoli locum, sequitur Auctoritatem nostram: verum tamen aliam rationem reddit, quam Tertullianus. Quum descripsisset hereticos, & hereticorum morem damnasset in scripturis interpretandis, subiungit: Idcirco huiusmodi homines ut inexcusabiles sint, semel corripere oportere. Frequentius enim corripiti, recitatiores fiunt in malo. Cogere autem illos videtur quæ sæpe corripit, ut sollicitiores fiant ad perditionem multorum. Ideo dimittendos, ut negligenter es effecti, nisi fiant pereant. Hæc Ambrosius Tertullianus consentiens. Chrysostomus post admonitionem statim vitandos præcipit eos, quorum sanitate spes nulla superest, quando quod delictum apertum & manifestum veritatis aduersarij, & tivos exeret (ait) πονηρῶν εἰς τὴν τὸν αἰῶνα, id est, cuius causa laboras inæstimus: quid aereu veretur. Suo namque iudicio damnatus est, qui post admonitionem persistit in infidelitate. Sed in quibus admonitionis spes est aliqua, tamen nonnumquam relinquitur, sed simpliciter, & veritatis studij magis, quam peritiam, & contentioso disputandi affectu, iam tum uisus ueritate ueniat alterius Apostolica iustitiam: Vt ex te, & erudiamus continue, qui resistunt ueritati, sperans Deus det illis penitentiam, ad cognoscendam ueritatem, & respiciant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ipsius uoluntatem, 2. Tim. 2. Iste autem Christianorum admonitiones siue castigaciones, ut loquitur Tertullianus, ad Christi constitutionem refero, Marti. 8. ut occulte prius monentur, inde coram testibus. Quia si contemnant, ad Ecclesiam deferantur. In corrigibiles autem si non audierint Ecclesiam, iam pro publicanis & ethnicis habeantur. Atqui nulla cum talibus de scripturis munio Christianis intercesit unquam. Hoc pro multis patrum Patres, Apostoli lacum nobis explicant, non uocibus & cauilis agentes, ut quidam cum suis nefarij quædam Coletis adnotauit. Hæc prima ratio cur de scripturis disputare non oporteat cum hereticis, qua probatur à Apostolo. Porro Tertullianus, Ambrosius, & Chrysostomus consentiunt etiam B. Cyprianus, non uno in loco, quomodo modum nuper adnotauimus ad epistolam eius 55. in libro 1. & lib. Testim. 3. cap. 78. num. 142. item Luciferus Cæcilianus, libro De non communicando cum hereticis, & Irenæus lib. 3. adu. hæres. cap. 3. contra quam sententiam peram Quintinus; vbi etiam in hoc uidetur habuisse seu ardentius, quod Chrysost. alteram lectionem adnotabat, nisi forte mendosum nactus fuerit codicem, quomodo præcitatius Commentarius contrarium conuincit. Item sicut noster Auctor, B. Ambrosius epistol. 55. & quosdam codices, B. August. epistol. 162.

CAP. XVII.

104. Deinde quoniam nihil proficiat congressio scripturarum, &c.] Alteram hoc capite adnotat præscriptionis causam reddit. Quod nihil proficiat scripturis disceptatio. Hæretici enim (inquit Quintinus) numquam fuerunt, neque modo sunt, in scripturis aut recipiendis, aut exponendis, concordat. Nec hoc uerum regi cum Catholicis, sed has priuatum præsentiam quædam regere uolunt, atque uoluerunt. Hæc est ratio, propter quam de scripturis congressus nullus debet esse Christianis & hereticis. Qualem Tertullianus ubi adnotat demonstrat Ambrosius hereticorum perniciam esse contra scripturarum auctoritatem. Sæcili Doctore uerba præcitatam ex eo capite ad Titum postremi, quod adnotat

cap. citabam. Sic Ambrosius: Hæretici sunt, qui legem per verba legis impugnant. Proprium enim sensum verbi adstruunt legis, ut prauitatem mentis sue commendat legis auctoritate. Imperiosus enim sciens auctoritatem multum valere, fallaciam sub eius nomine componit: Ut quia res mala per semetipsam non potest acceptabilis esse, nomine boni commendetur. Hac Ambrosius.

105. Ita hæresis non recipit quasdam scripturas, &c.] Huc pertinet quod habet B. Irenæus lib. 3. adu. hæres. cap. 5. Gloriantes emendatores se esse Apostolorum, & illud B. Cypriani lib. de Unit. Eccles. Corruptores Evangelij atque interpretes falsi, extrema ponunt, & superiora prætereunt, partim memores, & partem subdole comprimentes. Ut ipsi ab Ecclesia scissi sunt, ita unus capituli sententiam sciunt, de quo ibidem Latinus Adnot. nostris num. 38. Similiter B. August. de Genesi ad lit. lib. 7. Hæretici proprium esse dicit, ut falsas opiniones suas scripturis prauè detortis contra veritatem perniciter adferant. Plura vide apud Vincetium Lirimensem. Hic sufficit quod habet Maceræus: Quomodo inquit aduersus hæreticos scriptura sacra adlegatur, evadere nituntur tribus modis; Aut dicendo apocryphum esse librum qui citatur, aut falsam esse lectionem & supposititiam, aut ex cerebro suo novam querentes, aliam quam Ecclesia est, interpretationem. Legunt autem Quintinus & Maceræus: diuersas expositiones commenta eas conuertit. Sed placet excusationem aliorum & MS. lectio: commentata conuertit. Huc pertinet etiam illud B. Augustini her. 46. de Manichæis: Ipsi non Testamenti scripturas ita legunt, ut quod voluerint, inde accipiant; quod nolunt, reiciant; et sic tamquam non totum verum habentibus Apocryphas anteponant. Et her. 70. Priscilliana inquit hoc versiores Manichæi, quod nihil scripturarum Canoniarum repudiant, &c. sed in suis sensibus allegant, quando veritates quequid in libris sanctis est, quod eorum euerat errorem.

106. his nititur quæ ex falso cõposuerunt, &c.] Idem pertinere adnotauit Latinus quod infra habet Auctor sub finem cap. 22. ne pariter admittantur translationes eorum quæ mentiuntur; ubi hæc de re latius. Qui etiam rectè legit: & quæ de ambiguitate ceperunt, pro; coeperunt.

CAP. XVIII.

107. Ille verò, si quis est cuius causa in congressum descendit scripturarum, &c.] Terriam hic reddi causam, cur ex scripturis non disputandum cum hæreticis: Quod faciat ad subuersionem audientium.

108. æquo gradu negandi & defendendi.] Magna certe (inquit Quintinus, & post eum Maceræus) verba dubitantis esse. Sed quia Marcioni cum multis predicabat esse duos Deos, alterum bonum, & alterum malum; sic etiam duos introducebat Christos, alterum boni Dei filium, putatiua carnis hominem, & alterum mali. Propterea dicit hic: Quisquis est interim Christus, &c. Non quidem de vero & unico Christo dubitans, sed hanc interim disputationem differens in alios tractatus. Vide 5. libros in Marcion.

109. Hæc vtique & ipsi habent, &c.] Quod Catholici (inquit idem) verè dicunt in hæreticos (scilicet, ipsos non intelligere, sed corrumpere scripturas) idipsum Catholici obiciunt hæreticis. Quæ potest igitur disputationis cum talibus utilitas esse? Quæ (quod ab Hieronymo verisimè dictum fuit in fine libri contra Luciferianos)

Hæretici quidem facile vinci possint, persuaderi numquam possint. Itaque disputans, verba certè perdes, & auditoris animam fortasse, audiesque demum, hæreticus. Res autem noua non est, Christi fidem & religionem ab aduersariis hæresin vocari per ignominiam. Cæpit hoc ab eius institutione prima, quod Hieron. adtestatur in prædicto cap. 3. ad Titum, sic scribens: Quod autem magis mirum sit, etiam illud de Act. Apost. videtur esse relegendum, fidem nostram in Christo, & Ecclesiasticam disciplinam, iam tunc à peruersis hominibus hæresin nuncupatam. Act. cap. 28. ad Paulum Iudæi: De hæresi ista notum est nobis (auni) quia vbi que ei contradicatur. Itaque Paulus ipse erat hæreticus. Ut Catholici suos habent ac nominant Ecclesias, hæretici quoque se iactant Ecclesias habere. Et hoc etiam mirum. Sed quod Tertullianus respondit Marcionitis, qui de suis multis atque magnis gloriabantur sodalitatibus, & Ecclesias appellabant, id in eos conuenientissime retundamus, ac dicamus: Faciunt fauos & vespæ, faciunt Ecclesias & Marcionitæ. Latent in suis Phygadeuteris, & obscuris quibusdam gurgustiolis clauduntur. Ecclesiam tamen suam vocant Apostolicam & Catholicam: De Gnosticis aut nostris loquor.

CAP. XIX.

110. Ergo non ad scripturas prouocandum est, &c.] Epilogus est quidam hoc caput dicte præscriptionis, quem adeo inscripsimus: Quod proinde non alia debeat cum hæreticis iniri disputatio, nisi an Christiani sint.

111. & quibus tradita sit disciplina quæ sunt Christiani.] Maceræus interpretatur disciplinam, Regulam seu Symbolam fidei. Quod ipsum comprobatur verbis sequentibus.

112. vbi enim apparuerit esse veritatem disciplinæ & fidei Christiane, &c.] Locus insignis pro Catholicis, quod apud eos sit veritas scripturarum & expositionum, & omnium traditionum Christianarum. Sic enim prorsus lego cum Quintino, pro eo quod alij Christianorum, quippe qui eam fidem teneant, quam Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo accepit, uti prosequitur cap. sequ. & apertius infra loquitur Auctor cap. 21. Imitatus utrobique B. Irenæum lib. 1. adu. her. cap. 2. & 3. ac lib. 3. quinque primis capitulis.

CAP. XX.

113. Christus Iesus Dominus noster permittat dicere.] Titulum huic capiti datus: Quod per Christum Apostolis, per illos verò Ecclesiis Apostolicis fides sit tradita.

114. Interim quisquis est Christus, &c.] Ne putes (inquit Quintinus, & post eum Maceræus) verba dubitantis esse. Sed quia Marcioni cum multis predicabat esse duos Deos, alterum bonum, & alterum malum; sic etiam duos introducebat Christos, alterum boni Dei filium, putatiua carnis hominem, & alterum mali. Propterea dicit hic: Quisquis est interim Christus, &c. Non quidem de vero & unico Christo dubitans, sed hanc interim disputationem differens in alios tractatus. Vide 5. libros in Marcion.

115. Quid esset, quid fuisset, quam Patris voluntatem administraret, &c.] Ad iudic. ad res scripturas diuersas: Ioan. 4. ubi quid esset, Messias nempe, pronuntiauit dicens: Ego sum qui loquor tecum, & Ioan. 8. Quid fuisset, explicans: Ego à Patre

JULIANUS
notati omnibus
ELI,
V.
6.

processi, ac Ioan. 6. quam Patris voluntatem administraret: Hac est voluntas eius qui misit me Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, &c. Denique quid homini agendum determinaret, Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Malo autem paulopost retinere quod habent excusi: regrediens ad Patrem, quam quod Anglicus MS. cod. dicitur.

116. tingenda in Patrem & Filium & in Spiritum sanctum. Ita lego more Tertulliano, pro: tingendas, addens tertio loco in ex utroque MS. & 1. edit. Et qui noua etiam est hac versio Auctoris, pro eo quod alij omnes, Matth. 28, in nomine Patris & Filij & Spiritu sancti.

117. Apostoli, quos hac appellatio missos interpretatur. Ἀποστόλος Græcè (inquit Quintinus) dicitur Latine Missus, nuncius, legatus, qui cum mandatis aliquo mittitur. Ἀποστολὴ verbum significat mittere cum potestate & auctoritate aliqua. Dominus Iesus quum decessisset & suis discipulis præcipuas duodecim, hos nominavit Apostolos, Luc. cap. 6. De quorum nomine atque missione legas Hieron. in epist. ad Galatas salutatione. Multi multi, legati que multi fuerunt, sed illi duodecim per Antiochia in dicti sunt Apostoli. Tertullianus hic vocare videtur eos Legatos à latere: Adlegerat (inquiens) duodecim lateri suo. Non minus igitur honorandi, quam sit is, cuius legatione funguntur. Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit. Vnde Canonib. Ecclesie cauetur, A latere Papa Legatum pro Papa venerandum esse: pars enim corporis eius est. Imitatur autem hunc locum B. Isidorus lib. 2. de Eccles. offic. cap. 5.

118. primò per Iudæam, &c.] Ecclesia primò (inquit idem) per Apostolos exstructa & fundata fuit in Hierusalem, & ex Iudæis congregata. De qua Iacobus, & ceteri loquuntur ad Paulum: Pides frater, quos milia sunt Iudæorum qui crediderunt? &c. Hac autem Hierosolymitana Ecclesia prima, totius orbis Ecclesie postea seminavit. Hieronymus sic interpretatur illud Iesai. cap. 2. De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem. Certè Ecclesie qua erat Hierosolymis, necesse sit mentio Act. 8. deinde legitur Act. 9. Ecclesia quidem per totam Iudæam & Galileam & Samariam habebat pacem. Et uti est Act. 11. Illi qui dispersi fuerant à tribulatione, que facta est sub Stephano, perambulauerunt usque Phœnicem & Cyprum & Antiochiam, nemini loquentes verbum nisi solis Iudæis.

119. dehinc in orbem profecti, &c.] Erant autem (legitur ibidem) quidam ex eis viri Cyprii & Cyrenæi, qui quibus venissent Antiochiam, laquebantur & ad Græcos; ac paulopost: Et annus totum conuersati sunt ibi Paulus & Barnabas. Ita ut cognominarentur primùm Antiochia discipuli Christiani. Dehinc apud Antiochiam Pisidia constanter ad Iudæos dixerunt Paulus & Barnabas, Act. 13. Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei; sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis vitæ æternæ, ecce conuertimur ad gentes.

120. Ecclesias apud vnamquamque ciuitatem condiderunt.] Huc pertinet quod legitur Act. 14. Et quum constitissent eis per singulas Ecclesias Presbyteros. Item illud B. Cypriani epist. 52. ad Antonianum: Cùmque iam pridem per omnes prouincias & per vrbes singulas ordinati sint Episcopi, & que supra ex Erabani adnotauimus epist. ad Regenbaldum, ad lib. de Cor. milit.

cap. 4. num. 41.

121. traducem fidei.] Qui de re rustica (inquit Quintinus) Latine scripsere, Traduces appellant, in arboribus maximè, quando ramusculi plures ex vno tronco, vel vno vitis brachio diffunduntur, & in alios locos deducuntur inuicem connexi. Non videntur à propagibus admodum differre. Per Metaphoram elegantissimè Tertullianus hic vocat traducem fidei, translationem fidei de vna Ecclesia in aliam. Ecclesia nempe matrem, quasique per manus, Apostolicam doctrinam se tradidit. Quod enim prima (videlicet ab Apostolis) acceperat, hoc dicitur secunda successionem Ecclesiam, de secunda tertiam, sic ordine consequenti. Sunt hæc Traduces & fidei nostræ propagines; ut in cap. 3. inferius, ubi dicit Apostolicas eas esse Ecclesias, quæ exhibent, quos ab Apostolis in Episcopatum constitutos Apostolice seminis traduces habent. hæc autem legas: Apostolicæ deputantur cum excelsitate deputabuntur cum MS. Patric. perinde est.

122. Itaque tota tantæ Ecclesie, vna est.] B. Cyprianus (inquit Quintinus) hinc sumere potest quod ad Antonianum scripsit epist. 2. lib. 4. contra Iulianum, dicens: vna est à Christo Ecclesia, per totum mundum in multa membra diuisa. Item Episcopatus vnus, Episcoporum multorum concordia, vniuersitate diffusus, can. Novatian. 7. quest. 1. Apud est adhuc Cypriani locus lib. de vniuersitate Ecclesie Episcopatus (inquit) vnus est, cuius à singulis in illius pars tenetur. Ecclesia quoque vna est, qua in multitudinem latius incremento secundum ceteras quomodo solis multi radij, sed lumen vnum: & non arboris multi, sed robur vnum tenaci radice fundam. Et quum de fonte vno riuus plurimus defluit, non rostratus licet diffusa videatur exundans copia largitate, vnitas tamen seruatur in origine. Antiochiam solis à corpore, diuisionem lucis vnitas non vnus, à fonte præcidit riuum, præcisus arefcet. Sic & Ecclesia Domini luce perfusa, per orbem totum radij porrigit; vnum tamen lumen est, quod vnus fundatur, nec vnitas corporis separatur. Et reliqua ibidem toto libro prosequitur, quo Lectorem non diu gratia remittimus. Certè alibi Tertullianus hæc Ecclesiam constituit. Sic infra Tom. 5. etiam hæc heresin lapsus: Vnus Christus, & vna est Ecclesia.

123. Communicatio pacis, &c.] Communicatio pacis (inquit Quintinus) quod etiam Pater, Dexteram dare, in pacem recipere, dare quoque pacem dixerunt; id est, in Ecclesie consortium admitti, & Euchariastiam præbere, quod est sanctum Domini corpus, ut Cyprianus exponit. Huc pertinet (etiam notante Rhenano) id quod infra dicit cap. 23. Ipsi & dexteram ei dederunt signum concordie & conuenientie. Item quod est cap. 32. nec recipitur in pacem & in communicatione ab Ecclesia quoquomodo Apostolicis. Item quod legitur in lib. aduers. Praxean: cepit & litteras pacis transcurrere; ubi de iis latius, quos formulis exarant tres posteriores.

124. appellatio fraternitatis.] Omnes Christiani (inquit Quintinus) quum sint ab eodem patre creati, tres omnes inter se debent appellari, quod fuit ab omnibus commune Christianorum nomen, ut hic videtur. Singulus alter alterius membra, ministerium adhibet.

inimic exhibentes, ait Cyprianus, ergo fratres. Vide plu-
ra hæc de re Adm. nostris in Apolog. c. 39. supra Tom. 1.
& Tom. 2. lib. ad Martyr. cap. 2. num. 23.

125. & contelleratio hospitalitatis.] Hospitali-
tas, inquit idem Quintinus, omnibus mandata Christia-
nis, ut pauperes & peregrinos excipiat, ac benigne tractet.
A qua quidem (ut nec ab aliis duobus) neminem pauper-
tas excusat, quum vel in aqua frigida calice tantum sub-
ministrando, sit hospitalitas, quæ mercedem non perdet,
Matth. 10. ubi Hieronymum leges. Eleganter autem, uti
primus adnotavit Rhenanus, & post eum Quintinus &
Macereus, à tellera sigmæ vocabulorum Tertullianus
verbum finxit contellerate; unde contelleratio, id
significat coniunctionem familiariorē, quæ per signum
fit. Nam tellera sigmæ erat apud veteres hospitale, cum
in ostensione si quom reddisse contigerit, statim agnosceba-
tur. Vide Plautinum illud: Contrefregit telleram. At-
que hoc scio an per primum saluati, compellatio per
secundum, denique per tertium sacrosancti communio
intelligantur. Nam constat ex Peterum monumentis,
maures nostros peregrè aduentibus hominibus probat
religionis & fidei, corpus Domini nutre solitos. De qua
obseruatione etiam Romæ à Summis Pontificibus usur-
pata, latius, Deo fauente, in Assertionē nostrā Commu-
nionis sub altera specie. Quare & placet etiam magis hæc
lectio: & contelleratio, quam contellatio, quod ha-
bebat verus editio; maxime quum simili phrasi dixerit
Auctor infra cap. 36. de Ecclesia Romana: Videamus
quid dixerit, quid docuerit, quid cum Africanis
quoque Ecclesiis contellerarit.

126. eiusdem sacramenti vna traditio.] Rectè hic
Macereus sacramentum veritè Gallicè iuramentum:
aliquid enim ad iurandum, quo tamquam sacra-
mentum in Baptismo nos adstringimus, de quo infra la-
tius inter eiusdem ceremonias, lib. de Baptismo.

CAP. XXXI.

127. Hanc igitur dirigimus præscriptionē, &c.]
Insuper hoc caput: Quod proinde alia doctri-
na non recipienda, quam ab Apostolis viua voce
aut per Epistolam tradita. Rectè autem sic hunc locum
interpretatur Quintinus, Adversarios, qui regulam
supra scriptam non sequuntur, & se tamē contendunt
esse Christianos, ab ista sua intentione, vel actione sic
repellimus & excludimus; si prædicta non predicauerunt
Apostoli, si nec his ipsi crediderunt, iam Christiani non
erunt. Vtique Tertullianum vides iuris esse peritum. Vul-
gatissima ista est exceptionum seu præscriptionum forma-
la in foro: si non dolo metive factum sit, si non legem
prodidit, si non conuenit ut ea res mihi pignori foret, &c.
passim Romani consulti iuris ita loquuntur.

128. tam viua (quod aiunt) voce. Tertullianus
(inquit idem) sumpsit hoc ab Apostolo 2. Thess. 2. scriben-
te fratres, ac tenere traditiones quas didicistis, siue
per sermonem, siue per epistolam. Per sermonem, hoc est, per
vocem viua. ἀγγελος εἶπε εἰς τὸ πᾶν πᾶσι τοῖς ἐκ
ἐκείνων, ait Chrysost. id est, præcepta siue scriptu-
ra (ἡ ἑστὸς φωνὴ) videlicet, id est viua vocis & cum
scriptura tradiderunt Apostoli.

129. matricibus & originalibus fidei.] Præ in re ru-
stica (inquit idem) matrix ea femina dicitur, ex qua pe-
cudæ alia progenerantur, & matrix arbor, de qua suc-
cruerunt arbores alia. Fistule matricis in aqua edu-
cuntur, à quibus primis aqua sunt, & deducitur. Sic
orbis illa matrix appellatur, ex qua tamquam matre,
processerunt vrbes alia, seu filia, hoc est, deducæ sunt co-

lonia. Matrix Ecclesia, cui subsunt alia, velut ab ea ve-
nita & educta. Nominantur Græcè μητρόπολεις, de
quibus in Analectis nostris nonnihil dicebam. Quod hæc
autem solum pertineat, Ecclesiæ matricis fidei vocan-
tur, unde fides Christi primum venit ad nos: & origina-
les fidei, à quibus diffusa per orbem fides, origine sumpsit.
Exemplaria vera fidei (scilicet, ut fuit Hierosolymitana,
Antiochena, Corinthia, Philippensis, Ephesina, Romana,
& alia, de quibus inferius c. 36. Simili autē phrasi dixit
infra l. 4. adu. Marcion. ut scirent Hierosolymis esse
& sacerdotes & templum & matricem religionis.
Et supra Tom. 2. lib. de Feland. virgin. cap. 5. Euam ap-
pellat matricem generis sceminini. Alia verò signi-
ficatione Matricis beneficiariorum usurpat infra To-
m. 5. lib. de Fuga in persecut. quemadmodum ibi latius.

130. quod Ecclesia ab Apostolis, &c.] Est simi-
lis infra locus cap. 37. penè ad verbum. Adnotanda v-
trouique vera Traditionis origo ab Apostolis, & proin-
de à Christo & Deo; quæ adeo quomodo reici possint,
non video. verum latius de illis supra Tom. 2. lib. de Co-
ron. milit. cap. 3. num. 27. & sequ. ac Fen-ardentius
Adnot. ad lib. 3. B. Iren. aduers. hæres. cap. 3. Quæ au-
tem tales sint, infra significat cap. 32. quæ ab his Ecclesiis
obseruantur, quæ ordinem suorum Episcoporum
ita per successiones ab initio decurrētē possint
demonstrare, ut primus ille Episcopus aliquem ex
Apostolis vel Apostolicis viris, habuerit antecesso-
rem. At quod hoc est quod subiungit: Communicamus
cum Ecclesiis Apostolicis, & quod nulla doctri-
na ab his nempe, diuersa, hoc est testimonium veri-
tatis, ubi minus liberè legit Quintinus: quod autem
nulla sit. Siue autem legamus cum excusis: suscepti, siue
cum MS. Anglico: accepit, perinde est.

CAP. XXXII.

131. Sed quoniam ita expedita probatio est, &c.]
Titulum huic capiti datus: Quod Apostoli nihil
ignorant, & proinde nihil non docuerunt, quod
ad salutem nostram pertinet. Atqui legit Quinti-
nus: ac si probata non sit à nobis, verum magis pla-
cer vulgata lectio, ac si (pro quasi) prolata non sit à
nobis; quam pulere sic vertit Macereus, ut velit Au-
ctor dicere: locum interim demus diuersæ parti, ac
si nunquam huius probationis mentionem fecerimus.
Siue autem legas cum excusis: ad infirmendam hanc
præscriptionem, siue: ad infirmandum, uti MS.
Vatic. idem est.

132. Solent dicere: non omnia scisse Aposto-
los, &c.] Adnotat hic rectè idem Macereus, non aliter
atque olim hæretici contendebant: non omnia scisse
Apostolos, ita huius repositio hæreticos idem adfirmare
de Patribus, quorum scripta existant, sibi solis adtribuētes
Spiritus sanctum & omnem scientiam. Qui etiam inter-
pretatur paulopost: parum simplices, ac si dicat, dupli-
ces corde & seductores. Legat autem Lector quod voluit:
qui minus instructos cum excusis, vel: quia cum MS.
Vatic. cod. & max: leorim, aut leorim: οὐκ εἶδεν.

133. quos magistros Dominus dedit.] Ad quā
scripturam (nempe Matth. 28.) hic adnotat, ipse Au-
ctor indicat his verbis infra Scorpiaco adu. Gnosticos: &
nobis magistros ordinauit cognoscere arcana om-
nia vtrique docturos. Atqui ibi: arcana veritè, quod
est Græcè μυστήρια, quomodo etiam correctiores hæretici
codices Matth. 28. pro eo quod alijs mysterium. ἰσοῦ βασι-
λεως.

134. Petram edificandæ Ecclesiæ petram dicitur, &c.] Similiter etiam locum hunc interpretatur
N n ij

JULIANUS
notati omnibus
ELI,
V.
6.

Auctor infra l. 4. adu. Marc. & etiam post heresim libris de Monogamia, & libro de Pudicitia, ubi hac de re latius, & maxime Adnot. nostris in B. Cyprian. epist. 55. ad Cornelium Papam, n. 35. De clauibus Petro, & per illu Ecclesia commissis, idem repetit Scorpiaco aduers. Gnosticos. Non refert autem sine legus: prae monstrauit, quod habent excusi, siue: demonsttrauit, ex cod. Vatic. MS.

135. quonia in tribus testibus stabit omne verbum. Quum Deut. 19. & Matth. 18. habeatur: in ore duorum vel trium testium, Auctor alterum tantum membrum enuniat, eo quod hic tres testes fuerint, Pater Deus, Moyses, & Helias. Quum etiam mox legit: omnes scripturas edisserere dignatus est, eas nempe quacumque erant de Christo, uti est Luc. 24.

136. Quam scripturam qui non recipiunt, &c. Manichei (inquit Quintinus) prorsus eum noui Testamenti librum, qui Actus Apostolorum inscribitur, non recipiebant. In suum nempe Archimanicheum, non in Apostolos Christi, ad se habent uenisse de caelo spiritum sanctum, ueritatis doctorem, quem Dominus missurum se suis Apostolis promiserat; indeque mundo fuisse communicatum per illum suum Manen, qui sub Aureliano ueniens e Perside, primion cepit insanire, hoc est, annis penes trecentis, certe annis plusquam ducentis sexaginta post illam suspensionem & admirandam missionem, de qua in c. 2. dicitur Act. Apostolic. Diuinae scriptura manifesto coargueret impudens istorum mendacium, negabant illud umquam scriptum fuisse, librumque damnabant. Augustinum lege c. 3. lib. de uilit. credendi, contra Manicheos. Montanus idem prius fecerat, immo se Paracletum nominabat. Hebron, Cerinthus, Marcion, & alij Tertulliano priores, non recipiebant. Quae ipsa etiam Macereus repetit. De iisdem & cap. sequenti. Possumus (inquit) & hic Acta Apostolorum repudiantibus dicere. Atqui quum subdit Auctor: quibus incunabulis institutum est hoc corpus, recte adnotat Rhenanus corpus accipi pro collegio seu congregatione, quam uulgo dicunt communiatem; nam de Ecclesia loquitur.

137. Traductiones eorum quae mentiuntur. Traductiones (inquit Rhenanus) opponit probationibus. Sicut autem deprauationes scripturarum infamati non absimiles. Eodem pertinere supra adnotauimus illud quod legitur cap. 19. Tantum ueritati obstrepit adulter sensus, quantum & corruptor stylus. ac: his nituntur quae ex falso composuerunt.

CAP. XXIII.

138. Proponunt ergo ad suggillatam ignorantiam aliquam Apostolorum, &c. Inscrubimus hoc caput: Quod Petri per Paulu reprehensio non praedicationis fuerit, sed conuersationis. Quod ipsam argumentum eodem modo tractatur infra l. 1. adu. Marc. ubi inter cetera sic simili obiectioni responder. Igitur si feruenter adhuc ut Neophytus aduersus Iudaismum aliquid in conuersatione reprehendendum existimauit, passuum scilicet conuictum, postmodum & ipse uis omnibus omnia futurus ut omnes lucifaceret, Iudaeis quasi Iudaeus, & eis qui sub Lege tamquam sub Lege; ut illam solius conuersationis, placitum postea accusatori suo reprehensionem, suspectam uis haberi etiam de praedicationis erga Deum prauaricatione. Atquin de praedicationis ueritate, quod supra legitur, dexteras iunxerant, & ipsa officij distributione de Euangelij societate co-dixerant, &c. Quae ipsa repetit lib. adu. Marc. 4. Vide autem de hac controuersia epistolas aliquot BB. Hieronymi

& Augustini in utrisque operibus.

139. quatenus & alias ad questionem plurimum eo utuntur. Adluit ad eos hereticos, uti adnotat Macereus, de quibus 2. Petri 3. Sicut & cariss. frater noster Paulus secundum datam sibi scientiam scripsit uobis: sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt quaedam difficilia intellectu, qua indocti & insubiles deprauant, sicut & ceteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem. Potest etiam referri ad Marcionem, qui potissimum utebantur Pauli testimonio, ad quos dicitur Acta (inquit) Apostolorum repudiatis; unde ostendit, quis iste Paulus, & quid ante Apostolum, & quomodo Apostolus; quippe quod usquam scriptum reperitur, nisi Act. 9. quemadmodum paulus citatur.

140. examinate credeti. Respondeo hoc de eo interpretatur Macereus, qui nihil credere uult, nisi prius examinatum exactius. Deinde illud: doceant accipit, ut placeat: docere non potuit. Legimus autem paulus post et illud uobis cod. Atquin, pro: Atqui, & (quomodo etiam Quintinus) nec ut aliud alter, sed ut alius alter praedicaret, pro: alij. Si placeat etiam cum MS. Vatic. legere praedicarent, per me licet.

141. Non enim ex hoc alius Deus quam creator, &c. De duobus prioribus membris contra Marcionem agit lib. 1. 2. & 3. de posteriori, libro de Carne Christi, & Resurrectione carnis.

CAP. XXIII.

142. Non mihi tam bene est, &c. Hanc uero titulu damus: Quod pro temporibus & caulis quaedam reprehenderit Paulus, non quod esset inuicior.

143. ut Apostolos committam. Committam (inquit Rhenanus) gladiatores in arena deputantur, & dicit: in qua & ipsi committebant, ut est pariter lib. adu. Iudaeos, c. 10. Sicuti cetera quae in illam commissuri essetis, praedicta sunt: pro: admittetis, & commissuri. De utraque significatione uide supra l. 1. adu. Marc. lib. ad Mart. cap. 1. non. 2. & lib. de Cor. milit. cap. 2. num. 22.

144. Petrus Paulus & in martyrio adaequum. Quasi diceret (inquit Quintinus): Eritiam quod non Petrus & Paulus Euangelij doctrina sine scientia ueritatis fuissent, in omnium tamen rerum maxima, & in Martyrio pro Christo pares fuerunt. O hanc uero que mortalis hominis beatitudo, Matth. 5. ueritas Martyrio, cui merces in caelis copiosa promittitur. Ad Martyres plerique sanctorum scripturam referunt, ad centesimum fructum, de quo Matth. 13. Dignissima uero proxima res est igitur Martyrium, quo Paulus non contempsit Petrum. Vide plura de utrisque Martyrio infra l. 36. Legimus autem: non possunt uideri caelestia MS. Angl.

145. Sed etsi in tertijs usque caelis ereptus fuisset. Similiter supra de Christo, c. 13. In caelos ereptus, & mox: aut & alius postea in paradysum ereptus, ex quo proinde patet pro eodem haberi illud: & in paradysum delatus, ut ereptus & delatus ad suum. Adnotandum est, quod si quis sciret, quomodo ueritas ueritatem uolet, eligat Lectorem. Atqui hereticus (inquit Quintinus) semel omnia prius mentiri, quam quocumque ueritate uincit, semper apud se statuerunt. Aliqua ueritate uincit, semper apud se statuerunt. Aliqua ueritate uincit, semper apud se statuerunt. Aliqua ueritate uincit, semper apud se statuerunt.

146. Quod si ad alicuius conscientiam manserit, nescio quid illud, &c. MS. cod. Angl. emanat, utrum uolet, eligat Lectorem. Atqui hereticus (inquit Quintinus) semel omnia prius mentiri, quam quocumque ueritate uincit, semper apud se statuerunt. Aliqua ueritate uincit, semper apud se statuerunt. Aliqua ueritate uincit, semper apud se statuerunt. Aliqua ueritate uincit, semper apud se statuerunt.

dicare, in litteris que mittere se dicebant. In Can. Sancta Rom. 15. dist. damnatur ut Apocrypha reuelatio, que appellatur Pauli. Apud Augustinum se nonnulli iactabant habere libros ab ipso Christo compositos, & Apostolis suis Petro atque Paulo descriptos, unde suam novam doctrinam sumebant. In primo de consensu Evangelistarum lib. cap. 7. & aliquam multis capitib. subsequi. Quid hic agas? Apostolus can. 60. copiosius ista tractabam. Imitatur autem hunc locum ferè verbotenus B. August. tractat. 98. in Ioan. qui Apocalypsin Pauli nuncupat. Epiphanius vero lib. 1. Panarj: Caiam (inquit) & Iulianum libros finxerunt ex nomine Pauli, nefariis actionibus refertum, quo etiam Gnostici appellati videntur, quem Ascensum Pauli vocant, occasione inuenta ab eo, quod Apostolus dicit ascendisse in tertium celum, & audivisse arcana verba, que non licet homini loqui. Et hæc (inquit) sunt arcana verba. Meminerunt etiam Chrysost. & alij in Comment. 2. Cor. 12. & tamquam fabulas reprobant.

CAP. XXV.

147. Sed, ut diximus, eadem dementia est, &c.] Hic capite tractat: Quod non aliud docuerint Apostolice occultè quam in publico. Legimus autem ex MS. Vatic. quædam enim palam.

148. Hanc denuntiationem commendo apud te, &c.] Ex proposito Auctor hanc scripturam citat, ut ostendat depositum Apostolo, nihil aliud esse, quam quod commendatur custodiendum; nam à voce Græca ἐπιτίμησις, que hic legitur, componitur vox Græca ἐπιτίμησις, quam depositum vertit cum nomine interprete; pro quo Auctor libri de Aleatoribus, B. Symon operum To. 3. commendatur. Deinde transfertur hic: denuntiationem, ac mox: Denuntio, ad certum ex Græcis; nã ibi legitur: 1. Tim. 1. & ἐπιτίμησις, & 1. Tim. 6. & ἐπιτίμησις, pro quo noster interpretis & ipse Auctor paulopost. præceptum, ac Præceptio, quod id etiam voces Græcæ improprie significant. E contrario magis Græco exemplari correspondet illud Latini interpretis: commendo tibi, quam quod habet Auctor apud te.

149. qui vivificat omnia.] Etiam hoc ex Græco Cæciliæ veros, cum emendationibus Latinis codicibus, pro eo quod alij qui iustificat, & unica voce expressit vocè ζωοποιεῖ, qui testificatus est, pro eo quod noster interpretis: testimonium reddidit.

150. coram multis testibus.] Sensum magis hoc expressit, quam quod ad verbum ex Græco Latinus interpretis: per multos testes. Lego autem paulopost. Sed nec quia monet, neque Paulus, pro eo quod vulgo legebatur: volunt, in MS. cod. Vatic. quam Quintinus & Maceræo.

CAP. XXVI.

151. Porro consequens erat, &c.] Prosequitur hoc capite dicta scriptura Pauli interpretationem, & docet: Cauendum semper fuisse, ne religionis mysteria propalarentur. Quod ipsum etiam inculcauit supra Tom. 1. in Apologetico; quippe quod causam etiam dederit suspitionum de Christianorum conuiuio Eucharistia, quod infamabat antehæc.

152. Siquid in tenebris & in abscondito audiflent, &c.] Sicuti multa alia, sic & hoc Paraphrasticis citat, pro eo quod est Matth. 10. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; & quod in aure audistis, predicare super tecta.

153. ne vnam minam.] Adnotat hic Maceræus minam, sive minã, valuisse 10. coronatos, quod ex Budeo

sumpsi. Plin. l. 21. c. 72. Mna (inquit) quam nostri minã dicunt, pendet dragmas Atticas centum. Videtur vero uterque Evangelista & Lucas, qui iudeis legit, & Matthæus qui talentum, non pro certo aliquo genere nummorum intellexisse, sed in genere; quoniam talentum, eodem Budeo teste, 60. mnas valuerit, que 600. coronatos valent.

154. non sub modio abstrui solere.] Sic legèdum, non verò: abstrudi, aut: abstrui, his verbis probat Rhe-nanus aduers. Marc. lib. 4. Et negat (inquit) lucernam abstruendam.

155. Vtique in Ecclesia liberè prædicabãr.] Ad-ludit ad hoc Act. 4. Et loquebãtur verbis Dei cum fiducia.

156. quam Catholicè in medium proferebant.] Illud: Catholicè, vertens Maceræus, uno per omnia consensu, capum hic nobis aperit explicãdi, quid Catholicè, & proinde penes quos Catholica fides & Ecclesia, aduersus quosdã qui hodie non verentur nomen Catholici etiam hæreticis Caluinistis adplicare, contra expressam B. Augustini sententiam, l. contra epist. Fundamenti, c. 4. de is que cum tenebant in Ecclesia (que ad eò prima est Ecclesie nota) sic loquitur: Tenet postremo Catholice nomen, quod non sine causã inter tam varias hæresis ista Ecclesia sola obtinuit. Immo contra ipsam & eòdẽ e-tymologiam; quam pulcrè sic reddit Vincentius Lirinensis libro supracitato, c. 38. In qua (inquit) Catholice Apostolicaque Ecclesie sequatur necesse est vniuersitatem, antiquitatem, consensionem. & apertius c. 3. id reneamus quod ab omnibus creditum est. Hoc etenim verè proprieque Catholicum; quod ipsa vis nominis ratioque declarat, que omnia verè vniuersaliter cõprehendit. Demonstrat itaque suos errores ubique semper, & ab omnibus fuisse creditos, & tum primùm Catholicos sese iactitent. Alioqui si ipsorum Synagoga hæretica, Catholica censetur Ecclesia, ubi erit (ut verbis utar B. Optati Milentani l. 2. contra Parmen.) proprietates Catholici nominis, quod sit v-bique diffusa? Quod autè Catholica doctrina apud Romanglem Ecclesiã fuerit à Tertulliani tẽpore, & itã inde, infra docetur c. 30. n. 166. Hic adde, quod B. Pacianus epist. 1. ad Sympronianũ de Catholico nomine, Catholicũ interpretatur, ubique vnum. Et quod tantifecerit Tertullianus, ut itã in hæresin lapsus, initio libri de Monogamia, præterdat (quamquã falsò) Monarum suũ Paracletũ nihil docuisse, quod deputari possit aduersus Catholicam veritatem.

157. ut alium Deum, &c.] Rursum hic agit contra duos Deos, & duos Christos Marcionis, ac Sadduceos, & eorum, uti libro de Resurr. carn. loquitur, partiaros. Legit autem paulopost. Quintinus & Maceræus: ne scilicet Euangelium in diuersitate tractaretur, sed MS. non legunt illud: scilicet.

157. ut alium Deum, &c.] Rursum hic agit contra duos Deos, & duos Christos Marcionis, ac Sadduceos, & eorum, uti libro de Resurr. carn. loquitur, partiaros. Legit autem paulopost. Quintinus & Maceræus: ne scilicet Euangelium in diuersitate tractaretur, sed MS. non legunt illud: scilicet.

CAP. XXVII.

158. Si ergo incredibile est, &c.] Hoc caput inscri-bimus: Quod vna fuit Apostoli Ecclesiarũ institutio, earum quas corripit, & quas commendat. Legimus autem cum MS. Anglico cod. ne fortè Apostoli. Magis etiam placet vulgata MS. & excusorũ lectio: simpliciter & plene, quam quod Quintinus substituit: plane. Maceræus utrumque vertit.

159. Tam benè curebatis.] Etiam hoc nouum est: Tam benè, pro: καλῶς. Sine autè legas: impediit, sine: impediuit, perinde est. Item paulopost. omisit vocem: Christo, que Græcè est & Latine, Gal. 1. legens dumtaxat: in gratiam, quomodo & B. Cypri. epist. 23. num. 19. Rursum: pabulum à lacte distinguit, 1. Cor. 3. pro eo quod noster interpretis: efcam, aut cibum, quod utrum-

JULIANUS
notati omnibus
ELI.
V.
6.

nedicti, ob inquietam semper eorum curiositatem. Quia ex Ireneo lib. 3. cap. 3. & 4. ac Euseb. Eccles. hist. l. 4. cap. 13. constat, sub Eleuthero non amplius Catholicos fuisse Valentinum & Marcionem. Valentinum enim in hæresin prolapsam sub Hygino Papa, & Marcionem, uti dictum est, sub Aniceto. Quibus duobus, immò & Soteri intermedio quum successerit Eleutherus, sub eo primum Roma cuncti fuerunt in perpetuum discidium.

168. cum ducentis festeriis.] Confitetur quidem cum Quintino antiquam Sesterteriorum hæc H. S. notam fuisse, quippe qui id etiam adnotauerunt in B. Cypri. epist. 60. n. 5. Verum ut cuius lectori etiam simpliciori satisfiat, substitui ex vitroque MS. codice: festeriis. Ducenta verò festeria, uti adnotauit ille, supputatore Duda, valere auterit quinque milia. Quibus & hæc partim ex Rhenano subiungit: Gnostici calumniatores hinc mihi respondeant, quomodo non erubescunt, Ecclesias illas primitiuas nostrarum Matrices adeo vixisse pauperes, immò tam tenues, indigens & mendicis existisse, tamque nihil habuisse proprium vel suum, ut estiatim penè compellerentur querere cibos. Hic vides auri pondus multa donata Ecclesiis, atque reddita non cunctanter, sed mox atque reposita in qui donatar, & forte non repositæ, sed ab Ecclesia pellebatur, quæ noluit aliquid illius retinere. Sic intelligimus Ecclesiam habuisse luculos, neque mendicasse, aut forsam scisse, quomodo libere donata sibi tam prompte restituit. Hoc fuit Ecclesia quasi nascentis initio factum. Eodem pertinet illud Cypriani Epist. 60. Misimus festeria centum, aut, ut alij legunt: festerium centum milia nummum.

169. quæ Ecclesiæ intulerat.] Quod hic dicitur (inquit idem) de 200. festeriis Ecclesiæ illatis per Marcionem, id est donatis & oblati, quum ad eam venit, ac receptus est, ad antiquum Christianorum morem pertinet, qui non se tantum, sed sua simul offerre solebant Ecclesiæ, in communis fratris sodalitate viuentes. De quo perantiquo more, de quo dicitur & loculis Ecclesiæ, respondens insansuisti, in quibus Cuneria stris per Galliam, Nigris, & Diuignis, iam dudum conabar, historia temporum fretus, & Patrum canonibus, differere in Aristocratia nostra de rebus Ecclesiæ temporalibus agens, & in Canon. Apost. 40 & 41.

170. nouissimè in perpetuum discidium relegati.] Ita omnino lego cum MS. & excusis codicibus, pro eo quod substituerat Quintinus: diffidium. Nam illud magis conuenit cum perpetua ab Ecclesiæ scissione, quæ sic per excommunicationem tertiam, quam haud dubie hic intelligi patet ex eo quod præcessit: lemèl & iterum, eiectioni. Certe similiter de quibusdam schismaticis dixit B. Cypri. epist. 55. ad Cornelium, & iterato quoque ad pluribus nobis in Concilio anno priore abstenti. Atqui de Excommunicationis Ecclesiæ auctoritate latius supra To. I. ad Apolog. c. 39.

171. cum conditioni sibi datæ occurrit.] MS. Pat. conditione sibi data. Verum illud magis placet cum Rhenano, qui id explicuit, dum conditioni sibi datæ vellet occurrere. Quod quidem in malam partem vertit Macerem, ac si dicat: dum dubitaret an conditioni datæ vellet obedire. Verum etiam de hoc infra c. 51. aut alicubi, libris adu. Marcionem.

172. ita pacem recepturus, &c.] Hunc locum (inquit Quintinus) citauit in Proæmio Synodi Gangrensis, hinc ipsius explicans Versum: Quod si mentem mutarint. Agens de conuersis ab hæresi in Ecclesiam denudè recipiendis: Dignatissimos non admittitur, nisi contraria prædicet

De doceat, ut hic. Alij verò fidem suam prodere scripta publicè debent coram Ecclesiâ, tumque demum recipi. Decretum Gangrense videto. Atqui periodum illam: Oportebat enim hæreticis esse, &c. parenthesi conclusimus.

173. Si & Apellis stemma.] Id est (inquit Quintinus) ab Apelle designatum, patrumque facinus. Insignis inter hæreticos Apellis ordo vel imago. Quum Terullianus stemma dixit: & continentiam Marcionensem, & sanctissimum magistrum vocant, & epovixias loquutum putato. De Philumene dictum fuit in c. 6. De singulis istis hæreticis agitur in hæreticorum catalogo. Rhenanus & Macerem maluit Ironicis ad generositatem eius referre, ac si dicat: Apellis originem, successione, & antiquitatem.

174. continentia Marcionensis.] Interdicebat enim nuptias, uti adnotauit Rhenanus, & nos alibi latius, minimè tamen (ut adnotat Macerem) continentia obseruato, uti & supra adnotauimus c. 6. n. 35.

175. cuius energemate circumuentus.] Istud explicatur verbis illis c. 6. cuius signis & prælitigis Apelles inductus, uti hac de re præstus num. 35. Hoc sufficiat quod hic ἐνεργηματα pro vi seu efficacia demonum accipitur in malam partem.

176. Phanerofoeis inscriptis.] Expositiones, inquit Rhenanus, erant rerum secretarum, hoc est, insignium nugarum proculdubio. Phanerofois Græcis est manifestus. Unde Phanerofois, manifestatio. De hoc sic infra c. 51. de Hæresibus. Habet præterea priuatas, sed extraordinarias lectiones suas, quas appellant Phanerofoeis Philumenes cuiusdam puellæ, quam quasi Prophetisam sequitur. Quare rectè vertit Macerem Reuelationes. Atqui paulopost ex MS. codice Vaticano lego: quia separare non posset, pro: separari, & retrò alterius fuisse demonstrat (ut etiam Quintin. & Macerem) pro: demonstrat.

177. & Nigidius nescio qui & Hermogenes.] Sic etiam lego ex MS. Vatic. cod. secundum stylum Terullianum, pro: nescio quis. Quomodo autem Nigidius Terulliano, sic & nobis hætenus planè ignotus est. Perisimile est aut præceptorem fuisse Hermogenis, aut aliquem ex eius discipulis, quos Hermogenianos ab Hermogene vocat B. Augustinus. Verum de his latius n. l. lib. adu. Hermogenem, & alios multos, qui adhuc (ut hic loquitur) ambulabant peruerentes vias Dei. Hic sufficiat errorem eorumdem indicasse ex cap. infra 33. Idè Apostolus (inquit Auctor) cum improbat elementis feruientes, aliquem Hermogenem ostendit, qui materiam non natam introducens, Deo non nato eam comparat, & ita matrem elementorum Deam faciens, potest ei feruire quam Deo comparat. Aliquid etiam eadem de re supra ex Quintino adnotauimus cap. 7. num. 43.

178. Proben se nouos Apostolos esse, &c.] Pulchrè hic Macerem philosophatur contra nouos huius seculi Pseudoapostolos; quare putauit operapretium verba eius Gallica in Latinum transferre: Extraordinarij (inquit) Apostoli aut Prophetæ bisariam agnosci solent. Per Prophetiam, quæ de illis prædicta est, quemadmodum suam vocationem comprobant B. Ioannes Baptistæ ex verbis Isaia 40. uti legitur Ioan. 1. Aut per virtutem signa ædendi, siue miracula, sicuti Helias, Heliſæus, Daniel, & Apostoli Christi. Neque tamen postremum hoc signum sufficiens esse, eo quod prædixerit Christus, Matth. 24. etiam miracula facturos Pseudoprophetas & Pseudoapostolos. Verum necessaria esse omnia hæc signa, ut de illis aliquis

prophetarum, ut adant miracula, ut habeant manusimposi-
tionem ab Apostolis, aut eorum successoribus, quem admo-
dum Paulus & Barnabas ac Timotheus; ut denique offen-
dant successionem Episcoporum iam inde ab Apostolis aut
Apostolicis viris, sicuti praescribit Auctor infra c. 32. Ar-
qui hac omnia paucis verbis concludit. Auctor infra l.
de Carne Christi c. 1. Ex qua (inquit ad Marcionem) oro
te auctoritate: Si Propheta es, praenuntia aliquid, si
Apostolus, praedica publice; si Apostolicus, cum
Apostolis sentis; si tantum Christianus es, crede quod
est traditum.

179. Illi enim de mortuis viuos faciebant, isti
de viuis mortuos faciunt.] MS. Vatic. cod. legit: de
mortuis suscitabant. verum altera Antithesis placet.
Quod autem Macerens de haereticis ad mortem animae re-
fert, quam suis haereticis inferunt, potest etiam ad litte-
ram intelligi, quod tantum abis, ut acate Tertulliani, aut
nostra, de mortuis viuos faciant, ut potius de viuis
mortuos faciant. Certè nostra hac tempestate contigisse
id. Calisto, oculatus testis Hieronymus Bolsec in vita ipsius
descripsit.

CAP. XXXI.

180. Sed ab excessu, reuertar ad principalitatem
veritatis, &c.] Titulum huic capiti damus: Quod falsa
itaque sit, & à diabolo hereticorum doctrina, quia
veritate posterior. Quid autem sit hic (inquit Quin-
tinius) principalitas, intelligere facile potes ex eo, quod se-
quitur, verbo posteritas nam ponitur ut contraria, qua-
si diceret: Prioritas (quae principium est ac praedicta)
& posterioritas. Successio principalis ab Irenaei interpre-
te vocatur, quando serie continua velut à principio ducta,
secundus primo, tertius secunda, quartus tertio, &c. succe-
dit. A qua principali successione quisquis abis, aut
haereticus, & male sententia, aut elatus & schismaticus
est, in c. 43. l. 4. Hoc significat sèpè leges principalita-
tem in Tertulliano. Tertullianus quoque sententiam dili-
genter obseruans, prima dumtaxat institutioni tribuentis
veritatem, mendacem verò dicentis eam, quae quique se-
quitur. Hoc est Euangetica doctrina proprium, solisque Dei
mandatis ac legibus ad animarum salutem conuenit, ut
quum dantur, vera sint, nec veriora, sanctiora, meliora po-
stera dari possint, quibus addere, vel adimere quippiam, cor-
rigere, supplere nefas & impium semper est iudicatum.
Semel loquitur Deus, & secundum id ipsum non repetit,
Iob. 33. c. & in diuino Psalmorum vate: Semel loquutus
est Deus, Psalm. 61. In hominum verò factis & cogitatis
illud obtinere solet, quod prouerbio circumfertur: Postero-
res cogitationes (aut) sapientiores esse solent. Hinc pau-
tentia sibi locum fecit inter homines, dum perspicunt ali-
ter agendum sibi fuisse quam prius egerint, & actorum
propterea poenitet. Arqui: excellum hic accipit Auctor
pro: egressione, seu digressione ab instituto; quod etiam sua
uersione expressit Macerens. Legimus autem ex Vatic. MS.
cod. conformiter Quintini: veritati, ac: mendacitati de-
putandam, pro eo quod erat: veritatis, &: mendacita-
tis. Legunt etiam paulo post Vatic. & Angl. MS. cod. qua-
bonum semen frumenti à Domino leminatum in
primò constituit, eo quod sequatur: postea; pro quo dictus
Vatic. MS. cod. pro parte, sed non satisfacit, nisi quis for-
tè legendum putet: posteriori parte, quod tamen etiam
mihi non probatur.

181. auenarum autem steriles fœni adulterium.]
Haud absimiliter dicit infra lib. adu. Praxeana, c. 1. Fru-
ctificauerunt auenæ Praxeana, hic quoque super-

feminata; dormientibus multis in simplicitate do-
ctrinae. Viri quoque sic circumloquuntur, quae Martini, &
cupantur zizania, adludens, quantum adparet, ad
Virgilij Georgic. 1. 1.

In felix lolium & steriles dominantur auenae.
182. id Dominicum & verum esse, quod sit prius
traditum, &c.] Hanc aduersus haereticos praescriptam
sèpè in medium adducit Tertullianus, non modo in
libro supra cap. 29. & infra cap. 36. sed pene sub omni
singulorum librorum aduersus haereticos, sic lib. adu. Herem-
genem: Solemus (inquit) haereticis compendij gratia
de posteritate praescribere. In quantum enim ve-
ritatis Regula prior, quae etiam futuras haereticas
praenuntiauit, tantum posterioris quoque: & do-
ctrinae haereticis praedica buntur. Item lib. de Carne
Christi: Quod traditum erat, id erat verum, ut ab
traditum, quorū erat tradere. Ergo quod erat tra-
ditum rescindens, quod erat verum rescidit. Et
apertius lib. 1. adu. Marc. Non negabunt diuinitatem
eius primam illis nobiscum fidem fuisse, ipsi haereticis
testibus & hinc iam definiti possit haereticus, qui,
deserto quod prius fuerat, id postea
elegerit, quod retro non erat. Intantum enim haereticis
deputabitur, quod postea inducitur: in quantum
veritas habebitur, quod retro & à primis
traditum est. Ac adu. eundem l. 4. In summa
constat, id verius quod prius, id prius quod est
ratio, ab initio quod ab Apostolis; pariter
collabit id esse ab Apostolis traditum, quod
Ecclesias Apostolicas fuerit sacrosanctum. Adu.
adu. Praxeana. Quo per aequè aduersus
haereticis iam nunc praedica buntur sit; id esse
quodcunque primum; id esse adulterum, quod
que posterius. Quos omnes locos adducimus, tam
in us ad librum hunc adducatur, tum quod haereticis
totius huius libri sit scopus, tum etiam quod magis
re faciat ad veruendendas nouellas omnes huius
tū haereticis.

CAP. XXXII.

183. Ceterum si que audent interficere
Inscriptionem huic capiti damus: Quod non haereticis
haereticis suorum Episcoporum successione
Ecclesias probet Apostolicas. Cuius similia habet
Lector, Pontifices omnes usque ad Antecum, sed quod
cion caperit, enumerans lib. 3. Carmum adu.
aduers. haeretic. c. 2. 3. ac l. 4. c. 43. 45. 46. vtriusque
B. Cyprianus epist. 52. ad Anton. & 76. ad Magn.
Origenes lib. 1. Periarcho, B. Optatus Miluensis
2. aduersus Parmenianum, B. Augustinus aduersus
Psal. contra partem Donati, & epist. 169. Quis
Tertulliano Ecclesia Catholica notam pati Romanam
successione Episcoporum à B. Petro Apostolo in Ecclesia
mana ad sua usque tempora; Immo particulatim Tertul-
nius, Irenaeus, Optatus, & Augustinus Pontificum
nos omnes ad sua usque tempora enumerant. Vnde
compendij gratia praeterimus. Videat autem
Lector tam Adnotationes Feu-ardeny nostri in
3. l. 3. Irenaei, ac nostras in B. Cyprian. modo citat. epist. 52.
prioris, & posterioris n. 11. Illud denique B. Augustinus
haereticus Lector memoria non patitur excidere. lib. 1.
epist. Fundam. c. 4. Tenet me in Ecclesia catholica
sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas post
Etionem Dominus commendauit, usque ad presentem
Episcopatum. Successio sacerdotum. Hac paulo latius

Quintinus aut Macerius. Legimus autem cum MS. Vatic. quod qui tamen cum Apollolis perseverauerint, pro perseverauerint.

184. census suos deferunt.] Similiter dixit l. adu. Marc. i. Exhibe ergo aliquam ex tuis Apostolici census Ecclesiam, & lib. 4. Habet planè & illud (Euangelium nempè Marcionis) Ecclesiam, sed suas, tam posteras quàm adulteras, quarum si censum requiras, facilis Apostaticum inuenias, quàm Apostolicum. Non intelligas (inquit Quintinus) quod Ecclesie census fuerint, aut censerentur, id est, enumerarentur, ac referrentur ad præstationem census, id est, tributum, seu pensionis alicuius annue, sed accipe censum pro dignatione, existimatione (vulgo reputatione) in qua quis est. Res quidem censetur, id est, cuius facultates, & bona recognoscuntur, describuntur, æstimantur: ut Respubl. sciat, quantum quisque possit ad communes casus contribuere. Persona quoque censetur, ut eadem cognoscatur, quibus viris & cuius familia sit ac natus, atque sic recensitis, pro sua quemque virtute decorat, & dignitas honoribus, & de factum per translationem, ut census accipitur pro pretio, in quo quis habetur. Quis alius Dei census quàm æternitas? adu. Hermog. c. 4. Sic idem loquitur: Ecclesie deferunt census suos, id est, eo se maiore putant auctoritate valere, ceteris que præcellere, quo propius ad Apostolos accedunt, & inmemeritam eandem doctrinam diligenter obseruant & obseruant. Quod metaphoricè hic habes, Deferunt census suos, scævola proprio verborum significatione dixit: in censum deducere prædicia, lib. 64. De acqu. re. domi. & Vlpianus, Latus pietatis & portus in censum deferre, l. 4. ff. de cens. Valgus nostrum; & dare per denumeramentum. Superius ostendimus Tertullianum iuris admodum peritum fuisse, forensibusque delectari verbis & locutionibus, quibus Auctoris scripta redundant. Atqui hoc eodem significatione est Auctori frequentissima vox census. Sic supra Tom. i. Apolog. c. 7. Census (inquit) istius disciplinæ, ut eam addidimus, à Tiberio est. Item infra dicto lib. adu. Hermog. c. 33. Ex facto habet censum, & aduers. Prætor: totum celsum Monarchie. Cui similes etiam aliqui loci l. aduers. Valentinianus. et T. 5. lib. de Monogamia: Atque ita census noster transfertur in Christum, &c. proinde videamus an idipsum debeas huic quoque censui secundo, ac paulo post: in Christo novans censum. & iterum: non enim passivus tibi census in illo est.

185. sicut Smyræorum Ecclesia habens Polycarpum, &c.] Sic B. Irenæus (viri etiam Quintinus adnotat de Polycarpo scribit. Et Polycarpus non solum ab Apostolis edoctus, & conversatus cum multis ex eis qui Dominum nostrum viderunt, sed etiam ab Apostolis in Asia, in ea que Smyrnis est Ecclesia constitutus Episcopus, quem & nos vidimus in prima nostra aetate. Multum enim perseverauerat, & valde senex gloriosissimus & nobilissimus Martyrium faciens exiit de hac vita, dicto c. 3. l. 3. Quibus addit ibidem Fen-ardentius, locum huic Irenæi reperiri apud Euseb. l. 4. Eccles. hist. c. 13. item alterum de eodem Irenæi fragmentum lib. 5. c. 19. Denique eiusdem Martyrium l. 4. c. 15. Meminisse item eiusdem Polycarpi & Ignatium frequenter Epist. ad Antiochenes: immo & ad ipsum epistolam ab eo descriptam. His & ego superaddo, ad Polycarpum proinde pertinere admonitionem illam ad Angelum Ecclesie Smyræ, que habetur Apoc. 2. Hæc dicit primus & nobilissimus, &c.

186. sicut Romanorum Clementem à Petro

ordinatum ædit.] Est hic tradat Clementem à Petro ordinatum, non tamen hinc sequitur (quod tamen adnotauere Quintinus & Macerius) Clementem à B. Petro fuisse primum Pontificem, quum ordinatio Clementis nihil obstat quo minus à B. Petro etiam Linus & Cletus ordinati fuerint, & sufficiat huic instituto, quod Clemens ab Apostolo Petro ordinatus sit. Certè tertio duntaxat loco illi Clementem successisse ipse Auctor restatur infra T. 4. l. 3. Carnium adversus Marcion. in hæc verba:

Hac cathedra Petrus, qua federat ipse, locatum Maxima Roma, Linum primum confidere iussit; Post quem Cletus & ipse gregem suscepit ouilis, quem sequitur Clemens is Apollolis benè notus. Huius Anacletus successor forte locatus: Euaristus ab hoc rexit sine crimine legem: Sextus Alexander, Sixto commendat ouile.

Quæ omnia eò adduximus, ut magis constet de Tertulliani sententia, qui non modo omnes iam nominatos Pontifices, & eorum successores usque ad Anacletum enumerat, sed disertis verbis Alexandrum à Petro sextum fuisse adferit; ut inde constet non solum inter Episcopos, sed Papas Romanos qui in cathedra Petri successerunt, habere debere Linum & Cletum, idque ante Clementem, quippe qui aliqui in omibus Alexander nò sextus sed quartus duntaxat foret. In quo Auctorem sequuntur inter Græcos Epiphanius her. 27. & Latinorum B. Damasus Papa Pontificalis c. 2. 3. ac 4. Rufinus Prologo in Epistolam Clementis ad fratrem Domini, & B. Hieronymus Catal. script. Eccles. Clementem quartum à Petro constitutum, interpositum inter utrumque Lino & Anacletum, iuxta versionem ex Sophronio, aut potius Lino & Cleto iuxta emendatioris Latinos codices MS. & Damasum, Auctorem Chronici chronicorum, ac Platnam, reliquos denique media ætatis & posteriores Historicos Latinos. Quia sententia quum confirmetur Martyrologio Bedæ, Vsuardi, ac Romano (& que adeo verisimiliter Eusebii & Hieronymi, è quibus desumpta sunt) certè omnino Lectori Catholico, qui Romanam Ecclesiam matrem fidei suæ agnoscat, amplectenda videtur; ut potè quæ festiva æque celebret Lini Papæ xxij. Septembris, ac Cleti Papæ 26. Aprilis, atq; Clementis Papæ 23. Decembris. Pro qua etiam faciunt illi, qui cum Lino Anacletum preponunt Clementi, eadem substituunt Euaristum; quippe quum præ istis habeant Cletum & Anacletum, nempè B. Irenæus lib. adu. her. 3. c. 3. Euseb. histor. Eccles. lib. 3. c. 2. 4. & 13. lib. 5. c. 6. ipsi Irenæi verbis, ac in Chronico, & Nicephorus histor. Eccles. lib. 3. cap. 2. Partim denique B. Clemens (si emendati sint codices) Const. Apostol. l. 7. cap. 45. qui Lino ante se meminit, & B. Ignatius ad Mariam Casibolitānam, qui Anacleti ante Clementem meminit. Quamquam interim & Epiphanius, & illi omnes, Græci existentes, atque adeo Latine Ecclesie successores non tam providi examinatores in hoc fallantur, quod verique unum duntaxat faciant, aut Cletum, uti ille, aut Anacletum, quem admodum alij, cui Clemens successerit. & quibus non multum dissentiant BB. Optatus & Augustinus, qui Cleto prorsus omisso, Anacletum solummodo recensent, in hac tamen nostram, eamque probabiliorè adprobantes assertionem, quod Clementis successorem faciant Anacletum, non prædecessorem. Verum præter expressam Tertulliani ea de re assertionem, B. Damasus Pontific. cap. 5. Cletum ab Anacletum distinguit, quod ille Romanus ex patre Emiliano federit an. 12. hic verò Græcus & Arbeniensis, ac patre natus Antiocho, annis 9. Deinde Anacletus ipse utraque sua

JULIANUS
notati onibus
VELI
V
6

Epistola Decretali suum antecessorem Clementē vocari
 denique Ecclesia Romana separatim festum Anacleti Pa-
 pe & martyris in Beda, Vuardi, ac Romano Martyrolo-
 gis observat xij. Julij. Restat difficultas, quomodo hæc
 constare possint cum eo quod refert ipse Clemens epistola
 2. ad Iacobum (Alphai nempē, qui teste Dorotheo in Syna-
 pti, idem fuit, qui Symeon cognominatus, Hierosolymorum
 Episcopus existit) fratrem Domini, se Romæ à Petro ordi-
 natum his verbis: Clementem hunc vobis Episcopum
 ordino; item cum eo quod B. Hieron. ubi supra: Tamestī in-
 quirit plerique Latinorum secundum post Petrum Aposto-
 lum putent fuisse Clementem. Ad quam non aliud mi-
 hi videtur respondendam, quam quod responderant par-
 tium B. Epiphanius loco supra citato, partim Rufinus Pro-
 logo in dictam Epist. & Ioannes Papa tertius, sine iuxta
 Marianum Scotum, Leo 2. epist. ad Episcopos German. &
 Gall. & Haymo de Christianarum rerum memoria, ac
 post eos Vincentius Bellouacensis, hist. lib. 10. cap. 22. & B.
 Antoninus, Summa histor. part. 1. Tit. 6. §. 3. ac Auctor
 Chronici chronicorum: Nempe nempē mirum videri debe-
 re, quod ante Clementem Linus & Cletus Episcopa-
 tum adsumperint, cum quia sicuti Clemens, sic & illi cō-
 temporanei fuerint Petri & Pauli Apostolorum, tum
 quod non parum urbs Roma sine Episcopo esse: Atque
 aded Eum & Cletum, non solum Episcopali officio fun-
 ctos, (uti hodie Roma Episcopi Cardinales) sed B. Petro ad
 alias terras ablegato quod mihi referri videtur ad Clau-
 dij tempora, quum exsulare Roma iussi sunt Iudei, & quo-
 rum numero Petrus, aut predicationis gratia Pontum, Bi-
 thyniam, Galatiam, Cappadociam, Asiam subinde visi-
 tante, primo Linum, inde eo mortuo aut absente & Cle-
 tum; etiam Pontificis Summi Papa Romani munia exer-
 cuisse: Deinde post sss. Petri & Pauli obitum, Clemente
 recedente, ac discedente, & secedente (iuxta quod, inquit
 Epiphanius, in quadam Epistola eius, & quibusdam Com-
 mentariis reperimus) aut utrumque, aut certe Cletum in
 Romana cathedra sedisse, & post eorum obitum, Clemen-
 tem rursus coactum esse ad suscipiendum Romani Episco-
 patus onus. Hactenus ad verbum fere ex Epiphanijs, præ-
 terquam quod ego adferre non ausus fuerim, quod ille ad-
 severat, Linum Petro superuixisse, tum ob verba illa Cle-
 mentis ipsius, Constit. Apostolicarum l. 7. c. 45. Post mor-
 tem vero Linij, Clemens à me Petro constitutus est
 Episcopus si modo (de quo dubitare me facit vicinitas
 dictionum Linus, & Cletus, siue eundem, ac si verum debeat,
 post mortem meam, quemadmodum legitur eiusdem Epi-
 stola 2. ad fratrem Domini) emendari sint codices Græci, &
 quibus translatio facta est, tum quod non satis consentire
 cum Fastis Consularibus annos Consulatum à B. Damaso re-
 citatos, quibus sederint Linus, Cletus, Clemens & Ana-
 cletus, quidam adnotarint viri eruditi. Quamquam ut
 verum fatear, præter illud Clementis nihil ob stare videam,
 atque adeo totus eam in eorum sententiam, qui non Cletum
 modo Petro superuixisse existimant, sed & Linum. Nam
 præterquam quod existant libri duo, Lini Papa titulo citati
 iam olim ab Antonino Summ. hist. part. 1. Tit. 6. c. 4. §.
 1. & à Trithemio Abbate de Martyrio Apostolorum
 Petri & Pauli, quos non nisi post obitum eorum conscri-
 pisse potuit (nam fortassis aliquis illos Egesippo potius
 adscripserit, cuius eadem penè verba sunt lib. 7. de Excidio
 Hierosolymitano, eo quod ibi nulla mentio certaminis B.
 Petri cum Simone Mage, ex quo Antoninus quædam ad-
 legat, & quid potissimum ab illo conscriptum recitat. Au-
 thor Chronici chronicorum) certè B. Damasus & Epipha-
 nius locis citatis necum sentiunt. Immo etiam Eusebius in

Chronico an. primum Christi 70. Neronis 14. Linum Petro
 successe tradit, & deinde Lino Anacletum (quem
 Cletum dicimus) non modo in Chronico, sed etiam in
 13. l. 3. eiusdemque anno 12. eidem successe Clementem.
 Item Nicephorus Eccles. hist. l. 3. c. 2. & alij plerique his-
 torici, qui Linum sub Vespasiano, Cletum sub Domitiano,
 Clemetē, & Anacletū ac Euaristū sub Traiano passim
 scribant. Quo etiā pertinere videtur illud B. Hier. Catal.
 Script. Illustrium, qui tertio anno Traiani passim scribit
 Clemetē. Pro eodem facit quod & Opratus & Ang.
 utuntur his verbis: Sed prior Petrus, cui successit Linus,
 non enim quis succedere dicitur, nisi iam desitisset, ac de-
 functo. Denique quantumvis ob discrepantiam Consularum
 à reliquis differat, & præsertim de Ceto, Onuphrii
 Platina, & in Chronico, Petro superuixisse scribit Linus
 salte ad menses tres, passim eodem anno quo Petrus sub Ne-
 rone, Capitone & Ryo Col. Verum de hoc alijs Latinis, &
 otium Deus, aliquando conscribenda Chronica Ecclesias-
 ca. Paulo post autem sine lege sue excusis: ab Apostolica
 desiciuerit, sine eis sss. Anglico: dicebat, par. 1.
 187. ad vitæque formā. Tertullianus (inquit
 etius) hic duas proponit exceptionum seu præscriptio-
 rum formulas aduersus hereticos, in quas profecto Græci, &
 nunc quidem quid habent quod replicare valeant, sed
 ducitur à defectu successione, & altera sumitur ex
 momento mutua dissonis. Signa sunt duo longè remota,
 per quæ mox omni procul dubitatione cognoscimus, in-
 nam sine Ecclesia constituta, quæ Apostolica, & catho-
 lica habere sequi, venerarique debemus, & extra quæ
 non est salus. Imprimis Ecclesia, quæ series sanctis
 Pastori, Presbyterorum, & Scriptorum ad nos usque tran-
 ducit ab Apostolis, aut Apostolicis viris, ea sola
 venit Apostolica et Catholica Ecclesia. Tā patet
 dens est hæc Tertulliana positio, ut nec ab hereticis
 obscura sit. Quis enim negare possit Apostolicam, quæ
 Apostolicis processit ordine continuo statum: sed quæ
 hereticis non est aliqua talis ordinatio successione, quæ
 Episcopos, neque Presbyteros apud se ferunt, sed hæc
 cædotalia munera in iungunt, & laicos de
 ris faciunt. Inferius cap. 41. ponit hoc ipsum Tertul-
 lam tamen Episcopos viderint, ne non sit in ea
 eos Apostolica successio. Planè non esse, Lex
 videtur pronuntiare in Can. Apost. 29. & 30.
 edicti cuiusdam successoris, sunt in Ecclesia descripti
 dus et modi quidam succedunt: contra quos, immo
 quos, non succedatur, sed hereditas inuaditur
 tur. Secunda Catholica & Apostolica fides non
 tabilis est, concors & una omnium sanctorum
 sibi succedentis doctrina, dum diuersi sapient, &
 unum, idemque per omnia concorditer atque
 cuerunt. Que nunquam fuit, nec est, in hæreticis
 dia, ut nec in Philosophis Gentium de rebus
 pijs una fuit vniuersa sententia. Ista duo sibi
 quum non possint heretici, ergo non sunt Christiani
 sic veraque forma præscribitur eis, Catholica
 Symbola tria vidimus in c. 20. supra, inualerunt
 que nostrum concernunt.
 188. scilicet ob diuersitatem sacramenti
 intelligit istud Materens de sacramento fides
 mo, de quo latius infra initio lib. de Baptismo
 ab hereticorum confessione fides diuersa, si
 ueritas sacramenti hereticis hic impuatur
 certè multa reperuntur apud hereticos & Catho-
 dem sacramenta.

CAP. XXXIII.

189. Adhibeo super hæc, ipsarum doctrinarum recognitionem &c.] Titulum huius capitis ponimus: Quod ex hæreticis quas Apostoli damnarunt, relique omnes exorta sint.

190. ab iisdem Apostolis & demonstrata & cietate.] Sic omnino legendum pro: cietate. Præterquã enim quod Tertullianus, deierare, pro aburrare usurpat, uti diximus lib. de Idolol. supra Tom. 2. n. 157. ubi cum quo de aburratione diaboli in baptismo, uti & hic (nam à diabolo esse hæreticis infra prosequitur cap. 40.) vocabulo cietandi vitur, quemadmodum latius supra eodem Tom. l. de Spect. c. 24. n. 185. Neque verò id ego primum, sed etiam ante me Quintinus: Deierare (inquit) significat hic cietare, nisi legere vis cietate. Est autem cietare, siue cietare, rei cuiuspiam renuntiare, rem repudiare, confutare, provis aburrere. Apud Ciceronem, cietare iniquum sibi foris, cietare iniquam totam provinciam, id est, recusare; sic hæreticis cietate, id est, propulsiatè, resutatè, desertatè. Nam & qui sancto aliquo iureiurando testatur aut desertatur aliquid, ille deierare dicitur.

191. Nam & sic facilius traducerentur.] Alia hic significatione accipitur traducere, quã supra tradiciones. 22. proprie nempe. Nam traducere (inquit Rhen.) proprie est ignominia causa aliquem publicè circumducere, l. 4. adu. Marc. Ut traduceret (inquit) eas. Ergo illis traduxisse debuerat, &c. Verum traducerentur hic idem est ac si dicat: inanes ostenduntur. Similiter significatione pro publicari dicit Auctor infra Tom. 5. lib. de Eugã in persecut. Non traditus autem, traduci habebas; Ergo dum nolendo tradi, non vis traduci; nolendo negasti, quod te traduci noluit.

192. Paulus in prima ad Corinthios Epistola, &c.] Sic ex MS. Vat. cod. &c. Hæc opinio prima (pro: propria) Sadducæorum, de quibus alii que, qui reiterationem carnis in fingunt, latius infra cap. 45. 49. 51. & lib. de Resurrect. carnis, quemadmodum de defensore Circumcisionis & legis Hebione, c. 48. de nuptiarum interdictionibus Marcione & Apelle, variatione, s. de dicentibus resurrectionem iam factã Valentiniis, & eorum Genealogiis, cap. 49. de Hemogene, sequenti, ubi ex Isidoro & Hieronymo ipsa hæc verba citabimus, de Nicolaitarum & Simoniana Magia, cap. 46. denique de negante in carnem venisse Christum Marcione, & filium Dei Hebione non agnoscete, ubi supra.

193. Non ille nescio qui, &c.] Etiam hic retinuis qui, vocem Tertullianicam, pro eo quod Quintinus substituerat: quis. Qui sic in hunc locum scribit: Valentinianos ipsi Æonas iamque nos adrigimus in cap. 7. supra. Tertullianus, necnon Irenæus diebus, Æonica ista fabula supra modum vexabat Ecclesiam Christi; propterea necessum fuit, ut sancti scriptores indicarent ista nominatim: non enim potuissent aliter nugæ refutare, quod Irenæus fecit integro primo libro, Tertullianus etiam lib. contra Valentinianos. Irenæus ipsum Osonarium primum, unde processerit Æones reliquos, declaravit in e. s. dicti libri, quod vobis eius verba apud Epiphanius referemus, ut vel hinc deinde tales homines deprehendatis. Huius ogdoadis, id est, octonarij dualitas primo est inominabilis (ut aiunt) & quicquid est eius inenarrabile est. Istius tamen coniugationis prima masculus ab eis nominatur Βύδος, femina Σίγης id est profundum & silentium. Si feminam vis habere Latnam, dicas taciturnitatem. Secunda dualitas hinc

emittitur, Νύξ & Ἀλφειά, Sensus (siue Mens, nisi mas primus esset) & Veritas. A duobus istis generantur Λόγος & Ζωή, id est, sermo & Vita. Nec sunt insectu di isti, à quibus producantur Ἀρρωτος & Ἐκχλῆστία, Homo & Ecclesia. Deinde Genealogia decem atque duodecim Æonum procedit ab istis. Quæ sunt istæ (quas Genealogia: & unde probantur? Cabalam vides nugacissimam, qualis nunc & in Gnosticis, quum de Sacramentis garrunt, nihil quàm Spiritus, & Ideus loquuntur.

194. noui & non vnus nominis, &c.] Hoc dicit, quia uti infra lib. adu. Valentinianos: Βύδος ille primus Æon vocatur etiam τὸ εἶος, ἢ ἄρρη; ὁ γὰρ ὁμοῦ & ὁμοῦ ἴσῳ. Quomodo etiam sua (ut ita loquar) vxor, non τὸν ἀσμάταξ (quam nimis liberè substituit hic Quintinus) sed & charis. quare placet communis lectio: è sua charite, quam etiam agnoscit & interpretatur Macereus.

195. Ioannes verò in Apocalypsi, &c.] Ex hoc libro, & eo quod sequitur mox: At in Epistola, indicat eundem esse auctorem & Epistolarum Ioan. 1. & 2. & Apocalypsis, atque adeo B. Pannem Apostolum & Euangelistam. Nam in secunda legitur: Qui non confitetur Iesum Christum venisse in carne, hic est seductor & Antichristus. & in prima cap. 2. Hic est Antichristus, qui negat patrem & filium. Verum quum planè sit similis locus infra Scorpiaco adu. Gnosticos, illic tractatus de Apocalypsi, & maxime in l. adu. Marc. differimus; hic vero epistolam secundã eiusdem esse Ioanis cum Tertulliano adserimus, contra Erasmi opinionem contrariam. Nã imprimis in Canone sacrarum scripturarum tres Epistole recensentur à Synodo Apostolorum, can. vlt. Laodiceno c. 59. ac Carthaginiensi 3. cap. 47. & BB. Athanasio in Synopsi, Gregorio Nazianzeno inter piã carmina, August. de doct. Christ. l. 2. c. 8. Innocentio Papa 1. epist. ad Exuper. Gelasio, c. sancta Romana Ecclesia; item Rufino in Exposit. Symboli, Casiodoro diuinarum lectionum lib. 1. Damasc. de orthodoxa fide lib. 4. cap. 18. Isidoro Etymol. lib. 6. cap. 1. & Hieronymo Mauro nostro de Instit. cleric. lib. 2. cap. 53. & lib. 3. cap. 7. Deinde citatur hæc 2. Ioannis Epistola à Patribus Carthaginiensi Synodi sub B. Cyrillano, alijsq; Patribus; & nominatim ipse B. Hieronymo epist. ad Gerontianum de Monogamia, ubi eundem Ioannem huius Epistole auctorem facit, & Apocalypso; quam lib. 1. adu. Iovinianum discretis verbis adfirmat conscriptam à Ioanne Apostolo & Euangelista in Pothmos relegato, & Dionysius Alexandrinus apud Eusebium lib. 7. cap. 20. videtur agnoscere tamquam eiusdem Ioannis Apostoli æque secundam & tertiam ac priorem epistolam. Quomodo etiã Origenes Præfat. in Matth. solummodo aduicium dubitationem quorundam. Atque adeo etiam intelligendum B. Hieronym. Catal. script. Eccles. tamquam qui ex aliena persona loquitur, patet eum ex eodem in Papiã, tum maxime ex Prologo in Biblia ad Paulinum; ubi simpliciter sine hæsitatione aliqua inter reliquas noui Testamenti scripturas, tres Ioannis Epistolas commemorat. Quid? quod existant etiamnum Clementis Alexandrini in 1. & 2. interprete Casiodoro, ac Didymi Alexandrini in tres Ioannis Epistolas breues Commentarij, quorum hic quedam secunda Epistole dicta cum priori Epistola concordare velut ex proposito nititur.

196. Caiana hæresis dicitur.] Quid Caiana hæresis Tertulliano, infra etiam tractabimus latius lib. Scorpiaci initio, eo quod B. Hieron. lib. adu. Vigilantium eam hæresin Cainam, seu potius Caianam, dictam adserat; potissimum autem lib. de Baptismo cap. 1. ubi legitur: quæ

JULIANUS
notationibus
V. 6

dam de Caiana hæresi viperâ venenatissima.

197. angelis feruens. *Rectè hoc de Simoniana Magna dici patet infra cap. 46. & latius multo, libro de Anima, ubi aduersus opinionem eius de Anima agit: atque adeo locus iste notandus, ut intelligat Lector, quam Angelorum seruitutem seu religionem impugnet Apostolus, Coloss. 2. contra calumnias hereticorum nostri temporis. Quod etiam pertinet Apellis hæresis de angelo creatore.*

CAP. XXXIII.

198. Hæc sunt, vt arbitror, genera doctrinarum, &c. *[Capiti huic inscriptionem datus: Quod in primis illis hæresibus, etiam reliquæ posteriores prædamnatæ sint.*

199. Nemo alterum Deum, &c. *[Hæreticorum progressu (inquit Quintinus) sive progressum vides, de quibus illud è Philosophica schola dictum quàm verissime, Paruus error in principio maximus est in fine. Bis in Synodo Gangræsi declarare conabamur, vulpes istas inuicem caudis colligari, scilicet, vnus alicuius hæreses reum, paulatim fieri reum ceterarum, totumque demum comburi. Sunt enim concatenata. Nostri quoque temporum probabimus hoc exemplis in Synodi Proæmio, versu: Et alia multa; & in initio Canonis 12. Verum de Marcionis, Apellis, & Valentinii hæresibus infra latius. Hic hoc solum dicemus ex Quintino, quod vnus Aeonis vitium intelligat Eutroma, de quo supra cap. 7. & infra latius l. adu. Valentinianos. Quid autè cõtra eiusdem hæresis teneat Ecclesia Romana, c. 36. infra docet: Vnum (inquit) Deum nouit creatorem vniuersitatis; & Christum Iesum ex virgine Maria filium Dei creatoris, & carnis resurrectionem.*

200. qui Deum sic quoque voluerit æmulari. *[Quintinus substituerat: noluerit, quantum apparet, existimans: æmulari hic accipi sicuti infra cap. 38. num. 227. & cap. 40. quum dixit: ipsas quoque res sacrificatorum diuorum diabolus æmulatur; nempe pro imitari. Verum accipitur hic pro: per inuidiam contendere, eadem significatione qua alibi æmulatio accipitur ab Auctore pro inuidia, qua etiam dixit eodem capite 40. profana & æmula fidei, quemadmodum & alibi, æmulus Deo. Atqui ex Quintino & Macereo legimus paulopost: eas dicere fuisse non possunt, pro eo quod alij dumtaxat: fuisse non possunt.*

201. aliquanto expolitiores, &c. *[Audi (inquit Quintinus) hæresis rudes primùm, deinde factas expolitiores. Ad annis quadraginta sic etiam nauari cœperunt hæreses, ut quanto quis in Gracitate, & Latinitate nescio qua peritior existitit hereticus, tanto plausibilior atque receptor fuerit. Parè, terisè, mundè loquitur. Inde sectatores istius eloquentia colligunt, Ergo pura, tersa, munda est hæresis. Admodum reprehensibile est graues etiam Theologos istis humane facundia verbis & elegantioribus efferrè. Num bona sit dictio, quarunt. Atqui meminisse nos oportet, quod nulla est in aliquo Christiano bona dictio, que pariter non sit in Christo Iesu benedictio. Bonas istas dictiones, & Rhetoricationes relinquamus Cresconio Grammaticis, vt fecit Augustinus. Sacra sincerè tractantibus non conueniunt, vt neque matrona cerussa, neque boui caroma.*

202. habendo cum eis consortium. *[Gelasius primus (inquit idem) Afer etiam simile cum Tertulliano scribit, inquit: Quicumque in hæresis semel damnatam*

labitur, eius damnatione seipsum inuoluit, 2. 4. 9. 10. 11. Eodem pertinent definitiones Concilij Chalcedonensis, & aliorum, ubi expresse cauetur de semel definitis amplius dubitare non licere, sed cum illis, quorum sectator hæresis, esse condemnandos, & participationem non loquitur Auctor, cum damnatis hæresibus, id est, vt interpretatur Quintinus, iam damnatis, vt sit etiam, quod ficitur, donatitium, dedititium, condiditium. Cum quo ac Macereo & MS. Vatic. codic. legitur, nec ab Apostolis nominata.

CAP. XXXV.

203. His definitionibus prouocata, &c. *[Talis huic capiti datus: Quod hæreticè dici non possunt Ecclesiæ Apostolicæ, quæ nihil cum hæresibus habeant commune.*

204. hoc erit testimonium veritatis, &c. *[Item repetit totius huius libri præscriptionem, quæ tenet prior sit, mendacium posterius; & prouide quomodo sint Ecclesiæ Catholice, etiam veritate, de quo supra latius c. 29. & 31.*

205. Quæ enim damnant, quasi extraneam, &c. *[Rhenanus, Quintinus ac Macereus sic interpretatur, ac si velit dicere: quasi extraneam damnant, non est opus, si illud quod sequitur ostendunt, referre ad utrumque membrum, hoc sensu: quam enim damnant, quasi extraneam ostendunt; quæque damnauerunt, suam.*

CAP. XXXVI.

206. Age iam qui voles curiositate non exercere, &c. *[Huius capitis inscriptio est: Quæ illæ solæ Ecclesiæ sint veræ, quæ Romanæ & Apostolicæ Ecclesiarum fidem sequuntur.*

207. apud quas ipse adhuc cathedræ Apostolorum suis locis præidentur. *[Facit hic locus verus eos, qui Cathedræ Apostolicæ in Romana Ecclesia non nolunt agnoscere, quam etiam in aliis Apostolicis Ecclesiis agnoscunt Tertullianus, & post eum Augustinus episcopus. I. ad Sympronianum. Immo & Augustinus tamquam altarium matricæ Veteres penè omnes, ut ait Auctor lib. 3. carn. adu. Marc. ubi postquam non cathedræ Petri fecit, in qua & ipse sedit, post se federe iussit, hæc subiungit:*

Constabat pietate vigens Ecclesiæ Romanæ Composita à Petro. Item D. Cyprianus episcopus. 40. de quinque Presbyteris (inquit) vnus est, & Christus vnus, & vnus locus, & cathedræ vna super Petrum Dominum vniuersæ Ecclesiæ, lib. de Vnit. Ecclesiæ. vnam cathedræ vniuersæ & vniuersitatis eiusdem originem ab vno incipit, & vniuersitate disposuit, ac à Primatu Petro datur, & in Ecclesiæ & cathedræ vna monstratur. Et vniuersæ cathedræ deservit, in Ecclesiæ non est. Et vniuersæ etiam ad successores se extendere idem indicat, episcopus Antonian. Cum Fabiani (inquit) locum, ad Petri locum & gradus sacerdotales cathedræ Petri Quod pertinet etiam illud Episcopus, 55. Ad Petri cathedræ & Ecclesiæ principalem, unde vniuersæ cathedræ exorta est. Opratus item Milevitanus lib. 2. vniuersæ Parmenian. Negare (inquit) non potest, quod in urbe Roma Petro primo Episcopalem Cathedræ collocatam, in qua sederit omnium Episcoporum cathedræ, & paulopost: Cathedræ vniuersæ, quæ est præcipua Ecclesiæ dotibus, sedet prior Petrus. Similiter etiam in cathedræ Petri, Romanam Ecclesiam appellatam.

Quintinus episcopus ad Damasum, ac Catal. Script. Eccles. Prudentium in Laurentium, ac apud eundem B. Hippolytus, Profer in Carmin. denique Leo I. Romam inquam; caput orbis effectam per sacram B. Petri sedem. Quæ omnia eo adduximus, quia ad Petri, atque adeo Ecclesie Romana primatum pertinent.

208. ipsæ authentica litteræ.] Authenticas (inquit Quintinus) litteras Apostolorum vocat, Apostolorum manus scriptas aut subscriptas, ut ab Vlpiano dicuntur authentica tabula, authentica rationes, authenticum testamentum, quod distinguitur ab exemplo testamenti, l. 4. ff. Fa. Ercij. l. ult. ff. de Testament. Vulgus appellat originalia. Non dubito primarias illas Apostolicas epistolas ab Ecclesiis incredibile cura & religione fuisse conseruatas, tantumque non adoratas, ut etiam facile durauerint annis Tertulliani. Siquidem medijs non sunt anni septies viginti inter Neronis imperium, ac regnū Senecæ, quo Tertullianus florebat. Quintilianus ait epistolas Augusti se vidisse, quas Augustus sua manu scripserat, aut emendauerat, in c. 12. l. 1. Labebatur (ut minimum) ceteris in descriptis annis, nam fuit ille sub Domitiano. Plinius sub Vespasiano manum Tiberij Caiique Gracchorum vidit, annos fere post ducentos, ut ait in lib. 13. c. 12. nat. hist. Tertullianus igitur vidisse potuit Apostolorum manus, & autographa; saltem suo tempore existabant adu. integerrima. Neque magnum quid est, quod Plinius de ducentis annis refert. In archis & grammatophylacis Collegiorum, atque ciuitatum publica visuntur instrumenta trecentorum, & quadringentorum annorum. Sodalitatem nostram scio seruare quedam supra quingentorum. Similis est autem locus infra lib. 4. aduers. Marc. Videamus (inquit) quod lac à Paulo Corinthijs hauserint, ad quam regulam Galatæ sint recorreciti, quid legant Philippenfes, Theffalonicenses, Ephesij; quid etiam Romani de proximo sonent, quibus Euangelium & Petrus & Paulus sanguine quoque suo signatum reliquerunt, habemus & Ioannis alumnas Ecclesias. Et qui vti adorat Macereus non solum per amanuenses, sed & propria manu plerasque Apostoli Pauli epistolas scriptas fuisse constat, i. Corinth. 16. Gal. 6. Coloss. 4. Theffal. 3. & Philen. 1.

209. Proximè est tibi Achaia, habes Corinthū.] Sic ex MS. Vatic. cod. pro: proxima, quia magis ad stylium Tertullianicum accedit. Corinthum in Achaia situm patet, Act. cap. 18. ac 19. & 1. Cor. 16. ac 2. Cor. 1. 9. ac 11. Medio autem interuallo (inquit Plinius lib. 4. cap. 4. & 5.) quod Isthmum appellamus, applicata colli, habitatur Corinthus colonia, antea Ephyra dicta, sexagenis ab utroque litore stadiis, & summa sua arce que vocatur Acrorimæus, in qua fons Pyrene, diuersa duo maria prospectans. Achaia verò provincia nomen ab Isthmo incipit.

210. Si non longè es à Macedonia, habes Philippos.] Etiam hæc patet Act. 16. Et inde (inquit) venimus Philippos: que est prima partis Macedoniae ciuitas colonia.

211. Si potes in Asiam tēdere, habes Ephesum.] Idipsum etiam indicatur Apoc. 1. Et mitte (inquit angelus) septem Ecclesias que sunt in Asia, Ephelo, &c. Quod haud dubie intelligendum de Asia minore.

212. si autem Italia adiacet, habes Romam, &c.] Vatic. cod. MS. & Quintinus Romanam: sed placet magis illud, eo quod prius etiam sint enarrata tres

ciuitates in vna Ecclesia. Atqui calumnie Magdenburgensium, qua hinc colligunt Romanae Ecclesie non nisi in Italia iurisdictionem esse, patet responderi vel ex solo eo quod sequitur: vnde nobis quoque auctoritas prælib est; nobis, inquam, aut Catholicis omnibus, aut certe Africanis, qua nepe (vri interpretatur Macereus) nostras Ecclesias defensemus. Quare rectè Quintinus: Ecclesie Romanae (inquit) mox ut instituta fuit, auctoritas ante omnes, & per omnes aequè gentes, maxima semper existit, etiam gentium Regibus, quos persecutores habebat, eadem multum deferentibus; quod ex historia, quam de Sarmatani peruersitate retuli, circa finem versus ultimi. Si verò quis non paruerit, in Proemio dicte Synodi Gangrensis, apparet: Humericus Artilla, Genfericus Vandalus, Torila Gornicus, impietatum faces, & Flagella Dei verè nuncupata, nullo tamen non sunt honore dignati Pontifices Vrbis. Illi duo Leonem primum circiter annum Domini 450. Vltimus Pelagium quoque primum, anno Domini 556. Quam reuerenter loquatur hic Tertullianus de Romana sede, videmus. Cyprianus hanc postea nominavit Ecclesiam principalem, vnde sacerdotalis vnitas exorta est, epist. 3. lib. 1. que in nostra editione est 55. Et cunctos ex Africa nauigantes hortabatur, ut Ecclesie Catholice matricem, & radicem Romam tenerent ac agnoscerent, epist. 8. lib. 4. nunc 45. Hæc Africa de Romana sentit. Irenæus utroque prior, pro sua Gallia non minus magnificum testimonium reddidit Ecclesie Romanae, in c. 3. l. 3. quod superius iam citauimus in c. 32. Irenæi verba sunt: Maxima & antiquissima, & omnibus cognita, à gloriofissimis duobus Apostolis Petro & Paulo fundata & constituta Ecclesia, eam quam habet ab Apostolis traditionem, & adnunciatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum peruenientem usque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cecitatem & malam sententiam, præterquam oportet colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam, propter potentem principalem, necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles, in qua semper ab his, qui sunt undique, conseruata est ea, que est ab Apostolis, traditio. Hæc Irenæus. Si non creditur his, ut antiquitate maxima (fluxerunt anni plusve minusve, mille quadringenti) sic & vitæ sanctitate summa suscipiendis & adorandis viris; frustra producerem turbam sanctissimorum clarissimorumque postea scriptorum, qui maioribus concinunt, & pro constantissimo tradunt, quod ab ipsis acceperunt, Petrum Rome crucifixum, Paulum decollatum. Denique Romanam esse caput omnium Ecclesiarum, qualem Iustinianus agnouit, & ubique predicauit, epist. inter claras, c. de Summa Trinitat. Et certè maiores illi visa penè prodiderunt, ut meritò credendum sit eis. Irenæus (quod superius adnotabamus) scribebat anno Christi 177. dum Romæ presideret Eleutherius. Petrus & Paulus vltimo Neronis anno passi sunt: hoc est, anno post Christum resurgentem 39. post natum 69. Sic ab Apostolorum martyrio distabat Irenæus scribens annis tantum 138. nec ueniens illa scribebat. Quadragenarius enim, vel maior, missus est Romam ad Victorem Papam per Ecclesiam Gallicanam. Quare non toti præterierant anni septuaginta, vel octoginta, quum fuit Apostolus uterque Romæ trucidatus. Aliquanto prius Egeffippus idem scripserat sub Aniceto & Sotero Pontificibus, circiter annum Domini 169. & 170. Sotero successerat

JULIAN,
notationibus
VELI,
V,
6.

de excid. Hierosolym. Dorotheus in Synopsi, Hieronym. Catal. Scriptor. Eccles. Ambrosius & Augustinus frequentissime, Orsius lib. 7. cap. 6. Eusebius in Chronica & histor. Eccles. lib. 3. cap. 1. Fœt etiam martyrij genus explicans adfert, quod ad extremum capite deorsum versè, (sic enim perperci cupiebat) Petrus cruci suffixus sit; quo addidit Auctor dicitur: ubi Petrus passioni Dominica coequatur. quem in hoc imitatur Nicephor. lib. 2. cap. 36. ubi etiam quo supplicio Paulus affectus sit, adferens: Paulum verò (inquit) gladio feriens occidit eodem tempore eodemque die. quod ipsum his verbis significat Auctor: ubi Paulus Ioannis exitu, hoc est, ubi recitè transfuit Macerens, eodem mortis quo Ioannes Baptista plexus est exitu, nam Auctori vñtatam vocem: exitu, pro exitio, supra Tom. 1. adoramus lib. ad Scapulam, cap. 3. ad illud: in illo exitu Byzantino. De quo ad hunc locum adludens haud dubie, in hac verba latius Michael Glyca hist. sus. Byzant. part. 3. Nero (inquit) impuriss. Princeps, primus persequi Christianos cepit, & duos summos viros interfecit, ut nonnulli quidem historici volunt, vno & eodem die, verum (scilicet) inter cetera Prudentius) duersis annis, ut Eusebius autem Pamphili F. memoria prodidit, & anno eodem, & eodem die. Quinetiam Tertullianus, vir apud Romanos illustris, & Casus scriptor Ecclesiasticus, & Dionysius Corinthi Episcopus, simul & eodem tempore Petrum & Paulum Martyrio suo doctrinam Christianam obfusasse scribunt, anno videlicet Imperij Neronis xiii. aut, ut alij xiiii. saltem anno Imperij eius ultimo. Quid: quod etiam ante illos Nicephorus huc adludere videtur, quum dist. lib. 2. cap. 37. hac verba, qua in genere tantummodo Euseb. lib. 3. cap. 24. historiarum monumentis, ipse Tertulliano adscribit: & Paulus quidem Rome capite plexus, Petrus autem crucifixus esse eodem tempore traduntur; quorum denique uterque Caij & Dionysij Corinthiorum modo citatorum etiam ipsa verba adlegant.

215. ubi Apostolus Ioannes, postquam in oleum igneum demersus, &c.] Addit Apostolus, ad distinctionem Ioannis Baptista, de quo prius. Atque hic adludit B. Hieronym. lib. 1. aduers. Iovinian. refert (inquit) Tertullianus, quod à Nerone missus Ioannes Euangelista in feruentis olei dolium, purior & vegetior exierit, quam intrauerit. Quo pertinet etiam illud eiusdem de Ioanne in Math. cap. 20. sed si legamus Ecclesiasticas historias, in quibus fertur quod ipse propter martyrium sit nullus in feruentis olei dolium, & inde ad suscipiendam coronam Christi athleta processerit, statimque relegatus sit in Pathmon insulam, videbimus martyrio animum non defuisse, & bibisse Ioannem calcem confessionis, quem & tres pueri in camino ignis hiberunt, licet persecutor non fuderit sanguinem. Legimus autem cum MS. Vatic. cod. quid dixerit, pro didicerit, & addimus: qui d' tertio loco: quid cum Africanis, &c.

216. aqua signat, spiritu sancto veltit, Euchari- stia pascit.] Primum hoc Baptismi, secundum Confirmatio- nis, tertium Euchari- stie, Sacramentorum efficiendam significat, de quibus mox latius c. 40.

217. martyrio exhortatur.] Vt MS. cod. & Quin- tianus martyrium, sed illud placet. Eius autem etiam fa- cit mentionem Auctor propter refragatores mar- tyriorum Gnosticos; aduersus quos scriptum est quod infra est scorpionum.

218. de papauer fieri, &c.] Quod Varro de re Rust. lib. 1. cap. 4. semen vocat & granum, hic Auctori pecu- liariter papauer fieri dixit. De caprifitico denique, id est ficu siluestri, vide Plinium lib. 15. c. 19. Atqui sic qua sequuntur, distingo: degeneres veritatis (adiectiva enim cum Genitiuis solet Auctor coniungere) grano & mendacio siluestres, sine, uti Quintian. grano menda- cij, est enim perinde.

CAP. XXXVII.

219. Sic hæc ita se habent, &c.] Hoc caput inscri- bimus: Quum scriptura Christianorum sint, & hæ- reticis aliena, minime est illis cum hæreticis disputa- tum. De quo latius supra c. 15. sicut etiam cap. 21. de Regula fidei (nempe eadem, de qua cap. 13. quam Ec- clesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo accepit. Legimus enim omnino accepit, pro , tradidit. Item: ad inuendam de scripturis prouo- cationem ex MS. Anglicis, pro eo quod substituerat Rhenanus ad eandem. Super quo monet Quintianus: Tertulliani (inquit) sententiam diligenter obserua. Hæ- reticis non à Catholicarum scripturarum fide provenit, sed à priuata superbi cuiuspiam hominis persuasione, qui cre- dere sic vel sic elegit, in opinionem suam detorqueus scri- pturas, & non se scripturis obedienter subsiciens. Cum talibus ergo non est de scripturis aliquid agendum vel tractandum.

220. sine scripturis.] Reddit rationem Rhenanus, quia carent scripturis, propriis nempe. Ego verò refero ad probationem sine scripturis; quippe quum Auctor nullis ad hoc scripturis utatur, sed solummodo ea præscri- ptione qua sequitur.

221. Si enim hæretici sunt, Christiani esse non possunt.] Similiter dixit supra cap. 7. Quid hæreticis & Christianis? & 14. quum autem non- dum crediderunt, non sunt Christiani. & 16. scilicet quia non est Christianus, Similes autem locos reperire est BB. Cypriani lib. de Unitat. Eccles. & Hieronymi initio libri contra Luciferianos. Quare & Theodasius Iunior ac Valentinianus tertius Le- gem tulere, (que existat leg. 6. cap. de hæresibus) qua vetant hæreticis Christianorum nomine uti. sed ab Auctore sceleris quod sequuntur, nomen sortiri vo- lunt.

222. quid in meo agitis non mei, &c.] Tertullia- nus (inquit Quintianus) ubique se in iure prodit exer- citatissimum fuisse. Ipsissima iuris verba sunt: Quid in meo agitis, quid seminatis, quid pascitis in alie- no? Cur limites, hoc est terminos meos moues? fontes meos, aquam scilicet meam transfueris? Cur syluam meam cædis: mea possessio, prior pos- fideo. Lego autem his: mea est possessio, quod prior loco solus prætermisit Quintianus. Pulcre autem adnotat Rhe- nanus omnia illa esse inuadentium, & aliena bona occupa-antium.

223. habeo origines firmas ab ipsis auctori- bus.] Auctor (inquit idem Quintianus) apud Iure- consultos dicitur is, cuius res erat, à quo rem nobis emi- mus, aut alio modo quouis habemus. Hinc Auctorem laudare, auctori denuntiare, & auctoritas ipsum ius Domini. Instrumentum auctoritatis, id est, vendi- tionis. Venditor est auctoritatis obligatus. Quæ verò se- quuntur, pura sunt vltimarum voluntatum seu testa-

JULIAN, 2
stationibus
ELI,
V,
6.

memorum verba, Testamento cauere, fidei committere, exheredare, &c. Quibus adde etiā: adiurare; nam & heredes adiurari solent ad testamenti executionem, & abdicare. Atque de fideicommissio latius supra l. i. ad P. vorem c. l. v. 6.

224. CAP. XXXVIII.

Illic igitur & Scripturarum, & expositionum adulteratio, &c.] Capitis huius, quod materia eiusdem respectu paulo prius incipimus quam Quintinus, hic est titulus: Quod scripturarum & expositionum adulteratio hereticis, non catholicis tribuenda sit. Atque etiam phrasis est Iureconsultorum: instrumenta doctrinæ, sicuti & corruptela instrumentorum.

225. detractione, vel adiectione vel transmutatione.] Hic tres modos commemorat, quibus adulterare scripturas solent heretici: de quibus latius supra cap. 17. n. 105. Atque illud: Quod sumus, hoc sunt, &c. sic interpretatur Macerius: Vnam profitemur nobiscum scripturam fidem, professionem & viuendi modum, idque ex quo ille mirum ceperunt, etiam antequam aliter videretur aut crederetur, quam nos viuimus aut credimus.

226. antequam interpolantur.] Interpolare (inquit Quintinus) est formam nouam veteri cuiuspiam rei dare. Vestimenta noua, & vestimenta interpolata siue interpolata opponuntur in Romanorum Legibus l. 45. De contrah. empt. l. 37. De adul. ed. ff. Hinc interpolatio, id est, antiqua forme renouatio & immutatio. Scriptura interpolantur, quando lectio quapiam noua & insolita proponitur, in Ecclesia non assuetæ, vel sensus alius adfertur, quem prius catholica non audierit, nec admisit Ecclesia. Qui pro ineffabili Deo, vel angelo, Iouam dicit, aut Genium, similitudine transformatur, informiter scripturam interpolat. Omnium tamen deformissimè, qui verbum veritatis & substantialis, atque realis existentie, refert cum nefanda sensus inuersione ad exterius quoddam rei signum seu significatum: Hoc est corpus meum: id est, significat. Apostolos non satis eruditos fuisse, neque disertos credunt, ad tradenda nobis mysteria, docendaque sacra que didicerant à Christo; propterea verborum proprietates, que & ipsa verba commutant ac transponunt. Quaedam quidam tradiderunt atque docuerunt Apostoli (sicut aiunt): Hos tamen adiuuandi vel supplendi, vel etiam corrigendi gratia (prætorij cuiusdam iuris instar) introducunt alias Sacramentorum formas, & novos fidei tradite modos. Modos autem tres interpolandi iam præmisit. Addit mox & alios duos: Alius manu scripturas, alius sensu expositiones interuertit.

227. veniens utique ex causa æmulationis.] Ideo (inquit Quintinus) Tertullianus adserit hic hereticos æmulari Apostolos, hoc est, ambitione plusquam sarbanice te uare, & conari per temeritatem propriam facere, quod Apostoli, Christo iubente, fecerant in Sacramento Christiane religionis institucendis. Et quia se superiores Apostolis videbant esse humana sapientia verbis, in noua fidei regula docenda nolebant inferiores haberi quamobrem dicitur Apostolos æmulari. Quod autem quis æmulatur, id antèrius est, & æmulantem præcedit, & vetus est quod interpolatur. Ergo traditiones Apostolica præcedunt æmulatores & interpolatores istos. Igitur illa verissima. Fictitium est quicquid postea sequitur est. Hac sincerè Catholica Tertulliani sententia,

propter quam explicandam paulo longius digressi fuimus.

228. Neque enim si Valentinus, &c.] Quis sunt (inquit idem Quintinus) istorum duorum hereticorum sententia circa Biblicas & sanctas scripturas admittendas, de quibus commodius in tractanda hereticorum historia dicitur. Marcion de veteri Testamento nihil recipiebat, & de nouo quaedam decepterat, ac in duos libros descripserat, ex Euangelio Luca, relictis aliis, & ex aliquibus Epistolis Pauli Apostoli, relictis ceteris quicquid suæ doctrinæ non conueniebat. Hoc est omnino in dubio negare. Propterea dicitur hic quod Marcion vetera confecit eadem scripturarum, & scripturas apertas & publicas de medio repulit scripturas. Marcion enim est gladius magnus, & plane bellus, & plane bellus est parua cuiusdam columbe, acuminatum, & habens mucronem. quo cultelli genere vsus est castrum Valentinus in scripturis omnibus confregit, quarum paraphrasen quum pro libito suo accepit, non proponebat, quod scripturas suis non comprimit, sed stylo dicitur vsus in auferendis scripturis hereticis, verò (ut hic scias non nihil dici metaphoricè) ista est ipsa structura sermonis & orationis. Adde etiam Rhenanus, quas scripturas de instrumentis sacri scripturæ nempè Acta Apostolorum, Apocalypsin, Euangelia & Paulianarum Epistolarum partem.

CAP. XXXIX.

229. Hæc sunt ingenia, &c.] Huius etiam descriptionem fecimus: Quod in hoc Virgilio hereticas & Homero centonas imitentur heretici, dicitur autem E. Ireneum (quod etiam transmissit I. phanium) qui Valentinus fabulas lib. i. cap. 1. adu. I. Herocentonas appellat. Vt enim Homero centonibus Tragicis, sic variis scripturæ sacre detorta sententiæ abutuntur ad sua fragmenta heretici. Verum de hoc n. 231. & 234.

230. de spiritualibus nequitia, &c.] Tertullianus (inquit Quintinus) Ephesos urinar iubet armatus contra spiritualia nequitia in castis, & vltim. Peccat autem spiritualia nequitia in castis, aeris quosdam malignos spiritus, nocendi modis atque potentes. Aer dicitur etiam carnis, & nes autem quidam feruntur in aere habitare, & monia, vocantur hic spiritualia nequitia in castis. Quod Ambrosius alleuè explicat, inuertit ac dicit: Aduersus nequitias spirituum. Mentio fit de quamplurimis in scriptura spiritualibus, hic intelligimus; è summo celo (de quo dicitur Esaiam c. 66. Cælum mihi thronum est præcipit in aera, alios in terram. Appositi sunt spiritus in aera, & fraudes, quibus hereticorum ingenia præcedunt, & cerique, Tertullianus adserit hic, & in c. sequ. Aerem spiritus, rudentibus inferni detrahit in terram tradidit Deus cruciandos, 2. Pet. 2. Inferi sunt in subterraneis spiritus.

231. Vis hodie ex Virgilio fabulam, &c.] Quintinus: Vides, sed reliqui omnes rectius illud, non legas: in totum, an simpliciter: totum aliam primam aditionem, perinde est. Istud tamen præcedit cum Rhenano, qui figuram esse Græcæ adnotat, & stylus est Tertullianicus. Qui subiungit: Circumspice (inquit) Proba Falconia titulo opusculi huius generis Virgilio conuincatur, etiam excusum Basilee an. 1576. alterum ex Homero incerti. Antiqui Græci. Quod quidem

etiam Probe vindicare conantur. Refert etiam B. Iſido- rum Hiſpalenſis, Pomponium quemdam nobilem Poëtam conſimili ſtudio multa ex Virgilianis verſibus aduſaſſe, uti adnotat Sextus Senenſis in Euang. Bibl. ſanctæ lib. 4. Verum de omnibus hijs B. Hieronym. Prologo ad Paulinum in Biblia: Quæſi (inquit) non legerimus Home- rocentonas & Virgiliocentonas, ac non ſic etiam Maronem ſine Chriſto poſſimus dicere Chriſtianum, quia ſcripſerit:

Iam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna; Iam noua progenies cælo demittitur alto.

Et patrem loquentem ad filium: Nate mea vires, mea magna potentia folus.

Et poſt verba Saluatoris in cruce:

Talia præſtabat memorans, fixuſque manebat.

Puerilia ſunt hæc (vnde & fabulam Auctor vocat) & Circulatorum ludo ſimilia. Atque adeo rectè etiam ad- natur ſcriptum illud Falconia tamquam Apocryphum (vitiante me adnotauit Quintinus) cap. Sanctæ Romanæ Eccl. diſt. 15. quod Decretum eſt S. Gelaſij Pape. 1. Ad- notat idem tolerabiliorem eſſe Eufonium, qui Theodo- ſij ſui pupillus (dixi tamen poſt Tertullianum) contra quem ipſe ſentit) hoc otioſo compilationis genere celebrauit, etiam poſt ſe cum ſponſa congreſſum, Virgilij metris ex- hibens.

232. Denique Ouidius Geta Medeam Tragœ- diam, &c.] Prima editione legebat Rhenanus Ouidius; cui conſentit Politianus, hunc locum citans, antequam ex- ceſſu eſſet, Miſcell. l. 1. c. 59. dicens eam laudari à Tacito & Quintiliano; quoniam etiam Geſnerus in Biblioth. & Ly- ophorus ac Smilerus in Epitome eiusdem, Ouidio Me- deam Tragœdiam adſcribunt; item Libellum de laudi- bus Cæſaris, lingua Getica conſcriptum: vnde non mirum ſi Geta vocetur ab Auctore, maxime quum eſt libris Tri- ſtrum & de Ponto conſtet illum exulâſſe in humo Geti- ca, vbi & facit litoris Getici mentionem. Quod etiam ac- cidit magis MS. Pat. cod. lectio: Offidius. Solum hoc videtur obſtare, quod etiam adnotat Politianus, mirum videri quod Ouidius Virgilio coarctatus, ex eo Me- deam Tragœdiam expreſſiſſet. Sed quidni id faceret, qui argumentum librorum Æneidos 10. verſibus expre- ſent, quantumque illum fecerit, hac præſatiuncula in- dicat:

Quantum Virgilius magno conceſſit Homero, Tantum ego Virgilio Naſo Poëta meo. Iam Taciti eſt Dialogo de Claris Oratoribus: Nec vllus (inquit) Afriq. aut deſſeſſe liber tam illuſtris eſt, quam Medea Ouidij, aut Parij Thyefes. Quare non placet vulgata lectio Ouidij Geta, quam primus ſubſtituit Sigſmundus Gelenius, quantumvis etiam ſic legant Quintinus & Macrenus: atque adeo riuſus repoſui: Ouidius. Nam ſaltem Ouidij Medeam olim exiſtiſſe ex Tacito, & Quintiliano manifeſtum eſt. An verò Ouidij Naſoni, an alterius Ouidij Geta, liberum re- liquo Lectori iudicium: hoc vnum cenſeo, ſi diuerſus ſit, etiam liberum illam Getica Lingua conſcriptum, de quo ſu- pra, non Ouidio Naſoni adſcribendum, ſed Ouidio Geta.

233. Meus quidam propinquus ex eodem Poë- ta, &c.] Oportet fuiſſe hunc etiam Auctorem aliquem inſignem, quippe qui dicat explicatam ab eo Ceбетis Pinacem (quod nos Latine Tabulam dicimus) inter ce- tera ſtyli ſui otia: Hoc eſt (vbi rectè interpretatur Mac- renus) vbi à reliquis maioris momenti ſcriptis otiaus eſt. Atque Ceβes Thebanus ſectâ Pythagoricâ ſcripſit Dia-

logos tres, è quibus primus Pinax ſeu Tabula inſcriptus, iam olim in Italia, Gallia, & Germania excuſus, & in pictura etiam expreſſus, in quo depingitur iter ad virtutem & voluptatem, & domus utriusque.

234. Homero-centonas etiam vocare ſolent.] Supra n. 231. aliquid de his dicere cepimus: Nunc hic ad- dimus, ab alijs adſcribi potius Eudoxie Iunioris Theodoſij coniuſgi, qua (Zonara teſte) eaſdem prius à Patricio quod- dam inceptus abſoluerit, & in ordinem redegerit. Qui li- ber excuſus iam olim fuit Baſilee anno 1541. cum dictis Virgiliocentonibus, & poſtea ab Aldo, Græco dum- taxat titulo Ομνοζέτρωνες. Poſt deinde (inquit) di- ctiones & nomina diſperſim poſita colligentes tranſferunt; ſimilia facientes iis, qui controuerſus ſibi metipſis quaſi- bet proponunt, poſt deinde conantur & Homericis ver- ſibus meditari eaſ; ita ut Idore præſent ex illa temporali declamata controuerſia Homerum verſus eos ſeciſſe, & multi abducuntur per compoſitam conſequentiam ver- ſuum, ne fortè hæc Homerus fecerit, &c. vbi etiam ali- quot Homero-centonas recitat de cane infernali miſſo ab Eurypſtheo ad Herculem, quos compendij gratia omit- timus.

235. more centonario.] Quando quid (inquit Quinti- nus) ex bene connexis, probeque ſibi coherentibus ali- qua de re verbis (proſa, carmine ſit, hæud refert) in fra- gmenta quædam diſiungitur, atque diſtrahitur, ex quibus alterius poſt argumenti coniungatur & connectatur oratio, diuerſiſſima proſus à primi ſcribentis intentione; La- tini vocant hoc genus conſarinationis, Centonas. Pæ- luto, metaphoricæ, à genere quodam veſtis deriua iam veteris, atque diſſiſſe, que varijs ac rudibus diuerſorum pannorum aſſuturis poſtea reſarcita eſt. Hæc nominatur Centon. Orthographiam Græcam non moror, una littera p productiorem. Nam ξεπτρονες dicunt.

236. & vti que fecundior diuina litteratura.] Obuius eſt omnibus (inquit idem Quintinus) ſimilis locus in generali B. Hieronymi Bibliorum Prefatione ad Pauli- num, cuius initium: Frater Ambroſius, in quo ſcribit ille: Taceo de mei ſimilibus, qui ſi fortè ad ſcripturas ſanctas poſt ſeculares litteras venerint, & ſermone compoſito au- rem populij mulſerint, quicquid dixerint, hoc legem Deo putant, nec ſere dignantur, quid Propheta, quid Apoſtoli ſenſerint, ſed ad ſenſum ſuum incongrua aptant testi- monia, quaſi grande ſit, ut non vitioliſſimum docendi genus, deprauare ſententias, & ad voluntatem ſuam ſcripturam trahere repugnantem. Quæſi non legerimus Homero-cento- nas & Virgiliocentonas, &c. vti ſupra n. 231. Nos verò fe- rimus Rhetoriculos neſcio quos, & admiramur ac lauda- mus, vbi de Grammaticis ſubſellius duos pedes exilierint, ad exercendas quaſdam ſuas phantaſias nouas, impudenter & impie detorquentes ſacraſiſſima verba ſcripturæ. Gno- ſticum pridem legi, qui de cibis, de votis, de Sacramento, & in ſumma quicquid antea fuit, & hodie eſt controuer- ſum, de libro Aug. fruſtratim conſarinarat, ut non aliud in Auguſtino legens, ita diceret Auguſtinum ſenſiſſe, loca verò conſulas, impuſturam deteſtaberis. Viterius adhuc (in- quit idem) iam non Scholiaſtes excurrant, narraboq. vobis ab Epiphano propoſitam (ſed ab Irenæo ſumptam c. 1. l. 1.) ſane quàm maxime propriam, quàmque conuenien- tiſſimam rei tam nefarie comparationem; dicit ille con- tra Valentinianos: Præpotentem quempiam Regem man- daſſe fingas, ut ſua ſibi de gemmis electiſſimis & pre- tioliſſimis ex primeretur imago. Per ſidos autem gem- marios mox affabrè connexis, & inuicem compactis

JULIAN, 2
etationibus
ELL.
V.
6.

Lapillis, ad vivum sic expressa est; ut omnes in ea regem venerarentur. Artificio postea novo, neque difficili, circulator qui prius gemmas illas immutavit, invertebatque transpositas in canem seu vulpem deformavit, interim vociferans: Hac Regis imago. Certè qui Regiam novere formam, præterquam quod non adseruntur, Regis inde maiestatem lædi gravissimè conserantur, & impostorem querunt ad supplicium, sed interim simpliciores falluntur, ac splendore viso gemmarum, necnon forma nova pretio tam raro, quo perstringantur oculi videntium, facile pro Rege, quicquid adornatum sic est, honorare se debere credunt. Hæretici gemmas Evangelicas & Apostolicas in suas Pseudangelicas Institutiones, & Catechesin apostolicas, arte simili transferunt. In quibus nostros quidem lapillos regios (qui frons, aut oculus erant, os, aut nasus) loco suo motos agnoscimus planissimè, sed à sacrosancta Regis effigie per execrabiles istos inuiores, ac terribimos interuiores ad illustrandam suam vulpim, canisve caudam, iactatione plusquam circulatoria, derivatos. I nunc, & ab antiquis Ecclesia Christi patribus tam religiosè commemoratis, istos circumforaneos nebulones admirare, qua signa sunt querentes, atque predicantes blatterantes adrende, & per emendicata miserè procedentes suffragia (sicut est in Scholarum Proverbio) sectare. Salutus homo qui quis es deploratissima, qui talia facit, vivens, videns, atque volens, te perditum cupis. Dominus noster Iesus Christus à tã fragrosè & horribili præcipitio cõfessores suos ac retrahat. Amen.

237. ipsas quoque scripturas sic esse, &c. dispositas, ut hæreticis materias subministrarent, &c.] Posteri (inquit idem Quintinus) grata sanè & pereleganti Metaphora, qua huc respiciat, scripturam vocarunt ceream, eiusque cereum nasum dixerunt, quia possit ad libitum quocumque flecti. Tam facile est enim, immò facilius est, ad res profanas & impias probandas detorqueere sanctam scripturam, quam facile est ex pedibus homo ut semipedibus, aut penthemimeribus Vergilianis, epithalamia seu quidvis aliud, in unum congerere.

CAP. XI.

238. Sed quaeritur, à quo intellectus, &c.] Caput hoc inscribimus: Quod sicuti res Sacramentorum diuinorum Diabolus emulatur, ita & sacras scripturas hæresibus attemperat, atque aded ab Idololatria hæresibus non differant. Atqui inter non numerabiles (inquit Quintinus) spiritualium rotarum, id est, astutus, fallacius, versutius, denique nequities, quibus homines à Deo seducere conantur, una est omnium fallacissima & insidiosissima, dum quicquid Dominus Deus in hominum salutem constituit, inuidus hoc spiritus emulatur, & suos instituit. Hic Tertullianus profert in exemplum tam veteris Testamenti ceremonias, quam noui Mystera atque sacramenta, quorum modos & operationes diabolicus iste Sannio diuinorum Siminis operum, exercendū cultibus suis admisce- re gessit.

239. ipsas quoque res Sacramentorum diuinorum, &c.] Quæ hic Sacramenta diuina, mox Sacramenta Christi nuncupat, utpote de noui Testamenti Sacramentis agens, de quibus paulopost latius, ubi varias alias eius vocis acceptiones etiam apud ipsum Tertullianum indicauerimus. Alibi enim proprio significatio videtur (Sacramentum enim Festo dicitur, quod iurif-

irandi sacratione interposita geritur) pro iuramento quod Deo in baptismo praestamus; nempe Tom. præcedent. lib. ad Martyr. cap. 3. num. 32. lib. de Spectac. cap. 2. num. 185. lib. de Cor. milit. itidem num. 3. & vlt. & supra hoc ipso libro, vti num. 126. adnotauimus ad illud: eundem Sacramenti vna traditio: & num. 188. ad illud ob diuersitatem Sacramenti, infra quoque hoc Tom. lib. de Baptis. vbi de eo latius. Deinde pro signi quædam sacro, sed quod allegoricum sit, aut figura futurorum duntaxat. Prioris generis est illud lib. 1. aduers. Marc. cap. 1. Vtique manifestauit & Christianissimi generositatem in filio Abrahæ ex libera nato allegorizate habere sacramentum. & lib. 3. adu. Marc. Immo & in ipso nominis sacramento, ac dicto lib. de Baptis. cap. 13. fidei sacramenta. Posterioris illud libri eiusdem figurarum sacramenta si tibi displicent. Item quod supra est cap. 11. lib. adu. Iud. Adhuc huius ligni Sacramentum in Regnorum legitimus celebratum, ut infra lib. 5. adu. Marc. cuius rei figuram extram sacramenti interpretatur. Alibi quod propriè hoc dicit, more scripturis veteris Testamenti vtiatissimè Sacramentum vertitur, quod Græcè est: μυστήριον Mystherion, idque non solum Christiano, sed etiam etiam & Iudaico, & hæretico. Sicut enim infra lib. 2. adu. Marc. dixit: aride & ardentis nature (solum nempe sacramenta Leones Mithræ: sic lib. 4. adu. eundem religionis Christianæ Sacramentum, ac 1. de Actu videt & audit sacramenta; denique supra Tom. 1. ap. log. cap. 19. totius Iudaici sacramenti, ac interea nostræ. Item Scorpiaco infra: arcana illa hæreticorum sacramenta; & lib. adu. Valent. cap. 31. Qui tantum sacramentum etiam eludendo prodiderunt. Et vero etiam omittamus veteris Legis Sacramenta (qua & Apolo no teste in Psal. 73. significabant duntaxat. Sed non verò, vti noua Legis dabant salutem) potest modo verti à nostro interprete illud Apostoli Pauli Cor. 4. Sic nos existimet homo ut ministri Christi, & dispensatores Sacramentorum Dei; pro eo quod in Græca in Latinâ Coloniam recepta legitimus, Mystherion Dei, utpote ex quo loco peti debeat prima Sacramentorum noui Testamenti mentio, quia inde docent veteres interpretes Sacramentorum noui Testamenti diuina res fuisse Apostolos, eorumque successores Episcopos & Presbyteros. Quo adludat hand dubie, simul etiam noui Mystherij rationem indicans Basilius lib. de Spiritu Scto, cap. 23. in hac verba: Ad eundem profecto & qui in primordiis Ecclesia certos ritus præfati sunt Apostoli & Patres, in occulto silentioque Mystheria seruauerunt dignitatem. Neque enim omnino Mystheria quod ad populares aut vulgares aures effertur. Nam quæ ratio cur quadam citra scriptum tradita sint. Nam conditione sola exceptas ab istèdem Apostoli plurimè Sacramentorum formas nulli dubium est. Et hinc factum est, quæ Græcis & quibusdam Latinis Patribus dicuntur Mystheria BB. Ambrosio, Basilio, ac Chrysostomo non parum mystica Symbola eidem Basilio hom. 13. ad populum exhort. ad Baptisimum, aut diuina mysteria Origenes, hom. 5. in Numer. aut Mystagogia Cyrillo Hierosol. Origenis bus quinque, à Latinis Patribus vocentur Sacramenta quem admodum Tertulliano tum hoc loco, & 2. Oppian. Sacramentis separatim infra citabitur, & 2. Oppian. Hilario, Ambrosio, Augustino, Præsere hinc paulopost citatis. Quare rectè etiam Concil. Nicen. can. 14. &

apud Chrysoſt. variis locis interpretes Sacramenta trãſ-
 uerunt, ubi Græcè $\mu\upsilon\tau\eta\epsilon\alpha$, aut ſimile quidpiam,
 ſunt & apud Dionyſ. Areopag. Hierarch. Eccleſ. 1. ubi
 Sacramentorum naua legi à Chriſto inſtitutionem ab
 Apoſtoliſ promulgatam inſinuat: Neceſſario (inquit) pri-
 mi illi noſtri Sacerdotali� Ordiniſ duces, quum ex ſum-
 ma ſuperſubſtantialiſque Deitate ipſi ſancti muneris ple-
 nitudinem perſepiſſent, & idipiſſum deinceps proferre &
 propagare à diuina bonitate miſi eſſent, ipſique ut qui
 tranſiſſent in Deum, poſteros ad diuina promovere paula-
 tim caperent, viſibilibus ſignis cœleſtia ſacramenta
 texerunt. Ex quibus proinde uerbis conſtat non nuda
 eſſe myſteria ſeu ſigna, ſed diuina, ſed cœleſtia, id eſt cœ-
 leſtem diuinãque gratiam conferentia. Vt proinde non
 nuda, ſed iam ab Apoſtoli� ipſiſ accepta eſt Sacramenti
 deſignatio, qua dicitur, non ſemel ab Auguſtino Sacra-
 mentum viſibile ſignum inuiſibilis gratiæ. Quam-
 quam interim magis clare vim Sacramentorum ſigni-
 ficat, quod deſcripſit partim ex Auguſt. lib. 19. contra
 Fauſt. partim ex B. Cypriano iam olim B. Iſidorus Ety-
 mol. lib. 6. cap. 18. & poſt eum Hrabaniſ lib. 1. Inſtit.
 Cleri. cap. 24. Ob id Sacramenta dicit, quia ſub
 regimento rerum corporaliũ uirtus diuina ſe-
 cretiſ operatur ſalutem, nempe à ſecretis uirtu-
 tibus uel ſacris. Ita enim Auguſt. Sacramenti uis
 inenarrabiliter ualeat plurimum. Et B. Cyp. ſerm. de
 baptiſmo: Verborum (inquit) ſolemunitas, & ſacri inuo-
 catio nominis, & ſigna inſtitutionibus Apoſtolorum ſa-
 cramentum miniſteris adtributã, viſibile celebrant Sa-
 cramentum. Rem uero ipſam Spirituſ ſanctuſ format &
 eſſicit, & conſecrationibus uiſibilibus inuiſibili-
 ter manuſ totiuſ bonitatis auctoꝝ apponit; & plen-
 tudinem gratiæ uñctionis diuinæ pinguedo ſan-
 ctificationibus officialibus infundit, & rem ſacra-
 menti conſtituat & perficit. Porro quod habet Au-
 guſt. Epiſt. 118. cap. 1. & alibi frequenter, Dominum na-
 ſciturum teſum Chriſtum Sacramentiſ numero pauciff.
 obſeruationeſ facillimã, ſignificatione præſtantiff. ſocieta-
 tem noui populi colligſſe, referendum ad ſeptem Sacra-
 menta Eccleſiæ, in que quum competat quicquid de
 Sacramentorum uirtute diximus, oportet etiam ut ue-
 ritate ſua Sacramenta Chriſtiana. Horum ſex numero
 hic enumerantur ab Auctoꝝ: tñctio, id eſt, baptiſmus;
 expiatio delictorum, que ad penitentiam ſpectat; ſi-
 gnatio in frontibus, que in Confirmatione fit; panis
 oblati Eucharistiæ, ſummus Pontificatus ſive Sa-
 cerdotium, reliquos in ſe ſeptem ſacros ordines continens,
 & nuptiæ ſive Matrimonium. Quibus haud dubie etiã
 Extremam uñctionem infirmorum adieciſſet, ſi eth-
 nicuſ aquẽ atque precedentia in uſu fuiſſet. Verum de
 ſingulis adnotabimus ueterum Patrum locos, à quibus
 Sacramenta ſeu myſteria nuncupantur, de uirtute com-
 mendam ſuis quibusque locis dicturi, ubi de illa ab Au-
 guſtino tractatur, latius. Hoc unum adiciam ex Quintino:
 Quod Celiſus Chriſtianiſ Mithræ ſacrificia obiecerit, tam-
 quam qui inde omnes ſuos ritus ſumpſerint, iuxta Origenem
 lib. 6. contra eundem Celiſum. Qui reſponderet illoſ à
 Chriſtianiſ potius deſumpſiſſe. Quid ſi & ille ad ſeptem
 Sacramenta Eccleſiæ adieciſſet, ſeptenas obiciens ſcãle Mi-
 thræe portus?

240. Tinguat & ipſe quosdam, &c.] Quod tñ-
 ctionis Baptiſmi Sacramentiſ diuinum Chriſtianiſ-
 miſque emulabatur diabolus, tam in Iſidiſ, quam in
 Mithræ myſteriſ, uide inſtrã latius ab Auctoꝝ tra-
 ctatum lib. de Baptiſmo, quo etiam tractatum differimus

de locis ueterum, qui Sacramentum annuſcipiã, ad illud
 Auctoꝝ: Felix ſacramentum aqua noſtra. At qui
 illiſ uerbis utique credentes, imitari uoluerunt biſitini
 Martyriſ adu. Tryphonem, ubi initiati et credentes
 perhibent, loco ſupracitato ſuprà de Cor. milit. nu. 207.
 qui ibidem etiam ad tñctionem adlocut, quum eos imi-
 tatos ſcribit Prophetiam Iſaiæ 33. & aqua eius fidelis.

241. expiationem delictoru de lauacro retri-
 mittit, & ſic adhuc inſtit.] Uideatur hoc pertinere ad
 ſecundam inſtitutionem Mithræ, eo quod addat: & ſic ad-
 huc; atque adeo intelligendum illud: de lauacro, more
 Tertulliano, pro: à lauacro, ſive poſt lauacriu. Plurimum
 inſtitutionis genera illic uſitata fuiſſe ex ſequentibus pa-
 tet. Maxime quum Iuſtinuſ Martyr contra Tryphonem,
 ex Iſaiã etiã hæc uerba citet, que illi ſunt imitati: Anima
 ueſtra meditabitur timorem Domini, & populuſ uer-
 tiſuſ; quare & expiationem peccatorum repro-
 mittebant. Atqui de huius ſacramenti partibus & eſſe-
 ſſencia latè tractat Auctoꝝ ſuprà Tom. 2. lib. de Penit.
 ubi uideat Lettor totiuſ libri Adnotationes noſtras. Eſſe
 uero diſcretis uerbis raro Sacramentum uocetur à Pa-
 tribus, Tertulliano non niſi hoc loco, certè eodem pertinent
 hæc Synonyma: Salubre remedium, à B. Cypriano, lib. de
 Opere & elem. ſalutaris medela, lib. uſuſ de Lapſeſ
 in qua nomen Dei equè atque in Baptiſmate ope-
 ratuꝝ, B. Ambroſi, lib. 2. de Penit. Eccleſiæ myſteriũ,
 B. Auguſt. homil. 27. inter 50. hom. qui addit lib. de
 Adul. contra G. cap. 28. eandem eſſe reconciliationis
 & baptiſmatiſ cauſam. Similiter etiam coniungit B.
 Hieron. epiſt. ad Heliod. poteſtatem clauium cum ea
 que eſt conſtitutio corporis Chriſti, & trium
 Charifmatum, Baptiſmi, Chriſmatiſ, & ligandi at-
 que ſoluendi, B. Pacianiſ epiſt. 1. ad Sympronianum. Qui
 proinde etiam animarum medicos ſacerdotes uocat,
 tum ibi, tum libro de Penit. & conſeſſ. cap. 10. imitatus
 in hoc Tertull. ſuprà lib. de Penit. & Origenem hom. 1.
 & 2. in Pal. 37. Verum pluribus hiic nõ eſt opus, quod &
 Confeſſionis & Calumniæ Sacramentum agnoſcunt
 Penitentia, hoc addit, quod etiam hie manus impoſitio
 ſit ſignum uiſibile, gratia inuiſibilis que per abſolutionem
 conferetur.

242. Mithræ, &c.] D. Hieron. lib. 1. Comment. in
 Amos (inquit Rhenanus) Prophetam, ait: Mithram,
 ſub eodem numero aliarum litterarum ethnicis eſſe, quem
 Baſtides hereticuſ portentoso nomine uocat. Abraxan,
 qui ſit omnipotens Deus ſecundum Græcã litterã, &
 annui curſus numerum in ſolis circulo contentum. Idem
 lib. 1. adu. Ioumanum, tradit Mithram & Erichtho-
 nium, iuxta Gentiliũ fabulas, uel in lapide uel in ter-
 ra, de ſolo aſtu libidinis eſſe generatos. Ad idem ſit reſpo.
 Sed ceremonias, quibus aliquiſ initiaretur Mithræ,
 fatiſ prolixè deſcribit Tertull. noſter in fine lib. de Corma-
 mili. Tom. 2. Quum Mithræ miles (inquit) in ſpe-
 læo in caltris uerè tenebrarum initiatur, coronam
 interpoſito gladio ſibi oblatam quaſi mimũ mar-
 tyriſ, dehinc capiti ſuo accommodatam, monetur
 obuia manu capire depellere, & in humerum ſi
 fortè transferre, dicens, Mithram eſſe coronam
 ſuã; atque exinde numquam coronatur. Id quod
 in ſignum habet ad probationem ſui, ſicubi ten-
 tatus fuerit de Sacramento; ſtatimque creditur
 Mithræ miles, ſi deiecerit coronã, ſi eam in Deo
 ſuo eſſe dixerit. Hæc illic. Que uerba paulo prolixius ci-
 rauiſmus, quo facilius intelligas quod hic dicit: & ſub
 gladio redimit coronam. Porro Mithræ leones adſi-

JULIAN,
 notationibus
 ELLI,
 V,
 6

gnabant. Vnde in lib. adu. Marc. Sicut aride & arden-
tis (inquit) naturæ sacramenta Leones Mithræ
philosophantur. De quo plura ex eodem Rhenano supra
Tom. 2. lib. de Corona milit. cap. ult. num. 106. cum adpen-
dice nostra, num. 107. & 108. Item lib. adu. Marc. 1. in-
frà ad locum citatum num. 239. Quibus adde quod hic
habet Quintinus: Histrionatu pari (inquit) nescio quis
Mithræ prophetavit Evangelica fidei nostra sacra. Non
aliter enim Christiani suo Christo nomen dabant, quam
suo Mithræ milites iniciabantur; hoc est, se dedicabant
suo consecrabantur. Ibi, tanquã lauacri sancti baptis-
malis (addo: & confirmationis siue consignationis
in fronte) & Eucharistiæ, & confessionis atque
remissionis peccatorum, denique Martyrij mimos a-
gebant, ut hic Tertullianus, & in fine lib. de Cor. militis
adstruit. Angelus tenebrarum sic se transformare solet
in angelum lucis; atque ita suis sanis homines, & ipsam
Deum deridet. In Synodo Gangrensi docebam continentius
& abstinentias hæreticorum pristorum sueriores & au-
steriores olim fuisse, quã verè Christianorum tunc erãt.
Alcoran (id est, præceptorum collectio per inselicem Ma-
chumeten datorum) nihil quã ieiunia, orationes, elec-
mosynæ, peregrinantium susceptiones, amorem Dei sum-
mum crepat, operum supplicia, præmiãque futura mini-
tans. Et se modo Gnostici præ ceteris, innocentia morum,
simplicitate vitæ, pura fide, multa in pauperes benignita-
te, (pauperes inquam secta sua, sicuti suis iustis Machu-
metes) extollunt & iactant. Quid agas? Apostores &
plani sic res vilissimas deaurant, sic floribus integunt olis-
da sterquilina, mellique prælinunt venenorum pocula.
Christus à tam periculosis, & sine Christo non existabili-
bus technis conseruet suos. Fortè quis de Mithræ scire cu-
piet, qualenam fuerit hoc demonis genus. Audi Suidam
sic describentem: Μίθραϊν νομίζουσιν οἱ Πέρσαι εἶναι
τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τῶν βύσσινι ποδῶν θυσιᾶς. Οὗτοι οὖν
οἱ ἐκ αὐτοῦ διὲν ὁσὶς πρὸς τὴν ἑλίου, ἐκὼν δὲ
πυρὸς ἑαυτῶν παρὰ τὸν ἡλίου καὶ ἄλλων, δὲ ἐξ
εὐνοῦ ὁνοῦ καὶ ἀπαθῆν. Id est: Mithram Persæ nomi-
nant solem, cui multas sacrificant hostias. Huic autem
nemo potest initiari, nisi per quosdã gradus adfectionum,
& adpetitionum suarum cehibitarum atque domitarum
eo peruenit, seque sanctum demonstrat, & animi per-
turbationibus carentem. Non dissimilis Apathia que-
ritur in sacerdote Christiano. Sed hæc Mithriaca ludi-
bria non se continuerunt in Perside sola. Poëta Latini me-
minere Mithræ non semel. Post tempora Constantini
Magni colebatur adhuc in Alexandria, cuius templum
dicebatur Mithrion. Ex Socrate cap. 2. lib. 3. & cap.
16. lib. 5.

243. Signat illic in frontibus milites suos.] Hoc
ad imitationem pertinet Sacramenti consignationis siue
confirmationis, de cuius variis nominibus, ritu, & ef-
ficacia infra latius lib. de Baptis. cap. 8. ac lib. de Resurrect.
carnis. hic tantum de Sacramenti, seu mysterij, seu spi-
ritualis signaculi, siue mystagogia, seu sigilli Domini (quæ
in idem recidunt) appellatione, quæ tam apud Patres fre-
quens est, ut vix sit reperire tot locos de Baptismo aut Eu-
charistiæ, de quibus tamen nemo dubitat. Talis est impri-
mi locus ipsius Tertulliani infra lib. adu. Praxean, ubi
dicit: Christum dictum ab vnctione Sacramento;
& alius similis, dicto cap. 8. de Baptis. similia apud BB.
Dionys. Areopag. Eccles. hierarch. cap. 4. Pacianum lib. de
Baptis. August. lib. 1. contra Donat. cap. 19. ac 20. &
super Psal. 141. Ambros. cap. 7. lib. De his qui imitan-
tur mysterij, ac lib. 3. de Sacram. cap. 2. item Cyrillum

Hierosol. Cat. mystag. 3. B. Cornelium denique Papam
epist. ad Fabium Antioch. apud Euseb. lib. 6. cap. 26. &
apertissimis verbis B. Cyprianum epist. 72. ad Stephanum
Papam, ubi plures eiusmodi locos videre est. Adnotat.
num. 4. Est verò hic visibile signum, consignatio in fron-
te, inuisibilis gratia spiritus sancti septiformis, qua confir-
mantur in fide per baptismum accepta fideles.

244. Celebrat & panis oblationem.] Habet
ipsam Iustinus Martyr Apologia ad Anton. P. in. Quod
quidem etiam in Mysterijs atque initijs Mithræ
docuerunt per imitationem pravi demones: Quod magis
panis & poculum aque in sacrificijs eius qui imitan-
ponatur verbis quibusdã additis per ex dōzys
aut certe scitis, aut cognoscere potestis. Hoc vero in
ex Isaiæ verbis sumptum citat ab eodem Iustinus
Tryphonem: Panis dabitur ei & aqua fidelis. Atque
oblatione panis, eiusque non communis, sed
priori loco Iustinus) verè incarnati illius Iesù carnis
sanguinis, siue sacrificio Christiano, supra latius
2. lib. de Orat. num. 1. & lib. de Cultu semini. cap. 11. no-
65. Atqui nemo vquam dubitavit de Eucharistiæ Sa-
cramento, uti etiam adnotat cap. 3. lib. de Carmin. &
præced. sed infra latius Tom. 5. adu. Marcionem.

245. & imaginem resurrectionis inducunt.]
ceremonia vsi sint in Mysterijs Mithræ ad im-
porem resurrectionis, nõ ita atque de reliquis constat. Inter
interim etiam istud ex verbis Isaiæ 33. a. B. Iustinus
tis: Regem cum gloria videbitis, cum hoc in re-
urrectione futurum Christus, Matth. 24. signat.

246. & sub gladio redimit corona.]
lectum huius facit quod habet supra dicto l. de Corona
quod etiam hoc eodem cap. adnotat Rhenanus in
ubi facit mentionem Mithræ, quam vñ cum ipse
miror à nemine fuisse alio commemoratam.

247. Quid? quodd & Summum Pontificem.]
Hoc (uti rectè adnotat Quintinus) nõ ad Mithræ
steria pertinet; sed ad leges Flaminis Dialis, vnde
verò ad eas qua Põrisci Maximo præscribuntur
Lector infra latius Tom. 5. lib. de Exhort. ad cap. 11.
faciat adnotasse, quod etiam in hoc armulatus sit
lus diuina Sacramenta, Ordinis dico Sacramentorum
ius summus gradus est Pontificatus, seu Episcopatus
præscribitur ab Apostolo Paulo Monogamia, hoc
Oportet Episcopum vnus uxoris esse virum. 1. Tim.
quippè quom in Episcopo etiã iuxta Ambrosium
sit omnium Ordinationum dignitas: & Dionysius
teste Eccl. Hierarch. c. 5. Ordibus sacri initijs
facultatem habeat per manus impositionem. De qua
Apostolus 1. Tim. 4. Noli negligere gratiam qua
est, qua data est tibi per Prophetiam, & manus
tionem presbyterij. ac 2. Tim. 1. Resuscita gratiam qua
est per impositionem manuum mearum. Quod magis
lis Episcopis, sed etiam omnibus sacerdotibus (ut
ximus) interpretatur Gregor. Nyss. Orat. in sancto-
prisma sacerdotum describens, qui inuisibilis qualem
tia inuisibilem animam in melius transformant
Quom itaque hæc manus impositio, factum sit signum
uisibilis gratia, qua per eam conferitur, quis dubitavit
mentum esse? Et verò nominatim sic appellatur a B.
ne Papa Epist. 81. ad Dioscorum Alexand. & Ap-
stino lib. de Bono coniug. cap. 24. ac lib. 1. contra Donat.
cap. 1. & apertissime lib. 2. contra Epist. Parmen. cap. 10.
(inquit de Baptismo & Ordinis sacri) utrumque Sa-
cramentum est, quod nemo dubitat, quod illud non
tetur, & istud amittitur? Neutri Sacramentum

inuita est. Similia reperire est inter Opera B. Cypriani, ser-
mone de Ablat. pedum. Docetur (inquit) que sit Baptis-
mum & ceterorum Sacramentorum stabilitas. Nam Baptis-
mum repeti Ecclesiastica prohibent regule, nemo sacros Or-
dines semel datos iterum renouat. Et eodem pertinent
etiam Luthero agnoscere que de Mysteriis consecra-
tionis Pontificis & sacerdotis habet Areopagita cap. 5.
& 6. supra citato, ubi Mysteriorum seu Sacramento-
rum frequens fit mentio.

248. in vniis nuptiis statuit.] Sic ex MS. Anglico
codice, pro: vnius, eo quod prius illud reperitur etiam
l. de Monogamia, infra To. 5. Et qui etiam in nuptiis di-
uina Sacramenta amulatus est diabolus, quas isdē
penē celebrantur ethnicis ceremoniis quibus Ecclesia, sicuti
notum est quam probatione indigeat. Et que adeo etiam
Matrimonij Sacramentum a Tertulliano hic agnitum
colligitur, maxime quum ante me adnotarit Franciscus
Turmannus, id sexies ab eo Sacramentum nuncupari, idēq;
conformerit Apostolo Ephes. 5. Quemadmodum patet ex
eius lib. de Monogamia: Vnam (inquit de Christo) ha-
bens Ecclesiam sponsam, secundum Adam & Eua figu-
ram, quam Apostolus in illud magnum Sacramen-
tum interpretatur in Christum & Ecclesiam competisse.
Quo penitus illud eiusdem eodem libro: Ab Episcopo
Monogamo, à Presbyteris & Diaconis eiusdem Sacra-
menti. Item illud lib. adu. Valentin. Nam & celebra-
tionum coniugiorum gratia dicitur apud eos me-
ditandum atque celebrandum semper Sacramen-
tum. In cuius confirmationem à Valentiniānis adlogari
dicit Apostoli verba adnotauit B. Irenæus l. 1. adu. hæres.
cap. 1. Quam scripturam etiam tractans Auctor l. 5. adu.
Marc. quinquies Matrimonium Sacramentum appellat.
Neque vero solus ipse, sed & Ambrosius, ac Chrysostomus
ita eum hunc interpretantur in Commentariis, Sixtus
l. 3. de Castit. Method. Martyr Synops. x. Virgini. Gregor.
Nizian. alicubi, August. de Bon. coniug. cap. 77. De
nupt. & conc. cap. 10. Hieron. Epitaphio Labiæ, ac ad
Quint. Amant. & Origenes hom. 9. in Matth. Quod
quod etiam peculiariter Sacramentum appellant Ma-
rimonium Leo Papa Epist. 92. ad Rusticum Narbonensem,
Ipsa lib. 2. de diuin. offic. cap. 19. & August. præterea
dicit lib. cap. 10. 18. ac 24. l. de Gen. ad lit. 9. cap. 7. de
Adul. coniug. lib. 2. cap. 5. De fide & operib. cap. 7. de
Nupt. & concupisc. cap. 21. Quomodo autem sit sacrum si-
gnum inuisibile gratiæ, ipse Tertullianus supra lib. 2. ad
Voxorem cap. ult. non obscure his verbis significauit: Vnde
(inquit) iusticiam, ad enarrandam felicitatem eius
matrimonij, quod Ecclesia conciliat, & confirmat
oblatio, & oblationum angelis renuntiant, & pa-
ter (caelestis haud dubie) rato habet. Quale iugum fi-
delium duorum vnius spei, vnius voti, vnius di-
scipline: His Deus pacem suam mittit. Vbi duo, ibi
& ipse; vbi & ipse, ibi malus non est. Vides enim iu-
gum sine coniunctionem fidelium signum esse visibile in-
uisibile gratiæ, pacis nempe, & à malo seu diaboli ten-
tatione immunitatis cuiusdam. Ceterum ad Sacramentum
votionis extrema non dubito etiam adlytorum fuisse
Auctorem, si & illud amulatus fuisse diabolus, de quo
veterum etiam sufficientia testimonia in proximum ca-
pitul diffimus ad illud: curationes reprobittere, &
non reticendus Petrus Damianus, qui serm. 1. de Dedic.
Eccles. nominatim simul septem Ecclesie sacramenta re-
censuit, que alij separatiim.

249. Habet & virgines, habet & continentes.]
Christianos quoque (inquit Quintinus) suarum virgi-

num & continentum exempla duxisse calumniaban-
tur à Gentilium virginibus, & aliis quamplurimis
in admiranda castitate propter suos Deos, & popularem
famam, vuentibus, quum potius econtrario illi à Chri-
stianis sumperint. De quibus Hieronymum leges in pri-
mo contra Iovinianum libro, & in ea ad Gerontianum Epi-
stola. Ista quidem pro diaboli emulatione Gentiles obser-
uabant. Vnde nos addiscamus (ut alibi Tertullianus ad-
monet) quatum Deo sanctitas placet, quum illam etiam
inimicus adfectat, non utique ut alicuius boni sit affinis
ille, sed ut Domini Dei placita cum contumelia adfectans.
In eo de Monog. libro. Præterea (quod Hieron. ait) hoc &
Gentilis obseruat, in condemnationem nostri, si hoc non
exhibeat veritas Christo, quod mendacium tribuit. Dia-
bolo, qui & castitatem reperit penditricem, ad Geront.
Atqui exempla Virginum & continentum habes su-
pra sub finem lib. 1. ad Vxorem, Tom. 2. & infra Tom. 5.
libris de Exhort. ad castit. & de Monogam. vtriusque
vlt. ubi de singulis exemplis latius.

250. si Numæ Pompilij superstitiones, &c.]
Pulchra est hic adnotatio A. deberti Macerei, quum adeo
ex Gallico idiomate transferendam duximus. Quidam (in-
quit) libro quodam non ita nuper excuso, cuius titulus:
Brevis commentarius de signis sacri sacrificij, & sacra-
mentis à Deo institutis à creatione mundi, nobis obicit,
nostras ceremonias maiori ex parte desumptas à Numa
Pompilio, & proinde reuicendas & subsannandas.
Fesellit eum (inquit idem) quod non considerat astituram
sui patris & magistri. Diabolus enim eas mutauit ex
veteri Testamento, & Numæ tradidit, ut per eas ab illo
& suis honoraretur & adoraretur. Quod ad nos adinet,
quibus ad manum est verus illud Testamentum (etiam si
omittamus Traditionem Patrum) maxis credibile est, de-
sumpsisse nos inde, quam è libro Pompilij. Interim etiā
illud considerandum, quod talium & similium cere-
moniarum obseruatio Deo grata sit; quandoquidem eas tam
studioso affectu & emulatur Diabolus. Eodem pertinet
quod Apologerici c. 19. habet Auctor, de Moyse loquens:
Omnes (inquit) materias, ordines, venas,
veterani cuiusque styli velti, historiaram causas
& memoriarum. Ipsos Deos vestros, ipsa templa,
& oracula, & sacra vnius Prophetæ: scrinium sæ-
culis vincit, in quo thesaurus collocatur totius
Iudaici Sacramenti, & inde etiam nostri. Atque
hinc est quod etiam hic addat Auctor.

251. nonne manifestè diabolus morositatem il-
lam Iudaicæ legis imitatus est?] Vbi rectè inter-
pretatur Rhenanus morositatem, illam accuratam præscri-
ptionem Instrumenti veteris etiam vsque ad minutias,
& addit Quintinus: Per quot & quantas, quamque di-
ligenter & operose Dominus Deus à Iudæis hostias sibi
offerri præceperit, in Levitarum lib. traditis videmus, On-
era ista sacrificiorum, & negotiosas oblationum scrupulo-
sitate, ac penè totam Iudaicæ legis morositatem (ve
hic Tertullianus appellat) Ageria callidissimus in spiri-
tualibus Damon; suum quendam Numam Roma postea
docuit, ac instituit.

252. & sanctorum Christianorum.] Iterum sic
legimus ex MS. 3. Vaticanis cum Rhenano in 1. aditione,
& Adnotationibus, sanctorum, pro eo quod Gelenius
substituit: sacramentorum. Si coniectura locus esset,
malim legere: scripturarum Christianarum, quia hand-
dubie à simili sic argumentatur Auctor: Qui ipsas res,
de quibus sacramenta Christi administrantur, tam
amulanter affectauit exprimere, utique & idem

JULIANUS
etationibus
ELI
V
6

scant. In scripturis inquit Quintinus, Ecclesiasticis frequentissimus est iste vocabuli Pacis usus, apud Cyprianum sæpe: Dare pacem, hic: mittere pacem; hoc est, in us communionis recipere; in consortium Ecclesia admittere; à commissis facinoribus absolueret; quod abique satisfactione non debere fieri, nec ante conscientiam purgatam sacrificio & manu sacerdotis, liquet ex eodem Cypriani scriptis hoc adserente: Pax (ait, id est absolutio) aliqui irrita & falsa est, periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Nec communicationem tribuit, sed impedit ad salutem. Vide sermonem de lapsis. Hæretici non morantur istis penitentibus atque satisfactionibus in Ecclesia nostra, sed pacem, id est, communicationem mitterent indiscriminatim, cum quibusvis ad eos accedentibus, & huiusmodi familiaritatem, sive doctrinæ communionem, vocant illi vite simplicitatem, que nihil occultet, ac sit sine supercilio. Eodem pertinent que supra adnotauimus cap. 20. ad illud: Communicatio pacis, num. 123. & 32. ad illud: nec recipiuntur in pacem & communionem.

258. Omnes tument. Non seruil (inquit idem Quintinus) in Synodo Gangrensi demonstrauimus, Hæreses conciliarum matrem & procreatricem singularium esse superbiam. Hieronym. in cap. Ofse 5. sic habet: Hæretici matrem habent inquit atri sua superbiam, dum semper se sicut atriiora iactant, & in Ecclesia contumeliam delectantur. Traque Tertullianus ait: Omnes tumet, omnes scientiam pollicentur. Auctor est Epiphanius contra Valentianum scribens: Omnes hæreticos sese cognominasse Gnosticos, id est, peritos, scientes, & rerum dissimularumque multarum cognitores. Ista nomine tenuit ac fama tantum; nam reuera nihil est imperitius. Cupido scientie perdidit ab annis quadraginta (pro dolor) & indus perdidit innumeram Gallicæ inuentus multitudinē. Quid enim scire sibi non videntur, dum sciam sibi, vel hinc, vel illam nomam delegerint, & in eam se perditum conuerterint? Atqui de Gnosticorum appellatione latius infra ad titulum Scorpiae aduersus Gnosticos.

259. Antè sunt perfecti Catechumeni quàm docti. Sic legitur cum MS. Vatic. cod. pro eo quod erat: educti; nam non aliud Catechumeni, quàm edocti, videntur illi qui catechizantur, id est, docentur. Istud autem (inquit Quintinus) p̄p̄ quotidie non sicis oculis videt cognitur. Hæc Lucie cerdo viliissimus, triduo post inter Gnosticos Evangelicæ vitæ predicans, est admirandum. Nudus certius ganeo præictissimus, & luparum sectator & assecla nequissimus, aut multis transactis lūnis, etiam Commentaria scribit in Evangelia. Vides Catechumenorum Tertulliani perfectionem.

260. Ipsæ mulieres hæreticæ, &c. Christiane lector (inquit idem) siquid vquam certò credidisti, certò certius hoc vnum credito, quecumque modò sit, aut olim fuerit hæresis (ab ea prima Simonis incantatoris, ad hæc usque tempora nostra, in qua fines seculorum deuenimus) in ea fuit, & est: Dux femina facti. Nulla est, inquam, (iam superius adfirmabam) que suas Helenas & Philomenas non habeat, & Hec Helene istæ (non passim me contemere quia dicam, taciturnis grauiora) miseram modo Galliam nostram complere satagunt, immo complerunt istis nescio quibus barbatulis Gnosticis, in gyno quidem predicantibus suis (ut appellant) ad populum vero Secretariorum nomine rectis. Et eò iam nonnullæ deueniunt abominationis, ut eos palam circumducant, quos amatoribus, & adfectatoribus suis facillimè, lasciuis autem molliibusque maritis non magna cum difficultate

seductrices insinuante, esumque pomi deceptis, & incautus persuadent. Apostolus dixit istiusmodi Gnosticorum seroculos, onustus illas peccatis, non otiosas esse tantummodo: sunt insuper & curiosæ, loquaces, & garrulæ videlicet, loquentes que non oportet, quas Tertullianus proprie nominat hic: Procaces, id est, petulantes, inuercundas, impudentes, & que publice docere non erubescant; quum Paulus tamen scripserit hoc esse turpe mulieri, & in Ecclesia loqui mulierem noluerit, sed à viro domi discere. Nunc inter Gnosticos illa de sacris & fide palam concionantur, immò contendunt, ut ait hic Tertullianus. Ab anno Domini 1521. quo passim Biblia sacra profanari cæpere vernaculis populorum linguis, adeo quoque mulieres inciperunt, pro suis & colò, Theologari; ut inuenta sint, que de scriptis Pauli themata collegerint, de quibus essent illa paratè publicè quibusvis disceptantibus, & in quibuscumque scholis, respondere. Nostri temporis historia contentiosas istas, & disputatrices feminas nominatim producit, & publice cum talibus Doctrinibus, ab eisdem conscripti libelli profant. Vnde satis intelligimus, quid hic Tertullianus dicat: hæreticorum mulieres de sacris contendere, id est disputare.

261. Exorcismos agere, &c. Montanistas (inquit idem) sive Pepuianos arguit, apud quos etiam mulieres fungebantur sacerdotio; quod Epiphanius, Augustinus, & alij testantur. Atqui (sicut Epiphanius ait) ab æterno nulla mulier vquam sacrificauit Deo. Ne Eua quidem, nec eius filia. Denique nec superbeat a virgo Maria Dei mater. Atqui de Exorcismis latius infra initio libri de Baptismo.

262. curaciones repromittere. Quum nemo in muliere meritò reprehendere possit curaciones infirmorum simplices, videtur adludere ad gratias curacionū, de quibus 1. Cor. 12. quas sibi mulieres hæreticæ arrogabant, atque adeo sicuti tingere (de quo mox) audebant, id est, Baptismi sacramentū administrare, fortassis etiā Sacramentū extrema vnctionis præterea curacionis conferre. Vt vni fuerit, quum aliis de eo tractandi non melior in Tertulliano detur occasio, quàm ubi de gratiis curacionum agitur, etiam illud Ecclesie esse Sacramentum hic comprobabimus, maxime quum curaciones repromittat. Nam de eo Apostolus Iacobus sic loquitur Epist. sue cap. 5. Infirmatur quis in vobis inducat presbyteros Ecclesie, & orent super eum, unguentes eum oleo in nomine Domini. Et oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei. Quibus verbis quum proficitur signum visibile, olei nempe vnctionem, inuisibilis gratiæ, virtutè remissionis peccatorum, quidni Sacramentum dicatur? Quare Innocentius Papa 1. epist. 1. ad Decentium Eubrubinum, de extrema vnctione loquens, quam quidam penitentibus conferebant: Quibus (inquit) reliqua Sacramenta negantur, quomodo vnum genus putatur posse concedi? Que ipsa verba transcripta sunt à Patribus Concilij Vormatensis cap. 72. ubi disertis verbis de Sacramento extrema vnctionis locum illum B. Iacobi Apostoli interpretantur, quem admodum etiam Beda in Comment. super Marc. c. 6. P. Damianus sermone 1. de Dedicat. Eccles. Nec absimiliter, nisi quod Sacramentum non appellent Concil. Meld. cap. 1. teste Burchardo lib. 4. Decret. cap. 75. ac priore parte 1. cap. 263. Theophil. in cap. 6. Marc. & B. August. serm. 215. de tempore, & libris qui eidem adscribuntur de Rectit. cathol. conuers. ac de v. sit. infirmorum lib. 2. cap. 4. Quo adludere videtur Cyrillus Alexandrin. lib. 2. in Lemnic. dum septimam remissionem peccatorum vocat, qua fit

JULIAN, 2
stationibus
ELI,
V.
6.

iuxta præceptum D. Jacobi Apostoli.

263. forsitan & tingere.] B. Epiphanius contra Collyridianos: Sed neque mulieri baptisma dare conceditum est; alioqui potuisset Christus à matre baptizari potius quam à Ioanne. Propterea (vbi adnotat Quintinus) Tertullianus hic, quasi prodigiosum quid & difficile creditu posuit in fine versus istius: hæreticorū mulieres audent forsitan & tingere, id est, baptizare. Certe Gnosticorum mulieres nihil non audent in nocturnis suis coitionibus, quum discipula bona cum suis bonis magistris & præceptoribus congregantur, & ad suas phratrias conveniunt in occultis quadam triclinia. Ferunt à Damalide quadam, post habitam à se concionem, fuisse panem, vniūque (sanctam Domini cenam vocant) adstantibus distributum & administratum. Sed hoc non est mirum, quum sint omnes apud eos presbyteri, atque sacerdotes. Nostra tempora nihil in hærescan materia reliquerunt intentatum. Verum de hoc latius infra lib. de Baptis. dum modo hic adiciamus illud Auctoris supra Tom. 2. lib. de Feland. virgin. cap. 9. Non permittitur mulieri in Ecclesia loqui sed nec docere, nec tingere, nec offerre, nec vllius virilis muneris, ne dum sacerdotalis officij sortem sibi vendicare. Vbi & quid etiam hac de re adnotauimus num. 65. 66. 67. & 68.

264. nunc Neophytos conlocant.] Propterea improbat temerarias Ordinationes hæreticorum, quod contra interdictum Apostoli 2. Tim. 4. Non Neophytos, ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli; ipsi Neophytos in Ordine conlocant. Quid autem Neophyti, explicat eiusdem argumenti canon 2. Niceni 1. Concilij. Qui nempe, ex vita Gentilium nuper admodum catechizati, statim ad spiritale baptisma venerant, quos adeo continuo quum baptizati sunt, interdicitur ad Episcopatum promouere. Cui similia habet etiā B. Hieronymus in fine Epist. ad Oceanum, & Innocentius Papa 1. epist. 12. ad Aurelium Carthag. Episcopum; ex qua constat non modo Tertulliani tempore, sed & diu postea in Africa hunc abusum perseuerasse.

265. nunc sacculo obstrictos.] Intelligit eos, qui cupiditatis pecunie gratia, sacculo adhuc obstricti permanent, contra interdictum Apostoli 2. Tim. 2. Nemo militans Deo obligat se molestiis secularibus. Quod quum de omnibus dictum sit (inquit B. Cyprian. epist. 65. ad Furnitanos) quanto magis molestiis & laqueis secularibus obligari non debent, qui diuinis rebus occupati, ab Ecclesia recedere, & ad seculares actus vacare non possint? Videtur autem Auctor adludere ad Canon. 60. Apostolorum (in quem sua scholia citat Quintinus) qui habet: Ex Gentili vita conuersum recens baptizatum, id est, Neophytum, aut ex alio turpi vite instituto aduenientem, id est, sacculo obstrictum, non est iustum mox in Episcopum deligere.

266. nunc Apostatas nostros.] Similiter Apostatam hic modo describit Canon Apostolorum 62. (etiam à Quintino commemoratus) eidem qui Christum negauerit; quare merito id nomen Iuliano Imperatori datum.

267. Itaque alius hodie fit Episcopus, cras alius.] Præterquam quod apud Montanistas (B. Hieron. teste epist. 5. ad Marcellam contra Montanum) tertium dimittat locum tenebant Episcopi, quale quid etiam narrat Epiph. de Tris. her. 75. videtur inuere quosdam hæreticos Auctores, qui frequentissime ordinem Ecclesiasticum immutabant, & modo hunc, modo illum pro Epi-

scopo habebant, aut ab eadem dignitate destituebant pro libito. Atqui Episcoporum mentio frequens apud Tertullianum. hic supra Tom. 2. lib. de Cor. milit. cap. 9. ubi veteris Testamenti & noui Hierarchias producit. Quis (inquit) Patriarches, Prophetes, Leuites, sacerdotes, A' p'p' seu Iudex, vel postea Apostolus, Euangelizator, aut Episcopus inuenitur coronatus? lib. de Feland. virgin. cap. 9. Cui siquid refrigerii dederat Episcopus. Item infra lib. de Bapt. cap. 17. Iustus sacerdos, qui est Episcopus; & Tom. 1. lib. de Pudicitia: non Ecclesia numerus Episcoporum; & lib. de Monogamia ab Episcopo Monogamo; & lib. de Fuga in persecut. sed quum ipsi auctores, id est Episcopi, fugiunt; item lib. de ieiunio: Hæc erant exempla & populo & Episcopis; denique hoc etiam lib. supra latissime cap. 32. Euoluant (inquit) ordines Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, vt primus ille Episcopus quem ex Apostolis, aut Apostolicis viris, quum cum Apostolis perseuerauerit, habuerit auctorem & antecessorem. Hoc enim modo Ecclesiæ Apostolicæ census suos deserunt; sicut Senatorum Ecclesiæ habens Polycarpum ab Iohanne collocatum refert, sicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum ædit; proinde vtique dicitur exhibent, quos ab Apostolis in Episcopum constitutos, Apostolici feminis traduces habent. Vbi non modo Episcopos agnoscit ab Apostolice te (quo etiam pertinet tractatus illius Apostoli 2. Tim. 4. Oportet Episcopum esse vniuersorum) sed & Episcoporum successiōnem legitimam eandem auctoritate; quam certe summam proficitur in Roman Pontifice, dum l. de Pudicitia, Episcopum Episcoporum vocat. Eodem pertinet quod eisdem non summo fidentes nuncupat. Hinc illud Apolog. cap. 33. Præcedent probati quique seniores; & lib. de Ceremon. cap. 3. nec de aliorum manu quam Præfidentum sumimus; denique sub fine lib. de Ieiunio: quibus deputatur, vt Præfidentibus honor binis partibus deputatur, quum Apostolus duplicem honorem dederit, vt fratribus & Præpositis. Quamquam tamen postremis his locis etiam Præbiteros Præfidentium nomine intelligat, de quibus mox latius dicemus. Atqui vnde dicatur Episcopus, & quid d. Præfidentium, adnotauimus in B. Cyprian. epist. 65. ad Furnitanum, nu. 13. & de Episcoporum auctoritate eiusdem 55. ad Cornelium, num. 8. ac 27.

268. hodie Diaconus.] Diaconorum etiam fit mentio ab Auctore, potissimum locis supra citatis Monogamia, & Fuga in persecut. priore: à Diacono (inquit) eiusdem Sacramenti; posteriori: à Diaconi. Porro de Diaconi officio remitte Lectorem meum Adnotat. in B. Cypriani dictam epist. 65. num. 13. Cui etiam ius baptizandi adtribuit Auctor lib. supra Baptismo cap. 17.

269. qui cras Lector.] Mirum est quid Magisterburgensibus venerit in mentem, dum, B. Cyprianus primum Clero addito fuisse audent scribere Lectores quum hic disertis verbis Lector commemoratur & ab arate Apostolorum Lectores fuisse satis demonstrauimus in eiusdem Cypri. Epist. 33. de Aurelio Lectoris ordinato, num. 5. Quo minus illis creditum, Lectoris etiam Hypodiconos non ante Cyprianum esse fuisse in Ecclesiâ argumento negatiuo (quod nihil aliud validitatis) comprobant, eo quod Tertullianus non quum

Hypodiakonorum meminere. Verum cōtrarium etiam de illis cōprobatur ad Epist. Cyr. 24. de Saturo Leōte & Oprato Hypodiaco factis, num. 5. E quo loco hoc vni reperimus, quod ne fortasse inde errorem suū adferrent, commodum acciderit, quod B. Ignatius, qui plerumque (epistolis nempe prioribus ad Mariam Cassobolitam, Trallianus, Magnesianus, Tharsenses, Philippenses, Philadelphenses, Smyrneses, non meminere, nisi Episcoporum, Diaconorum & Presbyterorum; Epistola ad Antiochenes, post mentionem eorundem sic subiungit (cui Græca aditus etiam consentit) Saluto Subdiaconos, Lectores, Cantores, Oltarios, Laborantes, Exorcistas atque Cōfessores. Vbi habes præterea 4. Ordines, quos minores seu non sacros nuncupamus, eo quod matrimonium in illis contrahere licet, non item in sacris illis tribus, Hypodiakonatu, Diaconatu, & Presbyterio, & qui est caput omnium Episcopatu.

270. hodie Presbyter, qui cras Laicus.] Presbyterorum frequentissimè quoque meminit Tertullianus, & imprimis duobus locis supercitur lib. de Monog. & Fuga in persecut. à Presbyteris eiusdem Sacramenti. Deinde (ut omittam locos citatos supra num. 268. qui eodem pertinent) supra Tom. 2. lib. de Penit. cap. 9. ubi de Confessione agitur: Presbyteris aduolui, & caris Dei adgeniculati: ubi videat Lector Adnot. nostras num. 1. & 8. item infra cap. 17. lib. de Baptismo, ubi ius baptizandi Presbyteris tribuit, & Tom. 5. lib. de Exhort. ad castit. vsque ad ead. (inquit) nisi laici ea obseruent, per que Presbyteri adleguntur, quomodo erunt Presbyteri qui de laicis adleguntur: & mox: dum Presbyter alius esse non potest, quàm laicus qui semel fuit maritatus. Ad eod. eque atque ad Episcopos pertinet quæcumque variis locis de Sacerdotibus & Sacerdotio, & maxime eodem illo loco connumerat. Nequid dicam (de quo in vita eius latius) quod etiam ipse Tertullianus Presbyter fuerit. Cetera prudens prætereo, remittens Lectorem ad Adnot. nostras in B. Cypriani. supercituratas, in epist. 35. num. 4.

271. Nam & laicis sacerdotalia munera iniungunt.] Quæ hic sacerdotalia munera, paulo ante ordinationes dixit, & supra Tom. 2. lib. de Feland. virgin. quemadmodum paulo ante citauimus, num. 263. sortem sacerdotalis officij, adludens haud dubie ad Cleri deminationem, vti illic adnotauimus, num. 68. id confirmantes etiam B. Cypriani testimonio (qui Ordinationes Clericas) vocat. Eodem pertinet illa, de qua num. præced. adlectio Presbyterorum, de qua etiam supra Tom. 2. lib. de Idolol. cap. 7. num. 33. Adleguntur in ordinem Ecclesiasticum artifices idolorum. Omnium autem apertissimus locus est iste infra Tom. 5. lib. de Exhort. ad castit. Differentiam (inquit) inter ordinem & plebem constituit Ecclesiæ auctoritas, & honor per Ordinis consensum sanctificatus à Deo. Interim etiam alius sacre huius Hierarchie institutionem pete B. Dionys. Areop. Ecclesiæ hierarch. cap. 5. à Christo nempe ipse: Quinetiam (inquit) diuinus ac primus Pontifex noster (hoc enim etiam causa nostra humanissimus Iesus factus est) quum discipulos ad Sacerdotij honorem efferret, quamquam erat vt Deus auctor sacrorum, tamen sanctissimi Patri suo, diuinoque Spiritui, munus consecrationis adtribuit; præcipiens discipulis, vt scripta diuina loquantur, ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris, quam audistis à me, quia baptizadimini Spiritu sancto, Vbi indicat institutos quidem à

Christo sacerdotes Apostolos (nempe in nouissima cœna, dum dixit: Hoc facite in meam commemorationem) sed à Spiritu sancto consecratos Episcopos in die Pentecostes; iuxta quod etiam B. Hieron. adserit Dial. supracitato contra Lucifer. Cui consecrationi facta per Spiritum sanctum super capita Apostolorum in linguis igneis (vbi adnotauit iam olim Ammonius Alexandr. in Acta Apostol.) successit Manusimpositio, quam signum esse visibile inuisibilis gratiæ, atque adeo Sacramentum, supra demonstrauimus cap. præced. 40. n. 247. Quare & sacras ordinationes plerumque vocare solent Veteres; immo & cum signo aliquo visibili seu miraculo, aduoc. B. Cypriani tempore frequenter cōferebantur sacri Ordines, immo & minores, vti adnotauimus ad Epist. eiusdem 35. de Numidico Presbytero ordinato, num. 2.

CAP. XIII.

272. De verbi autem administratione, &c.] Inscriptionem huic capiti dedimus: Quod in verbi quoque administratione, ob mutam discordiam nihil hæretici proficiant, siue autem legas cum excusis: non ethnicos conuertendi, sed nostros euerendi, siue cum MS. Anglico: non ethnicis conuertendis, sed nostris euerendis, parum refert.

273. Adime illis Legem Moyfi.] Sic ex MS. Patric. pro: in Legge. Cui consentiunt Quinimus & Macerius. Quorum ille sic interpretatur hunc locum; id est: Ne finis eos de Mose loqui, cuius libros improbare gaudent; Prophetis maledicere cessent, quos omnes etiam reuebant. De malo suo quodam Deo, mundi creatore, non amplius disputent. Hac tria (dico) suarum dissertationum argumenta remoueat ipse; quid ultra loquantur, aut quid in Christianis accensent, amplius non habent. Ac si quis modo predicantibus Gnosticorum diceret, In Pontifices, & Presbyteros, in ceremonias, & ritus Ecclesiasticos desinite probra conuicere, sed aliud quoduis argumentū fidei nostræ vestris in consensibus tractate. Talibus hæc adimas (inquam) Lectoria, multos plane videbis conuiciores istos, contumeliarum totos, & Euangelici Rhæca venenis inflatos.

274. Et hoc est quod schismata apud hæreticos ferè non sunt, &c.] Schisma (inquit idem) quadam superius dicebam, est quando quis à præfecto suo secedit, quando nouam cathedram statuit, & Ecclesiam quandam nouā priuatim congregat, vt est in Can. Apost. 31. Hoc autem non fit apud hæreticos, qui nullos morum suorum, vite, seu doctrine magistros & præfides habent; subinde pro libito singula mutantes & innovantes, quod sanè Schisma foret inter Catholicos. Lego autem rursus ex MS. cum Rhebeno: quia quum sint, non parent (id est non apparent) schismata; est enim vnitatis ipsa: vt postremum istud Ironicus dictum intelligatur. Perinde est autem, seu legas cum excusis: quæ accipit, seu cum MS. quod accipit.

275. Plerique nec Ecclesias habent, &c.] Clarior explicat Macerius sequentia, sine matre, id est: matrice Ecclesia: sine sede, Episcopali nempe, orbi fide (sic enim rectius ipse & Quinimus, quam alij: orba) extorres. Quemadmodum Quinimus rectè interpretatur illud: quasi sibi, late vagantur (quod legit etiam MS. Patric.) in hunc modum: id est, abque mandato, non missi, omni nunc obedientia soluti prædicant, quaquauersum discurrunt, aridam circumunt, & mare; trans Acton nauigant, vt sibi profelytos faciant. Olim tam vagæ, & incerti per populos & regiones errabant hæretici:

JULIAN,
stationibus
E.L.I.
V.
6.

modo quoque sic Gnostici viuunt, ut hereticos inter se tam similes esse cognoscas, quam vipera nunc sine antiquorum seculorum viperis aequalis.

CAP. XLIII.

276. Notata sunt etiam commercia hereticorum cum Magis quampluribus, &c.] Hoc caput (quod aliter paulo quam Quintinus distinximus) inscriptione hac insigniuimus: Quod ob commercia hereticorum cum Magis aliique eius generis hominibus, disciplinae apud eos neglectus, index sit doctrinae peruersae. Atque de Magorum cum hereticis communione latius infra lib. de Anima.

277. cum Circulatoribus.] sibi familiares (inquit Quintinus) & amicos habent circulatores, id est vagos & circumforaneos homines, qui serpentes & similes, & vrsos, idque genus, per fora circumferunt; Histories, qui cantant in truiis, & comedias agunt, quos omnes tamen Cyprianus in Ecclesia recipi noluisset, ne pudor, & honor Ecclesiae tam turpi contagione sordaretur. Epist. 10. lib. 1 (quae nunc est num. 61). Contagio se tempestatis nostrae Gnostici videntur per istos, quantum per suas conciones proficiunt. Inter Prædicantes apud eos collocantur; æstimandis enim suis mimis, nihil quam ridendæ Ecclesiae nostrae Sacrificios, & execrandi sacra nostra traducunt.

278. cum Astrologis.] Astrologos (inquit idem) diuinos & ariolos intelligo, sibi familiares & amicos habent heretici. Num tibi videtur Astrologus ille ter impius & hereticus esse, qui genesis Christi (8. Cal. Ianuarij mensis) retulit ad astra, futurumque dixit Bithanator, morte violenta periturum; quia Draco cum, cum caelestibus aliis nescio quibus signis, traheret casdam, quod ait sinistra prognosticon esse genitura. Nos haec inter Christianos, & a Christianis, publicari patimur. Num tibi quoque *πρωτοκλιτεπος* ille videtur (alioquin putatur & elegantior, quique plus de fonte Castalio potat) scripturae cum sua Latinitate nouus interpolator, qui verba Christi, Marci 14. Filius quidam hominis vadit, sicut scriptum est de eo: Vae autem homini illi, per quem traditur; sic interpretatur, & ad marginem suae nouae traditionis interpretationem suam adscribit (inquens, & Christum loqui faciens): Est quidem mihi fatale prodigi, sed non idcirco feret impunè proditor. En? Christi mortem renouat ad fata, sicut Astrologus ad astra. Latius orbis Gallicus insans, & fornicatur modo post quendam Magum, quo quid hereticus? In suis prognosticis nihil quam rasos, & de rasos loquitur (quas appellationes à sociis suis Gnosticis didicit) Ecclesiae nostrae sacerdotes intelligens; quibus dum mala vaticinatur, ipsi optat & imprecatur, Hierarchiam nostram turbare cupiens; nec enim quicquam (Christo Iesu gratia) de predictis suis accidit. Itaque magna est inter Astrologos & hereticos, atque semper fuit, concordia. Sunt enim & isti (quamuis non profiteantur) heretici, aut nihil quidem quam sua somnia credentes, & Arbei.

279. cum Philosophis.] Quam bene (inquit idem) Philosophis & hereticis conueniat, in cap. 7. dictum fuit. A Philosophis autem didicerunt isti pacem cum quibus suis miscere, sicuti proximè legistis.

280. doctrinae index disciplina est.] Hoc etiam ex MS. Vatic. cod. secundum lectionem Quintini & Maecerei, pro eo quod contrario prorsus sensu legebatur: Doctrina index disciplina, eo quod praecedat: de genere conuersationis qualitas fidei æstimari potest. Nam (vni rectè adnotat Quintinus) quales magistri, tales sunt

etiam discipuli; mali corum malum est osium. Doctrinae nominat à docendo, & disciplinam à discendo.

281. Negant Deum timendum.] Heretici (inquit idem) dumtaxat amandum Deum docent, Catholicus verò timendum, pariter & amandum. Qui solummodo putant amandum, solummodo putant esse bonum, quippe qui nemini per suam bonitatem valeat inferre malum. Quae fuit opinio quondam Marcionitarum, nescioque Gnosticorum. Vnde morum vitæ dissoluta maxima, scilicet, exclusio metu damnationis. Hieronymus, exponens illud in Osee cap. 4. Secundum multitudinem reuerentiarum, sic peccauerunt mihi, &c. scriptum reliquit, quod hic maxime pertinet: idcirco referam, quamuis puerè. De hereticis facilis intelligentia est, quod quanto vires fuerint, tanto magis delinquant Deo, & gloriantur in populis, & idcirco decipiunt in seipsum, ut peccati populi comedant, & per dulces sermones deuotios imos viduarum. Quum enim viderint aliquos delinquentes, aiunt: Nihil aliud querit Deus, nisi fidem rectam, quam si custodieritis, non curas quid agant. Ita enim dicentes, in iniquitatibus subleuant animas suas, ut non solum non agant penitentiam, nec inuocent, sed gaudeant in sceleribus suis, & erecta ceruice gloriatur. Si tempestatis nostrae Gnostici sui in conuersionibus & libris eadem scripserint, atque didicerint, ut heretici; falsus est alioquin Hieronymus. Quod enim Ioue suo cantant, idem quoque de suo Iona Cantabantur.

Iuppiter esse piū statuit, quodcumque iurauerit, Deum quidem summè bonum esse, adeoque super se amandum. sed etiam summè iustum esse, reddens quoque iuxta opera sua; propterea summè timendum. Ex timore maxime bona sequuntur in Ecclesia cantant, qualia per Tertullianum describuntur hic. Insuper sunt:

282. adlectio explorata.] Ista respicit apostolicam can. 33. (eodem adnotante) qui iubet ut piam societatem recipiendos *αγαπητες* Dei, id est, caritate discuti, diligenter examinari, priusquam recipiantur in consortium publicum. Verbum iuris est Adlectio, quae in aliquorum ceterum recipitur, adscribitur, & ratem tribuit, ut est in leg. in fi. lib. 5. ff. De in iur. De exco. l. 10. c.

283. promotio emerita.] Idem (inquit Quintinus) promoueri quod prouehi. Qui vero prouehitur a minori ad maius prouehitur, ut est in Hieronymus Legimus. 93. dist. Sic etiam Latini dicunt: ad legem promoueri; & in nostris promotio est vobis honorum suscepio; prout hic promotio dicitur, ut sic Episcopus, & alius in Ecclesia praeficitur. Qui de suis emeritis in suis Ecclesiae Canonibus praeficitur. Nec emeritis. 61. dist. Vnde hic Tertullianus praeficit emeritam esse debere promotionem, hoc est, promotos ministros esse solos honoribus, ac dignitatibus repletos. Emeriti milites appellantur, qui militiam repleuerunt. In iure quoque vox *trinitas* (sum. 3. ff. De in sa. & c. sicuti) quae sequitur.

284. apparitio deuota.] Id est (vni idem alioquin) Presbyteri, Diaconi, Hypodiaconi, Lectores, adnotantur quibus ministrorum qui praefito selem Episcopo sacrosancti in Ecclesia quid aliud agentis, adesse, officij causa (inquam) sacrorum ministri per Dei timorem facere quentes, & deuoti suo Praefuli. Leges dicuntur Officia (puta Scribas, viatores & nuncios publicos, & praefici

atque similes) apparere magistratui: propterea vocantur apparitores. Et apparitio, pro apparitoribus in lege quadam legitur: apparitio iudiciaria. ut et hinc: Episcopalis apparitio, id est, Episcoporum ministri. Similiter autem et istud, quod sequitur, trāsfert Macerem in linguam Gallicam.

285. procellio modesta.] Sic legitur ex MS. Patric. ad Quintino & Macereo, pro: moderata. Atqui, quando foras (inquit ille) aliquis, & in publicum progreditur, non ille solum & priuatum, sed antecedentibus, & sequentibus multis, cum pompa & comitatu longo; Latini dicunt eum procedere. Sponsus & sponsa procedunt ad nuptias. Quando mortui cuiuspiam corpus effertur, apud Comicum procedit funus. Et purpuratus Imperator ab aula sua procedit, quando cum suis antecambulantibus, & aliis circumcirca satellitibus & comitibus egreditur à regia. Sic & Episcopus infule Pontificaliibus ornatus, pedo pariter & mitra decoratus, elata cruce procedente, cereis ac facibus pralucens, de templo, seu templi secretario progrediens, quem circumstat undique Clerus, quem sequitur populus, humi procumbens ad benedictionem, tum valde proprie dicitur ille procedere. August. cap. 8. lib. 22. de ciuit. Dei, circa finem capituli: Ad me curritur, ubi sedebam, iam procellurus, pauloque post: Procedimus ad populum, plena erat Ecclesia, &c. Frequenter alibi legitur: Inde procellio venit, actus ipse procedendi, qui debet obsequio fastu & superbia fieri. Publicas Liternas, & supplicationes, apte quoque nunc appellamus Procelliones. In lege quadam Romana, l. 42. ff. De donat. inter vir. & vxor. Procellus viri nominatur, quando vir honoribus, ac dignitatibus euehitur & augetur. Hoc est: Procedit. Atqui aliquid etiam hac de re ex Rhenano supra diximus lib. ad Vxorem 2. cap. 2. num. 25.

CAP. XLIIII.

286. Proinde hæc apud nos testimonia, &c.] Hæc peculiariter caput titulo insignimus: Quod vel meus futuri iudicii ab hæreticis absterrete nos debeat.

287. qui illam stuprauerit adulterio hæretico, virginem tradidit à Christo.] Sæpe quidem (inquit Quintinus) immo semper ab impijs hæreticis & idololatriæ tentata fuit Ecclesiæ Christi virginitas, sed incorrupta mansit, & inuoluta virgo, ad ea usque tempora, quibus sacer Apostolorum chorus diuersum finem sortitus est, & ea tota generatio præterit, que diuinam sapientiam suis ipsius auribus audire meruerat, quod Traiano regnante contigit, sub quo Simeon Cleophae filius, Domini consobrinitus, centum viginti natus annis, Hierosolymis grauius passus, demum fuit crucifixus, sub quo etiam Traiano Ioannes vita sanctus est. Illo priore Apostolico seculo, que fuerunt hæreses, latebant, neque palam, dum præsentibus adhuc essent Apostoli, quid audiebant, aut malebantur, sed in angulis, & procul ab Apostolis delitescentes ganniebant. Postea verò nihil, effronter aduersus Ecclesiam Christi, non ausu sunt attemptare. & γὰρ ἡ πόλις ἡδὴ τῆν ἑσφάλην. Et aperto propterea iam nudoque capite nihil occultantes, contra veritatis predicationem cœperunt falso nominatam scientiam quandam suam predicare. Hæc Egesippus apud Eusebium cap. 32. Ecclesiast. lib. 3. Que retuli non inuisum, ut intelligamus hoc misero seculo nostro tam multos emeruisse ex abyssu perfidos hæreticos, quia mundi principum atque potentatus demeruerunt Episcopos, hoc est:

Quia nunc Ecclesia iam nullos habet Apostolorum successores genuinos. Hinc intelligimus etiam quidam Tertullianus dicere velle, quum Itupratam scribit ab hæreticis Ecclesiam, qua quum scribebat, anni nondum præterierant integri centum sexaginta (vix ipse adfirmat, lib. de Monogam.) post Apostolorum decessum, quod etiam superius adnotabamus.

288. Agnoscent suam potius, &c.] Quintin. & MS. Patric. legunt: Agnoscent, & Quintin. addit: hic, sed placet magis prior lectio: Agnoscent, eo quod præcedit allegabunt, & sequatur: Adiciunt. Legō autem cum Rhenano: quàm suorum. Quod rectius interpretatur Macerem de hæreticorum magistris, substituentis cum Geleno partim, & cum Quintino: qui suos non ante præstruxerunt, quàm Rhenanus de Apostolis legens: qui nos ante præstruxerunt. Atqui sic in hunc locum scribit Quintinus: Christum, Christi-que discipulos dicere nequeunt omnibus non denunciasse venturas, & summo perè cauendas hæreses esse. Denunciarent enim quod hæreticorum magistris non fecerunt. Hic igitur, occacati licet, discipuli vident cacorum Doctorum suorum culpam, qui futura pericula non ante viderunt, & fugienda non admonuerunt.

289. Adiciunt præterea, &c.] Stupendis (inquit idem) & mirabilibus prestigijs hæretici nonnulli circumuenerunt atque deceperunt populos, ut Samarites ille Magus, qui dementasse homines magicis artibus suis dicitur, Ait. cap. 8. Menander, atque ceteri. Legas Epiphanium. Quod eorumdem sectatores in erroris excusationem pretendebant, quasi tantis miraculis ad credendum fuissent inducti. Erinola sanè defensio, quam Christus ipse reiecit. Cui maximas hac parte gratias debemus, quod in hoc hæresion tumultu, quo permittit Ecclesiam suam nimis agitari, non item spirituales illius nequitas permisit per Gnosticos, ipsarum planè ministros, ædi prodigia. Nam, si qui noua docent, etiam noua signa facerent (ut oportet in noua religionis institutione) de Christi certè fide (nisi fallor cum pijs multis) actum foret in Gallia nostra, quandoquidem curram ad ignotos neficio quos blaterones, sermone quidem fallaces, opere nullo potentes, ostentis atque miraculis destitutos, nulla denique virtute redemptos.

290. Itaque veniam merebuntur.] Et hoc, & quod sequitur tertium genus excusationis hæreticorum, Tertullianus totum per Ironiam tractat (vix adnotauit etiam Quintin.) Hæreticos ita seipos fingens excusare, diceretque: Satis sciebamus hæreses futuras, nec hæresibus propter hæresiarcharum prodigia credidimus: attamè ex Euangelio conceptam primam fidem mutauimus, idè quod & Euangelium suum Deus mutauerit, & aliud nouum reuelauerit Ebion, Cerinthus, Marcion, Valentino, ceterisque, cui nouo nunc Euangelio citra veniam periculum credimus. Horribiles ac stupendis insidias Sætanæ, nihil non mouentis, ut nos à Christo dimoueat. Legimus autem ex eod. Anglico: respondente Domino, pro: Deo, quia illud magis Christo competit, quem loquentem ad hæreticos hic intraducit per Protopopæum. Deinde cum Quintino & Macereo verbis aliquot transpositis: & dilcentibus meis eadem ad vos prædicare mandaueram; semel Euangelium, & eiusdem regulæ doctrinam Apostolis meis delegaueram, sed quum vos non crederetis, libuit mihi, &c.

291. Resurrectionem promiferam, &c.] Rursus vel Macereo adnotante, tres has hæreses simul coniungit,

JULIAN, 2
stati onibus
E L L
V
6

vir antea hoc libro non semel, negantes Resurrectionem carnis, natiuitatem Christi ex virgine, & facientes Deum meliorem.

292. Talia capit opinari.] Verbum: capit (inquit Rhenanus) hoc modo solet usurpare; id est, accidit ut alias adhuc opiniones habeant heretici; aut: possunt adhuc alia opinari que exorbitant, ut vis verbi: capit, melius exprimitur. l. i. aduers. Marc. Si deprecari capit in creatore. Addit autem ad explicationem Quirinus: Hic adstruit quod perpetuo videmus esse verum. Fieri solet (inquiens) ut qui semel à via veritatis contumaciter aberrarit, in profundissimum barathrum mendaciorum demit, & corrumpat, & aliena prorsus opinetur ac somniet. In Synodo Gangrensi proter conabar (& non refractarius probatum pure) quod vniuersi heretici reus, omnium simul reus est. Hercules plurimum modo (sicut est in proverbis) connexa sunt, & vitiosa simul hereses, non minus arde, quam Samsonis vulpium cauda. Qui Gnosticus est hoc auro, Simoniacus est, Marichianus est, Arrianus est, Arianus est, & quous alius est ex eo numero. Nihil enim tam impium momenti sunt illi, nihil vniquam tam ridiculum seu falsosum mentiti sunt, quod sectatores non habuerit, & quod à Gnosticis in medium modo non proferatur.

LIBRI DE PRÆSCRIPTIONIBVS ADVERSVS
HÆRETICOS PARS ALTERA, QVÆ
inscribi possit de Hæresibus.

CAP. XLV.

293. Sed nunc quidem generaliter actum est à nobis, &c.] Addimus à, ex MS. Vatic. cod. Hucusque vero (inquit Quirinus) Tertullianus de Præscriptionibus, id est: Exceptionibus ac defensionibus, quibus Catholici valeant hereticorum depellere calumniosas intentiones, in genere disseruit. Speciatim iam singulos proponit Hæresium Auctores, qui quasi iudicio contendere non verebantur in Ecclesiam Christi. Atque adeo alterum quandam cum bellum post hunc subrexit, quo nominatim ad eum suum perstrinxit hereticos, qui scditiosis factionibus Ecclesiam Christi vexarant, & vexabant adhuc. Quare & nos prima facie iudicabamus distinguendum hunc librum in duos, sicuti sub calcem Argumenti adnotauimus, exemplo Quirini, & initio Rhenari ac Trichemij, qui posteriorem hanc partem, Librum de Hæresibus inscribunt, maxime quum in MS. Anglico non reperitur, & in Vaticano ita à priori distinctus sit, ut etiam anteponatur libro de Præscriptionibus aduersus hæreses. Perim quia nimis abruptum foret exordium: Quorum hereticorum, & quod etiam Gelenius censebat male reuulsam fuisse hanc partem à precedenti, malimus sequi vulgaris editiones, & posteriores etiam ipsos Rhenari, in quibus Adnotationes in prioribus libri partem à posterioribus non distincti. Sufficit (siquis forte in alia sit sententia) hic adnotasse distinctionem, & singulas hæreses numero quodam prætulerit, ut si quis velit, possit citare aut per capita, aut per Hæreses, exemplum secuti Epiphanius & B. Augustini. Præter quos interim præterea existant qui de hæresibus scripserunt antiquiores, B. Irenæus & Philaster, posteriores vero Theodoretus, Euthymius, Damascenus, B. Isidorus, Hrabanus, Honorius, ac Gratianus, & qui nostra tempestate scripserunt Bernardus Lutemburgus, & Gabriel Præcolus, qui multum hic me inuerunt; Ego verò etiam hac occasione multos in illis locis restitui. Ad quos etiam, quod ad reliquas hereticorum blasphemias adinet, Lectorem remitto: Vti etiam ad Nicolaum Sanderum Anglum de Visibili monarchia lib. 7. ubi singulis singulorum hereticorum hæresibus Antidotum ex Patribus adponit. Quarum inter eas que Iudaismi sunt, quatuor nempe, & eas que post Euangelium insurrexerunt, numero xxxj. sepa-

ratim distinximus. Proinde capit huius titulum dante De Iudaismi hæresibus 1111. Dosithei Samaritani, Sadducæorum, Phariseorum, & Herodianorum. Hoc adnotandum autem, antequam ad singulas hæreses veniam, quod Epiphanius & Quirinus libro de hæresibus ante Christum, quatuor genera hæresium ponant; Barbarissimum nempe, ad Adam erare usque ad Noë; Scythissimum, à Noë usque ad Phalec & Rogau; Hellenissimum sine Gratiano, Sarsch ad Abrahamum usque, sub qua Philosophorum sectas comprehendit; & Iudaissimum, à filij Isaac da temporibus ad Christum usque, quibus addit Epiphanius & Samaritissimum, faciens 4. eiusdem sectæ theos, Sebuos, Essenos, Desitibos. B. Honorius vero lib. de hæresibus, tria duntaxat, Iudeorum, Peræorum, & qui in Ecclesiam irruerunt. Quorum quæ ad Hellenismi seu Paganorum hæreses adnotat, Epiphanius ac Damascenus quatuor duntaxat Philosophorum sectas enumerant, nempe: Pythagoricam seu Peripateticorum, Platoniorum, Stoicorum, & Epicureorum, quam Honorius, qui Peripateticos à Pythagoreis, Academicos à Platonis, & Cynicos à Epicureis distinguit; addens interim non male Epiphanius, quia & Indorum Gymnosophistas. Irenæus recenset infra lib. adu. Marc. I. quibus addit per eum ibidem meminit, Petrarum Magos, & Egiptiorum Hierophantas, itidem & Gallorum Druidas. Scribit autem ferè integrum librum de Antiquitate, aduersus Platonicos.

294. etiam specialiter quibusdam reprobabimus.] Rectè hoc interpretatur Macerius, non de statu sequenti, quem DE HÆRESIBVS interpretari debere liceret, vti diximus, sed de libro, quibusdam reprobabit aduersus hæreses quosdam specialiter reprobatis qui toto hoc Tomo continentur, quorum catalogus habes supra pagina prima.

295. Taceo enim Iudaismi hereticos.] Tertullianum, Iudaismi hæreses recensentem ex præteritis veteribus, Philaster, Epiphanius, Damascenus & Honorius, in hoc tamen diuersi, quod primus 28. aliter tertius 8. Auctor denique quatuor duntaxat enumerat quantum adparet, ex professo prætermittens Essenos sectam, quod ea, vel Iosepho teste, ceteris sit probabilius & neque hæresis dici possit, quod secundum Epiphani-

ex Philone libro de Therapeutis, ad fidem Christi mox conuersi fuerint, atque adeo primi ex illis Christiani ex-
 arti Monachi. Habet id Iosephus tum lib. 2. de Bell. Iu-
 daico cap. 7. tum Antiq. Iudaic. lib. 18. cap. 2. ubi præ-
 terea Phariseorum & Sadduceorum, de quibus mox la-
 tus, & quartam Iudæ Galilæi sectam commemorat.
 Porro à Philastro 28. Iudaismi hæretici recensentur: Ophi-
 te, Caiari, Sethiani, Dosithei, Sadducei, Pharisei,
 Samaritani, Naʿarai, Esseni, Helognostæ, Renarum
 cultores, Mysorite, Musaccaronite, Troglodyte, For-
 tuna cæli cultores, Bahalite, Astarite, Molochite, To-
 phet are cultores, Puteorite, Serpentis are cultores, Sub-
 terranei, Thamar cultores, Belice, Bahalite, Phyonisse,
 Astharote, Herodiani. Ab Epiphano 7. scribe, Pha-
 risei, Sadducei, Hemerobaptiste, Ossæi, Naʿarai, He-
 rodiani. Ad Damascen. Samaritani, Cortheni, Iebusæi,
 Esseni, Dosithei, Scribe, Pharisei, Sadducei, He-
 merobaptiste, Hosijni, Naʿarai, Herodiani. Ad Ho-
 norio, Pharisei, Sadducei, Esseni, Marbonai, Geni-
 ste, Merista, Samarite, Hemerobaptiste. Ab Au-
 gustino denique: Dosithei, Sadducei, Pharisei, He-
 rodiani. A Hrabano de Institut. cler. lib. 2. c. 58. Pha-
 risei, Sadducei, Essæi, Marbonai, Genista, Meristei,
 Samante, & Hemerobaptiste. Quos omnes ut in con-
 cordium quandam contrahamus, imprimis præter 9. prio-
 ri & vltimum Philastri, reliqui sunt potius idololatæ
 quam scitarij. Ophite, Caiari, Sethiani, post Euangelium
 ab Auctore recensentur. Esseni inter hæreticos deputan-
 di non veniunt. Samaritani Dosithei erant discipuli,
 & præter idem, quem admodum Cortheni & Iebus-
 æi sue Cortheni & Nebuai. Scribe cum Phariseis in-
 religantur. Hemerobaptiste, Hosijni, Naʿarai, Mar-
 bonai & Merista, peculiarem quidem hæresim habebat,
 sed non ita noti, Geniste vero potius schismatici cen-
 sendi. Certè B. Hieron. Dialog. adu. Lucifer. isdem penè
 verbis Auctorem imitatur: Taceo (inquit) de Iu-
 daismi hæreticis, qui ante aduentum Christi legem
 traditam dissiparunt. Quod Dositheus Samaritano-
 rum princeps Prophetas repudiavit. Quod Saddu-
 ceus ex illius radice nascetes, etiam resurrectionem
 carnis negauerunt, & c. ne hic prolixiores simus.
 296. Dositheum in quâ Samaritanis, & c.] Alii
 hanc esse existimo à Dositico, quem inter 7. primos Ec-
 clesiæ hæreticos recenset Theodoretus sub hæretic. lib. 1. cap.
 3. & (si Præstoli editio mendosa non sit) etiam Egesip-
 pus, in quo ego inter: nihil tale repperi. Hunc enim Sa-
 maritanum fuisse non modo Auctorem, sed & B. Hiero-
 nyim. Dial. adu. Lucifer. & Epiphanius ac Damascenus
 adfirmant; Philaster Iudæum vocat generali nomi-
 ne, qui plures etiam eius errores recenset, quomodo &
 Damascenus, in hoc tamen consentientes cum Auctore
 & Hieron. quod primus ausus est Prophetas repu-
 diare. Vnde plura apud Epiphanius her. 13.
 297. Taceo Sadduceos, & c.] Consentient. Au-
 stori Iosephus, Philaster, Epiphanius & Damascenus,
 quod ex Dosithei erroris radice surgentes, et ipse
 etiam Prophetas repudiantes, item posteriores, quod
 ausi sunt etiam ad hanc hæresim resurrectionem
 carnis negare, addentes præter alia à Sadduceo homine
 Iudæ sic appellatos, immo & à iustitia quam iacta-
 bant, Epiphanius & Damascenus, ut ipse quum Saddu-
 ceus Hebraice istum significet. Patet autem illud de negata
 carnis resurrectione, Matth. 22. Marc. 12. Luc. 20.
 & Act. 23. Iosephus etiam satis consensit, dum ait eos
 cum corpore simul & animas extinguere.

298. Prætermitto Phariseos, & c.] Quod hi ad-
 ditamenta quædam legi (nam sic lego, pro: legis)
 adstruxerint, patet Matth. 23. ubi Phariseos & Scri-
 bas, graphicè suis depingit coloribus, & apertius
 Matth. 15. & Marc. 7. quum ad illos Christus dixit:
 Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter
 traditionem hominum, & c. vel Honorio sic interpretan-
 te. Adludit eodem etiam Iosephus, dum ait ex ho-
 rum præscripto & interpretatione, solere fieri quicquid
 ad precesiones sollempnes ac cultum iunium adimeret: Et
 certiorum eos legalium rituum notitiam profiteri: Et
 Damascenus item, dum expiationes arcorum & alia
 eiusmodi illis tribuit. Denique magis dilucidè Epipha-
 nus de Scribis, hæres. 16. (quos sub Phariseis compre-
 hendit Auctor) consuetudines (inquit) seruantes, quis
 non ex lege didicerant, & similia de Phariseis, ali-
 que multo plura, hæres. 17. Accepisse verò eos ipsam
 quod habent nomen, ab eo quod à Iudæis diuisi
 sunt, præterquam quod ex etymologia nominis Hebræica
 manifestum est; adseruit etiam à Damasceno & Hono-
 rio, ac Hieron. ubi supra.
 299. cum his etiam Herodianos, & c.] Idip-
 sum adfirmant Philaster, Epiphanius & Damascenus,
 quorum duo variè, quum Herodem Christum esse
 dicerent: Damascenus nempe, percussim ab angelo (vbi
 legitur Act. 10. eundem qui occidit Iacobum fratrem
 Iohannis gladio: Epiphanius verò alludens ad Hero-
 dianos, quorum fit mentio Matth. 22. & Marc. 3. ac
 12. Herodem sub quo Christus passus est; quod ipsum
 probatum ab illis scribit illa scriptura Gen. 49. Non de-
 sciet princeps ex Iuda, & c. donec venerit cui restant que
 referuntur ipsi. nam sic illi legebant, Plura vide apud
 eundem, hæres. 20.

CAP. XLVI.

300. Ad eos me conuerto, qui ex Euangelio
 hæretici esse voluerunt, & c.] Caput hoc inscribimus:
 De i. ii. iii. iiii. v. post Euangelium
 hæresibus, Simonis Magi, Menandri, Saturnini,
 Basilidis, & Nicolai: in quo haud dubie, vti & in
 plerisque sequentibus, B. Irenæi librum primum aduersus
 hæreses, est imitatus, de quibus priusquam ulterius ali-
 quid dicam, iniicienda est hic mentio aliorum quorum-
 dam hæreticorum, qui ab Apostolo Paulo recensentur.
 Sunt illi: Phygellus & Hermogenes, 2. Tim. 1.
 Hymenæus & Philetus, 2. Tim. 2. de quibus supra
 cap. 3. Item Alexander, qui cum Hymenæo etiam con-
 iungitur, 1. Tim. 1. ac Alexander erarius nuncupatur,
 2. Tim. 4. qui quum eandem sententiam ab Apostolo
 cum Hymenæo acceperit, videtur etiam idem cum illo
 sensisse: resurrectio nem nondum esse factam. De quo plu-
 ra reperire est in eius epist. Commentariis, & apud Theo-
 doretum Præfat. in Polymorphum, ubi eum fabrum æra-
 rium vocat. Deinde Diotrophes, de quo conqueritur B.
 Iohannes Apostolus Epist. 3. quod amans Primatum ge-
 rere se non reciperet, & plura Pen. Beda in eius loci
 Commentario. Porro Pacianus coniungit tamquam pri-
 mos tres hæreticos: Simonem Magum, Menandrum,
 & Nicolaum.

HÆR. I.

301. primus omnium Simon Magus, & c.] Im-
 primis primam etiam hæresim post Christum Simonis
 Magi facit Epiphanius, hæres. 21. ubi hæc omnia latissi-
 me tractat, Simonem oriundum dicens à Githarum ci-
 uitate in Samaria. Similiter etiam Eusebius hist. Eccles.
 lib. 2. cap. 12. post eum Niceph. lib. 2. cap. 14. & ante

JULIAN,
 stati onibus
 ELI,
 V
 6

hos omnes Ignatius Epist. ad Trallicenses, item Cyrillus Hierosol. Catech. 6. Deinde quod paucis Auctor expref-
sit: qui in Actis Apostolorum condignam me-
ruit ab Apostolo Petro iustamque sententiam,
prolixè ex cap. 8. Act. profequitur B. Irenæus lib. 1.
cap. 20. Epiphanius & Theodoretus. Item quod hic est:
Hic aulus est summam se dicere virtutem, id est,
summum Deum, isdem penè verbis ille habet: Ipse se
docuit sublimissimam virtutem, hoc est, eum qui sit su-
per omnia pater, & sustinere se vocari quodcumque eum
vocant homines, Deum nempe (vbi apertius habet Cy-
rillus Hierosol.) nam hoc est quod pramisi: Hic igitur
à multis quasi Deus glorificatus est. Id ipsum habent etiã
Philastrus, Epiphanius, Theodoretus, immò & B. Lu-
cas Act. 8. his verbis: Hic est virtus Dei, quæ vocatur
magna, & B. Hieron. adu. Lucifer. Quod verò mun-
dum ab angelis suis institutum diceret, adstruunt
etiam B. Irenæus, Philastrus, Epiphanius, Theodoretus,
vbi supra: quò accedit etiam Damascenus dicens: Quòd
Deum mundi effectorem negabat, & Isidorus Etymol.
lib. 8. cap. 5. Honorius & Erabanus vbi supra, ac Gra-
tianus, dum & hunc errorem adtribuunt: Creatorem
non à Deo, sed à virtute quadam superna creatum. Rur-
sum quòd adseruerit: à Dæmone se oberrante, qui
esset sapientia, descendisse; quærendum apud
Iudæos, se in phantasmate Dei, non passum, sed
esse quasi passum, partim sic explicat Irenæus: Docuit
semetipsum esse, qui inter Iudæos quasi filius apparuerit.
Et Epiphanius: Error (inquit) ille seipsum red arguit.
Quum enim dixerit, quòd ab ipso facti sunt angeli per ip-
sum intelligentiam, rursus dicit se transformatum esse
per singulos cælos, vt lateret ipsos in descendendo. Cla-
rissime verò Theodoretus. Mutatum descendisse, ne ab
angelis agnosceretur, qui creationis officium administrat,
& in Iudæa tanquam hominem apparuisse, quum non
esset homo, & passum esse, quum non esset passus. Quibus
quòd ad posteriorem partem adinet, consentit etiam B.
August. heres. 1. Porro quomodo ipsi erecta fuerit statua
Romæ, diximus supra Tom. 1. Apolog. cap. 13. num. 200.
& de Helena ipsius meretricis infra dicemus, libro de
Anima, vbi agit nominatim aduersus opinionem
Simonis hæretici. De eadem heres. sic supra Auctor
cap. 33. Simonianæ autem Magiæ disciplina ange-
lis seruans, vtique & ipsa inter idololatrias de-
putabatur, & à Petro Apostolo in ipso Simone
damnabatur. Sub Claudio autem & Nerone Cesari-
bus claruisse constat. Addit præterea Theodoretus ex hac
radice ortos Dositinos, Cleobanos, Gorthenos, Masbo-
thas, Adriacistas, Eutyebitas, & Canistas, hæreses
septem. Quorum Eutyebitas Clemens Alexandr. Strom.
lib. 7. sub finem, dictas dicit ex iis quæ nefariè perpe-
trarunt.

HAER. II.

302. Post hunc Menander discipulus eius, &c.]
Quòd Menander eadem dixerit quæ Simon ipse,
& quicquid se Simon dixerat, hoc se Menander
esse dicebat, latius tradunt B. Irenæus lib. 1. cap. 21.
Euseb. hist. Eccles. lib. 3. cap. 20. Philastrus, Epiphanius,
& Theodoretus vbi supra. Consentunt etiam B. Augu-
stinus, Isidorus, Honorius, Erabanus, & Gracianus
heres. 2. dum illi & eius discipulis Menandrianis erro-
rem adtribuunt, quòd mundum non à Deo, sed ab angelis
conditus fuerit, quòd etiam habet Damascenus; sed (se
emendatè sint codices) in hoc dissentit ab aliis & Au-
gustino, quòd dicit Simonianos id negasse. Similiter confir-

mant Philastrus, Epiphanius, & Theodoretus, illud
Auctoris: negans habere posse quemquam salu-
tem, nisi in nomine suo baptizatus fuisset; & con-
nium latiss. Euseb. hist. Eccles. lib. 3. cap. 20. qui eandem
multos Antiochia seduxisse tradit, ex Apolog. B. Iulij
Martyris. Ille autem addit & ipsam Samaritanam
fuisse in vico Caparetura ortum, qui sectatoribus suis ve-
nimè eos morituros esse persuasit. Fugendum eandem
Menandrum, & rotam collectionem malignitatis con-
monet B. Ignatius epist. ad Trallicenses. Vixisse autem sub
Vespasiano tradit Niceph. hist. Eccles. lib. 3. cap. 11. & ad-
uersus eum scripsisse dicit Theodoretus B. Iustinum Ma-
tyrem, Irenæum, & postea etiam Origenem. Scripsit
tra eundem caput integrum Auctor infra lib. de Ana-
ma, & alterius capitis partem de vi mortis.

HAER. III.

303. Secutus est post hæc & Saturninus, &c.]
Saturninum patris etiam Antiochenum fuisse
Philastrus, ab ea (inquit Irenæus lib. 1. cap. 22. 194
est apud Daphnem, addens eum in Syria scriptis heres-
ses, quem Saturninum vocant Epiphanius heres. 13. &
Theodoretus, ac eiusdem etiam meminit B. Hieron. vbi
supra. Cuius errores sequentes partim ipsi, partim alij
enumerant. Primum nempe: Inaccessibilem virtutem
id est, Deum, in summis & illis infinitis partibus
& in superioribus manere, longè autem ab-
stantes ab hoc angelos inferiores mundum esse,
agnoscunt Irenæus, Philastrus, Epiphanius, & The-
doretus ipsi Irenæi verbis. Augustinus, Damascenus
quare adiciendum est in versione Materis sanctam
cui commisit membrum. Illud verò: Quia phantasma
quidam luminis de sursum in inferioribus trans-
sisset, ad similitudinem illius luminis angelos
minem institueret curalle, &c. (secundo cum huius-
modi angelos omitti debere insinuat Materis) hanc
explicatur ab Irenæo, Philaastro, Epiphanius, & The-
doretis, in hanc sententiam: Angelos desursum à summo
testate lucida imagine apparente, quum eam contem-
plarentur, eo quòd statim recurritur sursum, ad hanc
semel ipsos dicentes: Faciamus hominem ad imaginem
similitudinem nostram. Primòque (vt dicitur in
Tertulliani ipsius verbis vtræ ex libro de Anima) opus
fuisse futile & inualidum & instabile: quia
ra vermibus instar palpitasse, quòd consistens
deessent. Dehinc ex misericordia summe propi-
tatis, ad cuius effigiem nec tamen plenè perpen-
temerè structus esset, scintillulam vitæ conueni-
que illum exsuscitavit & crexit, & condidit
animavit, & post decessum vitæ ad mactandam
tura sit. Deinde agnoscunt & illud eiusdem: Quia
in substantia corporis non fuisse, & phantasma
tantum quasi passum esse, Philastrus, Epiphanius,
& Theodoretus, addentes quòd seipsum Christum
adseruerit. Denique quòd dixerit: relecturectionem
nisi nullo modo futuram esse, colligitur ex
secundo errore, vbi dixit: reliqua hominis partem
& ab illo id non repetitur. Sub Adriano autem
commemoratur Euseb. hist. Eccles. lib. 4. cap. 7. quum
placet, quàm quòd alij sub Traiano cum collegeret, se
constet simul capisse cum Basilide, quem etiam
Adriano recensent; maxime quum mecum fuerit
doretus & Clemens Alexandr. Strom. lib. 7. quum
quòd Glauciam sibi magistrum adseribat, cuius
alij, qui Menandri discipulum faciunt.

HÆR. IIII.

304. Postea Basilides hæreticus erupit, &c.] Basilidem Alexandrinum in Aegypto virum sparsisse, non modo Eusebii loco iam citato, sed & B. Irenæus scribit l. 1. c. 23. (ubi titulus capituli, cum eo qui erat præcedentis, debet commutari; neque enim hic, sed ibi de Saturnino egit) & meminerunt eiusdem præterea B. Ignatius ubi supra, Firmilianus epist. 75. inter opera B. Cypriani. Et nominatim B. Hieron. adu. Lucifer. breuibus expressit, quod latius Auctor. Tunc Basilides (inquit) summum Deum nomine Abraxas cum trecentis sexaginta quinque aditionibus commentatus est; qui & Comment. l. 1. in Anos, Misirram sub eodem aliarum litterarum numero ethnicis esse scribit, quem Basilides Abraxas portentuosus appellatur nomine. Similiter etiam B. Irenæus ubi supra, & Augustinus hæres. 4. per litteras septem Græcæ vocis ΑΒΡΑΞΑΣ explicat illud Auctoris: cuius nomen hunc in se habeat numerum computatum. Nam (inquit) α. & β. unum & duo, ρ. & α. centum & unum, ζ. & α. sexaginta & unum, & γ. ducenta faciunt, quæ sunt in summa cccxv. Nec dissentiant Epiphanius, Theodoretus, & Damasceus, nisi quod legant: Abraxas, ubi eadem sunt etiam Græcæ litteræ. Hinc verò patet legi debere: Abraxas tribus in locis, pro eo quod erat: Abraxan, & Abraxæ, & Abraxa, & à quo mentem creatam, &c. ubi Latine expressit verbum, prouidentiam, virtutem, & sapientiam, quæ B. Irenæus Logon, Phronesis, Dynamis, & Sophiam, secundum quem & Epiphanius, Theodoretus ac Damasceus, omnino etiam lego: Ex illa prouidentiam; ex prouidentia virtutem, & sapientiam. Interpretatur autem Macerem angelorum probolas, primis phalangis partes; nam singulis angelorum ordinibus singulos cæli illi adscribunt paulo apertius à primo usque ad trecentessimum sexagesimum quantum. Illi interim magis probatur, ut dicamus Synonyma: aditiones, & probolas; nam sic ab Irenæo frequenter, & Auctore infra l. adu. Præscian accipitur. Porro Irenæus & Philastrius agnoscunt etiam illud: in vltimis quidem angelis, & qui hunc mundum fecerunt, nouissimū ponit Iudæorum Deum, &c. sed latius Epiphanius & Theodoretus item & illud: Christum autem venisse in phantasmate, non ab hoc qui fecerit mundum, sed ab illo Abraxas missum, Irenæus, quibus præterea addunt Epiph. ac Theodoretus sine substantia carnis fuisse. Responsum quod subiungit Auctor: Hunc passum à Iudæis (nam sic lego ex Ms. Vatic. pro: apud Iudæos) non esse, sed vice ipsius Simonem crucifixum esse, Cyrenæum nempe, non ille modò, sed etiam August. Isidorus, Hrabanus & Gratianus. Priores etiā illi agnoscunt illud: Martyria negat esse faciendā, sed latius. Illud denique quod grauer carnis resurrectionem impugnabat, &c. solus Irenæus, quamquam obscurus, dum illi adtribuit: Anima soli esse salutem, corpus verò natura corruptibile existere; quod iterum repetit Auctor infra lib. de Resurrect. carnis sub initium. Qui etiam l. 1. Carm. adu. Marc. paucis hæresin primariam Basilidis expressit.

Tantos esse Deos Basilides credere iussit, Quantos & dies annus habet, tot denique mundos.

Et iterum, uti diximus, etiam hic sub Adriano Casare vixit, & aduersus eum scripsit (Eusebio ac Theodoro testibus) Agrippa, cui cognomen Castor, Irenæus, Clemens Stromateus, id est Alexandrinus, & Origenes. Meminit

etiam filij eius Isidori Theodoretus.

HÆR. V.

305. Alter hæreticus Nicolaus emerfit, &c.] Etsi quinto hæresis ponatur loco ab omnibus Auctoribus prædictis, tamen secunda potius fuit, ut potè Simonis Magi contemporanea, quam Auctor quidem adtribuit Nicolao, qui de septem Diaconis, qui in Actis Apostolorum adlecti sunt, fuit; quemadmodum etiam Philastrius, Epiphanius, Damasceus, & Hieron. ad Cresiph. contra Pelagianos, ac epist. de Pribiano lapsò, qui interim aduersus Lucifer. non nisi Nicolaitas commemorat. Longè tamen aliter Clemens Alexandrinus Strom. lib. 3. & post eum Euseb. hist. Eccl. l. 3. c. 23. August. hæres. 5. Theodoretus hæres. fab. l. 3. & Niceph. hist. Eccl. l. 3. cap. 15. Nicolaum excusant; sed dumtaxat ab illo dictos Nicolaitas accusant. Hinc puro sic legi debere apud B. Ignatium epist. ad Trallianos: Fugite quoque & immundissimos Nicolaitas, amatores libidinis, malos calumniatores; nam talis non fuit Apostolorum minister Nicolaus. B. denique Irenæus l. 1. c. 27. Honorius, Isidorus, Hrabanus, & Gratianus dubie loquuntur. Certè B. etiam Ioannes Apostolus Apocal. 2. non nisi Nicolaitas fugiendos mandat. Et qui illud: Hic dicit tenebras in concupiscentia luminis, & quidem fæda & obscena fuisse, &c. atque ex ipsis natos, demones, & Deos, & spiritus septem, &c. etiam habent Philastrius, Epiphanius; qui latius prosequuntur illos quosdam turpitudinis natos, & quadam ex illis turpiora; quæ Auctor præterit. Barbara (inquam) quedam Principum nomina, quæ etiam Damasceus, Augustinus, commemorant. Reliqui verò Irenæus, Clemens Alexand. Euseb. Theodoretus, Isidorus, Honorius, Hrabanus, & Gratianus, quemadmodum Auctor supra c. 33. Nicolaitas non aliud faciunt, quam adfectores libidinis atque luxurie; iuxta Apostolum Apocal. 2. qui eos comparat tenentibus doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere & fornicari. Vixit Nicolaus, uti diximus, Apostolorum tempore, atque adeò Claudij aut Neronis.

CAP. XLVII.

306. Accesserunt his etiam hæretici illi, &c.] Titulum huius capituli facimus: De vi. vii. & viii. hæreticis, Ophitarum, Caineorum & Sethoitarum. quos longè post recensent Epiphanius Panarij lib. 1. Tom. 3. Augustinus, Theodoretus, & Damasceus, præter Gnosticos, quos hic primo loco subiiciunt illi. Illos quidem Augustinus & Epiphanius testibus à Nicolaitis ortos volunt; alij, uti Irenæus, à Carpocrate, quem adeò cum Cerintho & Hebione & reliquis, de quibus infra c. 48. 49. & 50. ad Cerdonem usque istis præmittunt. B. Irenæus verò adhuc serius, nempe post Marcionem, in titulo c. vlt. l. 1. Ophitas & Cainos collocat, nulla facta Sethoitarum mentione. Philastrius, uti supra etiam adnotauimus primo loco Ophitas, Caianos, Sethianos. Reliqui, Isidorus nempe, Honorius, Hrabanus, & Gratianus, Ophitas post Cerinthum ante Valentianos, & postea Caianos & Sethianos. Quo fit, ut certi nihil de tempore, quo hæreses sparsæ sunt, liceat desinire. Ex eo interim quòd Nicolao subiungat Auctor, & August. à Nicolaitis ortos Ophitas scribit, certè eodem tempore fuisse constat. Et verò non inter Iudæismi hæreses recensendas, etiam patet ex B. Hieronym. aduers. Luciferian. qui Ophitas inter eos numerat, qui Euangelia laniant.

Pp iiii

JULIAN, stationibus
ELII,
V.
6.

HÆR. VI.

307. qui Ophitæ nuncupantur. Nam serpentem, &c.] Clemens Alexandrinus Stromat. lib. 7. hos Ophianos nuncupat. Eandem vero nominis Etymologiam reddunt Philastrius, Epiphanius, Augustinus, Isidorus, Honorius, Hieronymus, et Gratianus, quod ὄφις Græce, serpens seu coluber Latine dicitur, quæ Ophitæ Christo præferebant, & adorabant, quod ipse (inquiunt) scientiæ nobis boni & mali originem dedit. Quod etiam ad Irenæum l. 1. c. 36. supradicto (nam inde id debet incipi, ut constat cum titulo caput in hæc verba:) Quidam etiam ipsam Sophiam serpentem factam dicunt; quapropter & contrariam existisse factori Adæ, & cognitionem hominibus immisisse, & propter hoc diæmon serpentem omnium sapienterem. Quibus addit Auctor, ac post eum Epiphanius, & aliam scripturam Nam. 21. de serpente æreo exaltato, quæ moti, ipsum introducebant ad benedicendam Eucharistia sua; ita enim profuso lego, quod nusquam neutro & plurali numero Eucharistia legitur; & dicit Epiphanius, Theodoretus, Augustinus, eius loco transse, ut mysteria, gratiarum actionem, seu oblationes in Eucharistia, quæ voces sacrificiis magis competunt, quæ Eucharistia recte dicuntur, quàm simpliciter Eucharistia. Quod quomodo scelerent, sic B. August. explicat. Habent (inquit) verum colubrum, quem nutriunt & venerantur. Qui & incantante sacerdote egreditur de caverna, & ascendit super altare inmixtum spelunca, & oblationes eorum lambit, & immolens se circa eas, regreditur ad speluncam, & ita confringunt oblationes in Eucharistiam, quasi à serpente Christo, ut illi putant, sanctificatas. Quæ ipsa verba etiam ante me citavit Rhenanus. Porro quæ hic habet de Ialdabaoth (quod nomen recte interpretatur Feu-ardentius, Patres generans) partim conformia hæres Saturnini, quod ad conditionem hominis adinet, partim noua, B. Irenæus l. 1. c. 34. Gnosticis, Epiph. hæ. 25. & 26. Nicolaitis & Gnosticis, item hæ. 45. Severianus tribuit, ac idem Epiph. hæ. 27. cum Tertulliano, Ophitis rursum, quomodo etiam (solum nomine Ialdabaoth. omisso) Theodoretus, & Augustinus. Ad quos compendij gratia Lectorem remittimus, quippe qui clariss. explicant quæ hic Auctor paulo obscurius, maxime autem ad Irenæum & Epiph. hæ. 27. qui isdem penè verbis utuntur. Suspicio propterea vocari ab Auctore totam istius erroris scenam, quod plures idem sentirent. Quædam dumtaxat adiciam ad maiorem intellectum necessaria. Legitur illud: omnibus ramen istis Aonem antestare, cuius sit nomen Ialdabaoth, ita reddat Irenæus: Eum qui à matre primus sit, Ialdabaoth vocare, quare haud dubie etiam apud Epiphanius legere oportet. Et prius genitum esse Ialdabaoth, pro eo quod perperam legitur: posterius. Deinde alterum Aonem inferioribus, siue aquis (viri Epiph.) Aonibus permixtum, ex quo Ialdabaoth conceptus sit, vocant Primum siue Primum. Deinde filios septem interpretatur Epiph. cælos septem siue Aonas, aut Deos, aut angelos, quos adeo Auctor postmodum virtutes nuncupat & angelos inferiores. Quos interim Irenæus & Theodoretus non omnes filios Ialdabaoth faciunt, sed ex illo ad septenarium vsque numerum processisse productiones. Lego autem mox: quem occlusisse superiora dilatatione, pro eo quod erat: dilatatione; nam præcedit conformiter Epiphanius, & sequitur, (quod, pro: illum, accipitur) in medietate relictum, extendisse eorum. Et quod ab Auctore homo institutus dicitur, ab illius interprete vertitur, formatus; item

excitatus, in pedes erectus, quomodo etiam transtulit Macerens; qui superiora (sicut etiam ubique legimus cum V. ag. MS. cod. non: superna) caelestia interpretatur. Denique illud: Christum non in substantia carnis fuisse, ita intelligendum ex Irenæo & Theodoro, quod Christum putabant cælestis in lesum descendisse, deinde Christo descendente, in incorruptibilitatem solum lesum passum fuisse. Quod autem salutem carnis sperandam non esse etiam hi dicerent, Auctori penulare est: verum de hoc infra latius lib. de Resurr. carni.

HÆR. VII.

308. Nec non etiam erupit alia quoque hæresis, quæ dicitur Cainæorum, &c.] Supra sic loquitur Auctor c. 33. Sunt & nunc alij Nicolaitæ, Caiana hæresis dicitur; & infra initio lib. de Baptismo: quædam de Caiana hæresi vipera venenatissima; quæ an eadem sit cum Cainæorum, in posteriorum locum deferret. Certe etiam istos Caianos vocat Philastrius, Epiphanius, Augustinus, ac Damascenus; demique Hieronymus, ad Lucifer. dum coniungit Ophitas, Caianos, Carpocratæ, Cerinthum, Hebionem, Auctorem quoniam apparet, imitatum Clemens vero Alexandr. Stromat. Caianitas, Irenæus magis proprie, ut & Theodoretus, Cainos: quia nomen vno consensu inde omnes ducunt, quod Cain magnificabant, quasi ex potenti quædam virtute conceptum; sed & Iudam proditorum defendebant, ut cum Auctore idem sentiant. Alii secundum posteriorum quam hic refert sententiam, proterquam quod Philastrius eam hæresin à Caiana abegit, (subiungit post Nicolaium) & Epiphanius idem penè verbis secundum veramque, legimus cum ex MS. Vatic. cod., potestates huius mundi, prope testates hæ.

HÆR. VIII.

309. Sed & illa hæresis processit, quæ dicitur Sethoitarum, &c.] Idem Sethiani vocantur à Epiphano, Theodoro, & Damasceno, dicit à Setho Iulio, qui loco Abelis natus est, quem etiam veneratur, testibus Philastrio & Augustino, qui fere sunt verbis repetunt illud: Duos homines ab angelis constitutos, &c. maxime Epiphanius, & multo præcise verò ad Irenæum haud dubie, dum scribunt quædam scribere: ut dicant Christum Sethi fuisse.

CAP. XLVIII.

310. Carpocrates præterea hanc tulit hæresin, &c.] Inscriptionem huic capiti damus: De ix. hæresibus post Euangelium, Carpocratæ, Cerinthi, & Hebionis. Et qui hæc, uti supradiximus, scriptores etiam coniungunt, sed is longe præcipuus, quibus sapite præcedenti actum est, & iudicatum Nicolaitas & Gnosticos.

HÆR. IX.

311. Vnam esse dicit Virtutem, &c.] Quædam dem non solum nostro Auctori, sed & à B. Irenæo l. 2. c. 24. August. hæ. 7. Theodoro, Damasceno, Hieronymo, & Hieronymo, Carpocratiani à Carpocratæ, cuius huius hæreses sectatores, omnino penè leguntur, & apud Philastrium, & apud Epiphanius, hæ. 25. Carpocrates, non: Carpocras, maxime quoniam Irenæus appellatur à Clemente Alexandr. Strom. l. 3. Et hæc hæresis, Eccles. l. 4. c. 7. Hieronym. ad Lucifer. Hymenæus dicitur dixisse illum: vnam virtutem, ex qua proleptæ gelos, mundum condidisse, agnoscunt Irenæus, Philastrius, Theodoret. Epiph. August. Et idem cum Philastrio

Christum natum ex semine Ioseph, hominem tantummodò, Item & priores illi, solummodò animam Christi in cælum receptam, ex quo colligere, tentata animarum sola salute (id est, uti rectè interpretatur Macerius, quandoquidem sola anima salus creditur) nullas corporis resurrectiones. Porro alterum eius errorem de Metemphychofi animarum, integro capite refutat Tertullianus in fr. de Anima, ubi de eo latius, utem de descensu animæ à cælis, & quòd Magus & fornicarius fuerit, atque adeò de incastis & nefandis Carpocratianorum mysteriis, & sociis eius Marcellina. Hoc unum addam, quòd Gnosticorum præcipuum Auctorem faciunt Carpocratem Irenæus, Epiphanius, Eusebius & Nicephorus, Alexandrinum genere Theodoretus, qui etiam filium eius Epiphaniem commemorat, & eodem tempore, sub Adriano nempe Imperatore, cù Basilde vixisse scribunt Eusebius & Nicephorus. Adversus huic scripsisse Egesippum testatur Haymo.

HAER. X.

312. Post hunc Cerinthus hæreticus erupit, &c. [Istud intelligendum, ut: post, non ordinem temporis, sed narrationis significet, quum multo ante, & sub Apostolis, eruperit Cerinthus. Nam imprimis Philastrius & Epiphanius dicunt à Cerintho seditionem motam, dicente Gentes debere circumcidi; contra quam hæresin Decretum contrarium promulgatum est in primo Concilio Hierosolymitano, Act. 15. & addit Epiphanius, etiam contra huic scriptam Epist. 1. ad Corinth. ab Apostolo Paulo de resurrectione mortuorum. Deinde de B. Apostolice legitimus apud Irenæum l. 3, cap. 3. ex relatione B. Philastrii, quòd reperiens Cerinthum in balneo, statim inde profugerit, quòd ipsum etiam transcripsit (longè ante Carpocratis mentionem) Eusebius l. 4. hist. Eccl. c. 22. Theodoretus & Nicephorus l. 4. c. 14. & id ipsum quidem refert Epiphanius, hæ. 30. corrigisse sub Traiano de Hebione, aut potius (vri corrigendum iudico) de Cerintho. Quorum quum nemo aliud narret quam vocem Ioannis, Fortassis ne balneum corrumpat, nescio unde desumpserit Philastrius, quòd Eusebius citans, dicat Cerinthum ruinam eius domus extinctum à quibus & B. Hieron. advers. Lucifer, non dissentit, addens in super Catal. Script. Eccl. quòd Ioannes Apostolus rogatus ab Asia Episcopis, adversus Cerinthum, & maxime tunc Ebionitarum dogma confutans, qui adserbant Christum ante Mariam non fuisse, Evangelium scripsit. Imitatus haud dubie ipse Iren. l. 3. c. 11. Atque eosdem cum Carpocrate errores, de mundo ab angelis instituto, & Christo homine tantum sine diuinitate, ei adscribunt Irenæus l. 1. c. 25. Philastrius, Epiphanius, Augustinus, Theodoretus, & Damascenus. Verum illud: Legem ab angelis datam, & Iudæorum Deum, eum nempe qui legem dedit, angelum esse unum ex iis qui mundum fecerunt, nõ Dominum, Epiphanius ceteris apertius tradit. Adscribunt eidem præterea Augustinus, Theodoretus, Isidorus, Honorius, & Hrabanus, post Eusebium Chilastarum errorem, à quo quum alieni non fuerint, Irenæus & Tertullianus ex proposito omisisse videntur; scripsit interim adversus eundem Cerinthi errorem Gaius & Dionysius Alerandrinus. Quum autem omnes alij Cerinthus & Cerinthiani legant, certe ita etiam castigandi sunt Isidorus & Honorius, pro: Cerinthiani à Cerintho.

HAER. XI.

313. Huius successor Hebion fuit, &c. [Successorem Cerinthi Hebionem sive Ebionem, vocant etiam Philastrius ac B. Hieronym. advers. Lucifer, quibus

consentire videntur, qui cù Auctore Hebionem Cerintho postponit, B. Iren. l. 1. c. 26. Epiphanius, Augustinus, Damascenus, Isidorus, Honorius, & Hrabanus. Eusebius verò econtrario Hebionem Cerintho præponit, quemadmodum etiam Theodoretus, ac Nicephorus l. 3. c. 3. Et ut sit, eodem tempore unà cum B. Ioanne Apostolo vixisse utrumque constat ex supradicto testimonio B. Hieronymi Catal. Script. Eccl. sub Traiano nempe, post Hierosolymorum excidium, uti Epiphanius tradit. Nominis autem etymologiam, ac si dicas mentis inopem, ex Hebræo reddit Eusebius. Porro differentiam, quam hic Hebionis à Cerintho facit Auctori, quòd à Deo dicit mundum, non ab angelis factum, Philastrius constituit inter Carpocratem & Cerinthum: sed emendatos non esse codices, patet ex Irenæo, qui id ipsum Ebionem tribuit, tanquam diuersum à Cerinthi hæresi, & Hebionem id ipsum tribuit etiam Theodoretus. Quòd denique Legem proposuerit cum Evangelio, testantur Scriptores ceteri de hæresibus ad B. Augustinum & Theodoretum usque, ipse Auctori supra c. 30. & B. Hieron. in 10. c. 15. ubi & Millenariorum hæresin ipse adscribit. De altero eius errore, quòd Christus nudus homo fuerit, infra latius l. de Carne Christi, ubi illum Auctori redarguit.

CAP. XLIX.

314. Valentinus autem hæreticus multas introduxit fabulas, &c. [Inscribimus hoc caput: De XII. XIII. hæresibus post Euangelium, Valentini, Ptolomæi ac Secundi & Heracleonis. Quos etiam enumerat B. Irenæus, nempe lib. 1. c. 5. Secundum, ac cap. 6. Ptolomæum, & lib. 1. c. 5. ac lib. 2. c. 4. Valentinum, quem coniungit cum Ptolomæo & Heracleone, & Marcum cum Colarbasæis cap. 8. Philastrius verò etiam ab invicem distinguit Ptolomæi, Secundi, Heracleonis, & Marci hæreses; Epiphanius, Augustinus, Damascenus, Secundianus à Ptolomæis, & Marcianos à Colarbasianis & Heracleonitis distinguunt. Quos omnes Collegium Valentinianorum appellat, lib. adu. eos Auctori verbis max citandis.

HAER. XII.

315. Introducitur enim pleroma & Eones triginta. [De Valentini & Valentinianorum hæresi aliquid supra diximus cap. 7. 30. 33. 38. & 43. tractatum verò præcipuum differimus usque ad initium lib. infra adversus Valentinianos, ubi latissime tractatur quicquid ad pleroma, id est, locum cæli: aliter, à plenitudine sic appellatum, & Eones triginta adinet: hic tantum quedam adiciemus ad loci huius castigationem & intellectum. Primum itaque Syzygias, id est coniugationes, rectè interpretatur Macerius coniugationes matrimoniales; nam ea Græca vox συζυγία, coniugium & coniugationem significat; unde & infra lib. adu. Valent. c. 7. Auctori appellat coniugationes masculorum & foeminarum. Deinde legisse etiam ipse videtur, quòd habet Pat. cod. Sed enim ex his quoque processisse, pro: ex eisnam refertur ad proxima, hominem & Ecclesiam. Et cum eodem & Philastrio lego: hanc esse triacontada, id est tricenarium; nam Accusativum casus est Græcè τριακοντάδα, & singularis numeri, non pluralis; quare non convenit illud quòd erat prius: hæc. Ibidem ex MS. Pat. quæ sit in pleromate, pro eo quòd alij sit; & ex lib. adu. Valentinia, Ogdoadæ, pro: Octoadæ. Rursum probè ille ad maiorem intellectum illius de trigésimo Eone (Sophia nempe) quòd nihil sit ascendere in superiora, addit: pleromatis, & illud: penè dissolutum esse, interpretatur de dissolutione substantiæ

JULIANUS
stationibus
BLII,
V.
6.

huius Aeonis in substantiam uniuersa. Atqui lego cum Macereo, & partim Rhenano: nisi quia nullus ad constabiliendum illum, ille quem adpellant Horon, confirmasset illum dicto Iao. Hoc pronuntiatio appellat: pro eo quod legebatur corruptiss. nisi quia misisset, &c. confirmasset illum dicto hoc, Pronuntiatio appellat; ut referatur ad Horon, qui adinstar exclamantis Iao proclamauit, non aliter atque fecit, qui postea Sophia huius filia Achamoth eundem ascensum in pleroma tentaret, sicuti legitur infra latius lib. adu. Valentin. & recte interpretatur suis in hunc librum Adnotationibus Macereus. Addens rectius hic etiam legit Iao, secundum & Irenaeum & Epiphanium ac Tertullianum infra, quam Iaoth, quod legebat Rhenanus, quia illud nomen erat filij Ialdabaoth iuxta Irenaeum, de quo ne somniabant quidem Valentiniani. Quid autem Iao significet, & Horos, ibi latius. Addens autem: Hoc pronuntiatio appellat, ac si dicat, tale sortitur nomen ille pleromatis custos, adiuuat ad Heraclonitarum & Marciorum heresim, quae (Irenaeo lib. 1. cap. 9. & Epiphano her. 3. 4. testibus) hoc adstruebat quod primus ille pater, qui infra vocatur Propator Bythos, pronuntiando & aperiendo os, Verbum emisit, quod adstans, quemlibet Aeonem nomine suo appellabat. Quare recte Rhenanus Lectorem remisit ad illud infra de Heraclone: sed nouitate quadam pronuntiationis vult videri alia sentire. Introducit enim imprimis illud fuisse quod pronuntiat. Rursum quod obcursum, dixit Auctor: Itum autem Aeonem in defectionem factum Achamoth, dicit in passionibus desiderij quibusdam fuisse, transfert Macereus ac si dicat: ab isto Aeone factam in defectione Achamoth (ita vocat partem abortiuum semineum, quem supra c. 7. Enthymefin & Ectroma dixit, de quo lib. adu. Valentin. latius, uti & de nomine Achamoth) etiam ipsam in passionibus desiderij quibusdam fuisse. Oportet enim sic locum, alioqui corruptissimum, etiam in contextu emendari, ut correspondeat eis quae habent Irenaeus, Epiphanius, & Auctor ubi supra. Cum quibus etiam omnino lego: Achamoth, pro Achamote, quia illud Graeco & Latine legitur; & proinde etiam contristata est, pro; contristatus, quia Achamoth femina. Nisi malit quis sic legere: Itum autem Aeonem in defectionem factum, dicit, &c. & contristatus est, & ex his passionibus coepit & peperit Achamoth. Hinc fecit Demiurgus caelum & terram. Ut ut autem legatur, aduici debet vox; Demiurgus. Denique recte etiam Rhenanus interpretatur: aporiationem, quam Graeco nomine *στροφία* dicere solet Irenaeus, desperationem; nam id Graeco vox significat. Porro alterum errorem Valentinii (de quo etiam adu. Valentin. cap. 26.) de Christi spiritali corpore, qui quasi aqua per fistulam, ita per Mariam corpus tranfmearet, Auctor infra lib. de Carne Christi impugnat, ubi de eo latius; quemadmodum etiam lib. de Resurr. carn. errorem eius tertium, quo Resurrectionem huius carnis negat, sed alterius; nam uti supra dixit cap. 33. Paulus in prima ad Corinthios, notat negatores & dubitatores resurrectionis. Haec opinio propria Sadduceorum; partem eius vsurpat Marcion, & Apelles, & Valentinus, ac paulo post: Timotheum instruens, tangit eos qui dicerent factam iam resurrectionem; id de se Valentiniani adfuerant. Atque hoc est quod addit: sed alterius, nempe carnis resurrectionem admittunt, ut potest iam factam. Eius facit etiam mentionem B. Hier. adu. errores Ioan. Hieros.

ad Pamaechium. Praeterea illud adnotatione dignum, quos hodie minime possumus aduersus modernis hereticis: Legis & Prophetarum quadam probat, quaedam improbat, id est omnia improbat, diu quadam reprobat. Quod usque adeo verum agnouerunt alij scriptores, ut disertis verbis scribant, & inter ceteros Damascenus, quod vetus Testamentum reprobauerit. Denique Euangelium Valentinii praeter haec nostra, solus quantum haecenus indagare potui, commemorat Auctor, ubi Irenaeus l. 3. c. 21. ubi probat quatuor tantum esse recitata Euangelia, plenissime eos scribit vsus Euangelis Irenaeus. Idem est iudicium de Psalmis Valentinii, quorum facit mentionem Auctor infra lib. de Resurr. carn. Praeterea Valentinum primò in Catholicam doctrinam apud Romanensem Ecclesiam credidisse, sub Episcopatu Eleutheri, Antonini principatu, supra docuimus cum Auctore c. 30. Vbi de temporibus Valentinii legitur n. 165. sicuti & infra lib. adu. Valentinii, n. 1.

HÆR. XIII.

316. Post hunc existerunt Ptolomaeus & Secundus haeretici, &c. Quos alij distinguunt, ut supra dictum est num. 314. Ptolomaei & Secundi haeretici, & ipse quoque Auctor cap. 4. libri aduersus Valentinum, tanquam unam recenset, ut potest solus duas esse commemorans, qui utriusque commixti sunt. Primum pro Irenaeum lib. 1. cap. 5. sic clarius explicat sub eiusdem nomine cap. 38. Humanior (inquit) iam Secundus breuior, Ogdoadem in duas Terras diuisit, in dextram & sinistram, seu lumen & tenebras, sic ut hic dicat aggregatos ab istis quatuor primis, deinde alios octo Aeonas (nam sic lego ex Valentinio pro: Aeonas, aut potius, quemadmodum legitur Philostratus, Augustinus, & ego, hic legendum certè, utpote miter superioribus verbis: quatuor primam, & alios quatuor, nam eodem modo dixerunt etiam Irenaeus & Epiphanius her. 3. 2. quaternionem dextram & quaternionem sinistram, quas vocabant lumen & tenebras. Philastrius vero illud, quod peculiariter Secundo adhibet, Secundum aduersus infinitos Aeonas, videtur ferri ad id quod hic dicit Auctor: isti aduersus alios complures; nisi quis malit ad Ptolomaeum ferri, quod Irenaeus l. 1. c. 6. & Epiphanius her. 3. 3. ab hoc Bytho duas voces dadas, Enneata & Theodoretus, intelligentiam & voluntatem, aut uti Irenaeus narium, quem bipartitio diuisit, adiecerit Secundum & tenebras. Alter eorumdem error, quem Irenaeus Secundo ipse Auctor, Irenaeus & Epiphanius adhibuerunt etiam paulo clarius recitatur ubi supra: Debetem (inquit) & defectricem illam virtutem, Achamoth, non vult abaliquo deducere regem (nam id ibi addendum) Aeonum, sed à fructibus substantia eorum venientibus, ut potest Epiphanius teste, ex illis Aeonibus, qui post alterum Ogdoadem primus facti sunt. Vixerunt autem Ptolomaeus & Secundus sub Antonino Pio, & Marco Aurelio imperatore eius filio.

HÆR. XIII.

317. Exiit praeterea Heraclon alter haereticus, &c. De hoc similiter Auctor infra lib. adu. Valentin. cap. 4. Deduxit & Heraclon à Valentinio amicos quosdam, & meminit etiam Irenaeus l. 1. cap. 2. & Clemens Alexandrinus l. 4. Strom. praeter alios initio huius libri citatos. Ad intellectum huiusmodi capitis maxime facit illud Philastrii: Post hunc huius

raleon discipulus ipsius, Valentini nempe, surrexit, dicens principium esse unum, quem Dominum appellat, deinde de hoc natum aliud, de quo his duobus generationem multorum adferri principiorum. Quo autem nomine vocentur illa, habet Epiphanius her. 36. Ex uniuersorum patre dicitur vult esse uniuersorum matrem, quam & Silentiū vocat & Peritatem; ex ipsa verò secundam matrem, que in obliuione genita est, quam & ipse Achamoth vocat, ex qua de cetero omnia in defectu constituta sunt. Quibus consentit etiam B. Augustinus her. 16. Duo adferuntur inquit principia, unum ex altero, & ex his duobus plura alia; ex quo colligitur haud dubie, additis duobus vocibus sic legi debere: imprimis illud fuisse quod pronuntiat, ex ipso Monadem, & deinde ex illa Monade duo. Cur autem vocibus, Pronuntiationis, & pronuntiat, utatur Auctor, supra diximus num. 315. eo quod Marcus, cuius & Colarbas discipulum facit Epiphanius Heraclionem, eo genere loquendi cre-

CAP. L.

318. Non defuerit post hos Marcus quidam & Colarbasus, &c.] Capiti huic titulum datus: De xv post Euangelium hæresi Marci & Colarbas, quos conuenit Auctor Irenæum imitatus, qui l. i. c. 8. & aliquid sequentibus simul tractat, & in titulo, & in contextu. Quæ sit Colarbasæorū & Marci doctrina, quæ admodum etiam Philastrus, & Augustinus, Theodoretus, Damascenus, in duas sectas distinguunt. Epiphanius (uti etiam ante me adnotauit Fenardicus) veluti nodum dissolvens, primum scribit secutum Marci doctrinam Colarbasum, unamque hæresim fuisse instar serpentis bicipitem, sed postea de suo quoque nomine carnis habuisse. Mirum autem quod Irenæus Marcus susceptorum vocet Colarbasii silentij, tanquam eius discipulum; verum ego sic intellego, quod Marcus scripserit, que primatum cū Colarbaso suis discipulis tradenda simul concluseram, que Colarbasii silentio præteruini. Porro fuit Marcum Magum ipsum etiam Valentini discipulum Tertullianum dicit. 4. lib. adu. Valentin.

HÆR. xv.

319. Nouam hæresim ex Græcorum Alphabeto componentes, &c.] Priusquam ad particulares horum duorum veniam errores, operæ pretium videtur indicare, primum fuisse Marcum, qui Gallias & Hispanias penetravit hæreticum. Ita enim habet B. Hieron. Epitaphio Lucij Basi. Refert Irenæus vir Apostolicorum temporum, & Tapia auditoris Euangeliste Ioannis discipulus, Episcopus Ecclesie Lugdunensis: quod Marcus quidam de Basilda Gæstii stirpe descendens, primus ad Gallias uenerit, & eas partes, per quas Rhodanus & Garumna fluunt, sua doctrina maculauerit: maximeque nobiles feminas, quædam in occulto mysteria reppromittens, hoc errore seduxerit, magicis artibus ex secreta corporum voluprate amorem sui concilians; inde Pyrenæum transiens, Hispanias occuparit. Hoc (inquit) ille scripsit ante annos circiter trecentos in iis libris, quos aduersus omnes hæreses doctissimo & eloquentissimo sermone agnoscunt. Quorum autem solium ex parte reperiantur apud Irenæum, puto multum adhuc esse 9. caput l. 1. adu. hæreses. Atqui primum illum errorem de Græcorum Alphabeto, quem admodum hic Auctor, sic etiam B. Irenæus lib. 1. c. 12. & 13. Marco & Colarbaso adtribuit, soli vero Marco Philastrus, Epiphanius & Theodoretus. Quorum Philastrus indicat hic legi debere: Denique Christum descendisse, quum scribit Christum

descendisse in Iesum, iuxta Marci opinionem, maxime quum id ipsum etiam Irenæus non obscure significat. Epiphanius verò ipse Irenæi verbis omnia latissime explicat her. 34. E quibus hæc præcipue ad loci huius intellectum pertinent. Primum illud cap. 12. Quapropter etiam Alphabetum Græcorum habere monadas octo, decadas octo, hecatōradas octo, (en quas Auctor vocat ogdoadas & decadas) DCCCXXXVIIII. (nam sic corrigendus Irenæus numerum demonstrat; hoc est Iesum ex omnibus numeris constatum, & propter hoc & & nominari eum, ut significet ex omnibus eius generationem. Item illud: Vbi verò uenisset ipse ad aquam, descendisse in ipsum quasi columbam: Ipsam autem uirtutem, que descendit, semen esse patris dicit, habens in se & patrem & filium. Cui conueniri debet, quod habetur cap. 10. Quem manifestauit ipse ueniendo ad baptismum columbe descesus, que est ω & α. Numerus enim ipsius uocis columbar apud Græcos (sic ex Epiphano) nimirum πρῆς ἑξήκοντα, est unū & octoginta. Argui etiam ω & α. tantumdem conficiunt. Quod ipsum indicat his uerbis ex Irenæi cap. 12. Epiphanius & propter hoc ait eum α. & ω. ut πρῆς ἑξήκοντα manifestet, quum hunc numerum habeat hæc auis. Quomodo uero πρῆς ἑξήκοντα DCCCLXXXIIII. significet, sic potest explicari. π & ε. ualent 85. ρ & σ. 200. τ. & υ. 305. ac ρ & α. 101. Ibi autē ita afferre, &c. haud dubie locus corruptus est, nisi legatur, ita ut afferre, &c. uanitates ineptum sit, & tunc sensum facile Lector intelliget. Porro ad illud: Alterum Deum fingunt præter creatorem, adiuuant B. August. her. 34. & Damascenus, dum dicunt Marcum duo sibi opinatum esse principia. uerum que hæc præcipue Marcionis hæresis, de ea latè scribitur adu. eum Auctor libris duobus prioribus. Illud autem Christum in substantia negant carnis fuisse, dilucidius explicant Philastrus & Augustinus, dum Marco adtribuant Christum putatū apparuisse & passum esse. Ex quo proinde errore sequitur aliud: quo negabatur carnis resurrectione futuram. Non si uerè in carne non fuit, Christus ergo nec in carne resurrexit: proinde nec nos resurgemus: iuxta quod à contrario sensu argumentari possumus ex illo Apostoli, 1. Cor. 15. Si resurrectio mortuorum non est, ergo nec Christus resurrexit. Denique de Marci præstigijs Magicis uide initium libri adu. Valentin. & l. Carm. adu. Marcion. & de altero eius errore, quod ad corporis humani creationē adinet, lib. de Carne Christi. Vixisse autem putantur Marcus & Colarbasus tempore eodem sub Antonino patre aut filio.

CAP. LI.

320. Accedit his, &c.] Hoc caput inscribimus: De xvi. xvii. xviii. & xix. post Euangelium hæresibus, Cerdonis, Marcionis, Lucani, & Apellis, quos simul coniunximus, tum quod eiusdem sectæ fuerint, tum quod similiter Cerdoni Marcionem subiciant B. Irenæus lib. 1. cap. 28. & 29. Philastrus, Epiphanius, her. 41. & 42. B. August. her. 21. & 22. Theod. Damascenus, Isidorus, Honorius, Et. & Gratianus locis supracitatis, & Lucanum & Apellem Marcionis discipulos faciunt Philastrus, Epiphanius, & Damascenus, & Apellem similiter Augustinus. Quod pertinet etiam illud Tertulliani infra lib. 4. adu. Marc. Sic nec Marcion aliquid boni de thesauro Cerdonis malo protulit, nec Apelles de Marcionis.

HÆR. xvi.

321. Cerdon quidam, &c.] De hoc lib. 1. Auctor Carm. aduersus Marcionem:

JULIAN, 2
stationibus
BLII,
V.
6.

Hæc vobis per Marcionem Cerdone magistro. nec dissimiliter B. Cyr. epist. 74. ad Pompeium: Marcio, cuius magister Cerdon; quare & mox rectè subiicitur, Marcion ipsius discipulus, qui hæresin Cerdonis adprobare conatus est. Eodem pertinet illud lib. 1. adu. Marc. Habuit & Cerdonem quendam informatorem scandali huius. Quod ipsum certè constat ex erroribus sequentibus, quos confutatos reperire est libris quinque & carmine & prosa aduersus Marcionem conscriptis. Quorum primum: De initiis, id est Deis duobus, agnoscent qui supra scriptores de Hæresibus omnes. Commemorant & alterum, quod Prophetias & Legem repudiabat, apertis verbis Epiphanius ac Damascenus, & ex consequenti Irenæus, Augustinus, Theodoretus, dum scribunt Deum malum, eumque creatorem Legis Mosaicæ legislatores, & vetus Testamentum ab eo reprobatum dicunt. Tertium errorem, quod Christum in substantia carnis negabat, &c. etiam recensent Philastrius, Epiphanius, Augustinus, immò & Damascenus his verbis à me castigati, genitum Christum volebat fuisse. Quare & resurrectionem corporis ab illo fuisse negatam sentitur etiam Epiphanius, Augustinus, & Damascenus. De reliquis illi quidem in Cerdone tacent. Et Marcioni omnes eos adtribuant, uti mox latius. Atqui Irenæus loco citato, & rursum lib. 3. cap. 4. & post eum Cyprianus ubi supra, Eusebius hist. Eccl. l. 4. cap. 10. Epiphanius, Damascenus & Nicephorus Eccl. hist. l. 4. c. 3. de temporibus Cerdonis scriptum reliquerunt, quod Romam venerit sub Hygino Papa, & proinde sub Antonino Pio.

HAER. XVII.

322. Post hunc discipulus ipsius emerit Marcion, &c.] Quandoquidem particulariter aduersus hunc scripsit Tertullianus libros quinque & carmine & prosa, longiorum de Marcione tractatum differimus ad initium libri 1. infra hoc eodem Tomo. Hic tantum dicemus occasionem hæresis, cum ex hoc loco, tum ex cap. supra 30. & quibus locis singuli resistentur, eius errores. Prius itaque illud paulo sic explicat Epiphanius: Marcion genere Ponticus fuit ex urbe Synope (quod ipsum habet ex Philastrio & Tertulliano tum supra cap. 30. tum infra lib. 1. adu. Marc.) qui prima vita sua virginitate exercuit (solitarius enim vixit) Episcopi sanctæ Ecclesiæ nostræ filius; Tom. 5. lib. de exhort. ad castit. latius (ante Episcopatum & sacerdotium) nam & sequitur de patre, honestè Græcè viuens in Episcopatu. Progressu verò temporis, circa virginem quandam corrupitur, et decepta virgine, seipsum atque illam à spedetraxit. Et quia illam corrupisset, à proprio patre ex Ecclesiâ eicitur. Marcion autem multum supplicans, ac veniam precatus, eam à patre non impetrauit. Quum itaque adsequutus non esset ab illo per blanditias quo petebat, non ferens multorum ludibria, ab urbe sua fugit, & venit Romam, quum mortuus esset Hyginus Episcopus Romanus, & cum senibus adhuc superstitionibus à discipulis Apostolorum congressus, petebat ut in congregationem reciperetur; & nemo id ipsi permittebat. Emulatione igitur elatus, ubi non accepit presidentiam & Ecclesiâ ingressus, ad impostoris Cerdonis sectam profugit. Quibus addit Philastrius, fugatum eundem etiam fuisse à B. Ioâne Euangelistâ, aliisque Presbyteris de ciuitate Ephesi, antequam Romam veniret. Irenæus item lib. 3. cap. 3. & Epiphanius dicti lib. 4. cap. 13. quod temporibus Aniceti Romæ existens, B. Polycarpus occurrenti sibi Marcioni, roganti que num cum nosset, responderit: Noui primogenitum Sathana. Neque dissenit

ab eo Epiphanius, quod dicit, Post tempora Aniceti primum venisse Marcionem, quia est antea priuatus esse pro hæretico à Polycarpo agnitus, certe non videtur esse declaratus fuisse pro tali. Atque hoc est quod supra c. 30. adnotauimus de Eleutheri Episcopatu secundum Tertullianum. Auctori verò supra cap. 30. peculiariter est, quod legitur de ducentis fidei tertiis à Marcione Ecclesiâ illatis, & eius penitentia, qua pacem erat receperus; si ceteros quoque, quos perditioni tradidit Ecclesiâ restitueret, sed morte præuentus. Atque non rectè hic adsequitur mentem Auctoris Marcionem, illud: Hic ex occasione qua dictum sit: Omnis arbor bona, &c. interpretatur: Hic ut demonstrat verum esse: Omnis arbor, & c. quia Auctor vult patrum illud (ut patet lib. 1. adu. Marc.) quod occasione illius scripturæ, Marcionem hæresin Cerdonis adprobare conatum est, tanquam illa bonum Deum & malum Deum significaret, atque adeo duos Deos seu duo principia; quem errorem confutat latissime totis duobus libris aduersus Marcionem, ubi etiam interim tertii principij, quod supra supra Cerdonem, sit mentio, verum de eo ubi latius dicendum utriusque errorem de reiectis Legi & Prophetis, & militer retrahit adu. Marc. lib. 4. Tertium verò errorem de Christo, tum quod Dei creatoris filius fuerit, tum quod verè natus & passus, toto lib. 3. adu. Marc. & libro de Carne Christi. Item & tertium de electione carnis, libro eiusdem argumenti, & sub fin. 5. adu. Marcion. Quartum errorem item de Euan-gelium Luca solo, quod Marcionis appellabant, adu. Marc. l. 4. Quintum de Apostoli Pauli Epistolis quibusdam illique non totis, lib. 5. Sextum de Apocalypsi eodem reiecta, recenset etiam dicto lib. 4. ubi de illa Septimum denique de Actis Apostolorum, nec per se sciam, præter Tertullianum, aut Cerdoni aut Marcioni adtribuit; forsatis id ex consequentia colligit, quum non alias scripturas reperiret quam Euan-gelium Luca & Apostoli Pauli Epistolas vndecim, nec quod quatur, quod & Acta Apostolorum cum Augustino & veteri Testamento recenset. Verumtamen hanc rem Philastrius Cerintho adscribit. Eusebius item l. 4. Eccl. hist. c. 29. & Niceph. lib. 4. cap. 4. prout Irenæus, seu potius Severo eius discipulo, à quo Seneca etiam. Et. Quum autè nemo alius de Actis Apostolorum bitauerit, non opus est pluribus; eo magis, quod in omnia & Auctores, de quibus supra c. 33. in 19. catalogum scripturarum conuenerunt, nominatim præter scripturas noui Testamenti enumerant. Ceterum admonuit Rhenanus, ad verba illa: eadem Acta Tertullianum solitum verbum præcedens etiam in ipse sententia subaudire, ut hic conatus est eadem Acta

HAER. XVIII.

323. Existit post hunc Lucanus quidam, ne, &c.] Lucanus etiam inter Marcionem & Apellem Philastrius; nec ab similitè Epiphanius & Damascenus, præterquam quod Lucianum nomen quorum Epiph. illi etiam adtribuit, quod non reperiret. Ipse autem Auctor infra initio libri de Rege l. 1. c. 2. etiam alium errorem de Anima. Videtur tamen vnus aliqui Lucanus, nec huic quidem substantiam (anima nempe) parcens; quam secundum Aristotelem dissoluens, aliud quid pro ea subicit, utrum quiddam resurrectoris, neque anima neque caro id est, non homo, sed vsus forsitan, quod Lucanus. Verum de hoc errore, & potissimum Aristotelem, qui animam dissolui dicebat, latius infra lib. de Anima.

HÆR. XIX.

324. Post hos sublequitur Apelles discipulus Marcionis, &c.] *Huius Apelles frequentissima est apud Antiores metra; de quo etiam, ac Philumene eius scriptura supra aliquid diximus c. 6. n. 35. & c. 30. n. 173. 174. & 175. & latius infra T. 4. ubi Libri aduersus Apellem, qui desideratur, fit mentio. Hic dumtaxat subieciemus quæ ad loci huius intellectum pertinent. Imprimis autem ibi, posteaquam in carnem suam lapsus est, aludit ad illud 1. Cor. 6. Qui fornicatur, in corpus suum peccat; nam idem est quod dixit supra c. 30. Lapsus in feminam, delictor continentia Marcionensis, ab oculis sanctissimi (ironicus) magistri Alexandriam secessit. Et rursum infra lib. de Carne Christi, cap. 6. qui postquam à disciplina Marcionis in muliere carnis lapsus est. Atqui Apelles Marcionis de discipulo emendator appellatur ab Auctore infra lib. 4. adu. Marc. & discipulus postea delictor vocatur eodem libro, eo quod quum ille plures deos, hic hoc loco (inquit) vnū introducit Deum, &c. Illud item: Propterea & aham virtutem quam dicit, Domium dicit, sed angelam ponit, explicatius dicit supra c. 37. donec (inquit) Apelles Creatorem angelam nescio quem gloriosum superioris Dei, faceret Deum Legis & Itacris, illum igneam adfirmans. Meminit autem etiam angeli ignei, Dei Israelis & nostri, infra lib. de Anima, ubi de eo, ubi & de Anima ex supercælestibus sedibus euocata, & de carne quoque ab igneo angelo extracta, cuius meminit etiam initio lib. de Regere. carnis. Legimus autem secundum interpretationem Rhenani & Materii: Ab hoc videtur mundum institutum, &c. Quod verò Legem & Prophetas repudiabat, à Marcione sumpsit, de quo lib. 4. adu. Marc. Peculiaris error Apellis de Christi carne siderea, refutatur infra lib. de Carne Christi, quemadmodum error de animarum solari salute, & negata resurrectione carnis, libro eiusdem argumenti. De solo Apostolo Marcionis, infra lib. 5. adu. eundem. De Phanerosibus Philumenes puella, supra dicitur c. 6. n. 35. & cap. 30. n. 176. De syllogismis Apellis denique, alii que ad eius hæresin pertinentibus, infra T. 5. inter fragmenta Tertulliani. Faxisse autem putatur Marco Antonino Philosopho Imperator, & aduersus eum scripsisse Rhodorem testatur Eusebius Eccl. hist. lib. 5. cap. 3.*

CAP. LII.

325. His hæreticis omnibus accedit, &c.] *Caput hoc inscribitur: De xx. & xxi. post Euangelium hæreticis, Taciani, & eorum qui x̄ī q̄p̄ȳz̄s dicuntur; quas non longe post Marcionis & Apellis hæreses testatur B. Pataius obortus, epist. 1. ad Sympromanum.*

HÆR. XX.

326. Tatianus quidam alter hæreticus, &c.] *Quod Tatianus, sive et alij Tacianus, discipulus Iuliani Martyris post hunc, id est post eius obitum, diuisa (aut patris diuersa, quomodo legendum censeo) sentire cepit, habet B. Irenæus l. 1. c. 31. cuius ipsa verba transcripsit Euseb. hist. Eccl. l. 4. c. 27. ac Nicephor. lib. 4. cap. 4. item Philastrius, Epiphanius her. 46. Theodor. lib. 1. Damascenus, ac Hieronymus Catal. Script. Eccl. Deinde quod totus secundus Valentinus sapit, iude partim aperte, partim ex eo quod dicunt eum etiam quosdam Aonnes fuisse, quos quum à Valentino sumpsisse certum sit, nõ à Marcione, legendum puto apud Philastrium: Aonnes autem nunciant, sicut Valentinus delirauit. Item apud Augu-*

stinum heres. 25. lego: Taciani à Taciano quodam, pro eo quod hætenus legitur: Tacio, de quibus eadem phrasi qua Auctor subdit: prolationes quasdam fabulose sæculorum etiam ipsi sapiunt; cuiusmodi similem etiam phrasin hæc Auctoris Rhenanus adnotat libro eius argumenti: ne de resurrectione ad Sadducæos sapere videamur. Quod verò etiam adiecerit illud: Adam nec salutem consequi posse (quomodo omnino cum Rhenano legere oportet, etiam refragante MS. cod. lectione, qui habent: quod iam, vel: quodam), tradit etiam (vel Rhenano adnotante) B. Irenæus, item Philastrius, Epiphanius, Eusebius, & Nicephorus. Hinc etiam Tertullianus Ade salutem ex penitentia non semel tribuit. Sic supra lib. de Penitent. cap. vltim. Adam exomologesi restitutus in paradysum suum, & lib. 2. adu. Marcionem: Ideoque (inquit) nec maledixit ipsam Adam & Euam, vt restitutionis candidatos, vt confessione reuclatos. Porro faciunt hunc Encratitarum, id est qui se continentibus vocabant, principem, damnatum, nuptius, supradicti Irenæus l. 1. c. 30. Epiphanius her. 46. & 47. Eusebius, B. Hieronym. Aug. ist. Theodoretus, Damascenus, Isidorus, Honorius, (non legendum haud dubie Encratita, pro eo quod est Creatura) Nicephorus, Hrabanus, & Gratianus locis supracitatis. Atqui Syrum fuisse Tatianum tradunt Clemens Alexandr. Strom. lib. 1. & Epiphanius, qui & hæc addit: Scholam suam (inquit) erexit ab initio in Mesopotamia circa xij. ferme annum Antonini Pij Cesaris. Maximam vero partem predicationis sue in Antiochia que ad Daphnem sita est, fecit, & in Cilicum partibus; multum autem & in Paphlagonia. Vbi quum tempora, quibus vixit, significet sub Antonino, necesse est mendum esse in Philastrio illud: Post Decij persecutionem; pro quo legendum censeo: Adriani, nam sub illa passum B. Iustinum Martyrem testis est præter alios, etiam Epiphanius.

HÆR. XXI.

327. Accesserunt alij hæretici, qui dicuntur secundum Phrygas, &c.] *Ratione nominis, cur x̄ī q̄p̄ȳz̄s, & Latine secundum Phrygas, Tertulliano & Interpreti Epiphanijs, reddidimus ad Epist. 75. B. Cyr. n. 27. ex B. Augustino her. 26. & Epiph. her. 48. quod maxime in Phrygia versarentur. Vnde etiam à Clemente Alexandrino Strom. l. 7. Phrygum hæresis ex Gente nuncupatur, sicuti Encratitarum, ex operatione. Quum autem x̄ī semper Accusatim regat, censeo etiam legi debere Cata Phrygas apud Philastrium, Eusebium, l. 5. c. 14. & sequentibus, B. Augustinum, Theodoretum, Damascenum, Isidorum, Honorium, Hrabanum et Nicephorum, ac Gratianum, pro eo quod legitur: Cataphryges, aut Cataphrygis, aut Cataphrygiæ; maxime qui aut Cataphrygas, aut Phrygas nuncupet etiam B. Hier. Catal. Script. Eccl. in Apollinario & Rhodone, qui aduersus eos scripserunt, & ita antea Cataphrygas B. Opratus Mileuitanus appellet l. 1. adu. Parmenianum. Eorundem distinctio in eos, qui x̄ī Proclum dicuntur, & qui secundum Æschinè pronuntiantur (sic enim lego ex Vat. MS. cod. pro: dicantur, & pronuntiantur) Tertulliano peculiaris est, cui interim eo magis hæc in re credendum, quod postea in eandem hæresin inciderit. Procli interim sit mentio apud Euseb. Eccl. hist. l. 6. c. 14. & Nicephor. l. 4. c. 20. Disputatio (inquit) Gay viri eloquentissimi Roma, Zepherino Ecclesiam regente, contra Proclum Phrygum erroris propugnatore habita, ad nos peruenit. Quod ipsum reperitur à Nicephoro l. 4. c. 12. & 34. Que etiam verba transcripsit in Catal. Script. Eccl. Hier. in Gayo, præterquam quod Proclum vocat Motam lecta-*

JULIAN, stationibus
ELI,
V,
6.

torum, addens hanc disputationem habitam sub Antoino Severi filio. Meminit etiam Theodoretus his verbis, sicuti à me castigata sunt: Adversus Proclum (antea perperam Patroclum) qui huic hæresi præfuit, scripsit Caius (pro quo erat corruptiss. Caius) cuius etiam paulo ante meminimus. Verum legatur, perinde esse iudico, maxime quum MS. liber Vatic. legat: Proclum, quod magis accedit ad Proculum. An idem sit Proculus, quem tantoperè commendat Auctor infra lib. adversus Valentianos, nescio; sed de eo ibi latius. De eodem sic Pacianus ubi supra: Ipsi illi Phryges nobiliores, qui se animatos mentuntur à Leucio, institutos à Proclo gloriantur. Montanum & Maximillam secuti, quam multiplices contraversas excitavit de Paschali die, de Paracletu, de Apostolis, de Prophetis, multaque alia, sicut & Catholico nomine, & de venia Penitentium. Porro communem illam blasphemiam, qua in Apostolis quidem (sic lego ex MS. Vatic. cod. pro: quidam) dicunt Spiritum sanctum fuisse, Paracletum non fuisse, &c. inter scriptores de hæresibus penè peculiare est Auctori. Nam alij distinctionem non facientes inter Spiritum sanctum & Paracletum, sentiunt quod in Montano, non in Apostolis Spiritum sanctum agnouerint. Sic Philastrius. Addunt etiam plenitudinem sancti Spiritus, non per Apostolos Christo dante fuisse concessam, sed per illos suos Pseudoprophetas affirmant impartitam. Eodem pertinet quod Ephiphanius Maximilla adtribuit, quod se Spiritum sancti dona dare iactaret. Et illud B. Augustini. Aduentum (inquit) Spiritum sancti à Domino promissum in se potius quam in Apostolis fuisse adserunt. Quæ ipsi verba etiam transcripserunt B. Isidorus & Honorius, item Hrabanus & Gratianus. Solus Theodoretus propius accedit his verbis: It (inquit, de Montano loquens) ambitione & primum locum obrinendi cupiditate motus, seipsum Paracletum nominavit, & duas fecit Prophetissas, Priscillam (quæ Priscam vocare solent Auctor & Hieronymus) & Maximillam, & earum scripta, libros Propheticos appellavit. Quæ desumpsit ex Eusebio histor. Eccles. lib. 8. cap. 14. Et his consentit etiam B. Hieronymus, adversus Vigilantium: Sicut (inquit) alie hæreses Paracletum in Montanum venisse contendunt. Quem ipsum errorem idem pulcrè refutat Epistol. ad Hedibiam quest. 9. & latius Epistol. 54. ad Marcellam adversus Montanum. Verum de his omnibus latius partim in Vita, partim inter errores Tertulliani; nam B. Augustino teste, hæref. 86. ad Cataphrygos ille postea transit, quos antea destruxerat, haud dubio ad hunc locum alludens; ubi blasphemiam vocat, quam tamen posterioribus libris suis nimis frequenter tamquam veritatem ipsam inculcat. Quid? quod B. Hieronymus, Catal. Script. Eccles. & post eum Saphronius ac Nicephorus histor. Eccles. lib. 4. cap. 34. ante hæresin plura adversus Montani dogma conscripsisse illum tradant, inter quæ etiam est liber infra de Baptismo contra Quintillam, à qua quidam Montani sectatores Quintilliam appellabantur; quare & huic illum libro subiecit, quod inde constat ante omnem errorem ab Auctore conscriptum. Peculiare est etiam illud: quod plura dicant in Montano Paracletum dixisse, quam Christum in Evangelium protulisse, &c. verum latius etiam inculcatum ab Auctore post hæresin, ut nullus de eo dubitandi sit locus. Apud neminem etiam reperire licuit illud: Priuatam autem (recens addo autè ex MS. Vatic. cod.) illi qui sunt Χρ. τ. δ. Ἐλχίνε, hanc habent, uti (sic etiam ille, pro: ut) dicant Christum ipsum esse

Filium & Patrem, quæ blasphemia quum ferè cõtinuè cum hæresi xxv. Praxæ, c. sequenti adscribitur, & lib. confutatur infra l. adu. Praxæan. Quum autè in libro iste Apollonius (adversus quæ scripsit Tertullianus, ut ex fragmentis constat infra T. 5.) scribat non nisi 40. annos ante se obiisse Montanum, facile est Lectori colligere, penesimum esse quod scribit in Chronicis Eusebium, eodem tempore cum Tatiano sub Marco Antonino exortam hæresin, quæ Χρ. τ. δ. Ἐλχίνε nominatur, ac vitæ Montano & Priscilla, Maximillaque infans vati bon.

CAP. LIII.

328. Est præterea his omnibus, &c. [Inferimus hoc caput in scribimus: De xxii. xxiii. xxiiii. & xxv. post Evangelium hæresibus, Blasti, Theodoti, Theodotij, Theodoti alterius, Praxæ ac Vidoni.]

HÆR. XII.

329. Blastus accedens, &c. [De hoc solus scribit Eusebius hist. Eccles. l. 5. c. 14. & post eum N. Eusebius l. 20. cuius hæc sunt verba: Primis hæresibus, disputationum doctrina & virtute profus evulsis, & animarum doctor alius in super seminare non cessavit. Sed & primum larum multi adhuc restabant furculi, multæ etiam penè cum primum initium sumentes producebantur. Quæ quidam Roma vivebant, ut Florinus & Blastus, qui ipsi novas opiniones de vero veritatis verbo inducunt. Florinus quidem, quod in petitione Presbyterij præfuit, tulerat: Blastus autem non dissimilem ob causam, habebat verò eorum officina sorsum contra veritatem, & ta, permultos ex Ecclesia in errorem suum pertraxerat, quem c. 9. eiusdem libri Eusebium, postquam in Script. Eccl. Catalogo, B. Irenæum scripsisse dicit, schismate. Quum itaque de Blasto scribit hic Auctor, quod Pascha dixerit non aliter culte, dicitur, se, nisi secundum legem Moysi xiiii. mensibus post Conclava (quorum meminit Euseb. l. 1. c. 14. & 15. & 16. & 17. & 18. & 19. & 20. & 21. & 22. & 23. & 24. & 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. & 32. & 33. & 34. & 35. & 36. & 37. & 38. & 39. & 40. & 41. & 42. & 43. & 44. & 45. & 46. & 47. & 48. & 49. & 50. & 51. & 52. & 53. & 54. & 55. & 56. & 57. & 58. & 59. & 60. & 61. & 62. & 63. & 64. & 65. & 66. & 67. & 68. & 69. & 70. & 71. & 72. & 73. & 74. & 75. & 76. & 77. & 78. & 79. & 80. & 81. & 82. & 83. & 84. & 85. & 86. & 87. & 88. & 89. & 90. & 91. & 92. & 93. & 94. & 95. & 96. & 97. & 98. & 99. & 100. & 101. & 102. & 103. & 104. & 105. & 106. & 107. & 108. & 109. & 110. & 111. & 112. & 113. & 114. & 115. & 116. & 117. & 118. & 119. & 120. & 121. & 122. & 123. & 124. & 125. & 126. & 127. & 128. & 129. & 130. & 131. & 132. & 133. & 134. & 135. & 136. & 137. & 138. & 139. & 140. & 141. & 142. & 143. & 144. & 145. & 146. & 147. & 148. & 149. & 150. & 151. & 152. & 153. & 154. & 155. & 156. & 157. & 158. & 159. & 160. & 161. & 162. & 163. & 164. & 165. & 166. & 167. & 168. & 169. & 170. & 171. & 172. & 173. & 174. & 175. & 176. & 177. & 178. & 179. & 180. & 181. & 182. & 183. & 184. & 185. & 186. & 187. & 188. & 189. & 190. & 191. & 192. & 193. & 194. & 195. & 196. & 197. & 198. & 199. & 200. & 201. & 202. & 203. & 204. & 205. & 206. & 207. & 208. & 209. & 210. & 211. & 212. & 213. & 214. & 215. & 216. & 217. & 218. & 219. & 220. & 221. & 222. & 223. & 224. & 225. & 226. & 227. & 228. & 229. & 230. & 231. & 232. & 233. & 234. & 235. & 236. & 237. & 238. & 239. & 240. & 241. & 242. & 243. & 244. & 245. & 246. & 247. & 248. & 249. & 250. & 251. & 252. & 253. & 254. & 255. & 256. & 257. & 258. & 259. & 260. & 261. & 262. & 263. & 264. & 265. & 266. & 267. & 268. & 269. & 270. & 271. & 272. & 273. & 274. & 275. & 276. & 277. & 278. & 279. & 280. & 281. & 282. & 283. & 284. & 285. & 286. & 287. & 288. & 289. & 290. & 291. & 292. & 293. & 294. & 295. & 296. & 297. & 298. & 299. & 300. & 301. & 302. & 303. & 304. & 305. & 306. & 307. & 308. & 309. & 310. & 311. & 312. & 313. & 314. & 315. & 316. & 317. & 318. & 319. & 320. & 321. & 322. & 323. & 324. & 325. & 326. & 327. & 328. & 329. & 330. & 331. & 332. & 333. & 334. & 335. & 336. & 337. & 338. & 339. & 340. & 341. & 342. & 343. & 344. & 345. & 346. & 347. & 348. & 349. & 350. & 351. & 352. & 353. & 354. & 355. & 356. & 357. & 358. & 359. & 360. & 361. & 362. & 363. & 364. & 365. & 366. & 367. & 368. & 369. & 370. & 371. & 372. & 373. & 374. & 375. & 376. & 377. & 378. & 379. & 380. & 381. & 382. & 383. & 384. & 385. & 386. & 387. & 388. & 389. & 390. & 391. & 392. & 393. & 394. & 395. & 396. & 397. & 398. & 399. & 400. & 401. & 402. & 403. & 404. & 405. & 406. & 407. & 408. & 409. & 410. & 411. & 412. & 413. & 414. & 415. & 416. & 417. & 418. & 419. & 420. & 421. & 422. & 423. & 424. & 425. & 426. & 427. & 428. & 429. & 430. & 431. & 432. & 433. & 434. & 435. & 436. & 437. & 438. & 439. & 440. & 441. & 442. & 443. & 444. & 445. & 446. & 447. & 448. & 449. & 450. & 451. & 452. & 453. & 454. & 455. & 456. & 457. & 458. & 459. & 460. & 461. & 462. & 463. & 464. & 465. & 466. & 467. & 468. & 469. & 470. & 471. & 472. & 473. & 474. & 475. & 476. & 477. & 478. & 479. & 480. & 481. & 482. & 483. & 484. & 485. & 486. & 487. & 488. & 489. & 490. & 491. & 492. & 493. & 494. & 495. & 496. & 497. & 498. & 499. & 500. & 501. & 502. & 503. & 504. & 505. & 506. & 507. & 508. & 509. & 510. & 511. & 512. & 513. & 514. & 515. & 516. & 517. & 518. & 519. & 520. & 521. & 522. & 523. & 524. & 525. & 526. & 527. & 528. & 529. & 530. & 531. & 532. & 533. & 534. & 535. & 536. & 537. & 538. & 539. & 540. & 541. & 542. & 543. & 544. & 545. & 546. & 547. & 548. & 549. & 550. & 551. & 552. & 553. & 554. & 555. & 556. & 557. & 558. & 559. & 560. & 561. & 562. & 563. & 564. & 565. & 566. & 567. & 568. & 569. & 570. & 571. & 572. & 573. & 574. & 575. & 576. & 577. & 578. & 579. & 580. & 581. & 582. & 583. & 584. & 585. & 586. & 587. & 588. & 589. & 590. & 591. & 592. & 593. & 594. & 595. & 596. & 597. & 598. & 599. & 600. & 601. & 602. & 603. & 604. & 605. & 606. & 607. & 608. & 609. & 610. & 611. & 612. & 613. & 614. & 615. & 616. & 617. & 618. & 619. & 620. & 621. & 622. & 623. & 624. & 625. & 626. & 627. & 628. & 629. & 630. & 631. & 632. & 633. & 634. & 635. & 636. & 637. & 638. & 639. & 640. & 641. & 642. & 643. & 644. & 645. & 646. & 647. & 648. & 649. & 650. & 651. & 652. & 653. & 654. & 655. & 656. & 657. & 658. & 659. & 660. & 661. & 662. & 663. & 664. & 665. & 666. & 667. & 668. & 669. & 670. & 671. & 672. & 673. & 674. & 675. & 676. & 677. & 678. & 679. & 680. & 681. & 682. & 683. & 684. & 685. & 686. & 687. & 688. & 689. & 690. & 691. & 692. & 693. & 694. & 695. & 696. & 697. & 698. & 699. & 700. & 701. & 702. & 703. & 704. & 705. & 706. & 707. & 708. & 709. & 710. & 711. & 712. & 713. & 714. & 715. & 716. & 717. & 718. & 719. & 720. & 721. & 722. & 723. & 724. & 725. & 726. & 727. & 728. & 729. & 730. & 731. & 732. & 733. & 734. & 735. & 736. & 737. & 738. & 739. & 740. & 741. & 742. & 743. & 744. & 745. & 746. & 747. & 748. & 749. & 750. & 751. & 752. & 753. & 754. & 755. & 756. & 757. & 758. & 759. & 760. & 761. & 762. & 763. & 764. & 765. & 766. & 767. & 768. & 769. & 770. & 771. & 772. & 773. & 774. & 775. & 776. & 777. & 778. & 779. & 780. & 781. & 782. & 783. & 784. & 785. & 786. & 787. & 788. & 789. & 790. & 791. & 792. & 793. & 794. & 795. & 796. & 797. & 798. & 799. & 800. & 801. & 802. & 803. & 804. & 805. & 806. & 807. & 808. & 809. & 810. & 811. & 812. & 813. & 814. & 815. & 816. & 817. & 818. & 819. & 820. & 821. & 822. & 823. & 824. & 825. & 826. & 827. & 828. & 829. & 830. & 831. & 832. & 833. & 834. & 835. & 836. & 837. & 838. & 839. & 840. & 841. & 842. & 843. & 844. & 845. & 846. & 847. & 848. & 849. & 850. & 851. & 852. & 853. & 854. & 855. & 856. & 857. & 858. & 859. & 860. & 861. & 862. & 863. & 864. & 865. & 866. & 867. & 868. & 869. & 870. & 871. & 872. & 873. & 874. & 875. & 876. & 877. & 878. & 879. & 880. & 881. & 882. & 883. & 884. & 885. & 886. & 887. & 888. & 889. & 890. & 891. & 892. & 893. & 894. & 895. & 896. & 897. & 898. & 899. & 900. & 901. & 902. & 903. & 904. & 905. & 906. & 907. & 908. & 909. & 910. & 911. & 912. & 913. & 914. & 915. & 916. & 917. & 918. & 919. & 920. & 921. & 922. & 923. & 924. & 925. & 926. & 927. & 928. & 929. & 930. & 931. & 932. & 933. & 934. & 935. & 936. & 937. & 938. & 939. & 940. & 941. & 942. & 943. & 944. & 945. & 946. & 947. & 948. & 949. & 950. & 951. & 952. & 953. & 954. & 955. & 956. & 957. & 958. & 959. & 960. & 961. & 962. & 963. & 964. & 965. & 966. & 967. & 968. & 969. & 970. & 971. & 972. & 973. & 974. & 975. & 976. & 977. & 978. & 979. & 980. & 981. & 982. & 983. & 984. & 985. & 986. & 987. & 988. & 989. & 990. & 991. & 992. & 993. & 994. & 995. & 996. & 997. & 998. & 999. & 1000.]

HÆR. XXIII.

330. Accedit his Theodotus hæreticus, qui postea quam Christi pro nominato prehensus negavit, &c. [sic ex MS. cod. Vatic. & post eum erat: apprehensus est dicitur. Nam requiritur fuisse tradunt etiam Philastrius post Cataphrygos, Ephanius hæref. 54. B. August. hæref. 33. (ubi legimus cum ceteris: à Theodoto quadam, ac: Quod dicitur quidem Theodotus, pro eo quod est: Theodotus & Theodotion) & Damasenus post Samonem, &c. utrum omnes commemorant causam erroris, &c. diceretur Deum negasse, quum Christum negaret, prope quem hominem tantummodo diceret, &c. alia (sic lego ex MS. Vatic. pro: nullo alio) præterea, nisi sola iustitiae, auctoritate. Meminit etiam eiusdem Theodoti hæretici Byzantini memorem eiusdem Theodoti hæretici Byzantini memorem Eusebium lib. 5. cap. 17. & Nicephorus lib. 4. cap. 21. An idem sit cum illo Theodoto administrato]

qui primus commentitia doctrina Montani procuratio- nem suscepit, & sicut ille, & Maximilla suspensio pe- ruit, nefcio: certe Eusebius diu antea, eiusdem nempe libri cap. 15. illius meminit, sed Nicephorus eodem tempore, nempe lib. 4. cap. 23. illud autem Tertulliani, quod agnouerit Theodorus Christum ex virgine na- tum, non est contrarium ei quod B. Hieronym. aduers. Heluidium dicit, Theodotum Byzantium eadem cum illo fuisse, quia neque ille Christum negabat ex virgi- ne natum, sed dicebat ex Maria & Ioseph, postea etiam alios natos, qui fratres Christi dicebantur. Qui omnes quum Theodotum hunc nominent, non placet quod legit utrobique MS. Vatic. cod. Theodocus. Fuisse autem constat ex Eusebio & Theodoro heret. fab. l. 2. et aliis supracitatis, sub Victore Romano Pontifice, atque adeo sub Commodio Cesare.

HÆR. XXXIII.

331. Alter post hunc Theodorus hæreticus eru- pit, &c. Peculare est hoc ferè Tertulliano, quod pri- mus Auctor hæresis Melchisedechianorum Theo- dotus fuerit, quum Epiphanius hæres. 55. magis eo vi- deatur inclinare, quod illi à prioribus prædictis illis Theo- dotianis orti, & postmodum auulsi fuerint, qui in re- rum & lib. & hæres. 67. Hieracem auctorem facit. Consen- tit tamen Theodoretus lib. 2. qui hunc Theodotum ar- gentanum fuisse dicit. Certe his Melchisedechianis, quod Christum inferiorem esse quam Melchise- dech dicant, adtribuit præter Auctorem etiam Epipha- nius. Reliqui, qui eodem ordine hanc hæresin post præcedentem collocant, nempe Philastrius, Augustinus, Theodoretus, Damascenus, non aliud illis adscribunt,

quam quod dixerint, uti etiam Auctor, Melchisedech præcipua gratia cælestem fuisse virtutem, atque adeo neque hominem. Nam id est quod subiungit Au- ctor, ut Aparor sit, amctor, & agenealogenus, &c. adludens ad illud Hebr. 7. ἀπαρτος, ἀγενεαλογος, ἀνευ γενεᾶς, quod rectè veris noster Interpres: sine patre, sine matre, sine genealogia; neque initium dierum, ne- que finem vite habens; pro quo sic paraphrasticus Au- ctor: cuius neque initium, neque finis compre- hensus sit, aut comprehendi possit. Quare adno- tandus hic locus aduersus eos, qui Epistolam Pauli ad Hebræos apocrypham facere non verentur. Verum de hoc locus dicendi infra Tom. 5. lib. de pudicitia, ubi Barnabe (vel B. Hieronym. teste Catal. Script. Ecclæs.) non Paulo eam adscribere videtur. Atqui ex dictis Auctoribus con- stat Melchisedechianos, atque adeo hunc Theodo- tum, antecessisse Tertullianum quamproxime, atque adeo non sub Maximino, uti Prætebus, sed sub Seuero potius constituendos.

HÆR. XXV.

332. Sed post hos omnes etiam Praxeas, &c. De Præxia & eius hæresi infra latius ad titulum libri aduers. Præxæan, quò Lectorem remittimus; hic dixisse contenti, quod etiam hallucinetur Prætebus, dum hanc hæresin primùm ortam dicit tempore Galieni & Stephe- ani Caesarum, qui diu post Tertullianum claruerunt. Quis autem Victorinus, qui hæresin illius corroborare curauit, non perinde constat. Relinquo itaque Lectoris di- ligentie eius inquisitionem, ut tandem aliquando huic libro finem imponamus.

JULIAN, stationibus, BLII, V, 6.

ARGVMENTVM LIBRI DE BAPTISMO ADVERSVS QVINTILLAM, PER Iacobum Pamelium.

ADVERSVS hæresis specialiter responsurus Tertullianus, ab ea incepit, quæ Maximi erat momenti, utpote quæ aquæ baptismum tolleret omnino ad salu- tem necessarium, eo absurdior, quod à Quintilla femina suam haberet origi- nem.

I. Imprimis autem, quum felix sit aquæ sacramentum baptismus, quo ablutis delictis pri- stina cecitatis in vitam liberamur æternam, non otiosum fore istud digestum.

II. Nihil enim ob stare, aut simplicitatem sine adparatu, quum stulta mundi Deus elegerit; aut mirandam potestatem, qua lauacro mors diluitur, quod opera diuina sint super omnem admirationem.

III. Maxime, quum à mundi primordio plurima fuerit aquæ auctoritas, vis, & gratia, qua proinde animare & in baptismi Sacramento nouerunt.

IIII. Vt potè quæ de pristina originis prerogatiua (sicuti tunc spiritus superferebatur super aquam) sacramentum sanctificationis consequantur inuocato Deo, & sanctificata vim san- ctificandi combinant, atque adeo & ipse sanctificent.

V. Si enim nationes extraneæ, Diabolo res Dei æmulante, in sacris Isis aut Mithre aquis initiabantur, & purgatrice aqua se expiari putabant; quanto id magis præstabant aqua per Dei viui auctoritatem, quæ adeo spiritui medentur, salutem æternam reformant

Qq ij

- et conferunt, deleta morte per abluionem delictorum; quibus exempto reatu excimur et pena, ac homo ad similitudinem Dei, non ad imaginem solum, in eternitate censetur.
- VI. Et verò in aqua emundatos ad maiora dona spiritus sancti preparari, per abluionem delictorum; quam fides impetrat ob signata in Patre et Filio et Spiritu sancto; adiecta etiam in testatione fidei et sponsione salutis, Ecclesia mentione.
- VII. Exinde egressos lauacro perungi benedicta unctio, eo quòd Christus ab ea dicitur, quæ quidem etsi carnaliter fiat, spiritualiter proficit; quomodo baptismi carnalis actus, quòd in aqua mergimur, spiritualis effectus, quòd delictis liberamur.
- VIII. Dehinc manus impositionem fieri, qua per benedictionem (capiti impositis et intermutatis manibus, et transuersim obliquatis ad instar Ioseph, qui Christum ita deformabat) aduocatur spiritus sanctus; qui tunc super emundata et benedicta corpora, specie columbe in Dominum baptizatum à patre descendit.
- IX. Atqui et plura alia religionem aque demonstrantia, natura patrocinia, privilegia, sollemnia disciplina, figuras, præstructiones, et preces; ad confirmationem ac testimonium baptismi facere.
- X. Porro in hoc differre à nostro Ioannis baptismum, quòd penitentia esset baptismi futura remissionem peccatorum, et quasi candidatus remissionis et sanctificationis Christo futura.
- XI. Neque id obstate, quòd Christus ipse non tinxerit, quum Apostolos tinxisse confessione eodem quo Ioannes, qui postea Christi.
- XII. Apostolos verò aut baptismum Ioannis tinctos fuisse, aut si illoti, vel prime electionis vel indiuidue familiaritatis prerogatiuam, compendium baptismi conferuisse.
- XIII. Legem autem tinguendi impositam, et formam præscriptam à Christo, Ioannes et Matth. 28. qua obstrinxit fidem ad baptismi necessitatem, post Domini passionem, quam tincti credentes omnes.
- XIII. Etsi enim Apostolus Paulus ad prædicandum potius quàm ad tinguendum missus sit, tamen quosdam ab eo baptizatos; et aliis Apostolis id à Christo præcipi fuisse.
- XV. Præterea unum omninò esse aque baptismum, sicuti unus Deus et una essentia, quo semel delicta diluuntur, quem iterari non oportet, de quo latius in Gratia digestum esse.
- XVI. Secundum etiam unum et ipsum sanguinis baptismum, qui et lauacrum non accipit representat.
- XVII. Dandi porro baptismum ius esse Episcopo, ac Presbyteris et Diaconis cum Episcopi auctoritate, nisi in necessitatibus ut utaris, aut loci, aut temporis, aut personarum compellat.
- XVIII. Neque verò temerè baptismum cuius credendum, sed pro cuiusque persona conditione ac dispositione.
- XIX. Diem etiam baptismi sollemniorem Pascha præstare et Pentecosten ordinanda locis latissimum spatium.
- XX. Denique ingressuros baptismum, orationibus crebris, ieiuniis, geniculationibus, et vigiliis, cum confessione omnium retrò delictorum, preparari oportere; quibus gratulandis si non publicè confitentur iniquitates.

